

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

TÜRKİYE'DE ÇOCUK HAKLARININ DESTEKLENMESİ İÇİN TEKNİK YARDIM

Proje Referans No: NEAR/ANK/2021/EA-RP/0070

Sözleşme No: TR2017/RL/02/A3-01/001

Türkiye'deki Çocuk Koruma Hizmetleri ve Kalite Sistemine İlişkin Mevcut Durum Raporu

Faaliyet 2.1: Çocuk Bakım Hizmetlerinin Erişebilirliği ve Kalitesinin Karşılaştırmalı Analizi

Ağustos
2023

WEglobal

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

İÇİNDEKİLER

TABLO VE ŞEKİLLER DİZİNİ	6
TABLolar DİZİNİ	6
ŞEKİLLER DİZİNİ	7
KISALTMALAR	8
TANIMLAR	9
1. YÖNETİCİ ÖZETİ	12
1.1. Gerekçe ve Amaçlar	12
1.2. Mevcut Duruma İlişkin Genel Bilgiler	12
1.2.1. Çocuk Koruma Sisteminin Bakış Açısı	12
1.2.2. Çocuk Koruma Sisteminin Tarihi ve Mevzuatı	13
1.2.3. Çocuk Koruma Sisteminin İşleyişi	14
1.2.4. Sayılarla Çocuklar	16
1.2.5. Risk Altındaki Çocuklarla Çalışma	16
1.2.6. Kalite Sisteminin Değerlendirilmesi	18
1.2.7. Kuruluş Bakımı	19
1.2.8. Aile Odaklı Hizmetler	20
1.3. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi	21
1.3.1. Araştırmanın Amacı	21
1.3.2. Araştırmanın Yöntemi	21
1.4. Bulgular	22
1.5. Sonuçlar ve Mevcut Duruma İlişkin Tespitler	22
2. GİRİŞ	24
3. MEVCUT DURUMA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER	26
3.1. Çocuk Koruma Sisteminin Bakış Açısı	26
3.1.1. Çocuk Koruma Sisteminde Çocuk Hakları Yaklaşımı ve Çocuk Merkezli Olma	26
3.1.2. Ekolojik Yaklaşımın Önemi	28
3.1.3. Güçlendirmenin Önemi	30
3.2. Çocuk Koruma Sistemi Mevzuatı	31
3.2.1. Uluslararası Sözleşmeler	32
3.2.2. Kanunlar	33

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

3.2.3. Yönetmelikler.....	35
3.3. Çocuk Koruma Sisteminin İşleyişı	40
3.3.1. Sisteme Erişim ve Tespit.....	42
3.3.2. Tanışma Bağlantı Kurma.....	42
3.3.3. Ön Değerlendirme.....	43
3.3.4. Planlama	44
3.3.5. Uygulama	47
3.3.6. Son Değerlendirme	51
3.3.7. Sonlandırma	52
3.3.8. İzleme	52
3.4. Sayılarla Çocuklar	54
3.4.1. Türkiye’de Çocuk Sayısı	54
3.4.2. Risk Altında Olabilecek Çocuk Sayıları.....	55
3.5. Risk Altındaki Çocuklarla Çalışma	61
3.5.1. Özel Gereksinimli Çocuklar	61
3.5.2. Çalışan Çocuklar	72
3.5.3. İhmal ve İstismar Mağduru Çocuklar	74
3.5.4. Madde Bağımlılığı.....	75
3.5.5. Refakatsiz Çocuklar	76
3.5.6. Suça Sürüklenen Çocuklar.....	77
3.6. Kalite Sisteminin Değerlendirilmesi	78
3.6.1. Kamuda Kalite Kavramının Ortaya Çıkışı.....	78
3.6.2. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ÇHGM Tarafından Sunulan Hizmetlerin Kalite Açısından Değerlendirilmesi.....	80
3.6.3. On Birinci Kalkınma Planı Çerçevesinde Yer Alan Erişime İlişkin Tedbirler.....	90
3.6.4. 2022-2026 Stratejik Planı ve Çocuk Koruma Boyutları.....	92
3.7. Kuruluş Bakımı.....	96
3.7.1. Çocuk evleri.....	97
3.7.2. Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi (ÇEKOM).....	98
3.7.3. Çocuk Evleri Sitesi (ÇES)	98
3.7.4. İhtislaslaştırılmış Çocuk Evleri Sitesi (İÇES).....	98
3.8. Aile Odaklı Hizmetler.....	99

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

3.8.1. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti	100
3.8.2. Koruyucu Aile Hizmeti.....	100
3.8.3. Evlat Edinme Hizmeti.....	101
4. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ	102
4.1. Araştırmanın Amacı.....	102
4.2. Araştırmanın Yöntemi.....	102
4.2.1. Araştırmanın Modeli	102
4.2.2. Araştırmanın Örneklemi	102
4.2.3. Veri Toplama Araçları	102
4.2.4. Veri Toplama Süreci	104
5. BULGULAR	110
5.1. Çocuk koruma kavramına ve politikalarına ilişkin genel görüşler	110
5.1.1. Çocuk Hakları Yaklaşımı ve Çocuk Merkezli Olma	111
5.1.2. Ekosistem Yaklaşımı	112
5.1.3. Güçlendirme Yaklaşımı.....	113
5.1.4. Erken Müdahale.....	114
5.2. Sosyal Hizmet Uygulamasında İş Akışları	116
5.2.1. Özel Gereksinimli Çocuklar için İş Akışları ve Meslek Elemanlarının Çocuklara İlişkin Görüşleri.....	117
5.3. Paydaşlarla Çalışma.....	120
5.3.1. Tespit Aşamasında Paydaşlarla İş Birliği ve Erişimin Artırılması.....	120
5.3.2. Uygulamada Paydaşlarla İş Birliği.....	123
5.4. Risk Değerlendirmeye İlişkin Mevcut Durum.....	126
5.4.1. Sosyal Medya ve Yanlış İnternet Kullanımı	126
5.4.2. Madde Kullanımı	126
5.4.3. Hizmetlere Olan Bağımlılığın Oluşturduğu Riskler	126
5.5. Kalite Sistemi ile İlgili Görüşler ve Mevcut Durum.....	127
5.5.1. Bir Kalite Sistemi Olarak Mevzuat.....	127
5.5.2. Bir Kalite Sistemi Olarak "Komisyonlar"	129
5.5.3. İllere Özgü Farklılıkların Sisteme Etkisi	130
5.5.4. İhtiyaçlar Doğrultusunda Kalite ve Standart Oluşturma (Alternatif Kalite Sistemleri)	130
5.6. İzleme Sistemine İlişkin Görüşler	132

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

5.7. Personel niteliği ve niceliğinin kaliteye etkisi.....	132
5.8. Kuruluşlar Özelinde Mevcut Durumun Kalite Açısından Değerlendirilmesi.....	134
5.8.1. SHM'lerin değerlendirilmesi	134
5.8.2. Çocuk Evi Sitesi, Çocuk Evleri ve İhtisaslaştırılmış Çocuk Evleri Sitelerinin Kalite Sistemi Açısından Değerlendirilmesi.....	135
5.9. Veri Toplama ve Geri Bildirim Süreçleri İle İlgili Mevcut Durum	136
5.10. Performans Değerlendirme Sistemi Mevcut Durumu	138
5.11. Kurumdan Ayrılan Bireylerle İlgili Mevcut Durum	138
6. SONUÇLAR VE MEVCUT DURUMA İLİşKİN TESPİTLER	140
6.1. Çocuk Koruma Politikalarına İlişkin Tespitler	140
6.1.1. Personel	140
6.1.2. Paydaş	141
6.2. Minimum Standartlar ve Öz Değerlendirmeye İlişkin Tespitler	141
6.3. Kalite Çerçevesinde Kuruluşlara İlişkin Tespitler	143
6.3.1. İhtisaslaştırılmış Çocuk Evleri Sitesi (İÇES).....	143
6.3.2. Özel Gereksinimli Çocuklarla İlgili Tespitler	144
KAYNAKLAR	146
EKLER.....	149

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

TABLO VE ŞEKİLLER DİZİNİ

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 1. Türkiye’de Çocuk Nüfus Oranı	54
Tablo 2. Yıllara Göre Çocuk Yaşta Evlilik Rakamları.....	55
Tablo 3. Çocuk Ölüm Nedenleri.....	56
Tablo 4. Yıllara Göre Çocuk Annelerin Doğum Sayısı.....	58
Tablo 5. Cinsiyete Göre Eğitim Kademelerini Tamamlama Oranı.....	59
Tablo 6. 15-17 yaş 2004-2021 Yılları Arasında Çocuk İstihdam Oranı.....	59
Tablo 7. Yıllara Göre (2004-2021) Eğitimde ve İstihdamda Olmayan 15-17 Yaş Grubundaki Çocuk Nüfusunun Oranı	60
Tablo 8. Yıllara Göre (2006-2021) Öğrenim Gören Öğrenci Sayıları	62
Tablo 9. Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Evde Bakım Yardımı Alanlar	63
Tablo 10. 2022 Yılı Yaşlara Göre Bakım Tedbiri Olan Engelli Çocuk Sayısı	64
Tablo 11. Engel Türlerine Göre Özel Gereksinimli Çocuk Sayıları	65
Tablo 12. Yaş Grubu, Cinsiyet ve İşyeri Durumuna Göre Ekonomik Faaliyetlerde Çalışan Çocuklar (2019 Yılı 4. Çeyrek Verileri).....	73
Tablo 13. Minimum Standartlar.....	81
Tablo 14. Mesleki Uygulama Öz Değerlendirme Kalite Hedefleri.....	85
Tablo 15. Kişisel Bakım Öz Değerlendirme Kalite Hedefleri	86
Tablo 16. Personel Öz Değerlendirme Kalite Hedefleri.....	86
Tablo 17. Kaynaklar Öz Değerlendirme Kalite Hedefleri.....	87
Tablo 18. Yönetim Öz Değerlendirme Kalite Hedefleri	87
Tablo 19. MS’lerin Erişimle İlgisini Gösteren Tablo.....	89
Tablo 20. ÇHGM’nin sorumlu olduğu ve iş birliği yapacağı hedefler	92
Tablo 21. Bakanlığın Sunduğu Elektronik Hizmetler	95
Tablo 22. Yıllara (2017-2021) ve kuruluş türüne göre kuruluş ve kuruluş bakımı altında olan çocukların sayısı 97	
Tablo 23. Yıllara (2017-2021) Göre Çocuk Bakımına Yönelik Hizmetler Kapsamında Yer Alan Çocuk Sayısı	99
Tablo 24. Derinlemesine Görüşmeye Katılanların Cinsiyete Göre Dağılımları.....	103
Tablo 25. Odak Grup Görüşmelerine Katılanların Cinsiyete Göre Dağılımları.....	103
Tablo 26. Araştırma Kapsamında Yapılan Görüşmelere İlişkin Detaylar	104

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Çocuğun Ekosistemi.....	29
Şekil 2. Tedbirlerin Amacı ve İcra Eden Birimler	41
Şekil 3. Çocuk Koruma Sisteminin İş Akışı	53

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

KISALTMALAR

Kısaltma	Açılımı
AB	Avrupa Birliği
ASDEP	Aile Sosyal Destek Programı
ASHB	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
BM	Birleşmiş Milletler
ÇES	Çocuk Evleri Sitesi
ÇEKOM	Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi
ÇHGM	Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü
ÇOKİM	Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimi
ÇHS	Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
ÇKÇG	Çocuk Koruma Çalışma Grubu
ÇKK	Çocuk Koruma Kanunu
İÇES	İhtisaslaştırılmış Çocuk Evleri Siteleri
MS	Minimum Standartlar
ÖD	Öz Değerlendirme
TKY	Toplam Kalite Yönetimi
TUSLA	İrlanda Çocuk ve Aile Kurumu
ÇYM	Çocuk Yerleşim Merkezleri
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

TANIMLAR

Bu belgede yer alan tanımlar, Birleşmiş Milletler'in Çocuklara Yönelik Alternatif Bakım Hizmetleri Rehber İlkeleri,¹ İleriye Doğru: Çocuklara Yönelik Alternatif Bakım Hizmetleri Rehber İlkeleri Uygulama El Kitabı,² Daha İyi Bakım Ağı'nın (The Better Care Network)³, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu,⁴ Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik,⁵ Eurochild Çocuk Koruma Politikaları⁶ başta olmak üzere, küresel olarak kabul edilen terimler sözlüğünden alınmıştır.

Terim	Tanımı
Alternatif bakım	Adli ya da idari bir makamın veya akredite edilen bir kurumun kararıyla ya da çocuğun/anne/babalarının veya çocuğa birincil bakım veren kişilerin çabasıyla ya da anne/babanın yokluğu hâlinde bir bakım sağlayıcının girişimiyle, biyolojik ailesinin evi dışındaki bir yerde çocuğun en az bir gece bakılmasını sağlayan, resmî ya da gayri resmî düzenlemedir.
Bütünleştirme	Bütünleştirme, çocukların tüm yaşam alanlarının özel eğitim ihtiyacı olan çocuklar için uygun hale getirilmesidir. Bütünleştirme; çocukları, aileleri, meslek elemanlarını ve toplumun diğer üyelerini bir araya getiren ortamlar yaratma felsefesidir.
Çocuk bakım kuruluşları	Korunma ihtiyacı olan çocukların bakım ve barınma ihtiyacının karşılandığı ev tipi sosyal hizmet birimlerinden olan çocuk evlerinin bağlı olduğu çocuk evleri koordinasyon merkezleri ile aynı yerleşkede bulunan birden fazla ev tipi sosyal hizmet biriminden oluşan ve çocukların psikososyal ihtiyacına veya suça sürüklenme durumuna göre ihtisaslaştırılan çocuk evleri siteleridir.
Çocuk güvenliği	Çocukların güvenli ve geliştiren bir bakımla büyümelerini sağlamak, sağlık ve gelişimlerine zarar gelmesini önlemek, her türlü ihmal, istismar ve kötü muameleden korumak, kendilerini güvende hissettikleri ve kararlara katılabildikleri ortamlar oluşturmaktır.
Çocuk koruma	Çocuğun güvenliğinin tehlikeye atılması veya istismar edildiğine ilişkin endişelerden korunmasıdır. Çocuk koruma, çocukları güvende tutmak için yürürlükte olan sistem ve yasalara atıfta bulunarak dünyayı çocuklar için daha güvenli hale getirmekle

¹ https://www.unicef.org/protection/alternative_care_Guidelines-English.pdf

² https://www.unicef.org/protection/files/Moving_Forward_Implementing_the_Guidelines_English.pdf

³ <https://bettercarenetwork.org/toolkit/glossary-of-key-terms>

⁴ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6458&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

⁵ <https://www.aile.gov.tr/media/115396/cocuk-koruma-hizmetleri-planlama-ve-cocuk-bakim-kuruluslarinin-calisma-usul-ve-esaslar-hakkinda-yonetmelik.pdf>

⁶ https://eurochild.org/uploads/2020/11/Eurochild_Child_Protection_Policy.pdf

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

	ilgilidir. Bir çocuğun risk altında olduğu belirlendikten sonra gerçekleştirilen prosedürleri içerir.
Çocuk koruma politikaları	Çocukları kasıtlı ya da kasıtlı olmayan tüm zararlardan korumak için geliştirilmiş, kurallar, yönergeler, standartlar, prosedürler ve düşüncelerdir. Çocukların haklarının güvence altına alınarak çocukları her tür riskten korumayı bunun için iş birliği yapmayı ve çocukların güvenliği hakkındaki endişelerini ilgili kuruluşlara bildirmeyi ve sonuçlarını takip etme sorumluluğunu içerir.
Çocuk refahı	Çocuğun fiziksel ve zihinsel bütünlüğünün korunması, çocuklara yönelik her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılarak sağlık ve eğitim hizmetlerinden yararlanmada fırsat eşitliği oluşturmak dâhil olmak üzere çocuğun tam iyilik halinin sağlanmasıdır.
Geçici bakım	Ailenin çocuk bakımına ara vermesini sağlamak amacıyla, genelde koruyucu bir aile yanında ya da kuruluş bakımı hizmetleri kapsamında çocuğa kısa süreli bakım hizmetlerinin planlı bir şekilde sağlanmasıdır.
Kalıcılık/kalıcılığı planlama	“Kalıcılık” terimi; çocuğun sosyal, duygusal ve gelişimsel ihtiyaçlarını karşılayan, uzun vadeli, istikrarlı ve sürekli bir bakım düzenlemesine işaret eder. Bu terim, genelde çocuğun biyolojik ailesiyle birlikte yaşaması (ya da biyolojik ailesinin yanına geri dönmesi) ya da resmî olarak başka bir aile tarafından evlat edinilmesi anlamında kullanılır. Bununla birlikte, kalıcılık açısından en önemli unsur, yerleştirmenin çocuğun ihtiyaçlarına göre yapılmasıdır. Yerleştirme çocuğun ihtiyaçları doğrultusunda yapıldığında, çocuk; kaliteli, istikrarlı, sürekli ve tutarlı bakım ilişkilerinden faydalanabilmektedir.
Koruyucu aile bakımı	Çocuğa bakım hizmetlerini sağlamak amacıyla, yetkili bir makam tarafından çocuğun biyolojik ailesi dışında başka bir ailenin yanına yerleştirilmesidir. Koruyucu aileler; bakım hizmetini sağlamak üzere önceden seçilen, onaylanan ve izlenen ailelerdir.
Korunmaya ihtiyacı olan çocuk	Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuktur.
Kuruluş bakımı	Aile temelli olmayan ve grup ortamında sağlanan bakım hizmetleridir. Örneğin acil durum bakımı için kullanılan güvenli yerler, acil durumlarda geçiş merkezleri ve grup evleri de dâhil olmak üzere kısa ve uzun süreli yatılı bakım hizmeti sunan tesisler bu kapsamda yer alır.
Refakatsiz çocuk	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa göre: Refakatsiz çocuk; “Sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve âdet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye’ye gelen veya Türkiye’ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuk” olarak tanımlanmaktadır.
Özel gereksinimli çocuk	Özel gereksinimli çocuklar; normal kabul edilen çocuklardan fiziksel, duygusal ya da öğrenme açısından farklılık gösteren, bu farklılığı nedeniyle farklı gereksinimleri

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

bulunan ve bu gereksinimlerinin karşılanması için özelleştirilmiş ve bireyselleştirilmiş eğitim programına dâhil edilmeleri gereken çocuklardır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

1. YÖNETİCİ ÖZETİ

1.1. Gerekçe ve Amaçlar

Avrupa Birliği (AB) tarafından finanse edilen Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının yararlanıcısı olduğu “Özne Çocuk: Türkiye’de Çocuk Haklarının Desteklenmesi Teknik Yardım Projesi”nin genel amacı, Türkiye’deki tüm bireylerin, tüm alanlarda, ayırım gözetmeksizin tüm temel hak ve özgürlüklerden tam olarak yararlanmasına yönelik ölçülebilir bir ilerlemenin sağlanmasıdır. **Projenin 2. bileşeni kapsayıcı ve gerekli standartları karşılayan, etkili bir çocuk bakım ve koruma sistemi oluşturulmasıyla ilgilidir. İçerisinde farklı faaliyetler bulunduran bu bileşenin 1. faaliyetinin genel amacı Türkiye’deki mevcut durum analizini yaparak çocuk bakım hizmetlerinin erişilebilirliği ve kalitesinin karşılaştırmalı analizinin yapılmasıdır. Bu rapor Projenin 2. bileşeninde yer alan “2.1. Çocuk Bakım Hizmetlerinin Erişilebilirliği ve Kalitesinin Karşılaştırmalı Analizinin Yapılması” faaliyeti kapsamında geliştirilmiştir.** Bu raporda ayrıca dört ilde yönetici ve meslek elemanlarıyla mevcut duruma ışık tutan nitel bir araştırma yapılmıştır.

1.2. Mevcut Duruma İlişkin Genel Bilgiler

Raporda çocuk koruma sistemine ilişkin literatür taraması yapılmış, uluslararası belgelerde ve çocuk koruma alanında yapılmış bilimsel çalışmalarda yer alan ilkeler ve bakış açıları özetlenmiştir.

1.2.1. Çocuk Koruma Sisteminin Bakış Açısı

Çocuk veya çocukluk kavramlarının modern anlamına ulaşması, bugünkü yüzyılda elde ettiğimiz önemli kazanımlardan biridir. Çocuk işçiliğinin yasaklanması, çocuğun refahını önemseyen eğitim ve bakım hizmetlerinin oluşturulması ve çocuk odaklı sosyal güvenlik sistemleri, bu kabul ve gelişimin sosyal ve tarihsel olarak en belirgin olduğu alanları oluşturur. Bu özel durum, devletlerin sunduğu hizmetlerin çocukluk dönemi gelişim dinamiklerine uygun şekilde yeniden yapılandırılmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu bağlamda çocuk koruma sisteminin temel ilkelerini belirleyen faktörler incelenmiştir. Bu ilkeler aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti’nin imzaladığı uluslararası sözleşmeler ve çocuk koruma yasalarının ilkelerini de oluşturur. Bu doğrultuda çocuk odaklılık, ekolojik yaklaşım ve güçlendirme ilkeleri ele alınmıştır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

1.2.1.1. Çocuk Koruma Sisteminde Çocuk Hakları Yaklaşımı ve Çocuk Merkezli Olma

Çocuk haklarını temele alarak düzenlenen sosyal politikalar ve sosyal hizmet müdahaleleri, çocuğun yüksek yararını önceleyen ve çocuğun özel konumunu merkeze alan bir süreç izleyerek yürütülür. Çocuk merkezli bir uygulama; sosyal hizmetlerin (sağlık, bakım, eğitim, güvenlik vb.) sunulmasında çocuğun iyilik halinin sürekliliğinin sağlanmasını amaçlar. Bu amaç doğrultusunda, bakım verenlerin (ebeveynler, çocuğun bakımında rol oynayan sosyal destek sistemleri, sosyal hizmet profesyonelleri vs.) güçlendirilmesi ve çocuğun ihtiyaçlarına yönelik hizmetlerin erişilebilir kılınması önemlidir.

1.2.1.2. Ekolojik Yaklaşımın Önemi

Çocuk hizmetlerinin nitelikli bir şekilde yürütülmesinde sistem yaklaşımın sağladığı bakış açısı önemlidir. Bu yaklaşım temelde, bireyler ve bireylerin yaşam olaylarında etkisi ya da etki gücü olan çevresel değişkenlere ilişkin bir değerlendirme, anlama, uygulama yapma fırsatı sunar. Sistem yaklaşımı çocuğun çevresindeki en yakın etkileşim noktalarından başlamak üzere, mikro düzeyden makro düzeye kadar çocuk üzerinde çocuğun haklarına ulaşmasını sağlayacak ya da haklarına ulaşmasını engelleyen değişkenleri toparlayıp sunma gücünü verir.

1.2.1.3. Güçlendirmenin Önemi

Çocuğun iyilik halinin inşası bağlamında güçlendirme, çocuğun ve bakım verenlerin desteklenmesinin ötesinde, bireylerin ihtiyaçlarının belirlenmesi ve sorunlarının çözümlerine yönelik kendi kararlarını uygulamaları için genellikle saklı olan öz kaynaklarını da kullanarak ve güçlendirerek onları desteklemeyi içerir. Güçlendirme yaklaşımı, çocuğu ve bakım veren ebeveynleri/meslek elemanlarını bir özne olarak kabul etmekte, deneyimlenen sorunun tanımlanması aşamasında onların bireysel potansiyellerine başvurmaktadır.

1.2.2. Çocuk Koruma Sisteminin Tarihi ve Mevzuatı

Raporda tarihsel açıdan sosyal hizmetlerin kurumsal gelişimine bakılmış korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik yapılan çalışmalara yer verilmiştir. **Erken Cumhuriyet Döneminde çocuklara yönelik en kapsamlı kurumsal hizmet Osmanlı Devleti'nin son döneminde kurulan Himaye-i Etfal Cemiyetidir.** Bu kurum, savaş dönemlerinde kimsesiz ve korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik hizmet verebilecek yeni kuruluşlara ihtiyaç duyulması sebebiyle kurulmuştur. Kurum 1937 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla kamu yararına çalışan dernek sayılmıştır. Korunmaya ihtiyacı olan çocuklar konusuna özgü ilk kanun olan 5387 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkındaki Kanun, 1949 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Genel Kurulunda kabul edilmiştir. 1963 yılında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına bağlı olarak Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü oluşturulmuş, bu müdürlük 1983 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna (SHÇEK) dönüşmüş ve çalışmalarına

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

bu kurumsal yapı altında devam etmiştir. 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulması ile SHÇEK'in görev, sorumluluk ve yetkileri Bakanlığa devredilmiştir. SHÇEK bünyesinde 0-12 yaş arasında çocuklara ve 13-18 yaş arasındaki gençlere yönelik ayrı daire başkanlıklarınca sunulan hizmetler Bakanlık bünyesinde Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü adı altında toplanmıştır. Bakanlık 2018-2021 yılları arasında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB) olarak görev yapmış, 2021 yılında yapılan yasal düzenleme ile son olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) adını almıştır.

Raporda çocuk koruma sistemi açısından önemli olan uluslararası sözleşmeler, bazı kanun, yönetmelik ve genelgelere yer verilmiştir.

1.2.3. Çocuk Koruma Sisteminin İşleyişı

Türkiye'de çocuğun yaşamının her yönüyle korunması ve iyilik halinin devamının sağlanması Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının doğrudan sorumluluk alanıdır. Bakanlık bünyesindeki kuruluşlar da bu amaç doğrultusunda çalışmalarını icra etmektedir. Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) içinde geçen danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma tedbir kararlarının icrasında ASHB temel sorumlu kurum olmakla birlikte, Millî Eğitim Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Yerel Yönetimler de tedbir kararlarının icrası için yetkilendirilmiştir. Çok paydaşlı bir süreç olan çocuk koruma sisteminde Millî Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Yerel Yönetimler gibi kurumlar, çocukların olası sorunlardan uzak tutulması, korunması, iyilik hallerinin sağlanması ve sürdürülmesi amacıyla uygun çalışmalar yürütmektedirler. Sosyal hizmet alanının en temel odaklarından biri sorunu ortaya çıkmadan önlemek olduğu için bu mercilerin koruyucu önleyici tedbirlerin uygulanması noktasında göstereceği performans ve iş birliğine dönük çalışmalar çocuklar için fark yaratıcı olacaktır. Çocuğun koruma sistemine nasıl dahil olduğu ve çocuğa yönelik hangi hizmetlerin sunulduğu sosyal hizmetin en temel özelliklerinden biri olan planlı müdahale basamaklarının sekiz aşaması üzerinden anlatılabilir. Aşağıdaki başlıklarda bu aşamalar özetlenecektir.

1.2.3.1. Sisteme Erişim ve Tespit

Türkiye'de çocuk koruma sistemine erişim farklı yollarla gerçekleşebilir. Özellikle kanun ve yönetmelikler, sisteme erişimi artırabilmek ve risk altındaki çocuğu erken fark edebilmek için bildirim yükümlülüğü getirmiştir. Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmeliğin 6. maddesi tespit ve bildirimle ilgili düzenlemeleri içermektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

1.2.3.2. Tanışma ve Bağlantı Kurma

Tespit aşamasının ardından meslek elemanı yönetmelik uyarınca bildirilen olaylar ve yükümlülükler ile ilgili olarak gerekli incelemeyi derhal yapar, inceleme ve müteakip işlemleri mevzuata göre yürütür (Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik, 2006). Çocukla tanışma ve bağlantı kurma her aşamada kendini tekrarlayan bir süreçtir. Çocuk sistemle ilk tanıştığında, aile yanında desteklendiğinde, kuruma yerleştirildiğinde, kurum değiştirdiğinde, farklı tedbirler değerlendirildiğinde yeniden tanışma ve bağlantı kurma başlar.

1.2.3.3. Ön Değerlendirme

Çocuğa ilişkin elde edinilen bilginin ardından çocuğun yüksek yararı doğrultusunda durumuna ilişkin bir değerlendirme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu değerlendirmeye, ekosistem yaklaşımına ilişkin paylaşımlarda belirtildiği gibi, çocuk ve etkileşimde olduğu çevredeki farklı aktörlerle yapılan görüşmeler ve çocuk hakkında bilgi sistemleri aracılığıyla elde edilecek bilgiler eşlik etmektedir. Ön değerlendirme aşamasında çocuğa dair risklerin değerlendirilmesi de yapılacak çalışma için hem yol gösterici olacak hem de çalışmanın işlevselliğini artıracaktır.

1.2.3.4. Planlama

Çocuğun ihtiyaçları doğrudan bir ihtiyaç analizi ile en acil ihtiyaçtan başlanarak sıraya konulur ve hangi ihtiyacın hangi kaynak ile çözüleceğine dair bir planlama yapılır. Burada esas amaç, çocuğun iyilik halinin oluşmasının ve devamının sağlanmasıdır. Yapılan değerlendirmelerle çocuk için önleyici ve koruyucu tedbirler alınmasına karar verilir. Çocuk ile ilgili yapılacak bu değerlendirme çocuk korunma altına alındıktan sonra yapılacak olan mesleki çalışmalar neticesinde bir sonuca varmaktadır.

1.2.3.5. Uygulama

Yapılan ön değerlendirme ve planlamanın ardından çocuğun yüksek yararı doğrultusunda planlanan hizmetin uygulanması aşamasına geçilmektedir. Çocuğa ilişkin belirlenen ihtiyaçlar ve çözümleri gereken sorunlar bütüncül bir şekilde değerlendirildikten sonra çocuk için alınan tedbir kararları uygulanır. Bu noktada çocuklar durumlarına ve ihtiyaçlarına uygun hizmetlerden yararlandırılır. Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik kapsamında; danışmanlık, eğitim, bakım, barınma, sağlık tedbirleri ile koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının yerine getirilmesi hedeflenir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

1.2.3.6. Son Değerlendirme

Bu aşamada çocukla ilgili yapılan planlama ve uygulama çoklu bir bakış açısı ile değerlendirilir. Ortaya konulan çözümün çocuğun ihtiyaçlarını ne düzeyde karşıladığına bakılır. Eğer baştan yapılan planlamaya uygun bir şekilde gidilmiş ve istenilen hedefe ulaşılmış ise uygulama sonlandırılabilir. Ancak eksik yönleri olan ihtiyaca tam cevap veremeyen uygulama planları yenilenir. Burada esas amaç çocuğun ihtiyaçları ile gerçek kaynakların bir araya getirilmesidir.

1.2.3.7. Sonlandırma

Çocukla ilgili yapılan çalışmalar çocuğun eksik olan ihtiyacını karşılamış ve çocuğun durumu istenilen/beklenen duruma dönmüşse çalışma sonlandırılabilir. Diğer yandan çocuğun yetişkin olması halinde de belirli şartlar dahilinde hizmet sonlandırılabilir. Bu süreçte kurumlar arasındaki koordinasyon yine aktif kullanılır ve çocukla ilgili alınan kararlar diğer ilgili kurum ve kuruluşlara da bildirilir. Bu koordinasyon süreci, çocukla ilgili yürütölen sürecin eksiklerinin de ortaya çıkmasına olanak sağlayacağından kritik bir basamaktır.

1.2.3.8. İzleme

Çocukla ilgili verilen kararlardan sonra özellikle ASHB tarafından belirli periyotlarda ev ziyaretleri yapılarak çocukların takibi yapılmaktadır. Ayrıca ASHB Bakım Sonrası Rehberlik ve İzleme Birimleri aracılığıyla gençlerin kurum bakımı sonrası sosyal yaşama uyumları ile ilgili pek çok çalışma yürütölmektedir. Yine 18 yaşını dolduran kurum bakımı altındaki çocukların da kurum bakımından kademeli olarak ayrılmaları ve güçlendirme yaklaşımı çerçevesinde çalışmalar gerçekleştirilmektedir.

1.2.4. Sayılarla Çocuklar

Bu bölümde Türkiye’de yaşayan çocuklara ilişkin genel istatistik bilgileri verilerek ardından risk altındaki çocuklarla ilgili istatistikler paylaşılmıştır. Genel istatistikler çocuk koruma alanında ele alınan sosyal hizmete erişim, önleyici ve koruyucu etmenler ve uygulamalar, müdahale aşamasında kullanılan uygulamaların genel çocuk nüfusu içerisindeki yeri ile ilgili fikir sunmaktadır.

1.2.5. Risk Altındaki Çocuklarla Çalışma

Çocuk koruma sistemi çocukların gereksinimlerinin aile ve diğer sosyal kurumlar tarafından karşılanmasını, sağlıklı yetişmeleri önündeki engellerin kaldırılmasını amaçlar. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme perspektifinde iyi bir çocuk koruma sistemi risklerin önlenmesini, hakların korunmasını ve savunuculuğu içermelidir. Risk altındaki çocukların belirlenmesi sadece müdahaleyi değil risklerin önlenmesini de içermelidir. Bu bağlamda Türkiye’de

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

var olan çocuk koruma sisteminin de önleme ve müdahale olarak iki önemli boyutu bulunmaktadır. Bu bölümde risk altındaki bazı çocukların Türkiye'deki durumu, çocuklar ile nasıl çalışıldığı, önleme ve müdahale süreçleri ele alınmaktadır.

1.2.5.1. Özel Gereksinimli Çocuklar

Sosyal hizmet disiplininin bütüncül bakış açısı, özel gereksinimli çocuklara sunulan hizmetin bütüncül olarak ele alınmasını gerektirir. Farklı kurumlarda verilen farklı hizmetlerin bir arada değerlendirilmesi ve risk altında olan özel gereksinimli çocuklarla çalışırken hem engellilik, hem eğitim, hem de sağlık gibi pek çok farklı alanın çocuk hakları bakış açısıyla bütünleştirilmesi önemlidir.

1.2.5.2. Çalışan Çocuklar

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün İstihdamda Asgarî Yaşla İlgili 138 Sayılı Sözleşmesinde 15 yaşın altında çalışanlar çocuk, 15-18 yaş arasındakiler genç olarak tanımlanırken; Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğın Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin 182 Sayılı Acil Önlemler Sözleşmesi'nde ise 18 yaşın altındakiler çocuk olarak tanımlanmıştır. Çocuğın çalıştırılması, çocuk sömürüsü olarak tanımlanır ve bir ihmal istismar göstergesidir.

1.2.5.3. İhmal ve İstismar Mağduru Çocuklar

İhmal ve istismar mağduru çocuk, bedensel, zihinsel, ruhsal ve sosyal gelişiminin tehlikede olması nedeniyle "korunma ihtiyacı olan çocuk" tur. Çocuk koruma sistemleri ise bu ağır çocuk hakkı ihlalinin ortadan kaldırılmasını amaçlar. Bu doğrultuda sunulan çocuk koruma hizmetleri, çocukların güvenliğinin sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Çocuk koruma hizmetleri kapsamında; hakkında bildirim yapılan çocukları ve aileleri ilgili mevzuat doğrultusunda değerlendirmek, çocuklara kötü muamelenin meydana gelip gelmediğine karar vermek, çocukların refahını sağlamaya yönelik müdahale planları geliştirmek yer almaktadır.

1.2.5.4. Madde Bağımlısı Çocuklar

Madde bağımlılığı, biyolojik ve psikososyal kökenleri olan, çeşitli risk faktörlerinin sonucu meydana gelen bir davranış sorunudur. Madde bağımlılığı tedavisinin hedefi, kişinin maddenin kullanımından uzaklaşmasını ve nüks etme sürecini en aza indirmektir. Bu süreçte, bağımlının sosyal koşullarının tedavi sürecinde ve sonrasında dikkate alınması esastır. Bu perspektiften, madde bağımlısı çocuklara sunulan sosyal hizmetler, diğer risk gruplarındaki çocuklarla benzer şekilde, farklı paydaşların iş birliği ile başarılı olabilir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

1.2.5.5. Refakatsiz Çocuklar

Refakatsiz Sığınmacı Çocuklara Hizmet Veren Çocuk Destek Merkezleri, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu gereğince; sorumlu bir yetişkinin ne kanuni ne de örfi bakımdan refakat etmediği, ülkemize gelmiş veya giriş yaptıktan sonra bir yakını bulunmayan, özel ihtiyaçları olan çocuklara hizmet sunar.

1.2.5.6. Suça Sürüklenen Çocuklar

Çocuk Koruma Kanunu kapsamında, suç fiilini işlediği iddia edilen ve bu sebeple hakkında soruşturma veya kovuşturma yürütölen çocuklar için "suça sürüklenen çocuk" ifadesi kullanılır. Bu ifadeyle çocuğun suç fiilini tam iradeyle işleme noktasında eksik olduğu ve bu fiilin ortaya çıkması için dış faktörlerin çocuğu zorladığı ve yönlendirdiği belirtilir. Çocuğun sosyal çevresi ve ailesi suç fiilini işlemesi üzerinde etkili olduğundan, suç faili olan çocuk aynı zamanda suçun mağduru olarak kabul edilir.

1.2.6. Kalite Sisteminin Değerlendirilmesi

1.2.6.1. Kamuda Kalite Kavramının Ortaya Çıkışı

Yönetimde kalite kavramı, stratejik yönetim anlayışının yaygınlaşmasıyla birlikte ön plana çıkmıştır. Günö kurtarma anlayışı yerine uzun vadeli stratejik hedeflerin belirlendiği, performans odaklı bir yönetim anlayışı, kalitenin esas hedefidir. Kalite kavramı, 1970'li yıllarda özellikle özel sektörde popülerleşmiştir. Uluslararası rekabetin artması Amerikan firmalarını Japon yönetim süreçlerini incelemeye sevk etmiş, bu da toplam kalite yönetimi (TKY) anlayışının uluslararası düzeyde kabul görmesine yol açmıştır. TKY, bir organizasyonun tüm fonksiyonlarının ve süreçlerinin entegrasyonunu önerir, böylece ürün ve hizmet kalitesinin sürekli iyileştirilmesi sağlanabilir. Dinamik olarak, kuruluşların sürekli süreçlerini gözden geçirmeleri, kalite standartlarını belirlemeleri ve gerekli olduğunda iyileştirmeler yapmaları beklenir. Böylece, rekabet avantajı elde edilir ve başarı sağlanır. Kalite güvencesi, günümüzde bir kuruluşun genel hedefi olarak değerlendirilir.

1.2.6.2. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ÇHGM Tarafından Sunulan Hizmetlerin Kalite Açısından Değerlendirilmesi

Geçici veya sürekli olarak aile ortamından yoksun olan çocuklara sunulan bakım ve koruma hizmetleri ve bu hizmetlerin standartları, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütölmektedir. Çocuk koruma hizmetleri kapsamındaki kalite standartları, Türkiye'de yaklaşık 2013'te uygulamaya konmuştur. Bu çerçevede, Bakanlık bünyesinde sistemli çalışmalar devam etmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

1.2.6.3. Minimum Standartlar

Minimum standartlar (MS) çocuklara sunulan hizmetlerde çocuk merkezli bakış açısının desteklenmesi, hizmet kalitesi standartlarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla oluşturulmuştur. Mesleki uygulama, kişisel bakım, personel, kaynaklar ve yönetim olmak üzere beş ana alanda yirmi sekiz standart belirlenmiş, bunlar "standart tanımı ve göstergeler" başlığı altında bir rehber olarak sunulmuş ve uygulamaya konmuştur (ASHB, 2014b).

1.2.6.4. Öz Değerlendirme

Minimum standartlar üzerine inşa edilen ikinci önemli sistem, Öz Değerlendirme (ÖD) sistemidir. Bu çerçevede; UNICEF'in teknik desteği ve Bakanlık İç Denetim Birimi Başkanlığı'nın danışmanlığı ile "Çocuk Bakım Hizmetlerinde İç Kontrolün Güçlendirilmesi ve Öz Değerlendirme Sisteminin Oluşturulması Projesi" yürütülmüştür. Proje sonucunda, bakım hizmetleri alanında çalışan yöneticilerin, belirlenmiş kalite göstergeleri doğrultusunda kendi hizmetlerini değerlendirmelerine imkân sağlayan bir araç olan "ÖD" sistemine ilişkin Uygulama Rehberi hazırlanmıştır (ASHB, 2014b).

1.2.6.5. On Birinci Kalkınma Planı Çerçevesinde Yer Alan Erişime İlişkin Tedbirler

ASHB de kendi stratejisini geliştirirken, çocuk koruma alanı da dahil olmak üzere, On Birinci Kalkınma Planındaki tedbirlere uygun hedef ve göstergeler geliştirmiştir. Kalite standartları çalışmalarında da burada anılan konuların yönlendirici olduğu düşünülmektedir.

1.2.6.6. 2022-2026 Stratejik Planı ve Çocuk Koruma Boyutları

ASHB'nin stratejik plan çalışmalarında çocuk koruma boyutları önemli bir yer tutmaktadır. Toplamda 5 üst amaç ve bunları destekleyen 20 hedefin içerisinde ÇHGM'nin doğrudan sorumlu olduğu 2 üst amaç ve 2 hedef bulunmaktadır. Bunlar haricinde 11 hedef ile de ÇHGM iş birliği yapılacak birim olarak belirtilmiştir.

1.2.7. Kuruluş Bakımı

Kuruluş bakımı, yapılan bütün çalışmalara karşın çocuğun ailesi yanında bakım ve korunmasının sağlanmadığı durumlarda başvuru bir seçenektir. Korunma ihtiyacı olan çocukların bakım ve barınma ihtiyacının karşılandığı ev tipi sosyal hizmet birimlerinden olan çocuk evlerinin bağlı olduğu çocuk evleri koordinasyon merkezleri ile aynı yerleşkede bulunan birden fazla ev tipi sosyal hizmet biriminden oluşan ve çocukların psikososyal ihtiyacına veya suça sürüklenme durumuna göre ihtisaslaştırılan çocuk evleri sitelerini kapsar.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

1.2.7.1. Çocuk Evleri

Çocuk evleri her ilin sosyal, kültürel açıdan çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde tercihen il merkezinde okul ve hastanelere yakın apartman dairesi veya müstakil dairelerde 5 ila 8 çocuğun kaldığı ev tipi kuruluşlardır.

1.2.7.2. Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi (ÇEKOM)

Çocuk evlerine yönelik gerekli planlamanın yapılması, çocuk evlerinin açılışı, çocuk evleri arasındaki koordinasyon, çocuklar hakkında yapılacak her türlü mesleki iş ve işlemler, çocukların her türlü özlük işlemleri, eve ve çocuklara yönelik yapılacak harcamaların takibi ve denetlenmesi amacıyla kurulan merkezdir.

1.2.7.3. Çocuk Evleri Sitesi (ÇES)

Çocuk evleri sitesi, korunma gereksinimi olan çocukların koruma ve bakımlarının sağlandığı aynı kampüs içerisinde, müstakil yaşam birimlerinden oluşan kuruluşlardır. 10-12 çocuğun, koruma ve bakımının sağlandığı, hayatlarını idame ettirebileceği, temel gereksinimlerini yerine getirebileceği kuruluşlardır. Bu kuruluşlarda bakım personeli, kuruluş yöneticileri, meslek elemanları, temizlik görevlileri, aşçılar, güvenlik görevlileri hizmet vermektedir.

1.2.7.4. İhtisaslaştırılmış Çocuk Evleri Siteleri (İÇES)

Suç mağduru, suça sürüklenen ve sosyal tehlikelere karşı karşıya kalması sebebi ile haklarında koruma ve bakım kararı verilen çocuklardan psikososyal desteğe ihtiyacı olduğu tespit edilenlere yönelik düzenlenmiş bir kuruluşur.

1.2.8. Aile Odaklı Hizmetler

1.2.8.1. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti

Ekonomik yoksunluk içinde olup, temel gereksinimlerini yerine getiremeyen ve hayatını en alt seviyede dahi sürdürmekte zorluk yaşayan kişi ve ailelere, çocuklarına kendi yanında bakabilmelerine olanak sağlanması amacıyla kamu imkânlarının yeterliliği ölçüsünde yapılan ekonomik destek ile ailelere verilecek psikososyal destek hizmetini kapsamaktadır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

1.2.8.2. Koruyucu Aile Hizmeti

Koruyucu aile sistemi, çeşitli nedenlerle öz ailesi yanında bakımları mümkün olmayan çocukların, belirli veya belirsiz süre için, gönüllü veya ücretli olarak devlet adına; eğitim, bakım ve yetiştirilme sorumluluğunu üstlenen kişi ya da ailelerin gerçekleştirdiği, özel nitelikler gerektiren bir hizmettir.

2.8.3. Evlat Edinme Hizmeti

Aralarında kan bağı olmaksızın, yasal ve sosyal açıdan ana-baba ve çocuk ilişkisinin tesis edilmesidir. Durumu evlat edinmeye uygun bir çocukla, durumu evlat edinmeye uygun bir birey veya aile arasında hukuki bağlar tesis edilerek çocuk ebeveyn ilişkisinin tesis edilmesidir.

1.3. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Raporun üçüncü bölümünde Türkiye'de Çocuk Haklarının Desteklenmesi için Teknik Yardım Projesi kapsamında çocuk bakım hizmetlerinin erişilebilirliğine, standartlarına ve kalitesine ilişkin mevcut durumun ortaya koyması amacıyla gerçekleştirilen araştırma raporlanmıştır.

1.3.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma Türkiye'de Çocuk Haklarının Desteklenmesi için Teknik Yardım Projesi kapsamında çocuk bakım hizmetlerinin erişilebilirliğine, standartlarına ve kalitesine ilişkin mevcut durumun ortaya koyması amacıyla gerçekleştirilmiştir.

1.3.2. Araştırmanın Yöntemi

1.3.2.1. Araştırmanın Modeli

Çalışmanın amacı doğrultusunda, bu çalışmanın nitel araştırma deseniyle gerçekleştirilmesi planlanmıştır.

1.3.2.2. Araştırmanın Örneklemi

Odak grup görüşmelerinin ve derinlemesine görüşmelerin katılımcıları amaçsal örnekleme yöntemleriyle belirlenmiştir. Derinlemesine görüşmeler merkez teşkilat yetkilileri, İl müdürleri, kuruluş müdürleri, müfettişler ve STK temsilcilerinden oluşan 5'i kadın, 6'sı erkek 11 katılımcıyla gerçekleştirilmiştir. Odak grup görüşmeleri ise 11 grup, 75 katılımcıyla yapılmıştır. Odak grup görüşmelerine katılan katılımcıların 36'sı kadın, 39'u erkektir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

1.3.2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri; masa başı inceleme, doküman analizi, derinlemesine görüşmeler, odak grup görüşmeler, kuruluş ziyaretleri yoluyla toplanmıştır.

1.3.2.4. Veri toplama süreci

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nden alınan araştırma izni ve görüşme izni doğrultusunda ilgili tarihlerde İzmir, İstanbul, Ankara ve Çankırı illerine gidilmiştir.

1.4. Bulgular

Araştırma bulguları ile ilgili aşağıda belirtilen durumlar dikkat çekmektedir:

- Çocuk koruma kavramına ve politikalarına ilişkin literatüre uygun genel görüşlerin varlığı
- Risk değerlendirmeye ilişkin algıları
- Mevzuatın ve komisyonların kalite sistemi olarak algılanması
- İhtiyaçlar doğrultusunda alternatif kalite ve standart oluşturulması
- İzleme sistemine ilişkin eleştirel görüşler
- İllerin büyüklüğü, hangi bölgede bulunduğu, göç alıp almadığı, il teşkilatının yapılanması ve kadro özelliklerinin o ilde gerçekleşen sosyal hizmet uygulamalarının kaliteye etkisi
- SHM'lerin içerisinde farklı birimlerin olması gerektiği ile ilgili bakış açısı
- Süpervizyon ihtiyacı
- Kuruluş tiplerine göre MS ve ÖD'nin farklılaşması ve uygulamada özellikle ÇES'lerde etkili kullanılamaması
- Geri bildirim süreci kurum ve kuruluşların denetlenmesi süreci kapsamında değerlendirildiğinde katılımcılar tarafından MS ve ÖD denetleme mekanizması haline gelmeden başarılı olmayacağı görüşü
- Performans değerlendirme ile ilgili oturmuş bir algı olmadığı, hizmette şeffaflık hesap verilebilirliğin genellikle soruşturma ve mevzuata uyum üzerinden algılandığı
- Bakım sonrası çocukların durumlarıyla ilgili endişeleri

1.5. Sonuçlar ve Mevcut Duruma İlişkin Tespitler

- Çocuğun yüksek yararını önceleyen ve çocuk merkezli bir bakış açısı, meslek elemanları ve yöneticilerin büyük bölümünde gözlemlenmiştir.
- Çocuk merkezli düşünme ve çocuğun yüksek yararını önceleyen ilkeler, tüm paydaşlarla sürekli olarak çalışılmalıdır. Devlet tarafından sunulan eğitim, sağlık ve sosyal yardım hizmetleri gibi alanlarda görevli

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

personelin çocuk anlayışının çocuk koruma hizmetleri alanındaki personel ile aynı olması gerekliliği belirtilmiştir.

- Önleyici tedbirler konusunda daha fazla iş birliği ve farklı hizmet sunum modellerine ihtiyaç olduğu belirlenmiştir. Hizmet sunum modellerinin yetersizliği ve uzun süre boyunca aynı kalması, önleme ve müdahalede özelleştirilmiş tedbirlerin olmaması, önleyici faaliyetler için risk oluşturmaktadır.
- Bütünleşmeyi engelleyen faktörlerden biri, kapsayıcı bakış açısının özel gereksinimli çocuklar için genelleştirilememiş olması ve meslek elemanlarının, özel gereksinimli çocukların ayrıştırılması konusundaki düşünceleridir.
- Meslek elemanlarının iş yükünün önemli ölçüde yoğun olduğu ve bu durumun hizmet sunum kalitesini etkileyebileceği görülmüştür.
- Alan uygulamalarında, meslek elemanları arasında hangi işin hangi meslek elemanı tarafından yürütüleceğine dair farklı yorumlamalar olduğu tespit edilmiştir.
- Saha bilgisine ve deneyime sahip yöneticilerin varlığının, motivasyonu artırıcı bir etken olduğu belirlenmiştir.
- Alan uygulamalarında, mevzuatın en önemli uygulama standardı olarak kabul edildiği görülmüştür.
- Çocuk evleri sitelerinin yoğunluğunun, kalite standartlarını uygulamada en önemli engel olduğu, alanda dile getirilen önemli sorunlardan biridir.
- Paydaşlarla çalışma sürecinde zorluklar yaşandığı belirtilmiştir.
- Minimum Standartlar (MS) ve Öz Değerlendirme (ÖD) uygulamalarında sorunlar olduğu belirtilmiştir.
- Kalite standartlarına ilişkin aşağıdaki eksiklikler tespit edilmiştir:
 - Kurumsal kapasite yetersizlikleri
 - Geri bildirim eksikliği
 - Denetleme ve rehberlik aşamasında geri bildirim
 - Veri toplama, yönetim ve koordinasyon sorunları
- İhtisastırılmış çocuk evlerinin rehabilitasyon amaçlı kurumlar olması ve bu tür kurumların kaliteli hizmetlere ve izlenebilir süreçlere olan ihtiyaçları, sistemin bu kuruluşlara sunduğu birçok kaynağı değerlendirebilme kapasitelerini geliştirdiğini göstermektedir. Anka, ÖD ve MS gibi kaynaklar, bu ihtiyaçların farkında olan yönetici ve meslek elemanları tarafından benimsenmiştir ve amacına uygun olarak kullanılmaktadır.
- Özel gereksinimli çocukların yerleştirme süreçlerinde, ilin durumuna göre farklılıklar olduğu belirlenmiştir.
- Engelli çocukların aileleri ile çalışırken özel bir bilgi ve beceri setine ihtiyaç duyulduğu görülmüştür.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

2. GİRİŞ

Avrupa Birliği (AB) tarafından finanse edilen Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının yararlanıcısı olduğu “Özne Çocuk: Türkiye’de Çocuk Haklarının Desteklenmesi Teknik Yardım Projesi”nin genel amacı Türkiye’deki tüm bireylerin, tüm alanlarda, ayırım gözetilmeksizin tüm temel hak ve özgürlüklerden tam olarak yararlanmasına yönelik ölçülebilir bir ilerlemenin sağlanmasıdır. Projenin 2. bileşeni kapsayıcı ve gerekli standartları karşılayan, etkili bir çocuk bakım ve koruma sistemi oluşturulmasıyla ilgilidir. İçerisinde farklı faaliyetler bulunduran bu bileşenin 1. faaliyetinin genel amacı Türkiye’deki mevcut durum analizini yaparak çocuk bakım hizmetlerinin erişilebilirliği ve kalitesinin karşılaştırmalı analizinin yapılmasıdır. Bu rapor faaliyet 2.1.’in ilk raporudur. Rapor kapsamında ‘Türkiye’deki Çocuk Koruma Hizmetleri ve Kalite Sistemine İlişkin Mevcut Durum’ masa başı incelemesi ve nitel bir çalışmayla analiz edilmektedir.

Bu rapor, giriş bölümünün ardından, arka plan bilgileri ve belirtilen hedefleri açıklamaktadır. Ardından, mevcut durum hakkında genel bir bilgi bölümü sunmaktadır. Bu kısımda, çocuk koruma sistemine ilişkin geniş çaplı bir literatür incelemesi yapılmış, çocuk koruma alanında yapılan uluslararası belgeler ve bilimsel çalışmaların ilkeleri ve perspektifleri özetlenmiştir. Aynı bölümde Türkiye’nin, Osmanlı İmparatorluğu’ndan günümüze kadar uzanan çocuk koruma sistemi incelenirken, çocuk koruma alanını destekleyen ulusal ve uluslararası mevzuat da ele alınmıştır.

Bu genel bilgilerin ardından, Türkiye’deki çocuk koruma sisteminin işleyişı ve iş akışları şematize edilerek aktarılmıştır. Sosyal hizmete erişim, önleyici ve koruyucu etmenler ve uygulamalar, müdahale aşamasında kullanılan uygulamaların genel çocuk nüfusu içerisindeki durumu hakkında bilgi vermek için, Türkiye’de yaşayan çocuklarla ilgili genel istatistikler ve risk altındaki çocuklarla ilgili istatistikler sunulmuştur.

Genel bilgiler bölümünün bir başka alt başlığı risk altındaki çocuklarla ilgilidir. Bu kısımda; özel gereksinimli çocuklar, çocuk işçiler, ihmal ve istismar mağduru çocuklar, madde bağımlısı çocuklar, ebeveysiz çocuklar ve suça sürüklenen ve suç mağduru çocuklar ele alınmıştır.

Raporun önemli bir bölümü kalite sisteminin değerlendirmesine ayrılmıştır. Bu bölümde, kamuda kalite anlayışı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ÇHGM tarafından sunulan hizmetlerin kalite açısından değerlendirilmesi, Türkiye’de uygulanan Minimum Standartlar (MS) ve Öz Değerlendirme (ÖD), On Birinci Kalkınma Planı kapsamındaki Erişimle İlişkili Önlemler, 2022-2026 Stratejik Planı ve Çocuk Koruma Boyutları, İç Kontrol ve Risk Değerlendirme Standartları, Bilişim Altyapısı ve Veri Analizi hakkında bilgiler yer almaktadır.

Kalite değerlendirmelerinin ardından, kurumsal bakım ve aile yanında bakım hizmetleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Raporun ikinci bölümünde, proje kapsamında Türkiye'deki çocuk bakım hizmetlerinin erişilebilirliği, standartları ve kalitesine ilişkin mevcut durumun belirlenmesi amacıyla yapılan nitel araştırmanın yöntemi ve bulguları özetlenmiştir. Bu nitel araştırma, odak grup görüşmeleri ve derinlemesine görüşmelerle gerçekleştirilmiş, katılımcılar amaçlı örnekleme yöntemleriyle seçilmiştir.

İller, özellikle çeşitli kuruluş türlerine sahip olmaları ve çocuk koruma hizmetlerinden yararlanan çocukların oranı dikkate alınarak, iki büyük ve bir küçük şehir olmak üzere seçilmiştir. Kuruluş ziyaretleri ve görüşmeler, maksimum çeşitlilik sağlama yöntemine göre gerçekleştirilmiştir. Maksimum çeşitlilik, kuruluşlar (ÇES, ÇEKOM, İhtisaslaştırılmış Çocuk Evleri Sitesi [İÇES], ÇOKİM) ve sunulan diğer çocuk koruma hizmetleri (koruyucu aile ve evlat edinme hizmetleri, koruyucu ve önleyici hizmetler, sosyal yardım hizmetleri vb.) dikkate alınarak sağlanmıştır.

Raporun üçüncü bölümünde, Türkiye'de Çocuk Haklarının Desteklenmesi için Teknik Yardım Projesi kapsamında çocuk bakım hizmetlerinin erişilebilirliği, standartları ve kalitesine ilişkin mevcut durumun belirlenmesi amacıyla yapılan araştırma sunulmuştur.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

3. MEVCUT DURUMA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

3.1. Çocuk Koruma Sisteminin Bakış Açısı

Çocuk ya da çocukluk kavramlarının günümüzde üzerinde durulan anlamına ulaşması, içinde bulunduğumuz yüzyılın önemli kazanımları arasında yer almaktadır. Gander ve Gardiner (2004)'in belirttiği gibi çocukluk tarihi içerisinde, çocukluğun, yetişkinlik döneminden ayrı bir dönem olarak ele alınması ve çocukların bugünkü anlamıyla "çocuk" olabilmesi çok kolay olmamıştır. "Çocukluk" gelişim döneminin özel bir dönem olarak tanımlanması, insanın yaşam döngüsü süreci içinde, özel gelişimsel ihtiyaçlarının ve incinebilir konumunun keşfi ile mümkün olmuştur (Aries, 1962; Onur, 2005; Carsaro, 2015). Çocuk işçiliğinin yasaklanması, çocuğun iyilik haline odaklı eğitim ve bakım hizmetleri ile çocuk merkezli sosyal güvenlik sistemleri, bu tanıma ve gelişimin sosyal ve tarihsel olarak görünür olduğu alanlardır. Bu özel konum, bir insan hakkı olarak devletlerce sunulan hizmetlerin, çocukluk döneminin gelişim dinamiklerine yönelik olarak yeniden yapılandırılmasını gerekli kılmıştır. Tan (1994) yirminci yüzyılın egemen çocuk paradigmasının üç temel varsayıma dayandırıldığını belirtmektedir. Buna göre; çocuklar yetişkinlerden farklıdır ya da çocuklar özel bir biyolojik kategori oluştururlar, çocukların yetişkinliğe hazırlanması/yetiştirilmesi gerekir ya da yetişkinlik bir kazanımdır ve çocukların yetiştirilmesi sorumluluğu yetişkinlere aittir.

3.1.1. Çocuk Koruma Sisteminde Çocuk Hakları Yaklaşımı ve Çocuk Merkezli Olma

Çocuk merkezli oluşun bir görünümü olarak çocukluk dönemi açısından insanlık tarihinin ürettiği en önemli metinlerden biri Çocuk Haklarına Dair Sözleşmedir. Sözleşme çocuk alanında faaliyet gösteren uzman bir grup STK tarafından hazırlanmıştır. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesinin 49 uncu maddesinde de öngörüldüğü üzere, yirminci onay belgesinin tevdi tarihinden otuz gün sonra, 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşme, çocukların medeni, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel haklarına saygı duymayı ve bunları sağlamayı taahhüt eder. Sözleşme, çocuklar için sağlık, eğitim, yasal, medeni ve sosyal hizmetler için standartlar belirleyerek bu hakların gerçekleştirilmesini sağlar (Birleşmiş Milletler, 1989).

Genel Kurul, çocuk haklarına ilişkin bir sözleşme sorununu, Uluslararası Çocuk Yılı olan 1979'daki otuz dördüncü oturumunun geçici çalışma gündemine dahil etmeye karar vermiştir. İnsan Hakları Komisyonu daha sonra bir sözleşme taslağı hazırlamak için açık uçlu bir çalışma grubu oluşturmuş ve on yıl sonra, 1989'da, çalışma grubu tarafından bir sözleşme taslağı hazırlanarak ekonomik ve sosyal konsey aracılığıyla genel kurula iletilmiştir. Genel kurul, Sözleşme'yi Çocuk Hakları Beyannamesi'nin otuzuncu yıldönümü olan 20 Kasım 1989'da kabul etmiştir (Birleşmiş Milletler, 1989).

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Bu sözleşme 4 temel ilke üzerine şekillenmiştir. Bunlar, "ayrımcılık yapmama", "çocuğun yüksek yararı", "çocuğun yaşama ve gelişme hakkı" ve "çocuğun görüşlerinin alınması"dır.

Sözleşmenin şekillendiği 4 temel ilkenin içeriği aşağıda özetlenmiştir (UNICEF, 2019):

1. Ayrımcılık Yapmama

Çocuk hakları komitesi tarafından belirlenen genel ilkelerden birincisi, tüm çocukların haklardan yararlanmaları ve hiçbir şekilde ayrımcılığa maruz kalmamaları gerektiğidir. Çocuklar arasında fırsat eşitliğini sağlama yükümlülüğü, 2. maddede ifade edilmiştir ve bu ifadenin birinci fıkrası şu şekildedir: "Taraf Devletler, çocuğun ebeveynleri veya yasal vasisi, ırkı, rengi, cinsiyeti, dili, dini, siyasi veya diğer görüşleri, ulusal, etnik veya sosyal kökeni, yoksulluğu, engelliliği, doğumu veya diğer durumu hangi türde olursa olsun, hiçbir ayırım gözetmeksizin kendi yetki alanlarındaki her çocuğa bu Sözleşmede belirtilen haklara saygı gösterecek ve bu hakları sağlayacaktır."

2. Çocuğun Yüksek Yararı

Çocuklar, özellikle çok küçükken savunmasızdırlar ve haklarından tam olarak yararlanabilmeleri için özel desteğe ihtiyaçları vardır. Çocuklara eşit haklar ve aynı zamanda gerekli koruma nasıl sağlanabilir sorularına verilen cevabın bir kısmı, Madde 3.1'de formüle edilen çocuğun yüksek yararı ilkesinde yatmaktadır: "Kamu veya özel sosyal yardım kurumu, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından çocukları ilgilendiren tüm işlemlerde, çocuğun yüksek yararı birincil düşüncedir."

3. Yaşama ve Gelişme Hakkı

Çocukların ekonomik ve sosyal hakları ile en doğrudan ilgili olan ilke, yaşam hakkı maddesinde formüle edilmiştir. Madde, çocuklara öldürülmeme hakkı vermekten öteye gitmektedir; Madde 6.2'de formüle edilen hayatta kalma ve gelişme hakkını içerir ve şu şekilde ifade edilmiştir: "Taraf devletler, çocuğun hayatta kalmasını ve gelişmesini mümkün olan azami ölçüde sağlar."

4. Çocuğun Görüşleri

Sözleşmenin çok önemli bir boyutu, çocuğun görüşlerine saygı gösterilmesiyle ilgili başka bir ilkeyle ifade edilir. Çocuğun çıkarına olanın ne olduğunu bilmesi ve bunu duyması gereklidir. İlke, Madde 12.1'de şu şekilde formüle edilmiştir: "Taraf Devletler, kendi görüşlerini oluşturabilen çocuğa, çocuğu etkileyen tüm konularda bu görüşlerini özgürce ifade etme hakkını sağlar; çocuğun yaşına ve olgunluğuna göre gereken ağırlık verilir."

Sözleşme, her çocuğun haklara sahip olduğunu ve bu hakların çocuklar arasında herhangi bir ayırım gözetmeksizin uygulanması gerektiğini ifade eder. Her çocukla ilgili süreçte çocuğun yüksek yararının

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

gözetilmesi gerektiğini vurgular. Ayrıca, çocuğun yaşam hakkı, gelişimi için taşınan sorumluluk ve çocuğun, kendisini etkileyen durumlar hakkında görüş bildirme hakkına dair genel bir bakış açısı sunar (UNICEF, 2004). Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeyi kabul etmek, toplumların çocuklara yönelik vizyonlarını görünür kılar. Bu kabul, toplumların çocukları için yukarıda belirtilen ilkeler işiğında çocuk merkezli politikalar ve hizmetler geliştirme ve uygulama yükümlölüklerini beraberinde getirir.

Sosyal politikalar ve sosyal hizmet müdahaleleri çocuk haklarını temel alırken, çocukların yüksek yararını önceler ve çocukların özel konumunu merkeze alır (Connolly, Crichton-Hill & Ward, 2006). Çocuk merkezli bir yaklaşımla, sağlık, bakım, eğitim, güvenlik gibi sosyal hizmetlerin sunulmasında çocuğun iyilik hali sürekli kılınır. Bu hedef doğrultusunda, ebeveynlerin, çocuğun bakımında rol alan sosyal destek sistemlerinin ve sosyal hizmet profesyonellerinin güçlendirilmesi ve çocuğun ihtiyaçlarına yönelik hizmetlerin erişilebilir olması önemlidir.

3.1.2. Ekolojik Yaklaşımın Önemi

Çocuk hizmetlerinin nitelikli bir şekilde yürütölmesi için sistem yaklaşımının sunduğu bakış açısı belirleyicidir. Bu yaklaşım, bireyler ve yaşam olaylarında etkili olan çevresel değişkenler hakkında değerlendirme, anlama ve uygulama imkanı sunar. Sistem yaklaşımı, çocuğun çevresindeki en yakın etkileşim noktalarından başlayarak, mikro düzeyden makro düzeye kadar çocuğun haklarına erişimini sağlayacak veya engelleyecek değişkenleri ele alır.

Çocuk merkezli düşündüğümüzde, çocuğun ve çevresi arasındaki etkileşimler çocuk hakları açısından değerlendirilmeli ve çocuğun aile sistemi, akran sistemi, eğitim sistemi, sosyal hizmetler, kurum ve kuruluşlar, ekonomi, politika, kültür gibi çevresel öğeler göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bakış, daha kapsamlı bir bakış açısını beraberinde getirir ve sistemlerdeki pozitif ve negatif, güçlü ve zayıf yönlerin belirlenmesine yardımcı olur (Kirst-Ashman ve Hull, 1999; Sipurin, 1980). Çocuk hizmetlerinin kalitesi ve çocukların yaşam kalitesi üzerinde olumlu bir etki olarak değerlendirilebilir.

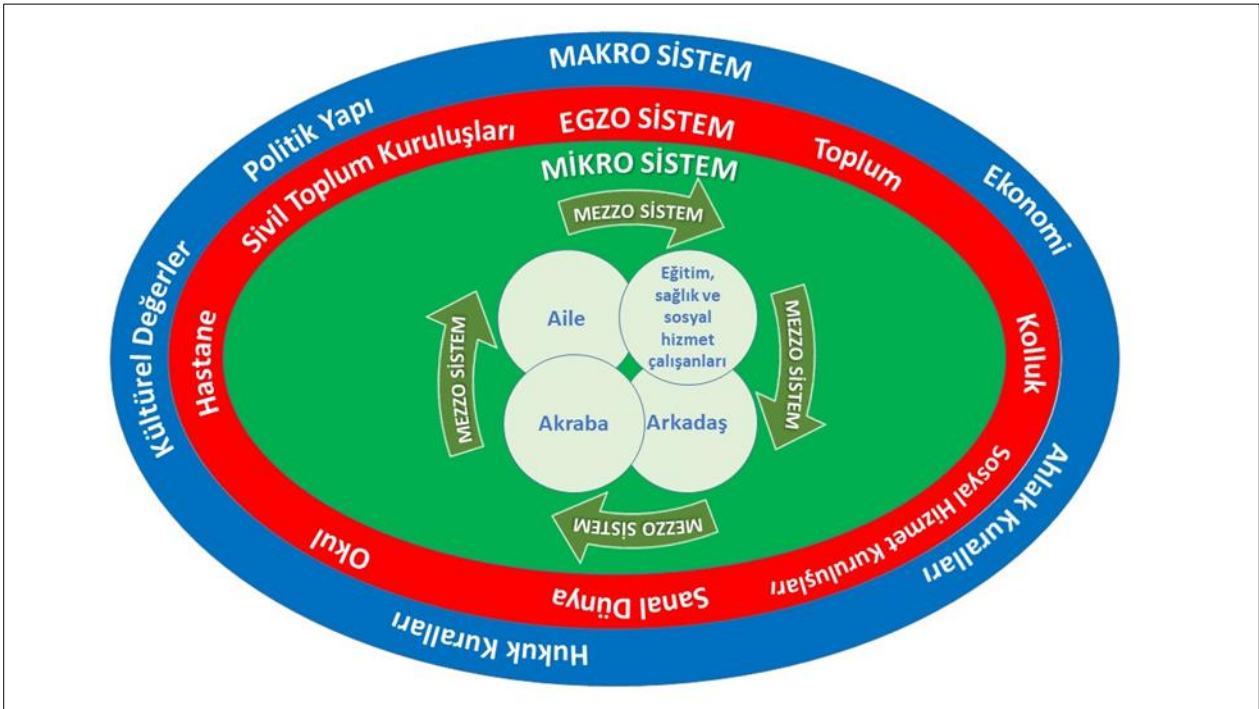
Çocuklar için önleyici ve koruyucu bir çalışmada ve/veya müdahale seviyesinde değerlendirme yapmak ve uygulama yapmak için, sistemin bütüncül bir şekilde ele alınması gereklidir. Bu bakış açısı, bir profesyonelin çocukla çalışırken, mikro düzeyden makro düzeye kadar, çocukla ilgili kimlerle inceleme yapması, kalıcı çözümler için kimlerle uygulamalar yapması, hangi sistemlerde ve hizmetlerde iyileştirme yapması gerektiği, kültürel veya politik olarak çocuğun yüksek yararının önünde engel olabilecek değişkenlerin neler olduğu ve tüm bunların birbiriyle ve çocuk üzerindeki etkilerinin nasıl olduğu hakkında düşünmeyi gerektirir. Mikro, mezzo, egzo ve makro düzeylerin tanımlanması, bireylerin, ailelerin ve grupların sorunlarını ve ihtiyaçlarını belirlememizi sağlar (Bronfenbrenner, 1994; Duyan, 2010).

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Buna göre, çocuğun etkileşim içinde olduğu en yakın çevre çocuğun mikro sistemini oluşturur. Bunlar annesi, babası, kardeşleri, öğretmenleri vb. olabilir. Çocuk, mikro düzeyden doğrudan etkilenir ve bu düzey çocuk üzerinde büyük bir etki sahibidir. Mezzo sistem, farklı mikro sistemler arasındaki etkileşimin çocuğa nasıl yansıdığını inceler. Örneğin, çocuğun anne ve babası veya aile ve okul arasındaki etkileşim bu düzeyde ele alınır. Egzo sistem, çocuğun doğrudan etkileşimde olmadığı ancak bu düzeyde alınan kararların çocuğu etkilediği düzeydir. Bu düzeyde çocuğun ebeveynlerinin iş yerleri, sağlık kuruluşları, okul, sosyal hizmet kuruluşları, yerel yönetimler gibi kurumlar bulunur. Makro sistem, çocuğun en geniş çevresini oluşturur. Ekonomik ve politik sistemler, kültürel değerler gibi toplum üzerinde etkili olan sistemler makro sistemi oluşturur (Bronfenbrenner, 1994).

Şekil 1. Çocuğun Ekosistemi

Bu kapsamda bir çocukla ilgili yapılacak uygulamada aile üyeleri ve akranlarıyla olan ilişkileri, ebeveyn ve öğretmenler arasındaki ilişkinin niteliği, sağlık ve sosyal hizmet çalışanlarının sunduğu hizmetlerin niteliği, kültürün çocuğun değerine katkısı önem taşımaktadır. Örneğin bir çocuğun eğitim yaşamının uzağında kalması durumunda buna ilişkin olarak mikro düzeyden makro düzeye kadar nasıl bir uygulama yapılacağı önem taşımaktadır. Bu kapsamda ekolojik yaklaşım; aile üyelerinin parçası olduğu sorunlar, okulun, öğretmenlerin, sağlık ve sosyal hizmet çalışanlarının sunduğu hizmetin niteliği, çocukların boş zamanlarını değerlendirebilecekleri nitelikli bir hizmetin eksikliği, içerisinde yaşanan çevredeki yoksulluk, madde, şiddet gibi

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

sorunlar, çocuğun, çocuk işçiliğinin kabul gördüğü bir kültürel eğilim içerisinde büyüyor olması, ekonomik sorunlar gibi sorun alanlarının tamamının değerlendirilmesine ilişkin bir bakış açısı sunmaktadır.

3.1.3. Güçlendirmenin Önemi

Çocuğun iyilik halinin inşası bağlamında güçlendirme, çocuğun ve bakım verenlerin desteklenmesinin ötesinde, bireylerin ihtiyaçlarının belirlenmesi ve sorunlarının çözümlerine yönelik kendi kararlarını uygulamaları için genellikle saklı olan öz kaynaklarını da kullanarak ve güçlendirerek onları desteklemeyi içerir. Güçlendirme yaklaşımı, çocuğu ve bakım veren ebeveynleri/meslek elemanlarını bir özne olarak kabul etmekte, sorunun tanımlanması aşamasında onların bireysel gerçekliklerine başvurmaktadır.

Güçlendirme yaklaşımı, alan yazına dair kökleri aydınlanma dönemine kadar götürülen ve insanın yaşam karşısındaki karar alma ve uygulama gücünün merkeze alındığı bir düşünce sistemidir (Lee, 2001; Adams, 2003). 1970'li yıllarda dezavantajlı toplulukların sosyal alandan dışlanmalarına (Solomon, 1976) yönelik vurgular ile sosyal hizmetin uygulama boyutuna etki eden güçlendirme yaklaşımı, günümüzde kırılgan nüfus gruplarının karar verme süreçlerine katılımlarına vurgu yapmaktadır.

Adams (2003)'a göre güçlendirme, koşulların kontrol altına alınarak bireylerin, toplulukların ya da toplumların hedeflerine ulaşmalarında araçsallaşmaktadır. Buna göre yaşam kalitesinin artırılması ve bireylerin kendilerine ya da başkalarına yardımcı olmaları mümkün olmaktadır.

Erbay (2019) güçlendirmeyi tanımlarken, güçsüzlük duygusunun ortadan kaldırılmasına ve bireylerin sahip oldukları güçlerin ortaya çıkarılmasına dikkat çekmektedir. Bu bağlamda bireylerin deneyimledikleri zorluklara eleştirel bakarak kendi haklarını savunabilmeleri ve sonuç olarak kendileriyle ilgili alınacak kararlara katılımları, yani kendi kaderlerini tayin etme noktasında güçlenmeleri vurgulanmaktadır.

Simon (1994), güçlendirme yaklaşımının sosyal hizmet uygulamalarına rehberlik etmesi adına birtakım ilkeler ileri sürmüştür. Buna göre programların, bireylerin ve toplumun ifade ettiği ihtiyaçlarına göre biçimlenmesi; sunulan hizmetlerin uygunluğunun ve erişilebilirliğinin sağlanması; hizmetlerden faydalananların kendi çözüm bulma süreçlerinin desteklenmesi; bireylerin ve toplulukların güçlerinin vurgulanması ve desteklenmesi; hizmetten faydalananların özgün taleplerinin önemsenmesi ve hizmetlerin buna göre yeniden yapılandırılması; politik düzenlemelerin ve uygulamaların geliştirilmesi için liderlik yapmalarının sağlanması; güçlendirmenin sürekli ve dikkate değer bir unsur olarak ele alınması; sosyal hizmet sağlayan meslek elemanlarının kendi geliştirilmesi gereken yanlarının farkına varması ve yerel bilginin, genel iyilik halinin inşası adına kullanılması vurgulanmaktadır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Bu kapsamda çocuk refahı ve koruma sistemi bağlamında sunulan hizmetlerin çocukların ve bakım verenlerin ihtiyaç tanımlarına uygun olarak inşa edilmiş olması önemlidir. Güçlendirme yaklaşımının vurguladığı gibi (Payne, 2005), sorunu deneyimleyenlerin kendi sorunlarının birer uzmanı olduğu savından hareketle ortaya konacak sosyal politika düzenlemeleri ve uygulamaların inşasında etkin rol almalarının sağlanması gerekmektedir. Burada çocuk koruma sisteminde yer alan meslek elemanlarının da desteklenmesi ve güçlendirilmesi önemli olacaktır. Tüm bu süreçlerde, evrensel hak temelli yaklaşımın yanı sıra kültürel bilginin rehberlik edici bilgi birikimine de başvurmak önemlidir.

Üzerinde durulacak pek çok başlık bulunmakla birlikte; çocuk hizmetlerinin yapılandırılmasında ve sürdürülmesinde çocuk hakları temelli yaklaşımı, çocuk merkezli yaklaşım, ekolojik yaklaşım ve güçlendirme yaklaşımı önemli bir başlama noktası ve çerçeve sunmaktadır.

Bu kapsamda, çocukların ihtiyaçlarının giderilmesi, sorunlarının çözülmesi, haklarının karşılanması bağlamında aşağıdaki bakış açısı önem taşımaktadır:

- Çocuklara sunulan hizmetlerde çocukların hizmetin etkin öznelere haline gelmesi için aile ve çocuk merkezli bir yaklaşımın sağlanması,
- Çocuk ve çevresel sistemleri arasındaki etkileşimin bütünlüklü bir şekilde görülmesi,
- Çocukların sahip olduğu güçlerin fark edilmesi ve güçlendirilmesi.

3.2. Çocuk Koruma Sistemi Mevzuatı

Tarihsel açıdan sosyal hizmetlerin kurumsal gelişimine bakmak gerekirse korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik pek çok kurumsal düzenlemenin yapıldığı görülmektedir. Bunlar içinde Cumhuriyet öncesi dönemde çocukların bakım gereksinimlerinin karşılanarak çocuklara medreselerde eğitim verilmesi, yine Osmanlı Devleti'ndeki Ahilik Teşkilatlanmalarının, belediyelerin çocuklara yönelik çalışmaları oldukça önemlidir.

Erken Cumhuriyet Döneminde çocuklara yönelik en kapsamlı kurumsal hizmet Osmanlı Devleti'nin son döneminde kurulan Himaye-i Etfal Cemiyetidir. Bu kurum savaş dönemlerinde kimsesiz ve korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik hizmet verebilecek yeni kuruluşlara ihtiyaç duyulması sebebiyle kurulmuştur. Kurumun Himaye-i Etfal Cemiyeti adıyla ilk teşkilatlanması 1908 yılında Kırklareli'nde olmuştur. Sonrasında İstanbul'da şubesi açılmış, 27 Kasım 1917 tarihinde de Firuzca'da bir çocuk misafirhanesi açılmıştır. Himaye-i Etfal Cemiyeti Milli Mücadele Dönemi'nde Atatürk'ün talimatlarıyla hayatına bir vakıf örgütlenmesi olarak devam etmiştir. Cemiyetin 1921 yılında 10 yurt içi teşkilatı bulunmakta iken, 1935 yılında bu sayı 574 yurtiçi ve 38 yurtdışı teşkilatı olmak üzere 612'ye ulaşmıştır. 1934 yılının son aylarında Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti, Çocuk Esirgeme Kurumu adını almıştır. Kurum 1937 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla kamu yararına çalışan dernek sayılmıştır. Korunmaya ihtiyacı olan çocuklar konusuna özgü ilk kanun olan 5387 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Hakkındaki Kanun, 1949 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Genel Kurulunda kabul edilmiştir. 1963 yılında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına bağlı olarak Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü oluşturulmuş, bu müdürlük 1983 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna (SHÇEK) dönüşmüş ve çalışmalarına bu kurumsal yapı altında devam etmiştir (Sarı, Ergüt ve Ünlü Çeber, 2021).

2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulması ile SHÇEK'in görev, sorumluluk ve yetkileri Bakanlığa devredilmiştir. SHÇEK bünyesinde 0-12 yaş arasında çocuklara ve 13-18 yaş arasındaki gençlere yönelik ayrı daire başkanlıklarınca sunulan hizmetler Bakanlık bünyesinde Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü adı altında toplanmıştır. Bakanlık 2018-2020 yılları arasında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB) olarak görev yapmış, 2021 yılında yapılan yasal düzenleme ile son olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) adını almıştır (Sarı, Ergüt ve Ünlü Çeber, 2021).

Türkiye'de çocuk koruma sistemi en temelde 1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda yer alan ilgili maddeleri dayanak olarak şekillenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 10., 41., 50., 58., 60., 61., 62., 65. maddelerinde içerik olarak aileden bahsedilmekle birlikte özelde çocuğun korunmasını içeren hükümler taşımaktadır. Anayasa'nın, 41. maddesinin ana başlığı "Ailenin Korunması ve Çocuk Hakları" dır. Ailenin, Türk toplumunun temeli olduğu Anayasa'da yer almaktadır. 2010 yılında yapılan değişlikle 41. maddeye "Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir" hükmü ile "Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır" ibaresi eklenmiştir. Çocuğa ilişkin maddelerde çocuğa karşı şiddetin her türünün önlenmesi yükümlülüğünün devlete ait olduğu açıkça belirtilmektedir.

Aşağıda çocuk koruma sistemi açısından önemli olan uluslararası sözleşmeler, bazı kanun, yönetmelik ve genelgeler yer almaktadır.

3.2.1. Uluslararası Sözleşmeler

Çocukların korunması amacıyla Türkiye Cumhuriyeti tarafından kabul edilmiş başlıca uluslararası sözleşmeler, protokoller ve kurallar aşağıda sıralanmıştır.

- Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
- Çocuk Haklarının Kullanılmasına Dair Avrupa Sözleşmesi
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek, Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol
- Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi
- Lahey Çocuk Kaçırma Sözleşmesi

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- Lanzarote Sözleşmesi
- Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına Dair Uluslararası Sözleşme
- Uluslararası Çalışma Örgütü İstihdama Kabulde Asgari Yaşa İlişkin Sözleşme
- En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Sözleşme
- Çocukların Velayetine ilişkin Kararların Tanınması ve Tenfizi ile Çocukların Velayetinin Yeniden Tesisine İlişkin Avrupa Sözleşmesi
- Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Lahey Sözleşmesi.
- Çocuklara Karşı Nafaka Yükümlülüklerine Uygulanacak Hukuka Dair Sözleşme.
- Çocuklara Karşı Nafaka Mükellefiyetine Dair Kararların Tanınması ve Tenfizine Dair Sözleşme
- Küçüklerin Korunması Hususunda Makamların Yetkisi ve Uygulanacak Kanuna İlişkin Sözleşme.
- Sınır Aşan Örgütlü Suçlarla Mücadele Sözleşmesi'ne Ek, İnsan Kaçakçılığının, Özellikle Kadın ve Çocukların Kaçakçılığının Önlenmesi, Yasaklanması ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol.
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek, Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmaları Konusundaki İhtiyari Protokol
- Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında BM Asgari Standartlar Kuralları.
- Özgürlüğünden Yoksun Bırakılan Çocukların Korunması Hakkında BM Kuralları
- Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi Hakkında BM Yönlendirici İlkeleri
- Çocukların Alternatif Bakımına İlişkin BM İlkeleri

3.2.2. Kanunlar

Türkiye'de çocuk hizmetlerini yöneten temel mevzuat 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve bunlara bağlı mevzuat olarak belirtilebilir.

3.2.2.1. 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu

2828 sayılı Kanun 24/5/1983 tarihinde kabul edilmiş, 27/5/1983 tarih 18059 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu Kanunun amacı; korunmaya, bakıma veya yardıma ihtiyacı olan aile, çocuk, engelli, yaşlı ve diğer kişilere götürülen sosyal hizmetlere ve bu hizmetleri yürütmek üzere kurulan teşkilatın kuruluş, görev, yetki ve sorumlulukları ile faaliyet ve gelirlerine ait usûl ve esasları düzenlemektir.

Bu Kanun, sosyal hizmetlerle ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek kişileri ve özel hukuk tüzel kişilerini, sosyal hizmet kurum ve kuruluşlarında çalışan personeli, sosyal hizmetlerden faydalananları ve faydalanacak durumda olanları kapsar.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

3.2.2.2. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu

5395 sayılı Kanun 3/7/2005 tarihinde kabul edilmiş, 15/7/2005 tarih 25876 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu Kanunun amacı, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usûl ve esasları düzenlemektir. Bu Kanun, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında alınacak tedbirler ile suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanacak güvenlik tedbirlerinin usûl ve esaslarına, çocuk mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin hükümleri kapsar.

Bu Kanun kapsamında çocuklara yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma olmak üzere 5 başlıkta tedbir kararları verilmektedir. Bu kararların uygulanmasında Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri, İl Sağlık Müdürlükleri, İl Millî Eğitim Müdürlükleri, kolluk kuvvetleri ve yerel yönetimlerin ilgili birimleri dahil pek çok kurum ve kuruluşla ortak hareket edilmektedir.

3.2.2.3. Diğer Kanunlar

Bunların dışında Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemi açısından yararlanılan diğer kanunlar aşağıda sıralanmıştır:

- 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu
- 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu
- 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
- 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun
- 4722 Sayılı Türk Medeni Kanunu’nun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun
- 5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun
- 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu
- 1117 Sayılı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu
- 5049 Sayılı Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İş Birliğine Dair Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun
- 4787 Sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun
- 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
- 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu
- 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun
- 5187 Sayılı Basın Kanunu
- 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu
- 5490 Sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu
- 3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu
- 5510 Sayılı Sosyal Güvenlik Kanunu
- 5898 Sayılı Uçucu Maddelerin Zararlarından İnsan Sağlığının Korunmasına Dair Kanun
- 4207 Sayılı Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- 6660 Sayılı Güzel Sanatlarda Fevkalade İstidat Gösteren Çocukların Devlet Tarafından Yetiştirilmesi Hakkında Kanun
- 2684 Sayılı İlköğretim ve Ortaöğretimde Parasız Yatılı veya Burslu Öğrenci Okutma ve Bunlara Yapılacak Sosyal Yardımlara İlişkin Kanun
- 5651 Sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun
- 5717 Sayılı Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yön ve Kapsamına Dair Kanun
- Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun
- Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun
- 4857 Sayılı İş Kanunu
- 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

3.2.3. Yönetmelikler

3.2.3.1. Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik Bu yönetmelik

Bu Yönetmelik, 24/5/1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanununun 3., 21., 22. ve 24. maddelerine, 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 65 inci ve 69 uncu maddelerine dayanılarak hazırlanmıştır. Yönetmelik 06/09/2022 tarihinde 31945 sayılı Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu Yönetmeliğin amacı, haklarında korunma veya bakım tedbir kararı bulunan 0-18 yaş arası çocuklar ile korunma veya bakım tedbir kararı devam eden 18 yaş üzeri gençlerin temel gereksinimlerini karşılamak, fiziksel, duygusal, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını belirleyerek gerekli mesleki müdahaleleri gerçekleştirmek, aile ve yakın çevrelerine dönmelerini veya bir sonraki sosyal hizmet modeline hazır hale gelmelerini sağlamak amacıyla açılan Bakanlığa bağlı çocuk bakım kuruluşlarının ve hizmet birimlerinin çalışma usul ve esasları ile hizmet standartlarının belirlenmesidir.

3.2.3.2. Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği

Bu Yönetmelik, 3/6/2011 tarihli ve 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 2. maddesi ile 24/5/1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanununun 4.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

maddesine dayanılarak hazırlanmıştır. Yönetmelik 09/02/2013 tarihinde 28554 sayılı Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu Yönetmeliğin amacı; sosyal hizmet müdahalesinin ve takibinin gerçekleştirilmesi, çocuk, genç, kadın, erkek, engelli, yaşlı bireylere ve ailelerine koruyucu, önleyici, destekleyici, geliştirci, rehberlik ve danışmanlık odaklı sosyal hizmetlerin, hizmete erişim kolaylığı esasıyla bir arada ve gerektiğinde kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve gönüllüler ile iş birliği içinde sunulduğu, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı sosyal hizmet merkezlerinin, kuruluş ve işleyişine, yürütecekleri hizmetlere ilişkin usul ve esaslar ile merkezde çalışan personelin görev, yetki ve sorumluluklarını belirlemektir.

3.2.3.3.Koruyucu Aile Yönetmeliği

Bu Yönetmelik, 24/5/1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanununun 22. ve 23. maddeleri ile 3/6/2011 tarihli ve 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 2. maddesinin birinci fıkrasının (c) ve (d) bentleri, 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (ç), (d) ve (ı) bentleri, 22. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi ile 28. ve geçici 6. maddelerine dayanılarak hazırlanmıştır. Yönetmelik 14/12/2012 tarihinde 28497 sayılı Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu Yönetmeliğin amacı, korunmaya muhtaç çocukların korunmalarını gerektiren süre içerisinde aile ortamında yetiştirilmesine yönelik koruyucu aile hizmetlerinin uygulama esaslarını; Bakanlık ile koruyucu ailenin yetki ve sorumluluklarını belirlemek, hizmetin etkin bir şekilde yürütülmesini sağlamaktır. Bu Yönetmelik, çocuğun durumuna en uygun koruyucu aile seşimini, koruyucu ailenin eğitimini, sorumluluklarını, idare ile olan ilişkilerini, hizmetin işleyişini, koruyucu aileye yapılacak ödemeler ve izlemelere ilişkin esasları kapsamaktadır.

3.2.3.4. Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik

Bu Yönetmelik, 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 47. maddesi ile 3/6/2011 tarihli ve 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 2nci maddesine dayanılarak hazırlanmıştır. Yönetmelik 24/12/2008 tarihinde 26386 sayılı Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu Yönetmeliğin amacı, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usûl ve esasları düzenlemektir. Bu Yönetmelik, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında alınacak tedbirler ile suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanacak güvenlik tedbirlerinin usûl ve esaslarına, bu kararların yerine getirilmesinde kurumların görev ve sorumluluklarına ilişkin hükümleri kapsamaktadır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

3.2.3.5. Çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik

Bu Yönetmelik, 31/12/1960 tarihli ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 3. maddesi, 1/7/1976 tarihli ve 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanunun 8. maddesi ve 1/7/2005 tarihli ve 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanunun 5. maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Bu Yönetmeliğin amacı; Çocuklar İçin Özel Gereksinim Raporu ile Çocuklar İçin Terör, Kaza ve Yaralanmaya Bağlı Durum Bildirir Sağlık Kurulu Raporunun alınışı, geçerliliği, değerlendirilmesi ve bu raporları verebilecek yetkili sağlık kurum ve kuruluşlarının tespiti ile ilgili usul ve esasları belirlemek ve çocuklar ile ilgili özel gereksinim alanlarının belirlenmesine ilişkin ortak bir uygulama alanı geliştirmektir.

3.2.3.6. Aile ve Çocuk Dostu Yapım ve Dizilerin Teşvik Edilmesine Dair Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

Bu Yönetmelik, 15/2/2011 tarihli ve 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanunun 37. maddesinin birinci fıkrasının (y) bendi ile 3/6/2011 tarihli ve 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 2nci maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Bu Yönetmeliğin amacı, yayın hizmetlerinde ailenin ve çocukların korunması ilkesini gözeterek, ailenin bütünlüğü ve sürekliliği ile çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimlerini destekleyecek nitelikteki aile ve çocuk dostu yapım ve dizilerin yayınlanmasının teşvik edilmesine ilişkin usul ve esasların belirlenmesidir. Bu Yönetmelik, ailenin bütünlüğü ve sürekliliği ile çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimlerini destekleyecek nitelikteki aile ve çocuk dostu yapım ve dizileri yayınlayan medya hizmet sağlayıcılarını teşvik etmek üzere verilecek ödüller ile bunların usul ve esaslarını kapsamaktadır.

3.2.3.7. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkında Yönetmelik

Bu Yönetmelik, 8/3/2012 tarihli ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun 14. ve 15. maddeleri ile 3/6/2011 tarihli ve 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 9 uncu ve 22nci maddelerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Bu Yönetmeliğin amacı; Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinin (ŞÖNİM) kuruluş, işleyiş ve yürüteceği işlemlere ilişkin usul ve esaslar ile ŞÖNİM'de çalışacak personelin görev, yetki ve sorumluluklarını belirlemektir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

3.2.3.8. Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Özel Çocuk Kulüplerinin Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik

Bu Yönetmelik, 24/5/1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, 3/6/2011 tarihli ve 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Bu Yönetmelik, gerçek kişilere ve özel hukuk tüzel kişilerine ait özel kreş ve gündüz bakımevleri ile özel çocuk kulüplerinin kuruluş ve işleyişlerine ilişkin esasları, izin, açılış, çalışma ve personel şartlarını, ücret tarifelerini, denetimlerini ve faaliyetlerini durdurma işlem ve usullerini belirlemek ve temel çocuk hakları felsefesine uygun hizmet vermelerini sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.

3.2.3.9. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Özürlülerin Bakımı, Rehabilitasyonu ve Aile Danışmanlığı Hizmetlerine Dair Yönetmelik

Bu Yönetmelik, 24/5/1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanununun 15., 21. ve 26. maddelerine dayanılarak hazırlanmış, 03.09.2010 tarih ve 27691 sayılı Resmî Gazetede kabul edilmiştir.

Bu Yönetmeliğin amacı; bedensel, zihinsel ve ruhsal engelleri nedeni ile yaşama gereklerine uyamama durumunda olan engelli bireylerin, tespitini, incelenmesini, bakımını ve rehabilitasyon hizmetlerinden yararlandırılmalarını, engelli ve engelli bireylerin ailelerine danışmanlık hizmetini, bu hizmetlerin niteliğine ve işleyişine ilişkin usul ve esasları, personelin görev, yetki ve sorumluluklarını belirlemektir. Bu Yönetmelik, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı yatılı, gündüzlü ya da yatılı ve gündüzlü hizmet veren merkezler ile bakım, rehabilitasyon ve aile danışmanlığı hizmetleri ile ilgili iş ve işlemleri kapsar.

3.3.2.3.10. Bakıma Muhtaç Özürlülere Yönelik Resmî Kurum ve Kuruluşlar Bakım Merkezleri Yönetmeliği

Bu Yönetmelik, 24/5/1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanununun 9. maddesinin (g) bendi ile 34., 35., ve ek 7. maddesi hükümlerine dayanılarak hazırlanmış, 30.07.2006 tarih ve 26244 sayılı Resmî Gazetede kabul edilmiştir.

Bu Yönetmeliğin amacı; resmî kurum ve kuruluşlar bünyesinde açılacak bakıma muhtaç engellilere yönelik bakım merkezlerinin açılış izni, çalışma şartları, personel standardı, denetlenmeleri ile ücret tespiti ve ödemelerine ilişkin usul ve esasları belirlemektir. Bu Yönetmelik, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı dışındaki diğer resmî kurum ve kuruluşların bünyesinde açılacak olan bakıma ihtiyaç duyan engelli bireylere yönelik bakım merkezlerini kapsar.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

3.2.3.11. Korunmaya ve Bakıma Alınmış Olup İş Görme Gücüne Sahip ve İstekli Olanların Buldukları Sosyal Hizmet Kuruluşlarının Uygun Görülen Hizmetlerinde Çalıştırılmalarına İlişkin Yönetmelik

Bu Yönetmelik, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun 16. maddesine dayanılarak hazırlanmış, 23.12.1983 tarih ve 18260 sayılı Resmî Gazetede kabul edilmiştir.

Bu Yönetmeliğin amacı, korunmaya ve bakıma alınmış olup iş görme gücüne sahip ve istekli olanların, buldukları sosyal hizmet kuruluşlarının uygun görülen hizmetlerinde çalıştırılmalarına ilişkin usul ve esasları belirlemektir. Bu Yönetmelik, sosyal hizmet kuruluşlarında korunmaya ve bakıma alınmış olanlardan iş görme gücüne sahip ve çalışmaya istekli olanların tümünü kapsar.

3.2.3.12. Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği

Bu Yönetmelik, 3/7/2005 tarihli ve 5402 sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanununun 15/A ve 27. maddeleri, 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 105/A ve 110. maddeleri ile 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 47. maddesine dayanılarak hazırlanmış, 10.11.2021 tarih ve 31655 sayılı Resmî Gazetede kabul edilmiştir.

Bu Yönetmeliğin amacı; Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı, denetimli serbestlik müdürlükleri, Denetimli Serbestlik Hizmetleri Danışma Kurulu ile koruma kurullarının teşkilat, görev, yetki, çalışma, toplantı usul ve esaslarını düzenlemektir. Bu Yönetmelik; Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığının ve denetimli serbestlik müdürlükleri ile bürolarının teşkilat, görev, çalışma ve denetimine ilişkin usul ve esaslar ile denetimli serbestlik kararlarının infaz işlemleri hakkındaki kuralları, bu sürece katılan kişilerin görev, yetki, hak ve yükümlülüklerini kapsar.

Yönetmeliğin 76. maddesinde denetim altına alınan çocukların iyileştirilmesi ile ilgili düzenlemelere yer verilmiştir.

İlgili maddede çocuklara özgü güvenlik tedbirleri kapsamında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı, kamu davasının ertelenmesi kararı veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 36. maddesi gereğince denetim altına alınan suça sürüklenen çocukların, toplum içinde denetimi, takibi ve iyileştirilmesine yönelik rehberlik çalışmaları, ilgili kurumlarla iş birliği içinde yerine getirilir ibaresi yer almaktadır.

Yine aynı maddede haklarında; koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen, suç tarihinde on iki yaşını bitirmemiş suça sürüklenen, ailesine teslim edilmesi yönünde karar verilen çocuklar hakkında denetim görevi;

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

gözetim esaslarına göre 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 37. maddesi gereğince Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü tarafından yerine getirilir ibaresi yer almaktadır.

3.3. Çocuk Koruma Sisteminin İşleyişı

Çocuk koruma sistemine ekosistem yaklaşımı, süreçlerin uygun biçimde değerlendirilmesi, planlanması ve uygulanması için oldukça işlevsel bir bakış açısı sunmaktadır. Bu bağlamda Şekil 1'de de görüleceği gibi çocuğun ekosisteminde yer alan sistemlere bakıldığında mikro sistem içinde aile, öğretmen, arkadaş ve akrabalar; egzo sisteminde toplum, kolluk, sosyal hizmet kuruluşları sanal dünya, okul, hastane, STK'lar; makro sisteminde ise ekonomi, ahlak kuralları, hukuk kuralları, kültürel değerler ve politik yapı yer almaktadır.

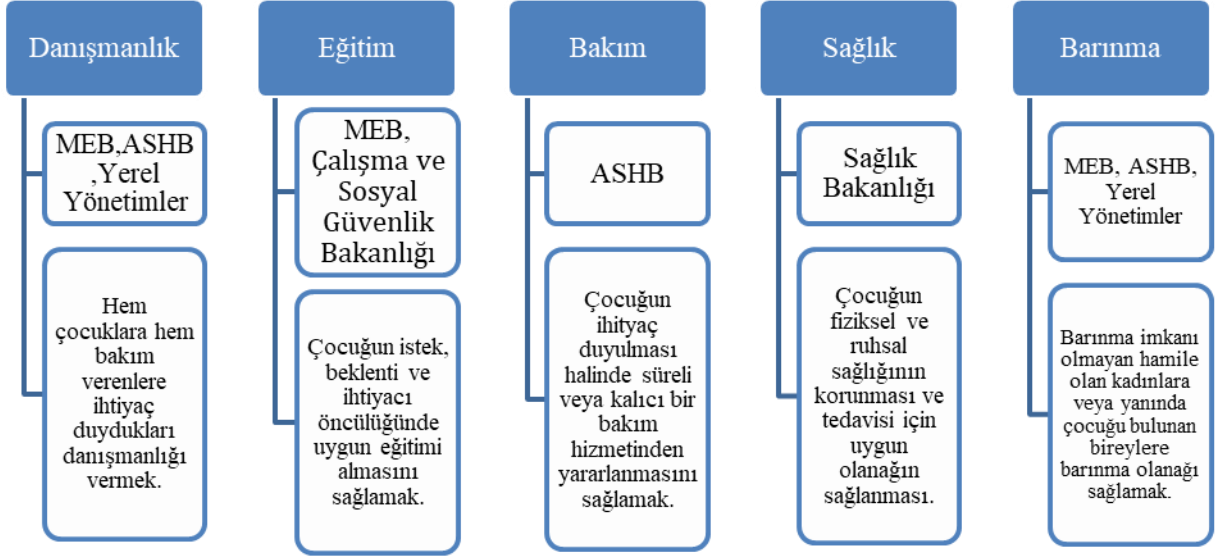
Türkiye'de çocuğun iyilik halinin korunması ve devamlılığının sağlanması adına pek çok ulusal mevzuat hazırlanmış ve yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Aynı zamanda çocukları kapsayan uluslararası sözleşmeler de onaylanmıştır. Bunlardan biri olan Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Türkiye tarafından onaylandıktan sonraki süreçte çocuklara özgü kanun, usul ve makam oluşturulması ile ilgili yükümlülükler ışığında pek çok ülkede çocuklara özel kanuni düzenlemelerin yapılması bir zorunluluk olmuştur. Bu doğrultuda Türkiye'de de 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu yürürlüğe girmiştir (Altındağ ve Zengin, 2019). 5395 sayılı kanunun temel amacı korunma ihtiyacı olan veya suça itilen çocukların korunması ve haklarının güvence altına alınmasıdır.

Türkiye'de çocuğun yaşamaının her yönüyle korunması ve var olan iyilik halinin devamının sağlanması Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın (ASHB) doğrudan sorumluluk alanıdır. Bakanlık bünyesindeki kuruluşlar da bu amaç doğrultusunda çalışmalarını icra etmektedir. ÇKK içinde geçen danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma tedbir kararlarının icrasında ASHB temel sorumlu kurum olmakla birlikte, Millî Eğitim Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve Yerel Yönetimler de tedbir kararlarının icrası için yetkilendirilmiştir. Bu tedbirlere bakıldığında amaç ve tedbirleri icra eden birimler şu şekilde gösterilebilir:

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Şekil 2. Tedbirlerin Amacı ve İcra Eden Birimler

Çocuk koruma sistemi yalnızca ÇKK içinde olan sistematik ile sınırlı değildir. Yukarıda adı geçen merciler de kendi alanlarına giren konularda çocukların olası sorunlardan uzak tutulması, korunması, iyilik hallerinin sağlanması ve sürdürülmesi amacıyla uygun çalışmalar yürütmektedirler. Sosyal hizmet alanının en temel odaklarından biri sorunu ortaya çıkmadan önlemek olduğu için bu mercilerin koruyucu önleyici tedbirlerin uygulanması noktasında göstereceği performans ve iş birliğine dönük çalışmalar çocuklar için fark yaratıcı olacaktır.

ÇKK kapsamındaki koruyucu ve destekleyici bu tedbirleri uygulayarak çocuğun öncelikle kendi ailesinde yaşamasını ve iyilik halinin, yaşam kalitesinin ve çocuk haklarının korunmasını amaç edinmektedir. Büyük resme bakıldığında bu süreçte çocuğun ekosisteminde yer alan ve bazı eksiklik veya yetersizliklerin görüldüğü sistemlerin diğer kurum ve kuruluşlarla desteklendiği söylenebilir. Burada temel amaç, birebir ilişki içindeki sistemlerin eksiklerini gidererek çocuğun sağlıklı gelişmesini sağlamaktır.

Çocuğun korunmasında en temel basamak aslında koruyucu ve önleyici hizmetler olmaktadır. Çocuğun herhangi bir sorun ile karşılaşmadan sorunun ortadan kaldırılması ve çocuğun herhangi bir biçimde zarar görmemesi tüm çocuk koruma sisteminin temel gayesidir. Sistem bazen çok iyi işlese de tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de çocuklar bir biçimde koruma ve desteğe ihtiyaç duyabilmektedir. Bu tip süreçlerde çocuğun koruma sistemine nasıl dahil olduğu ve çocuğa yönelik hangi hizmetlerin sunulduğu sosyal hizmetin en temel özelliklerinden biri olan planlı müdahale basamaklarının 8 aşaması üzerinden anlatılabilir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

3.3.1. Sisteme Erişim ve Tespit

Türkiye’de çocuk koruma sistemine erişim farklı yollarla gerçekleşebilir. Özellikle kanun ve yönetmelikler, sisteme erişimi artırabilmek ve risk altındaki çocuğu erken fark edebilmek için bildirim yükümlülüğu getirmiştir. Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmeliğinin 6. maddesi tespit ve bildirimle ilgili düzenlemeleri içermektedir. Bu düzenlemelerden bazıları şunlardır:

- Adli ve idari merciler, kolluk görevlileri, köy ve mahalle muhtarları, belediye zabıta memurları, sağlık ve eğitim kuruluşları, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının görevlileri, sivil toplum kuruluşları ile bir çocuğun korunma ihtiyacı olduğundan haberdar olanlar durumu il ve ilçelerdeki Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüklerinin ilgili birimlerine (uygulamada ilçelerde SHM’ler görev almaktadır) bildirmekle yükümlüdür.
- Çocuk veya çocuğun bakımından sorumlu kişiler, çocuğun korunma altına alınması amacıyla durumu il ve ilçelerdeki Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri birimlerine bildirmekle yükümlüdür.
- İl müdürlükleri korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında kitle iletişim araçlarında çıkan haberler ile çağrı merkezlerine gelen ihbar ve şikâyet kanalları aracılığıyla elde ettiği her türlü duyumu, ayrıca bir talimat beklemeden değerlendirerek gerekli iş ve işlemleri yapar.
- Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüklerinin ilgili birimleri, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında basın ve yayın organları ile benzeri iletişim araçlarında çıkan haberleri ve her türlü duyumu ihbar kabul ederek ayrıca bir resmî duyuru gelmesini beklemeden harekete geçerek bunları araştırmakla yükümlüdür.
- Müdürlükler, çevrelerinde korunma ihtiyacı olan ve herhangi bir sosyal hizmet modelinden yararlanamayan çocukları tespit etmek ve gerekli tedbirleri almak amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği içerisinde bulunur.

Ayrıca ALO 183 Sosyal Destek Hattı, diğer ihbar mekanizmaları ve başvurular bir çocuğun ihtiyaçları, sorunları ve korunma ihtiyacı ile ilgili diğer farklı erişim kanallarıdır.

3.3.2. Tanışma Bağlantı Kurma

Tespit aşamasının ardından meslek elemanı yönetmelik uyarınca bildirilen olaylar ve yükümlülükler ile ilgili olarak gerekli incelemeyi derhal yapar, inceleme ve müteakip işlemleri mevzuata göre yürütür (Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik, 2006). Çocukla tanışma ve bağlantı kurma her aşamada kendini tekrarlayan bir süreçtir. Çocuk sistemle ilk tanıştığında, aile yanında desteklendiğinde, kuruma yerleştirildiğinde, kurum değiştirdiğinde, hakkında farklı koruyucu ve destekleyici tedbirler değerlendirildiğinde yeniden tanışma ve bağlantı kurma başlar. Meslek elemanı, genellikle, öncelikle çocuğun bilgilerinin olduğu dosyalara (Mernis kayıtları, çocuğa ait dosyadaki bilgi ve belgeler, daha önceki tedbirler vb.) erişir. Çocukla bağlantı kurma vakanın başvuru biçimine göre hane ziyareti, kuruma davet

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

ya da telefon ile ilk görüşme randevusu alma şeklinde yapılabilir. Çocukların çocuk koruma sistemi ile ilk temasları Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığına bağlı kurum kuruluşlarda olabilmektedir. Bu kuruluşlar çocukların sosyal hizmetlere olan erişimleriyle yani çocuk ve hizmetlerin bağlantısının ilk kurulduğu ve tanışmanın gerçekleştiği diğer yerler olmaktadır. Çocuklar, herhangi bir uygulama düzeyinde, bir sorun, bir ihtiyaç, bir hak kaybı durumunda çocuk koruma sisteminin ve çocuk hizmetlerinin desteğine ihtiyaç duyan bir özne haline gelmektedir. Genel olarak, korunma ihtiyacı içinde olan bir çocuk bir başvuru, bir ihbar, bir yönlendirme, bir inceleme, alan taraması sırasındaki bir tespit ya da adli bir olayın sonrasındaki tespit gibi durumlar aracılığıyla hizmet sağlayıcı tarafından belirlenmektedir.

3.3.3. Ön Değerlendirme

Çocuğa ilişkin elde edinilen bilginin ardından çocuğun yüksek yararı doğrultusunda durumuna ilişkin bir değerlendirme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu değerlendirmeye, ekosistem yaklaşımına ilişkin paylaşımlarda belirtildiği gibi, çocuk ve etkileşimde olduğu çevredeki farklı aktörlerle yapılan görüşmeler ve çocuk hakkında bilgi sistemleri aracılığıyla elde edilecek bilgiler eşlik etmektedir. Ön değerlendirme aşamasında çocuğa dair risklerin değerlendirilmesi de yapılacak çalışma için hem yol gösterici olacak hem de çalışmanın işlevselliğini artıracaktır.

Bu kapsamda ön değerlendirmede:

- Çocuklarla ilgili bilgiler,
- Ebeveynlerle, aile üyeleriyle görüşmeler,
- Okuldaki öğretmen, psikolojik danışman ve yöneticilerle, sağlık ve sosyal hizmet kuruluşu çalışanları ile görüşmeler,
- Yaşanılan çevreden elde edilebilecek bilgiler
- Varsa geçmiş dosya bilgileri vb. önem taşımaktadır.

Çocukla ilgili ele edilecek bilgiler çocuk için bir hizmet planlamasına ihtiyaç olup olmadığı ve varsa ne tür bir hizmetle bağlantılandırılması gerektiği konusunda bilgi vermektedir.

Çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırmaya çocuğun bulunduğu yerdeki; çocuğun yasal temsilcisi veya akrabaları hakkında sosyal inceleme yaptırmaya çocuğun yasal temsilcisi veya akrabalarının bulunduğu yerdeki il müdürlüğu, sosyal hizmet merkezi, çocuk koruma ilk müdahale ve değerlendirme birimi veya çocuk bakım kuruluşları yetkilidir. 5395 sayılı Kanun çerçevesinde ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından korunma ihtiyacı olduğu değerlendirilen çocuklar hakkında hazırlanan raporlar esas alınarak çocukların uygun sosyal hizmet modellerinden yararlandırılmaları için gerekli işlemler yapılır. Sosyal hizmet merkezi tarafından kendisine

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

bildirilen olaylarla ilgili derhâl çocuğun ve/veya yasal temsilcisinin ve/veya akrabalarının adresinde veya bulunduğu yerde sosyal inceleme yapılır. Yapılan sosyal incelemeler ilgili komisyon tarafından değerlendirilir ve karara bağlanır. Yapılan inceleme ve mesleki değerlendirmeler sonucunda, kanunda suç olarak tanımlanan bir durumun varlığı hâlinde, gerekli adli ve idari işlemler başlatılır.

3.3.4. Planlama

Çocuğun ihtiyaçları doğrudan bir ihtiyaç analizi ile en acil ihtiyaçtan başlanarak sıraya konulur ve hangi ihtiyacın hangi kaynak ile çözüleceğine dair bir planlama yapılır. Burada esas amaç çocuğun iyilik halinin oluşmasının ve devamının sağlanmasıdır.

Bu süreçte de yine çocuğun ve ekosisteminin güçlü ve geliştirilmesi gereken yönlerinin tespiti için ekosistem yaklaşımından yararlanılır. Bakım verenler başta olmak üzere, çocuğu sistemi içinde güçlü tutabilecek bireylerin süreç boyunca çocuğun yanında olmaları sağlanır.

Çocuk hakkında yapılan sosyal inceleme sonrası çocuğun durumuna göre 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 5 ila 9 uncu maddeleri veya 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 21 ila 25 inci maddeleri uyarınca çocuk hakkında öncelikle sağlık, eğitim ve danışmanlık tedbirleri değerlendirilmekte, bakım tedbiri bu kapsamda son seçenek olarak ele alınmaktadır.

Çocuğun ihtiyacının karşılanmasında en temelde yanıt aranacak soru çocuğun aile yanına dönmesi mi yoksa kalıcı veya süreli kurum bakımına alınması mı olmalıdır. Çocuk ile ilgili yapılacak bu değerlendirme çocuk korunma altına alındıktan sonra yapılacak olan mesleki çalışmalar neticesinde bir sonuca varmaktadır.

Bu süreçte yapılan tüm çalışmalar çocuğun yüksek yararının sağlanması amacına hizmet ettiğinden öncelikli hedef çocuğun aile yanına döndürülmesi olmaktadır; ancak kimi durumlar buna olanak sağlamadığında kalıcı ve süreli kurum bakımı ASHB'ye bağlı kuruluşlarca sağlanmaktadır. Bu kuruluşlar arasında ihtisaslaştırılmış çocuk evleri siteleri bulunmaktadır. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na göre çeşitli sebeplerle bakımı biyolojik ailesi yanında veya çocuğun bakımından sorumlu yetişkinlerin yanında sağlanamayan çocukların bakım ve korunmasını sağlamak amacıyla, çocuk hakkında çocuk hâkimi tarafından bakım tedbiri verilebilir. Bakım tedbiri verilen çocuğun ASHB'ye bağlı kuruluşlara kolluk kuvvetlerince teslim edilmesi halinde çocuğun tesliminden önce kontrolü yaptırılmalıdır.

Yapılan ön değerlendirme ve planlamaların sonrasında çocuğun yüksek yararı ve iyilik hali için ihtiyaçlarına uygun kararlar alınır. En temelde uygun olması halinde çocuğun aile yanında veya aile ortamına en yakın yerde kalmasına öncelik verilmektedir. Uygulama sürecinde planlama sırasında alınan kararlar uygulanır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Çocukların aile yanında kalması/desteklenmesi ASHB'nin öncelikli temel hizmet politikasıdır. Çocuğa ve aileye gerekli desteğin sağlanması ile çocuğun aile yanında kalmasının mümkün olduğu hallerde çocuk aile yanında yaşamaya devam eder.

Bu noktada Sosyal ve Ekonomik Destek (SED) Hizmeti özellikle ailede ekonomik sebeplerle yaşanan sorunlarda planlamadaki ana hizmetlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Çocuğun ailesi yanında bakımının mümkün olmadığı durumlarda öncelikle koruyucu aile ve evlat edindirme hizmetleri ön plana çıkmaktadır. Bunun ardından ise kuruluş bakımı hizmetleri planlamadaki öncelik sıralamasının en sonunda belirlemektedir.

5395 sayılı Kanunda Denetim başlıklı 4'üncü bölümünde; "Hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı onanan, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen çocuğun denetim altına alınmasına karar verilebilir." Hükmü yer almaktadır. Bu bağlamda çocuğun koruma ve bakım altına alınması ile ilgili kararlar alındıktan sonra ÇKK kapsamında hâkimin çocukla ilgili danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma tedbir kararlarından biri veya birkaçına karar vermesi halinde çocukla ilgili bir denetim planı hazırlanması gerekir. Bu denetim planının hazırlanmasında 6 konu başlığına dikkat edilir. Bu altı başlık ÇKK'da şu şekilde ele alınmıştır:

Çocuğa yönelik denetim planı hazırlanması sırasında;

- Çocuk hakkında alınan tedbirin amacı, niteliği ve süresi,
- Çocuğun ihtiyaçları,
- Çocuğun içinde bulunduğu tehlike hâlinin ciddiyeti,
- Çocuğun ana ve babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse tarafından çocuğa verilen desteğin derecesi,
- Suçta sürüklenmesi sebebiyle tedbir alınmış ise suç teşkil eden fiilin mahiyeti,
- Çocuğun görüşü dikkate alınır.

Görüleceği üzere yapılacak tüm çalışmalarda herhangi bir nedenle kısıtlı olmayan çocuğun sürece katılımı esastır. Alınan kararlarda hem çocuğun görüşü hem de yüksek yararı gözetilmektedir.

Gerekli hallerde çocuk için acil koruma kararı alınabilmektedir. Planlama aşamasında ASHB'nin 2012/15 nolu genelgesi uyarınca çocukların acil korunma altına alınması gerektiğinde süreç şu şekilde yürütölmektedir:

- Acil korunma kararının en fazla 30 gün süre ile sınırlı olarak verilebilmesi nedeniyle çocuk için koruyucu ve destekleyici tedbir karar/kararları alınmasının gerekip gerekmediği değerlendirilmekte ve değerlendirme sonucu hazırlanan rapor ilgili mahkemeye sunulmaktadır.
- Acil korunma kararı alınması gereken durumlarda çocuğun ivedilikle birime kabulü yapılmakta ve kabul tarihinden itibaren en geç 5 gün içinde vakayı özetleyen dilekçe, varsa emniyet tahkikat evrakları ve

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

çocuğa ait kimlik belgesi ve diğer evraklar ile Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü üst yazısıyla acil korunma kararı ilgili mahkemeden talep edilmektedir.

Planlama aşamasında ASHB'nin 2012/15 nolu genelgesi uyarınca bakım tedbiri kararının alınması gerektiğinde süreç şu şekilde işlemektedir:

- 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile diğer kurumlara da sorumluluk verilmiş olduğundan çocuğun yüksek yararı gözetilerek gerekli durumlarda danışmanlık, sağlık ve eğitim tedbiri alınması amacıyla mahkemeye başvurulmaktadır.
- Çocuk hakkında bakım tedbiri kararı alınması aşamasında; ilgili mevzuat gereği velayet, vesayet, kayyum, nafaka ve kişisel ilişkinin sınırlandırılması veya düzenlenmesi konularında yeniden dava açılmasına gerek kalmadan aynı mahkemeden belirtilen hususlara ilişkin talepte bulunulabilmektedir.

Korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında uygun hizmet modelinin belirlenmesi veya çocukların yasal temsilcilerine teslim edilmesine kadar geçen sürede çocuklara ilişkin adli ve idari işlemler ile mesleki çalışmalar ilk müdahale ve değerlendirme birimlerince yürütülür. Aşağıda Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimi tarafından gerçekleştirilen süreçleri özetlenmiştir.

- İlk müdahale ve değerlendirme birimleri çocuk teslimlerinde hazırlanması gereken belgeleri kontrol eder ve belgeleri tamamlanan çocukları kabul ederek kütük defterine ve bilişim sistemine kaydeder.
- İlk müdahale ve değerlendirme sürecinde çocuğun örselenmemesi için il müdürlüğü; sosyal hizmet merkezi, kolluk kuvvetleri ve diğer kuruluşlar ile uyumlu ve koordineli bir şekilde çalışır.
- İlk müdahale ve değerlendirme birimine bildirilen çocukla ilgili olarak yapılan iş ve işlemlerin sonucundan, ihbar veya talepte bulunan ilgili kişilere, mercilere ve kuruluşlara Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkındaki Yönetmeliğin 6'ncı maddesi uyarınca çocukların güvenliği ve gizlilik ilkesi gözetilerek bilgi verilebilir.
- İlk müdahale ve değerlendirme birimleri haklarında mahkemece verilmiş acil korunma kararı, bakım tedbiri kararı, barınma tedbiri kararı ve mülki idare amiri onayı ile korunma kararı bulunmayan çocuklar hakkında, çocukların merkeze geldiği tarih veya takip eden iş gününde yerel mülki idare amirinden 2828 sayılı Kanunun 22'nci maddesine göre onay alınması için gerekli işlemleri başlatır.
- Teslim alınma aşamasında nüfus kaydı ile fiziksel görünümü arasında belirgin fark olduğ u gözlemlenen çocukların durumu yaş tashihi amacıyla görevli ve yetkili mahkemeye bildirilir. Bu konuda mahkemece karar verilinceye kadar çocuk, fiziksel görünüm ve gelişimine uygun bölüme yerleştirilir.
- 0-6 yaş grubunda bulunan çocuklar ilk müdahale ve değerlendirme birimine yerleştirilmeksizin durumlarına uygun koruyucu aile veya evlat edinme hizmetinden yararlandırılabilir ve çocuk bakım kuruluşlarına yerleştirilebilir. Mahkemelerce haklarında resen bakım tedbiri kararı verilen çocuklar ilk müdahale ve değerlendirme birimine veya uygun çocuk bakım kuruluşuna teslim edilir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- Burada yapılan değerlendirme sonucunda durumuna uygun kuruluşa tertibi yapılarak kütük defterine ve bilişim sistemine işlenir. Madde kullanım öyküsü olan çocuklar hakkında Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne mahkemeden sağlık tedbiri kararı talep edilir ve alınan karar İl Sağlık Müdürlüğüne bildirilir.
- Bu çocuklar hakkında aileye teslim veya uygun kuruluşa tertip işlemleri İl Müdürlüğüne gerçekleştirilir.
- İlk müdahale ve değerlendirme birimi, yapılan araştırma ve görüşmeler çerçevesinde gizlilik kararı, kişisel ilişkinin düzenlenmesi, velayet, vesayet, kayımlık, nafaka ve miras hukuku gibi çocuğa özgü hukuki işlemlere yönelik değerlendirme yapar ve ilgili komisyona sunar.

3.3.5. Uygulama

Yapılan ön değerlendirme ve planlamanın ardından çocuğun yüksek yararı doğrultusunda planlanan hizmetin uygulanması aşamasına geçilmektedir. Çocuğa ilişkin belirlenen ihtiyaçlar ve çözümleri gereken sorunlar bütüncül bir şekilde değerlendirildikten sonra çocuk için alınan tedbir kararları uygulanır. Bu noktada çocuklar durumlarına ve ihtiyaçlarına uygun hizmetlerden yararlandırılır.

Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik (2006) kapsamında koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının yerine getirilmesi 5 ana başlık altıda ele alınmaktadır:

- **Danışmanlık tedbiri:** Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye yönelik rehberlik tedbirleridir. Bu tedbirler çocuğun ailesi yanında korunmasını sağlamak veya çocuk hakkında verilen tedbir kararlarının uygulanması sırasında onu desteklemek ya da uygulanması muhtemel tedbirler hakkında bilgilendirmek amacıyla uygulanmaktadır. Bu kapsamda özel veya kamu sosyal hizmet kurum veya kuruluşlarında ya da ailesi yanında kalmakta olan ve hakkında danışmanlık tedbirine karar verilen çocukların bedensel, zihinsel, psikososyal, duygusal gelişimini desteklemek, okul, aile ve sosyal çevresi ile uyumunu güçlendirmek ve yeteneklerine uygun bir meslek sahibi olarak hayata hazırlanmalarını sağlamak amacıyla okul başarısını artırma, madde kullanımı, davranış bozukluğu, ergenlik sorunları, aile içi iletişim gibi çocuğun, ailesinin ve çocuğun bakımını üstlenen kişilerin ihtiyaçlarına uygun konularda uzmanlaşmış bir veya birden fazla kişi danışman olarak görevlendirilebilmektedir. Danışmanlık hizmeti, kurumlarda görevli sosyal çalışma görevlileri ile alanında meslekî eğitim almış görevlilerce yürütölmektedir. Danışmanlık tedbiri, Millî Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve yerel yönetimler tarafından yerine getirilir.
- **Eğitim tedbiri:** Eğitim tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; bu şekilde eğitim alması mümkün olmayan çocukların evde eğitim almalarına, özel eğitim almaları gereken çocukların eğitsel ihtiyaçları doğrultusunda ilgili eğitim kurumuna devamına, kendilerine, ailelerine, öğretmenlerine ve okul personeline; uzman personel, araç gereç sağlanmasıya yönelik tedbirler ile

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

çocuğun iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamu ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine yönelik tedbirleri içermektedir. Mahkeme veya çocuk hâkimi, eğitim tedbirine karar vermeden önce çocuğun eğitim alacağı kişi, kamu veya özel kurumlardan bu konuda bilgi isteyebilir. Yine aynı şekilde çocuğun eğitim tedbirini uygulayan makamlar da periyodik olarak mahkeme veya çocuk hâkimi ile il ve ilçelerdeki koordinasyon makamlarına bilgi verilmektedir. Eğitim tedbiri kararının verilmesinde çocuğun 15 yaşını doldurup doldurmaması, eğitime devam edip etmemesi, hangi işe yerleştirileceği ile ilgili kararların uygulanması ile ilgili süreçlerde Millî Eğitim Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü değişik şekillerde görev ve sorumluk alırlar.

- **Bakım tedbiri:** Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurduna yerleştirilmesi ya da koruyucu aile hizmetlerinden veya Bakanlık bu kapsamda yürüttüğü hizmet modellerinden yararlandırılmasına yönelik tedbirdir. Bakım veya barınma tedbir kararı alınan ve ihmal veya istismara uğrayan, psikososyal sorunları nedeniyle uyum sorunu yaşayanlar ile olumsuz yaşam deneyimlerini devam ettirmeleri nedeniyle rehabilitasyona ihtiyacı olduğu tespit edilen çocukların, rehabilitasyonu sağlanıncaya kadar korunma ihtiyacı olan diğer çocuklarla aynı ortamda bakılmamaları esastır. Bu çocukların öncelikle Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından bu amaçla kurulmuş merkezlerde rehabilitasyonları sağlanır. Ağır ruhsal hastalık ve bağımlılık durumlarında sağlık ve bakım tedbirleri birlikte uygulanabilir. Yatılı tedavisi tamamlanan çocuklar aile veya ilgili kuruluşa yerleştirilir. Sağlıkla ilgili tüm harcamalar Sağlık Bakanlığı tarafından karşılanır. Bakım tedbiri, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yerine getirilir.
- **Barınma tedbiri:** Barınma tedbiri, yaşamını devam ettirmek için yeterli ve sağlıklı bir barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlar ile bunların çocuklarına uygun barınma yeri sağlamaya yönelik tedbirlerdir. Barınma tedbiri uygulanan kimselerin, talepleri hâlinde kimlikleri ve adresleri gizli tutulur. Barınma tedbiri kararı verilen kimselerin, kolluk kuvvetlerince tedbir kararını uygulayacak Kuruma teslim edileceği hâllerde, bu kimselerin ilk sağlık kontrolü yapıldıktan sonra teslimi sağlanır. Bulaşıcı hastalığı olanların tedavisi Sağlık Bakanlığınca gerçekteştirilir. Bu durumdaki kimseler hakkında derhâl sağlık tedbiri alınması için mahkeme veya çocuk hâkimine başvurulur. Sağlık kontrolü ve tedaviye ilişkin hizmetlerden doğan tüm giderler Sağlık Bakanlığınca karşılanır. Barınma tedbiri, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı ve yerel yönetimler tarafından yerine getirilir.
- **Sağlık tedbiri:** Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonu ile madde bağımlısı olanların tedavilerinin yapılmasına yönelik tedbirdir. Suça itilen veya korunma ihtiyacı olan akıl hastası çocuklar hakkında ruhsal sağlığının tedavisi için öncelikle sağlık tedbirine karar verilmesi esastır. Mahkeme veya çocuk hâkimi acil korunma kararı veya koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarını vermeden önce çocuğun sağlık durumu hakkında sağlık kuruluşlarından rapor isteyebilir. Akıl hastalığı veya madde bağımlılığı sebebiyle sağlık tedbirine

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

hükmetmeye ve kısıtlamaya resmî sağlık kurulu raporu üzerine karar verilir. Ancak, çocuğun akıl hastalığı veya madde bağımlılığının açıkça belli olduğu hallerde; kendisi veya anası, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimsenin tedavi talep etmesi üzerine veya re'sen rapor alınmadan da sağlık tedbirine karar verilebilir. Sağlık kurulunca düzenlenen rapora göre toplum açısından tehlikeli olan suçta itilen veya korunma ihtiyacı olan akıl hastası çocuklar hakkında sağlık tedbiri, yüksek güvenliklı sağlık kurumlarında korunma ve tedavi altına alınmak suretiyle yerine getirilir. Akıl hastası çocuk hakkında toplum açısından tehlikeliliğinin devam edip etmediği veya önemli ölçüde azalıp azalmadığı hususunda en geç üçer aylık dönemler hâlinde mahkeme veya çocuk hâkimine bilgi verilir. Yerleştirildiği kurumun sağlık kurulunca düzenlenen raporda toplum açısından tehlikeliliğinin ortadan kalktığının veya önemli ölçüde azalığının belirtilmesi üzerine mahkeme veya çocuk hâkimi kararıyla çocuğun yüksek güvenliklı sağlık kurumunda koruma ve tedavi altına alınmasına ilişkin karar kaldırılarak çocuk serbest bırakılabilir. Tedavisi tamamlanan çocuklar aile veya kuruma yerleştirilir. Alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlısı olan çocukların, koruyucu ve destekleyici sağlık tedbiri olarak, alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılarının tedavi altına alınmasına yönelik olarak verilen kararların yerine getirilmesinde tedavi için çocuğun rızası aranmaz. Sağlık Bakanlığı, il sağlık müdürlükleri marifetiyle sağlık tedbirinin yerine getirileceği uygun sağlık kurum veya kuruluşunu belirleyerek, çocuğun bu kuruma ilk müracaatını sağlamak zorundadır. Ayakta tedavisi uygun görülen çocukların tedavisi; ana, baba, vasisi, bakım ve gözetimini üstlenen kimseler ya da haklarında bakım ve barınma tedbiri verilmiş ise bu tedbiri yerine getirmekle yükümlü kurum ya da kuruluşlarca belirlenen sağlık kurumlarına gönderilmeleri ile sağlanır. Gerektiğinde kolluk birimlerinden güvenliğin sağlanması için yardım istenebilir. Sağlık tedbiri, Sağlık Bakanlığı tarafından yerine getirilir.

ASHB'nin 2012/15 nolu Genelgesi uyarınca çocuklara ilişkin bakım tedbiri kararlarının uygulanması ve izlenmesi şu şekilde olmaktadır:

- Çocuk hakkında bakım tedbir kararı verilmiş ise diğer tedbir kararlarının yerine getirilmesi konusunda çocuğun teslim alındığı tarihten itibaren en geç on gün içinde çocuğun görüşünün alındığı bireysel uygulama planı hazırlanarak mahkeme veya çocuk hâkiminin onayına sunulması, hükme bağlanan planın Kuruluşta Günlük İşleyiş, Çocuğun Kuruluşa Kabul Süreci ve Uygulama Planı Konulu Genelgede yer alan hususlar dikkate alınarak zamanında eksiksiz bir şekilde hazırlanması ve uygulamaya geçirilmesi,
- İlgili mevzuat çerçevesinde; çocukların izlenmelerine ilişkin raporların en geç 3'er aylık süreyle hazırlanarak mahkemeye gönderilmesi, bu raporlarda çocuk için yapılan çalışmalar, elde edilen sonuçlar, ulaşılamayan hedefler ile hedefe ulaşılamama nedenlerine yer verilmesi, gerekli görülmesi halinde tedbir karar/kararlarının değiştirilmesinin talep edilmesi,
- Mahkemeden alınan kararların ilgili kurum ve kuruluşlara gönderilmesi ve çocuğun dosyasında muhafaza edilebilmesi için mahkemelerden talep edilmesi ve her koşulda il müdürlüğü tarafından ilgili diğer birimlere gönderilmesi,

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- Bakım tedbiri alınan çocuğun çeşitli nedenlerle il dışına naklinin gerçekleşmesi halinde durumun ilgili mahkemeye mutlak suretle gerekçenin anlatıldığı resmi yazı ile bildirilmesi,
- Korunma ve bakım altındaki çocukların güvenliğinin ilgili mevzuat çerçevesinde sağlanması ve ek güvenlik tedbirlerine ihtiyaç duyulması halinde kolluk kuvvetlerinden destek alınması,
- Çocuğun can güvenliği vb. nedenlerle bulunduğu yerin gizli tutulmasının gerektiği durumlarda ilgili mevzuat çerçevesinde mahkemeden talepte bulunulması,
- Can güvenliği nedeni ile korunma altına alınan çocuklar hakkında can güvenliği riskine ilişkin ailenin de gizlilik ilkesine uygun şekilde dahil edildiği ayrıntılı bir değerlendirmenin yapılması ve buna ilişkin gerekli tedbirlerin alınması
- Her çocuğun sosyal destek sistemine ihtiyaç duyacağı gerçeğinden hareketle, çocuğa sosyal destek sağlayabilecek kişilerin (aile, akraba, arkadaş, komşu vb.) belirlenmesi ve çalışmaların yürütülmesi,
- Koruyucu aile, evlat edinme ve sosyo-ekonomik destek hizmetinden yararlandırılan/yararlandırılacak olan çocukların; herhangi bir sebeple nakillerinin başka bir ile yapılması ihtiyacının bulunması durumunda nakil işlemlerinin Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri arası koordinasyon sağlanarak gerçekleştirilmesi, söz konusu işleme ilişkin ilgili mahkeme ve Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bilgi verilmesi,
- Sağlık sorunları nedeniyle iller arasında nakil işlemlerinde çocuklar hakkında sağlık tedbiri alınarak çocuğun hastaneye yatış işlemi başlatılması, Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri arasında koordinasyon sağlanarak nakil işlemlerinin yapılması ve ilgili mahkemeye bilgi verilmesi.

ASHB'nin 2012/15 nolu Genelgesi uyarınca çocuklara ilişkin Danışmanlık Tedbirinin Alınması ve Uygulanması şu şekilde olmaktadır:

- Danışmanlık Tedbiri kararlarının uygulanmasıyla ilgili karşılaşılan sorunlar, çözüm yolları ve önerilerin Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bildirilmesi,
- Çocuğa ve aileye mahkeme kararı ve yükümlülükleri hakkında bilgi verilmesi ve aile tarafından velayetin yükümlülüklerinin yerine getirilip getirilmediğinin takibinin yapılması,
- Bireysel Uygulama Planının hazırlanması, bu planın en geç on gün içinde mahkemeye sunulması, planın uygulanıp uygulanmadığının takip edilmesi ve sonucundan mahkemeye bilgi verilmesi,
- Danışmanlık Tedbiriyle ilgili yapılan tüm çalışmaların kayıt altına alınması, gerekli görüşme tutanakları ile birlikte dosyalanarak, mahkemeye sunulacak rapora eklenmesi.

ASHB'nin 2012/15 nolu Genelgesi uyarınca çocuklara ilişkin Sağlık Tedbirinin Alınması ve Uygulanması şu şekilde olmaktadır:

- İhtiyaç halinde, çocukların tedavilerinin veya rehabilitasyonlarının sağlanması amacıyla sağlık tedbiri kararı alınması için ilgili mahkemeden talepte bulunulması, tedavi sonrasında gerekli ise çocuğun kurum bakımına alınması için mahkemeye müracaat edilmesi,

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- Sağlık Tedbiri kararı verilen çocuklar hakkında kararın ilgili mevzuat çerçevesinde İl Sağlık Müdürlükleri tarafından yerine getirilip getirilmediğinin hassasiyetle takip edilmesi, yerine getirilmediğinin tespit edilmesi durumunda mülki idare amirlerine bildirilerek, İl Koordinasyon Kurulu yönetiminde takibinin sağlanması,
- Sağlık nedeniyle yapılan nakillerde görevli bir personel eşliğinde, Çocuk Koruma Kanunu'nun 45 inci maddesinin 2'nci fıkrası uyarınca sağlık müdürlüğünden gerekli desteğin alınarak çocuğun sevkinin sağlanması.

ASHB'nin 2012/15 nolu Genelgesi uyarınca çocuklara ilişkin Eğitim Tedbirinin Alınması ve Uygulanması şu şekilde olmaktadır:

- Eğitim ve öğretime devam edememe nedeniyle korunma altına alınma başvurularının öncelikle eğitim tedbiri boyutuyla değerlendirilmesi ve ilgili mahkemeye müracaat edilmesi,
- Eğitim Tedbiri kararı verilen çocuklar hakkında kararın ilgili mevzuat çerçevesinde İl Milli Eğitim ve Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlükleri tarafından yerine getirilip getirilmediğinin hassasiyetle takip edilmesi, yerine getirilmediğinin tespit edilmesi durumunda mülki idare amirlerine bildirilerek, İl Koordinasyon Kurulu yönetiminde takibinin sağlanması,
- Eğitim nedeniyle yapılan nakillerde görevli bir personel eşliğinde, Çocuk Koruma Kanunu'nun 45 inci maddesinin 2'nci fıkrası uyarınca milli eğitim müdürlüğünden gerekli destek alınarak çocuğun naklinin gerçekleştirilmesi.

ASHB'nin 2012/15 nolu Genelgesi uyarınca çocuklara ilişkin Adli Kontrol süreci şu şekilde şilemektedir:

- Suça sürüklenmeleri nedeniyle hakkında bakım ve diğer tedbir kararlarına hükmedilen ancak verilen tedbirler çerçevesinde sunulan hizmetleri hiçbir şekilde kabul etmeyen, yapılan mesleki çalışmalarda işbirliğine girmeyen, bakım tedbiri sonucu yerleştirildiği kuruluşta kalmayı reddederek sürekli kuruluştan izinsiz ayrılan çocuklar ile suça yönelme davranışında düzelme sağlanamayan çocuklar hakkında Çocuk Koruma Kanunu'nun 20nci maddesine istinaden ilgili mahkemeden adli kontrol hükümlerinin uygulanması talep edilmektedir.

3.3.6. Son Değerlendirme

Bu aşamada çocukla ilgili yapılan planlama ve uygulama çoklu bir bakış açısı ile değerlendirilir. Ortaya konulan çözümün çocuğun ihtiyaçlarını ne düzeyde karşıladığına bakılır. Eğer baştan yapılan planlamaya uygun bir şekilde gidilmiş ve istenilen hedefe ulaşılmış ise uygulama sonlandırılabilir. Ancak eksik yönleri olan ihtiyaca tam cevap veremeyen uygulama planları yenilenir. Burada esas amaç çocuğun ihtiyaçları ile gerçek kaynakların bir araya getirilmesidir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

3.3.7. Sonlandırma

Çocukla ilgili yapılan çalışmalar çocuğun eksik olan ihtiyacını karşılamış ve çocuğun durumu istenilen/beklenen duruma dönmüşse çalışma sonlandırılabilir. Diğer yandan çocuğun yetişkin olması halinde de belirli şartlar dahilinde hizmet sonlandırılabilir. Bu süreçte kurumlar arasındaki koordinasyon yine aktif kullanılır ve çocukla ilgili alınan kararlar diğer ilgili kurum ve kuruluşlara da bildirilir. Bu koordinasyon süreci çocukla ilgili yürütölen sürecin eksiklerinin de ortaya çıkmasına olanak sağlayacağından önemli bir basamaktır.

Çocuklar için alınan bakım tedbir kararlarının kaldırılması ve değiştirilmesi gerçekleştirilebilir. Burada esas amaç çocukla ilgili verilen tedbir kararının amacına ulaşıp ulaşmadığının tespit edilmesidir. Esas amaç veya amaçlara ulaşılması halinde çalışmanın sonlandırılması ve çocuğun istenilen ve beklenen şekilde sosyal yaşamına devam etmesidir.

3.3.8. İzleme

Çocukla ilgili verilen kararlardan sonra özellikle ASHB tarafından belirli periyotlarda ev ziyaretleri yapılarak çocukların takibi yapılmaktadır. Ayrıca ASHB Bakım Sonrası Rehberlik ve İzleme Birimleri aracılığıyla gençlerin kurum bakımı sonrası sosyal yaşama uyumları ile ilgili pek çok çalışma yürütmektedir. Yine 18 yaşını dolduran kurum bakımı altındaki çocukların da kurum bakımından kademeli olarak ayrılmaları ve güçlendirme yaklaşımı çerçevesinde çalışmalar gerçekleştirilmektedir.

Sosyal Hizmetler Kanunu Kapsamında Tanınan İstihdam Hakkının Kullanımı ve Bakım Sonrası Rehberlik Hizmetleri konulu 2016/1 sayılı genelgede bakım sonrası rehberlik "Reşit oluncaya kadar korunma/bakım tedbiri kararı altında kalan kişinin korunma/bakım tedbiri kararı sona erdikten sonra toplumsal hayata uyum sağlaması amacıyla Bakanlıkça belirlenen zaman diliminde izlenmesi ve desteklenmesi faaliyetleri" olarak tanımlanmıştır. Bu kapsamda en az iki yıl koruma kararı koruma/bakım tedbiri alınmış olan çocukların eğitimi gerekçesiyle kişinin korunma kararı ortaöğretime devam etmesi nedeniyle 20 yaşına kadar (19 yaşını tamamladığı gün), yükseköğrenime devam etmesi nedeniyle 25 yaşına kadar (24 yaşını tamamladığı gün) uzatılmaktadır.

İzleme konusunda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından, koruma ve bakım altında bulunan çocuklar ile aileleri başta olmak üzere farklı risk gruplarındaki çocukların Sosyal Hizmet Merkezleri (SHM) aracılığıyla izlemelerinin yapılması ve zamanında müdahale edilebilmesi için başlatılan Çocuklar Güvende Programı oldukça önemlidir. Bu program kapsamında 2019 yılından bugüne kadar 55.700 çocuğa yönelik izleme yapılmıştır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021).

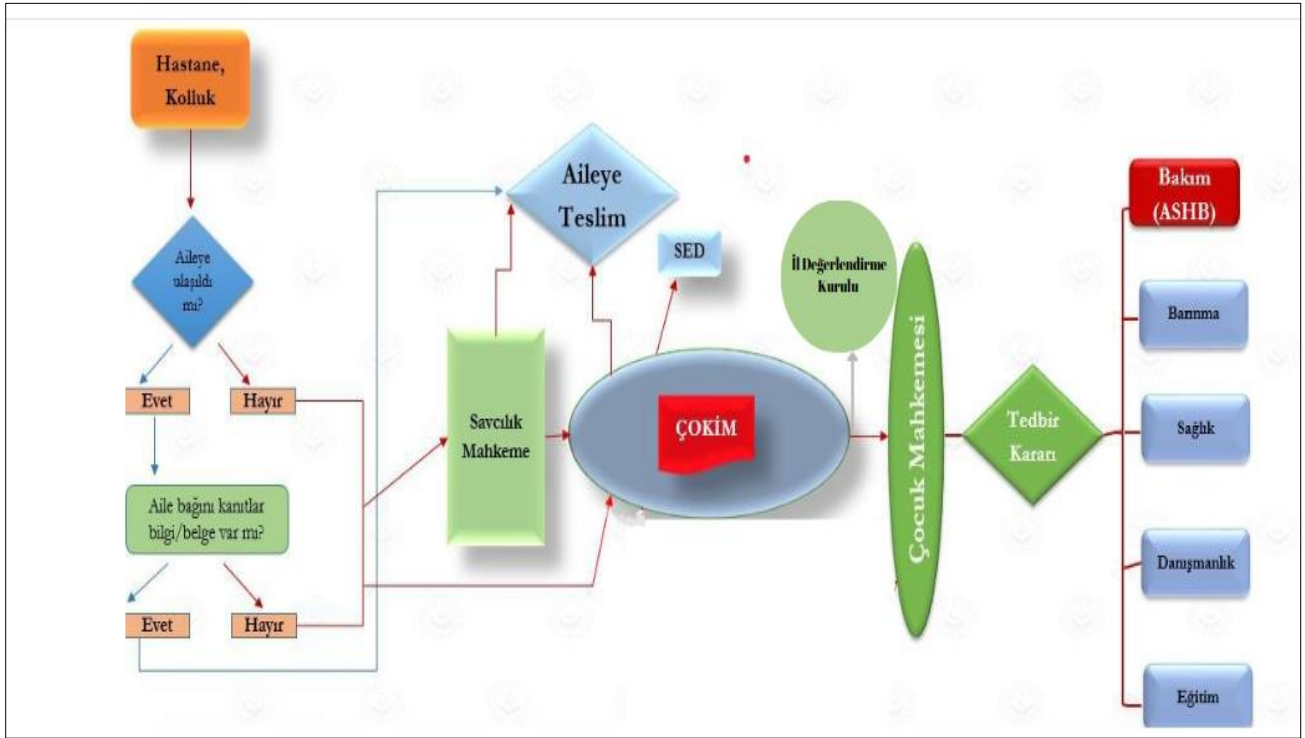

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Program kapsamında her ildeki Sosyal Hizmet Merkezleri bünyesinde bulunan çocuk birimlerinde görevli meslek elemanları ve ASDEP (Aile Sosyal Destek Programı) personellerinden oluşturulan ekipler, düzenli aralıklarla hane ziyaretleri gerçekleştirilerek, çocuğun ve ailenin ihtiyaçlarını değerlendirmekte ve ekipler, gerektiğinde mesleki müdahalenin yanı sıra diğer kamu kurum ve kuruluşlarına da yönlendirmede bulunabilmektedir. SHM'lerdeki çocuk birimlerinde görevli meslek elemanları ve ASDEP personelleri tarafından izlemeye alınanlar arasında; bakanlığa bağlı kuruluşlarda korunma ve bakım altında iken korunma veya bakım tedbir kararı kaldırılarak ailesine teslim edilen, mobil ekipler tarafından sokakta çalıştığı tespit edilen ya da infaz indirimi ile cezaevinden çıkan çocuklar da bulunuyor. Ayrıca, koruma ve bakım altında bulunan çocukların aileleri yanında kalan kardeşleri de ekipler tarafından izlenmektedir (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021).

Sürecin daha iyi anlaşılabilmesi için çocuk koruma sisteminin iş akış şeması aşağıdaki şekilde sunulmuştur.

Şekil 3. Çocuk Koruma Sisteminin İş Akışı

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

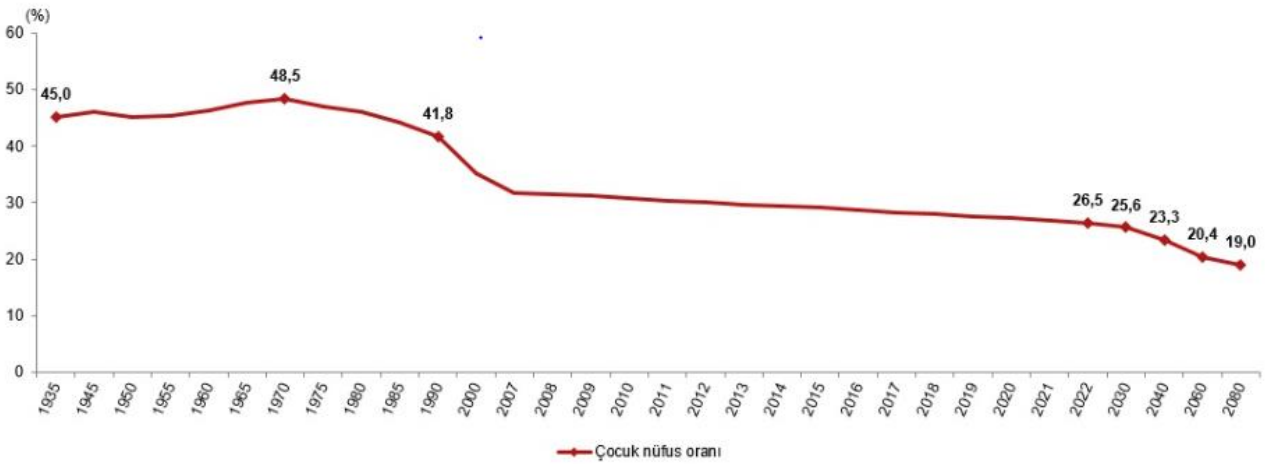
3.4. Sayılarla Çocuklar

Bu bölümde Türkiye’de yaşayan çocuklara ilişkin genel istatistik bilgileri verilecek ardından risk altındaki çocuklarla ilgili istatistikler paylaşılacaktır. Genel istatistikler çocuk koruma alanında ele alınan sosyal hizmete erişim, önleyici ve koruyucu etmenler ve uygulamalar, müdahale aşamasında kullanılan uygulamaların genel çocuk nüfusu içerisindeki yeri ile ilgili fikir sunacaktır.

3.4.1. Türkiye’de Çocuk Sayısı

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre 2022 yıl sonu itibarıyla, Türkiye nüfusu 85 milyon 279 bin 553 kişidir ve bunun 22 milyon 578 bin 378’ini çocuklar oluşturmaktadır. Türkiye’nin çocuk nüfus oranı %26,5’tir. Çocuk nüfusun %51,3’ünü erkek çocuklar, %48,7’sini kız çocuklar oluşturmaktadır. Aşağıdaki grafikte 1935’ten başlayan günümüze kadar çocuk nüfus oranlarını içeren ve 2080 yılına kadar olan projeksiyon verilmektedir. Bu eğri, 1990 yılından itibaren azalan bir oranla devam etmektedir. Bu azalan eğriye rağmen Türkiye 2022 yılında %26,5 çocuk oranıyla AB üyesi ülkeler içinde en çok çocuk nüfusuna sahip ülkedir (TÜİK, 2022).

Tablo 1. Türkiye’de Çocuk Nüfus Oranı

- Çocuk nüfus yaş grubuna göre incelendiğinde, 2022 yılında %25,1’inin 0-4 yaş grubunda, %29,4’ünün 5-9 yaş grubunda, %28,5’inin 10-14 yaş grubunda ve %17,0’sinin 15-17 yaş grubunda yer aldığı görülmüştür.
- Türkiye genelinde 0-17 yaş en az bir çocuk bulunan hane halkı oranı %44,3’tür.
- İl ve ilçe merkezlerinde 21.387.140 (%94) çocuk yaşarken, köy ve kasabalarda 1.351.160 (%6) çocuk yaşamaktadır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- Bu çalışma kapsamında alan ziyareti yapılan üç ilin çocuk nüfus oranları ise İstanbul: %25, İzmir %21,8, Çankırı %21'dir.

3.4.2. Risk Altında Olabilecek Çocuk Sayıları

Bu bölümde yer alan veriler çocuk için risk oluşturabilecek durumlar dikkate alınarak raporlanmıştır. TÜİK tarafından yapılan araştırmadan derlenen sayılar bazı alanlardaki risk durumunu anlayabilmek için kullanılabilir. Burada risk alanları; yabancı uyruklu olmak, 16–18 yaş ve sonrası evlenmek, engellilik, çocuk ölüm nedenleri, olarak belirlenmiştir. Ayrıca bir sonraki bölümde risk altındaki çocuklara ilişkin sayılar aşağıda sunulmuştur.

- Toplam hanehalklarının %10,3'ünü tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan hanehalkları oluşturmaktadır. Türkiye'de 364.997 yabancı uyruklu çocuk bulunmaktadır. Bunun 190.364'ü erkek, 174.633'ü kız çocuğudur.
- 2002-2022 yılları arasında cinsiyete göre 16-17 yaş grubunda evlenen çocuk sayısı ve toplam evlenmeler içindeki oranı Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Yıllara Göre Çocuk Yaşta Evlilik Rakamları

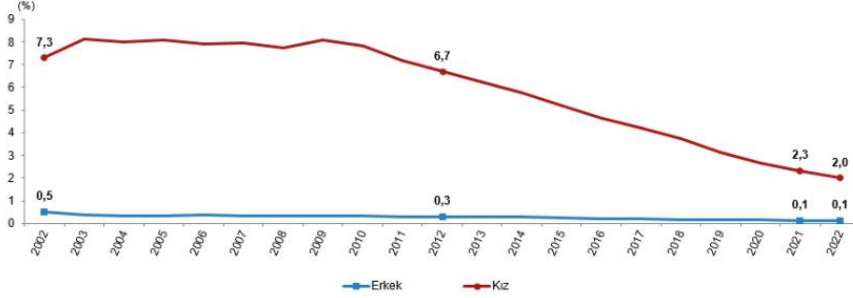
Yıl Year	Toplam evlenme sayısı Number of total marriages		Evlenen çocuk sayısı Number of child marriages		Evlenen çocukların toplam evlenmeler içindeki oranı Proportion of child marriage in total marriages (%)	
	Erkek Male	Kadın Female	Erkek Boy	Kız Girl	Erkek Boy	Kız Girl
2002	510 155	510 155	2 592	37 263	0,5	7,3
2003	565 468	565 468	2 236	45 981	0,4	8,1
2004	615 357	615 357	2 168	49 280	0,4	8,0
2005	641 241	641 241	2 270	51 944	0,4	8,1
2006	636 121	636 121	2 315	50 366	0,4	7,9
2007	638 311	638 311	2 279	50 723	0,4	7,9
2008	641 973	641 973	2 214	49 703	0,3	7,7
2009	591 742	591 742	2 072	47 859	0,4	8,1
2010	582 715	582 715	2 000	45 738	0,3	7,8
2011	592 775	592 775	1 860	42 700	0,3	7,2
2012	603 751	603 751	1 903	40 428	0,3	6,7
2013	600 138	600 138	1 866	37 481	0,3	6,2
2014	599 704	599 704	1 670	34 629	0,3	5,8
2015	602 982	602 982	1 483	31 337	0,2	5,2
2016	594 493	594 493	1 319	27 637	0,2	4,6
2017	569 459	569 459	1 081	23 906	0,2	4,2
2018	554 389	554 389	1 029	20 809	0,2	3,8
2019	542 314	542 314	940	17 058	0,2	3,1
2020 ^(r)	488 335	488 335	728	13 035	0,1	2,7
2021	561 710	561 710	770	13 139	0,1	2,3

TÜİK, İstatistiklerle Çocuk, 2021

TurkStat, Statistics on Child, 2021

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Kaynak: TÜİK, Evlenme İstatistikleri, 2002-2022

Yukarıdaki tablo ve grafik verileri incelendiğinde, sayının giderek azaldığı görülmektedir. Bu sayılar sadece resmi evliliklerin kayıtlardan elde edilmiştir.

- İhmal ve fiziksel istismarı çağırıştırabilecek dışsal yaralanma, zehirlenme nedeniyle ölen çocuk sayısı 2021 yılında 1.326 olarak belirtilmiştir. Çocuk ölüm nedenleri 2018 ve 2019 verilerine göre Tablo 3'te sunulmuştur. Takip eden grafikte ise TÜİK Ölüm İstatistikleri 2021'e yer verilmiştir.

Tablo 3. Çocuk Ölüm Nedenleri

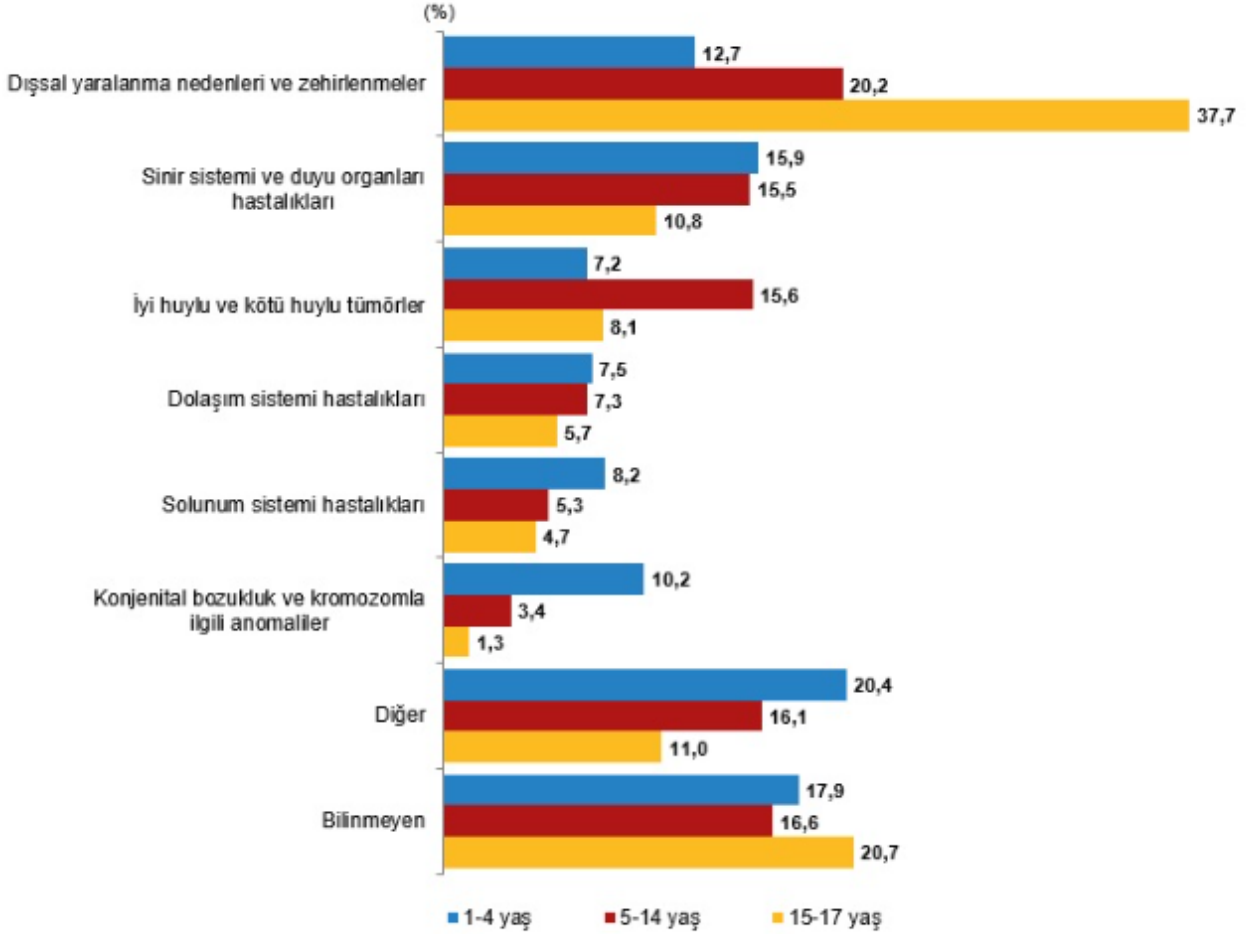
Ölüm nedeni Cause of death	2018 ^(*)				2019			
	Toplam Total	Yaş grubu-Age group 1-4	5-14	15-17	Toplam Total	Yaş grubu-Age group 1-4	5-14	15-17
Tüm nedenler All causes	6 555	2 615	2 501	1 439	6 368	2 489	2 565	1 314
Enfeksiyon ve parazit hastalıkları Infectious and parasitic diseases	223	117	74	32	197	106	64	27
İyi huylu ve kötü huylu tümörler (malign ve benign neoplazmlar) Neoplasms	671	192	348	131	684	156	399	129
Kan ve kan yapıcı organların hastalıkları ve immün sistemin bazı bozuklukları Diseases of the blood (forming organs), immunodisorders	129	58	58	13	140	60	63	17
Endokrin (iç salgı bezi), beslenme ve metabolizmaya ilgili hastalıklar Endocrine, nutritional and metabolic diseases	232	138	73	21	259	144	92	23
Sinir sistemi ve duyu organları hastalıkları Diseases of the nervous system and the sense organs	898	397	374	127	877	354	371	152
Dolaşım sistemi hastalıkları Diseases of the circulatory system	397	142	150	105	377	136	157	84
Solunum sistemi hastalıkları Diseases of the respiratory system	362	204	110	48	353	183	120	50
Sindirim sistemi hastalıkları Diseases of the digestive system	96	46	38	12	109	59	34	16
Genitouriner sistem hastalıkları Diseases of the genitourinary system	98	35	39	24	74	32	31	11
Konjenital bozukluk ve kromozomla ilgili anomaliler Congenital malformations and chromosomal abnormalities	628	456	139	33	509	376	104	29
Semptomlar, belirtiler ve anormal bulgular, kötü tanımlanmış nedenler Symptoms, signs, abnormal findings, ill-defined causes	369	130	156	83	129	64	36	29
Dışsal yaralanma nedenleri ve zehirlenmeler External causes of injury and poisoning	1 752	483	629	640	1 326	357	502	467
Diğer (zihinsel, deri, kas, gebelik, perinatal dönem kaynaklı vb. hastalıklar) Other (mental, skin, musculoskeletal, pregnancy, perinatal period originated diseases etc.)	30	7	14	9	24	5	15	4
Bilinmeyen Unknown	670	218	288	161	1 310	457	577	276

TÜİK İstatistiklerle Çocuk, 2021

TurkStat, Statistics on Child, 2021

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Kaynak: TÜİK, Ölüm ve Ölüm Nedeni İstatistikleri, 2021

- Erken yaşta evlilikler ve cinsel istismar ile ilgili verilerin bir kısmına ışık tutabileceği düşünülen yaş grubuna göre doğumlara ilişkin veriler Tablo 4'te verilmiştir. Yıllar içinde sayıların, özellikle 17 yaş altı ergen gebelik ve doğumların azaldığı görülmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Tablo 4. Yıllara Göre Çocuk Annelerin Doğum Sayısı

	Toplam doğum sayısı Total number of births	Çocuk annelerin doğum sayısı Number of births of child mother	Yaş grubu-Age group			Çocuk anne (-18 yaş) doğumlarının toplam doğumlar içindeki oranı Proportion of births of child mother (-18 age) in total births (%)
			-15	15-17	18+	
2001	1 323 341	53 578	2 730	50 848	1 269 763	4,0
2002	1 229 555	47 521	2 564	44 957	1 182 034	3,9
2003	1 198 927	40 196	2 350	37 846	1 158 731	3,4
2004	1 222 484	37 447	1 943	35 504	1 185 037	3,1
2005	1 244 041	36 647	1 721	34 926	1 207 394	2,9
2006	1 255 432	35 857	1 649	34 208	1 219 575	2,9
2007	1 289 992	35 331	1 468	33 863	1 254 661	2,7
2008	1 295 511	34 980	1 261	33 719	1 260 531	2,7
2009	1 266 751	32 552	956	31 596	1 234 199	2,6
2010	1 261 169	30 165	716	29 449	1 231 004	2,4
2011	1 252 812	27 003	583	26 420	1 225 809	2,2
2012	1 294 605	24 666	568	24 098	1 269 939	1,9
2013	1 297 505	22 416	449	21 967	1 275 089	1,7
2014	1 351 088	21 118	436	20 682	1 329 970	1,6
2015 ⁽¹⁾	1 336 908	19 162	321	18 841	1 317 746	1,4
2016 ⁽¹⁾	1 315 423	17 373	302	17 071	1 298 050	1,3
2017 ⁽¹⁾	1 298 451	15 433	273	15 160	1 283 018	1,2
2018 ⁽¹⁾	1 253 981	12 178	187	11 991	1 241 803	1,0
2019 ⁽¹⁾	1 186 560	10 045	152	9 893	1 176 515	0,8
2020	1 112 859	8 271	117	8 154	1 104 588	0,7

TÜİK, İstatistiklerle Çocuk, 2021

Kaynak: TÜİK, Doğum İstatistikleri I, 2001-2020

TurkStat, Statistics on Child, 2021

Source: TurkStat, Birth Statistics, 2001-2020

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Tablo 5. Cinsiyete Göre Eğitim Kademelerini Tamamlama Oranı

Öğretim yılı Educational year	Eğitim kademesi-Level of education								
	İlkokul (1-4. sınıf) Primary school (Grades 1-4)			Ortaokul (5-8. sınıf) Lower secondary school (Grades 5-8)			Ortaöğretim (9-12. sınıf) Upper secondary education (Grades 9-12)		
	Erkek Boy	Kız Girl	Toplam Total	Erkek Boy	Kız Girl	Toplam Total	Erkek Boy	Kız Girl	
2014/15	97,7	98,1	97,3	94,1	95,8	92,3	58,8	58,6	59,0
2015/16	98,0	98,2	97,8	93,7	95,0	92,3	59,7	58,7	60,8
2016/17	98,3	98,5	98,2	88,9	89,9	87,9	62,9	61,5	64,4
2017/18	98,4	98,5	98,2	90,2	91,2	89,1	65,1	63,2	67,1
2018/19	98,6	98,7	98,5	97,7	98,1	97,3	68,1	65,8	70,4
2019/20	98,6	98,7	98,5	97,7	98,0	97,5	70,3	67,8	72,9
2020/21	98,6	98,6	98,5	97,1	97,4	96,8	73,2	70,5	76,0

TÜİK, İstatistiklerle Çocuk, 2021

TurkStat, Statistics on Child, 2021

Tablo 6. 15-17 yaş 2004-2021 Yılları Arasında Çocuk İstihdam Oranı

Yıl Year	Toplam Total	Erkek Boy	(%) Kız Girl
2004	15,9	20,0	11,6
2005	15,5	20,7	10,1
2006	15,8	20,9	10,4
2007	15,8	21,7	9,6
2008	16,2	22,0	10,2
2009	16,2	22,1	10,1
2010	17,1	23,1	10,8
2011	17,6	23,6	11,2
2012	16,9	23,3	10,2
2013	16,7	22,9	10,1
2014	18,1	25,0	10,8
2015	18,1	24,5	11,4
2016	18,0	23,8	11,9
2017	17,4	24,3	10,2
2018	18,2	25,7	10,2
2019	17,2	24,0	10,0
2020	13,7	19,5	7,5
2021	14,0	19,6	8,1

TÜİK, İstatistiklerle Çocuk, 2021

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Araştırması, 2004-2021

TurkStat, Statistics on Child, 2021

Source: TurkStat, Household Labour Force Survey, 2004-2021

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

İlaveten, Hanehalkı İşgücü Araştırması 2022 yılı sonuçlarına göre 15-17 yaş grubundaki çocukların işgücüne katılma oranı %18,7 olmuştur. İşgücüne katılma oranı cinsiyete göre incelendiğinde, bu oranın erkek çocuklar için %27,0 kız çocuklar için %10,0 olduğu da görülmüştür.”

Tablo 7. Yıllara Göre (2004-2021) Eğitimde ve İstihdamda Olmayan 15-17 Yaş Grubundaki Çocuk Nüfusunun Oranı

Yıl Year	Toplam Total	Erkek Boy	Kız Girl
2004	24,9	14,2	36,1
2005	25,2	14,9	36,0
2006	23,8	15,0	33,0
2007	26,2	17,0	35,8
2008	23,1	14,8	31,7
2009	20,3	13,3	27,6
2010	18,1	11,6	24,9
2011	16,6	11,1	22,5
2012	16,2	11,3	21,4
2013	12,7	8,9	16,7
2014	11,9	8,6	15,5
2015	11,1	7,9	14,6
2016	10,4	7,7	13,2
2017	10,6	7,4	13,9
2018	11,0	8,4	13,6
2019	11,0	8,8	13,4
2020	11,0	9,6	12,5
2021	9,2	7,4	11,2

TÜİK, İstatistiklerle Çocuk, 2021

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Araştırması,
2004-2021

TurkStat, Statistics on Child, 2021

Source: TurkStat, Household Labour Force Survey,
2004-2021

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

3.5. Risk Altındaki Çocuklarla Çalışma

Yeni yüzyılın getirdiği değişimler bireyi, aileyi ve toplumu değiştirmekte çocuğa ve aileye gelişim fırsatları sunarken riskleri de artırmaktadır. Çocuk çevresi içerisinde değerlendirildiğinde farklı sistemlerle iç içedir. Çocuğu, aile ve akrabalarını içeren ve çocuğun yaşayıp büyüdüğü çevre onun mikro sistemidir. Çocuğun aktif rol oynamadığı; ancak onun yaşamını, deneyimlerini ve gelişimini etkileyen kitle iletişim araçları, komşular, akranlar, sosyal hizmet, okul vb. eğitim kurumları, sağlık, sosyal güvenliğe ilişkin kurumlardan oluşan sistem ise çocuğun mezo sistemidir. Bütün bu sistemlerin kendi içindeki bağlantılarını sağlayan; kurumların üst düzeyde sosyoekonomik politikaları ile ülkenin ve toplumun inanç, değer ve ideolojilerini içeren ve çocuğu dolaylı olarak etkileyen ise makro sistemdir. Çocuğun bu sistemlerle uyumu onun sağlıklı gelişimini desteklerken, çocukla ekosistem arasında uyumun olmaması gelişimi açısından çeşitli riskler doğurur (Yolcuoğlu, 2009). Bu risklerle başa çıkabilmek ve çocukları koruyabilmek için oluşturulan çocuk koruma sistemleri karmaşıklaşan ve zorlaşan durumlar için dünyada ve Türkiye’de giderek güçlenme mecburiyetindedir. Çocuk koruma sistemleri, çocukların istismar, ihmal, sömürü ve şiddetten korunması ve çocukların korunma haklarının gerçekleştirilmesini içeren kapsayıcı yaklaşımlardır (Acar, Acar ve Berghan, 2018). Çocuk koruma sistemi çocukların gereksinimlerinin aile ve diğer sosyal kurumlar tarafından karşılanmasını, sağlıklı yetişmeleri önündeki engellerin kaldırılmasını amaçlar. İyi bir çocuk koruma sistemi tüm çocukların korunmasını amaçlar. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme perspektifinde iyi bir çocuk koruma sistemi risklerin önlenmesini, hakların korunmasını ve savunuculuğu içermelidir. Risk altındaki çocukların belirlenmesi sadece müdahaleyi değil risklerin önlenmesini de içermelidir. Bu bağlamda Türkiye’de var olan çocuk koruma sisteminin de önleme ve müdahale olarak iki önemli boyutu bulunmaktadır. Bu bölümde risk altındaki bazı çocukların Türkiye’deki durumu, çocuklar ile nasıl çalışıldığı, önleme ve müdahale süreçleri ele alınacaktır.

3.5.1. Özel Gereksinimli Çocuklar

Dünya Engellilik Raporu, insanlık onurunu gözeterek engelli bireylerin özerkliklerinin, bağımsızlıklarının, gelişmekte olan yeteneklerinin, becerilerinin korunması için engellilerin tüm haklarına saygı duyulmasını amaçlar. Bunun için ayrımcılığın önlenmesinde, fırsat eşitliğinin sağlanması, genel sağlık bakımına, iyileştirme faaliyetlerine, uygun yaşam standartları ve sosyal korunmaya, eğitime, istihdama, bilgi ve iletişim hizmetlerine, politik ve kültürel yaşama, eğlence ve spor aktivitelerine, adalete erişimlerinde yapılması gerekenleri sıralamaktadır (Oral ve diğer., 2016). Ülkemizde de bu husustaki değişiklikler 2005’te yürürlüğe giren 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanunun maddelerinde kendini göstermektedir. Bu kanunun ana amaçları engelliliğin önlenmesi, engelli olan bireylerin sağlık, eğitim, istihdam, bakım, rehabilitasyon ve sosyal güvence alanlarındaki sorunlarının çözülmesi, engellerin kaldırılarak, engeli olan bireylerin sosyal yaşama katılımının ve günlük yaşam aktivitelerinde bağımsızlıklarının sağlanmasıdır. Bu kapsamda engelli tanımı; “fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duysal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı, topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

katılımı kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen birey" olarak yapılmıştır. Aynı maddenin erişebilirlik alanında yapılan düzenlemelerdeki destek ve bakım hizmetlerinin sunumunda kişinin biyolojik, fiziksel, psikolojik, sosyal, kültürel ve manevi ihtiyaçları, ailesi de gözetilerek hizmetin geliştirilmesi gerektiği öne çıkmıştır (Engelliler Hakkında Kanunu, 2005). Kanun eğitim, sağlık, rehabilitasyon, istihdam gibi tüm sistemlerde bütünleştirmeyi işaret etmektedir.

Sosyal hizmetin bütüncül bakış açısı özel gereksinimli çocuklara sunulan hizmetin de bütüncül olarak ele alınmasını gerektirir. Oldukça farklı kurumlarda verilen farklı hizmetlerin bir arada değerlendirilmesi risk altında olan özel gereksinimli çocuklarla çalışırken hem engellilik, hem eğitim, hem sağlık gibi pek çok farklı alanın çocuk hakları bakış açısıyla bütünleştirilmesi önemlidir. Özel gereksinimli çocuklarla ilgili çocuk koruma politikalarını değerlendirmeden önce Türkiye'deki tanısı bulunan çocukların engel alanlarını gösteren veriler değerlendirilebilir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, engelli nüfusuna ilişkin veri ihtiyacını gidermek için Bakanlık bünyesinde kamu kurum ve kuruluşlarındaki Engelli Sağlık Kurulu Raporlarını esas alan "Ulusal Engelli Veri Sistemi" oluşturmuştur. Ulusal Engelli Veri Sisteminde kayıtlı ve hayatta olan engelli sayısı; 1.414.643'ü erkek, 1.097.307'si kadın olmak üzere 2.511.950'dir. Ağır engeli olan kişi sayısı 775.012'dir. Bu veriler Engelli Sağlık Kurulu Raporu almak için yetkili hastanelere başvurmuş ve hizmet almak için devletle temasa geçmiş bireyleri kapsamaktadır. Engelli veri sistemine kayıtlı 0-4 yaş arası 33.185, 5-9 yaş arası 91.059, 10-14 yaş arası 122.807, 15-19 yaş arası 134.078 çocuk bulunmaktadır. Toplamda bu sayı yaklaşık 679.129'dur (ASHB, 2022). Bu veriler Millî Eğitim Bakanlığı istatistikleri ile desteklendiğinde, 2021 yılı içerisinde toplam 425.816 özel gereksinimli çocuğun farklı kademe ve türlerde eğitim aldığı görülmektedir. Özel eğitim kurumlarında örgün eğitim alan öğrencilerin yıllara göre dağılımı Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Yıllara Göre (2006-2021) Öğrenim Gören Öğrenci Sayıları

	Öğrenci Sayısı			
	Özel Eğitim Okullarında	Özel Eğitim Sınıflarında	Kaynaştırma Eğitiminde	Toplam
2020-2021	56.741	49.194	319.881	425.816
2019-2020	55.588	51.886	318.300	425.774
2018-2019	53.814	49.304	295.697	398.815
2017-2018	50.025	45.815	257.770	353.610
2016-2017	48.212	42.900	242.486	333.598
2015-2016	49.206	36.742	202.541	288.489
2014-2015	43.796	32.265	183.221	259.282
2013-2014	40.505	29.094	173.117	242.716
2012-2013	33.877	25.477	161.295	220.649
2011-2012	42.896	20.968	148.753	212.617
2010-2011	40.189	18.576	93.000	151.765
2009-2010	36.599	15.712	76.204	128.515
2008-2009	30.671	13.015	70.685	114.371
2007-2008	28.252	9.252	58.504	96.008
2006-2007	27.439	9.643	55.096	92.178

Kaynak: MEB, <http://sgb.meb.gov.tr/www/resmi-istatistikler/icerik/64>

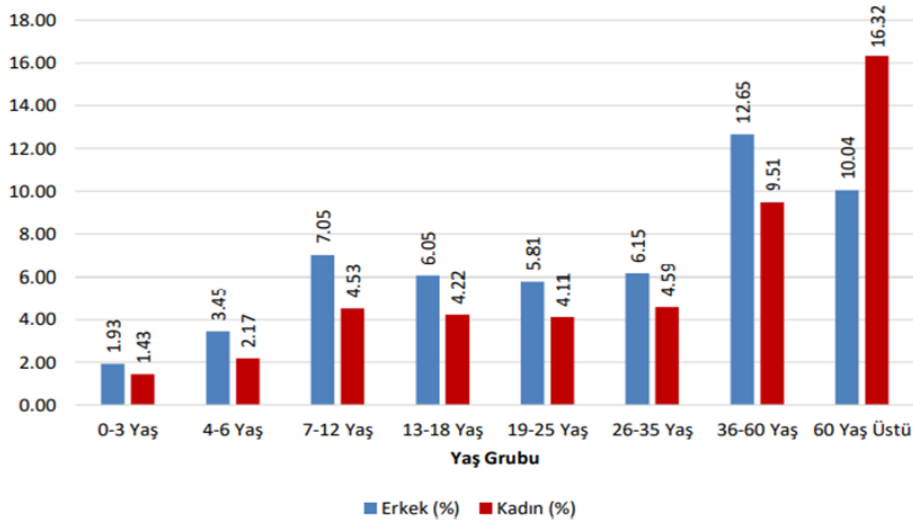

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Özel gereksinimli çocuklarla ilgili çocuk koruma alanında ele alınması gereken bir diğer önemli istatistik evde bakım aylığıdır. Yetişkinleri kapsadığı gibi özellikle sosyoekonomik olarak engelli çocukların ailelerinin desteklenmesi açısından önemli bir hizmet olan evde bakım aylığı 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanununun Ek 7nci maddesinde 'Bakıma ihtiyacı olan engellinin evde bakımına destek için ise (10.000) gösterge rakamı ile memur aylık katsayısının çarpımı sonucu bulunacak tutar kadar aylık sosyal yardım yapılır.' hükmü ile çocuk koruma sistemi içinde yer almaktadır. Evde bakım hizmeti aylığı 'Bakıma Muhtaç Engellilerin Tespiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik' ile düzenlenmektedir ve tüm engelli bireyleri kapsamamaktadır. Bu yönetmeliğin 2 inci maddesine göre 'her ne ad altında olursa olsun her türlü gelirleri toplamı esas alınmak suretiyle; kendilerine ait veya bakmakla yükümlü olduğu birey sayısına göre kendilerine düşen ortalama aylık gelir tutarı bir aylık net asgari ücret tutarının 2/3'ünden daha az olan bakıma ihtiyaç duyan engellileri, bu engellilere verilecek bakım hizmetlerini, hizmetlerin ücretlendirilmesini ve ücretlerin ödenmesini kapsar.' ifadesi yer almaktadır. Aşağıda, Tablo 9 değerlendirilirken engelli çocukların aynı zamanda yoksulluğun getirdiği risklerle de karşı karşıya olabileceği değerlendirilmelidir.

Tablo 9. Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Evde Bakım Yardımı Alanlar

Kaynak: Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Bakım tedbiri ile kuruluşlarda kalan ve engeli bulunan çocukların yaşları ve cinsiyetleri, Tablo 10'da sunulmuştur. 2022 yılı itibarıyla Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı kuruluşlarda toplam 1.126 özel gereksinimli çocuk bakım tedbiri ile koruma altındadır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Tablo 10. 2022 Yılı Yaşlara Göre Bakım Tedbiri Olan Engelli Çocuk Sayısı

YAŞ	Erkek	Kız	Toplam
2	1	2	3
3	6	1	7
4	7	-	7
5	2	2	4
6	12	8	20
7	9	6	15
8	16	6	22
9	22	14	36
10	49	18	67
11	58	29	87
12	65	38	103
13	77	40	117
14	72	56	128
15	75	67	142
16	69	64	133
17	52	66	118
18	38	47	85
19	9	14	23
20	3	4	7
22	-	1	1
29	-	1	1
	642	484	1126

Kaynak: Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü

3.5.1.1. Korunmaya İhtiyacı Olan Özel Gereksinimli Çocuklar

Özel gereksinimli çocukların çocuk koruma sistemine erişimleri diğer çocuklarla aynıdır. Çocuklar ihbar, bireysel başvuru, Alo 183 Sosyal Destek Hattı, okuldan ve hastanelerden yapılan koruma ihtiyacı ile ilgili bildirimlerle çocuk koruma sistemine dâhil olabilirler. Ancak özel gereksinimli olmak bir çocuk için pek çok farklı riski barındırır ve erken önleyici tedbirler alınmaz ve müdahaleler yapılmazsa çocuğun sağlıklı gelişim ve toplumla bütünleşme hakkı elinden alınmış olabilir. Bu nedenle özel gereksinimli çocuklarla çalışırken tüm boyutlar dikkate alınır. Özel gereksinimli çocuklarla ilgili önleyici ve müdahale edici hizmetler farklı Bakanlıklar ve Bakanlıklara bağlı Genel

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Müdürlükler tarafından da sunulmaktadır. Bu nedenle özel gereksinimli çocuklarla ilgili iş akışları diğer paydaşları da içerecek biçimde çocuk koruma sistemi içerisinde tanımlanmaya çalışılmıştır.

Koruma altındaki özel gereksinimli çocukların engel türleri sayıları Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11. Engel Türlerine Göre Özel Gereksinimli Çocuk Sayıları

Engel Türleri	Çocuk Sayıları
Bedensel	73
Bedensel, ruhsal	2
Bedensel, ruhsal, zihinsel	8
Bedensel, zihinsel	53
Engel türü bilinmeyen	747
Ruhsal	9
Ruhsal, zihinsel	36
Zihinsel	198
Genel Toplam	1126

Kaynak: Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Tespit: Belirtildiği gibi koruma ihtiyacı olan çocuklar diğer çocuklar gibi bildirim, ihbar, ailelerinin bireysel başvurusu, saha çalışmaları sırasında sisteme dâhil olabilirler. Özellikle belirtilen sayılardan da anlaşılacağı gibi okula başlamak, devam etmek, sağlık sisteminin içerisinde olmak tanılama ve tespit ile ilgili oldukça önemlidir.

- Çocukların önemli bir kısmı okul çağında öğretmenlerin ve rehber öğretmenlerin yönlendirmesi ile tanımlanmaktadır.
- Bunun dışında daha erken fark edilen özel gereksinimli çocuklara ise ilk olarak sağlık sistemi içerisinde temas edilebilmektedir.
- Ayrıca kırsalda ve dezavantajlı gruplarda Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığına bağlı ASDEP personeli, tanı ve tespit için önemli aktörlerdendir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığında 81 ilde hane ziyaretleri gerçekleştirilerek sosyal yardım ve sosyal hizmete ihtiyacı olan birey ve aileleri tespit edilmekte, durumlarına uygun hizmetlerden ve gerektiğinde diğer kamu hizmetlerinden yararlandırılmaları sağlanmaktadır. ASDEP görevlileri tarafından tespit edilen hususlar Bakanlığın görev alanında ise Sosyal Hizmet Merkezleri tarafından çözüme kavuşturulması yönünde çalışmalar yapılmakta, Bakanlığın görev alanı dışındaki durumlarda ise diğer kamu kurumlarına yönlendirilmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- Özel gereksinimli çocuk koruma sistemiyle karşılaştığında her zaman tanısı konmuş olmayabilmektedir. Çocuk ya da ailesi hakkında gerçekleştirilen sosyal incelemeler ve alan ziyaretleri sırasında özel gereksinim ile ilgili bir durum tespit edildiye sağlık birimlerine yönlendirilir.
- Kurum bakımında ya da koruyucu aile yanında olan çocukların zaman içerisinde özel gereksinimi fark edilirse yine gerekli yönlendirmeler yapılır.

Tanılama süreci: Diğer risk altında olan çocukların tanılama süreçlerinden farklı olarak özel gereksinimin tıbbi açıdan tanınması sosyal hizmetin sunum şeklini ve kurum türünü farklılaştırabilmektedir.

Türkiye’de özel gereksinimli çocukların tıbbi tanımı ve tespiti Sağlık Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmektedir. Tanı ve değerlendirme Sağlık Bakanlığı’nca hazırlanan ‘Çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik’ ile düzenlenmiştir. Yönetmeliğin ilgili maddelerince; özel gereksinimli olan çocuklara ilişkin değerlendirme çalışmalarında, sınıflandırma sistemi olarak; Dünya Sağlık Örgütü tarafından sağlık ve sağlıkla ilgili durumların tanımlanması için ortak standart bir dil ve çerçeve oluşturmak amacı ile geliştirilen ve bireylerin işlevselliği ve kısıtlılıklarla ilgili durumlarının tanımlanmasını sağlayan çok kapsamlı uluslararası bir sınıflandırma sistemi olan İşlevsellik Yeti Yitimi ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırması esas alınır. 20 Şubat 2019 tarihli 30692 sayılı Resmî Gazete ’de yayınlanan Çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik ile engelli sağlık kurulu rapor süreçleri ve raporun içeriği değişmiştir. Bunun yanı sıra çocukların değerlendirmelerine ve rapor sürecine yeni bir yaklaşım getirilmiştir.

Yeni raporlama sistemi ÇÖZGER olarak tanımlanmıştır. ÇÖZGER ile getirilen değişikliklerin en önemlilerinden biri çocuk ve erişkinler için verilecek raporların ayrılmış olmasıdır. Yani 18 yaşından küçük çocuklar bu yönetmelik kapsamındadır. Çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmeliğin amacı, çocukluk döneminin gelişim süreci nedeni ile erişkin döneminden farklılık göstermesinden dolayı özel gereksinimleri (engelleri) olan çocukların gereksinimleri, erişkinlerden farklı şekilde belgelenecek sağlık, eğitim, rehabilitasyon, diğer sosyal ve ekonomik haklara, hizmetlere erişimlerinin sağlanmasıdır. Ayrıca erişkinler esas alınarak hazırlanmış olan mevcut engelli sağlık kurulu raporları hakkında yönetmelikte çocuk yaş grubuna dair özel düzenlemelerin bulunmaması; bebeklik ve erken çocukluk (0-3) döneminde gelişimsel sorunları olan çocuklarda ağır engelliğin tanımında yaşanmakta olan güçlükler; değerlendirme farklılıkları; seyri iyi bilinen ve ağır engellilik yaratabilen hastalıkların veya sendromların tanısını almış çocukların değerlendirmesinin yapılabilmesi için ÇÖZGER standart değerlendirme süreçlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik Özel Gereksinim Alanları Kılavuzu, ÇÖZGER için yapılacak olan değerlendirmenin temel yöntem, ilke ve kıstaslarını açıklamaktadır.

ÇÖZGER’de yer alan özel gereksinim; çocuğun toplumsal yaşama eşit katılabilmesi için bedensel ya da gelişimsel işlev kısıtlılığı olmayan bireylerden farklı sağlık, eğitim, rehabilitasyon, cihaz, ortez, protez, çevresel düzenlemeler ve diğer sosyal ve ekonomik haklara ve hizmetlere gereksiniminin olmasını ifade etmektedir. “Özel Gereksinimi

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Var (1).”, “Hafif Düzeyde Özel Gereksinimi Var (2) “Orta Düzeyde Özel Gereksinimi Var (3)”, “İleri Düzeyde Özel Gereksinimi Var (4)”, “Çok İleri Düzeyde Özel Gereksinimi Var (5)”, “Belirgin Özel Gereksinimi Var (6)” ya da “Özel Koşul Gereksinimi Var (7)” olan çocuk yasal düzenlemelerde “engelli” olarak nitelendirilen bireydir. Bu derecelendirme çocuğa sunulacak sosyal hizmeti ve çocuğun korunma ve bakımının sağlanacağı kuruluğu da belirlemektedir. Özel gereksinimi olan çocukların Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğüne yürütülen bakım hizmetlerinden yararlanması için ÇÖZGER raporunda “Çok İleri Düzeyde Özel Gereksinimi Vardır”, “Belirgin Özel Gereksinimi Vardır” veya “Özel Koşul Gereksinimi Vardır” ifadelerinden birinin yazılmış olması gerekmektedir (2019, ASHB, Engelliler için Bilgilendirme Rehberi). Bu düzeylerin dışında kalan (özel gereksinimi var, hafif düzeyde özel gereksinimi var, orta düzeyde özel gereksinimi var, ileri düzeyde özel gereksinimi var) çocuklar, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı kuruluşlarda bakım tedbiri ile korunurlar. Bir başka ifade ile, Çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirilmesi Raporunda, özel gereksinim kodu 4 (İleri Düzeyde ÖGV) tanılarını alan çocukların komisyon tarafından, ayrı ayrı her çocuk özelinde çocuğun kuruluştaki durumu, akran ilişkileri ve psikososyal gelişiminin çocukla doğrudan çalışan bakım personeli ve grup sorumlusu vb. personelin görüşleri de göz önünde bulundurularak değerlendirilmekte, değerlendirme sonucuna göre kuruluş bakım modeli belirlenmektedir.

Planlama ve Uygulama Süreci: Sisteme giren diğer çocuklarla aynı şekilde, özel gereksinimli çocuk hakkında yapılan sosyal inceleme sonrası çocuğun durumuna göre 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun 5 ila 9 uncu maddeleri veya 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’nun 21 ila 25 inci maddeleri uyarınca çocuk hakkında öncelikle çocuğun aile yanında kalmasında risk olmadığı tespit edilirse ve ekonomik yoksunluk nedeniyle çocuğun ve ailenin desteklenmesi gerektiğine karar verilirse aile yanında bakımı değerlendirilerek ekonomik desteğe yönlendirilebilir. Ekonomik destekler süreli ve geçici olmak üzere nakdi olarak yapılmaktadır. Geçici ekonomik destek sosyal ve ekonomik bir sorunun giderilmesi amacıyla yılda bir, zaruri hallerde en çok iki defaya mahsus olmak üzere yapılır. Süreli ekonomik destek ise onayda belirtilen süre boyunca her ay yapılmaktadır. Haklarında bakım tedbiri kararı verilerek sosyal hizmet kuruluşlarında bakılan ve desteklendikleri takdirde ailesi veya yakınları yanına verilebilecek çocuklar ile ekonomik yoksunluk nedeniyle, desteklenmedikleri takdirde korunma ihtiyacı oluşacak olanlardan, haklarında bakım tedbiri kararı alınmaksızın sosyal ve ekonomik destek hizmetinden yararlandırılarak ailesi veya yakınları tarafından bakılabilecek çocuklar, sosyal ve ekonomik destekten yararlandırılır (ASHB, 2019).

ÇÖZGER raporu henüz alınamamış ya da farklı nedenlerle sağlık tedbiri ile takip edilmesi gereken çocuklar için sağlık tedbirinin alınması, özel eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerine yönlendirmelerin yapılması, okula devam ya da diğer eğitim kuruluşlarına yönlendirilmesi ve devam takibinin yapılabilmesi için eğitim tedbirinin alınması, çocukla ve aile ile çalışma ve değişimi takip edebilmek için danışmanlık tedbirinin alınması ile ilgili tedbir kararları değerlendirilir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Özel gereksinimli çocuklarla gerçekleştirilecek olan sosyal hizmet müdahalesi planlanırken engelli vatandaşların sahip olduğu evde bakım aylığı, evde bakım hizmetleri, sağlık kuruluşlarında öncelikli hizmet alma, eğitim ve istihdam hakları ile ilgili haklar da değerlendirilir ve gerekli yönlendirmeler yapılır.

Bakım tedbiri verilen ve kuruluşa yerleştirilen özel gereksinimli çocuklar, engel durumuna göre farklı kuruluşlara yerleştirilirler. Ancak çocuk hakkında acil koruma kararı verildiyse çocuk öncelikle Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimlerine yerleştirilir. Ardından gerekli incelemeler yapılır ve çocuğun bakım tedbiri almasına karar verilirse, ÇÖZGER raporuna göre çocuğun durumuna uygun kuruluşa yerleştirilmesi yapılır.

ÇÖZGER raporunda "Çok İleri Düzeyde Özel Gereksinimi Var (5)", "Belirgin Özel Gereksinimi Var (6)" ya da "Özel Koşul Gereksinimi Var (7)" ibareleri bulunan çocuklar Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğüne resmi yazı ile bildirilir ve bu Genel Müdürlüğe ait kuruluşlara yerleştirilir. Bu kuruluşlar engelli bakımı alanında ihtisaslaştırılmış kuruluşlardır. Bu kuruluşlardaki hizmetler 'Bakıma Muhtaç Özürlülere Yönelik Resmî Kurum ve Kuruluşlar Bakım Merkezleri Yönetmeliği' kapsamında sunulur. Burada hizmet alan çocuklara bakım veren bakım personeli, bakıma ihtiyaç duyan engellilere bakım hizmeti sunabileceğine ilişkin Millî Eğitim Bakanlığı onaylı sertifikası veya başarı belgesi olan ya da sağlık meslek lisesi, kız meslek lisesi çocuk gelişimi ve eğitimi bölümü, meslek lisesi engelli/özürlü-yaşlı bakımı bölümü mezunu veya bu bölümlerden en az ön lisans mezunu olan kişilerdir. Bu çocuklara aynı zamanda kuruluştaki meslek elemanları tarafından bakımına ilişkin fiziksel, psikososyal ve benzeri alanlarda yaşanan sorunları, bu sorunların sebepleri ve tespit edilen veriler dikkate alınarak hangi alanlarda ve süreçte bakıma ihtiyacının olduğunun belirlenmesi, belirlenen ihtiyaçlar doğrultusunda yapılabilecek çalışmalarını içeren ve genel çerçevesi Genel Müdürlükçe belirlenen bakım planı uygulanır. Yine yönetmelikte belirtildiği gibi yatılı hizmet veren merkezde; ulusal bayram ve genel tatil günleri haricindeki haftanın altı iş gününün gündüz bakımında bakılan her otuz altı bakıma ihtiyaç duyan engelli için bir mesleki personel, her kırk sekiz bakıma ihtiyaç duyan engelli için bir sağlık personeli çalıştırılır. Ulusal bayram ve genel tatil günleri ile gündüz bakımı haricindeki çalışma saatlerinde ise nöbet sorumlusu olarak bir mesleki personel veya sağlık personeli çalıştırılır. 00.00-08.00 saatleri arasında her yirmi dört bakıma ihtiyaç duyan engelli için bir bakıcı personel, 08.00-16.00 saatleri arasında her altı bakıma ihtiyaç duyan engelli için bir bakıcı personel, 16.00-24.00 saatleri arasında her on iki bakıma ihtiyaç duyan engelli için bir bakıcı personel görev yapacak şekilde personel çalıştırılır. Bu kuruluşlarda ayrıca fizyoterapistler ve gerekli görülen diğer sağlık personeli istihdam edilir. Çocuğun ÇÖZGER raporunda "Özel Gereksinimi Var (1).", "Hafif Düzeyde Özel Gereksinimi Var (2) "Orta Düzeyde Özel Gereksinimi Var (3)", "İleri Düzeyde Özel Gereksinimi Var (4)", ibareleri varsa çocuk, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne ait kuruluşlara yerleştirilir ya da koruyucu aile hizmetine yönlendirilir. Çocuklar için Özel Gereksinim Değerlendirilmesi Raporunda, özel gereksinim kodu 4 (İleri Düzeyde ÖGV) tanılarını alan çocukların komisyon tarafından, ayrı ayrı her çocuk özelinde çocuğun kuruluştaki durumu, akran ilişkileri ve psikososyal gelişiminin çocukla doğrudan çalışan bakım personeli ve grup sorumlusu vb. personelin görüşleri de göz önünde bulundurularak değerlendirilmekte, değerlendirme sonucuna göre kuruluş bakım modeli belirlenmektedir. Buradaki tüm hizmetler diğer çocuklara verilen hizmetlerle aynıdır özel gereksinimli çocuklar için ayrı hizmet

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

bulunmamakla birlikte engelli çocukların ihtiyaçları dikkate alınarak hizmet sunumu sağlanmaktadır. Çocuk bakım kuruluşları ile aile odaklı hizmet modellerinde her çocuk özelinde uygulama planı hazırlanır. Bahse konu planda çocukların yaş, gelişim ve engel durumuna göre gerekli düzenlemeler yapılır. Özel gereksinimi bulunan her çocuk için hazırlanan uygulama planında, çocuğun durumuna, eğitim ihtiyaçlarına ve tedavi programına uygun destekleyici müdahaleler ayrıca düzenlenir. Aşağıda ÇHGM'ye bağlı bazı kuruluşlardaki müdahaleler yer almaktadır. Çocuklar durumuna uygun şekilde çocuk bakım kuruluşlarına yerleştirilir. Kuruluşlarla ilgili seçenekler, illerde bulunan kuruluş türleri, yaş ve cinsiyet aralıklarına göre farklılaşabilmektedir.

- Çocuk evlerinin faaliyetleri 24 saat esasına dayalı olarak yürütülür. Çocuk evi en fazla yedi çocuk için hizmete açılır, çocukların kardeş olması durumunda, hizmeti aksatmayacak şekilde, kapasite sınırı aranmamaktadır. Her bir çocuk evinde en fazla üç personel görevlendirilir. Bakıcı anneler/bakım elemanları, kız meslek liselerinin çocuk gelişimi ve eğitimi bölümleri ile fakülte, yüksekokul veya sağlık meslek liselerinin hemşirelik bölümü mezunları veya lise mezunu olup çocuk bakımı konusunda sertifika sahibi olanlar arasından seçilir. Çocuk evlerindeki hizmetin sunulmasından sorumlu olan çocuk evi sorumlusu; sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimcisi, öğretmen, sosyolog gerektiğinde koordinasyon merkezinde görevli personel veya üniversitelerin sağlık, sosyal, eğitim bilimleri bölümleri mezunlarından ve bu konuda eğitim programına tabi tutulmuş kişiler arasından il müdürlüğüne seçilir. Çocukların gelişim, öğrenim ve meslek edinmeye yönelik olarak kamu veya özel kurum ve kuruluşlar tarafından düzenlenecek her türlü kurslara, sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlere çocuğun ilgi ve ihtiyacına göre katılmaları sağlanır. Kurslar ve kurslara katılacak çocuklar çocuk evi sorumlusunun teklifi ile koordinasyon merkezi tarafından belirlenir. Burada kalan özel gereksinimli çocuklar özel eğitim kararlarına göre durumlarına uygun okullara/ eğitim kurumlarına giderler.
- Çocuk evleri sitesi ise villa tipi içinde 7-8 çocuğun kaldığı kuruluşlar olabildiği gibi aynı bina içinde yaşlara ve cinsiyetlere göre ayrılmış katlarda çocukların kaldığı yaşam birimleri şeklinde de hizmet verebilmektedir. Bu kuruluş içerisinde müdür, meslek elemanları, bakıcı personel, aşçılar, temizlik görevlileri bulunmaktadır. Burada kalan özel gereksinimli çocuklar özel eğitim kararlarına göre durumlarına uygun okullara/ eğitim kurumlarına giderler.
- Çocuğun suça sürüklenmesi ya da bir suçun mağduru olması ve psikososyal desteğe ihtiyaç duyduğu değerlendirilmesi halinde çocuk kurum bakımı hizmetinden yararlandırılır. Danışman tarafından, çocuğun mevcut durumu doğrultusunda on gün içerisinde psikososyal destek programı oluşturularak mahkeme onayına sunulur ve uygulanmaya başlanır. İhtisastlaştırılmış Çocuk Evleri Sitesinde de ihtiyaç duyan çocuklara yönelik danışman tarafından ilk on gün içinde Bireysel İhtiyaç ve Risk Değerlendirme Formunun (BİRDEF) doldurulması ile Anka Çocuk Destek Programı planlanır ve uygulanır. 3 ayda bir plan ve uygulama sonuçları değerlendirilir, güncellemeler BİRDEF'e düzenli olarak işlenir. Burada kalan özel gereksinimli çocuklar özel eğitim kararlarına göre durumlarına uygun okullara/ eğitim kurumlarına giderler.

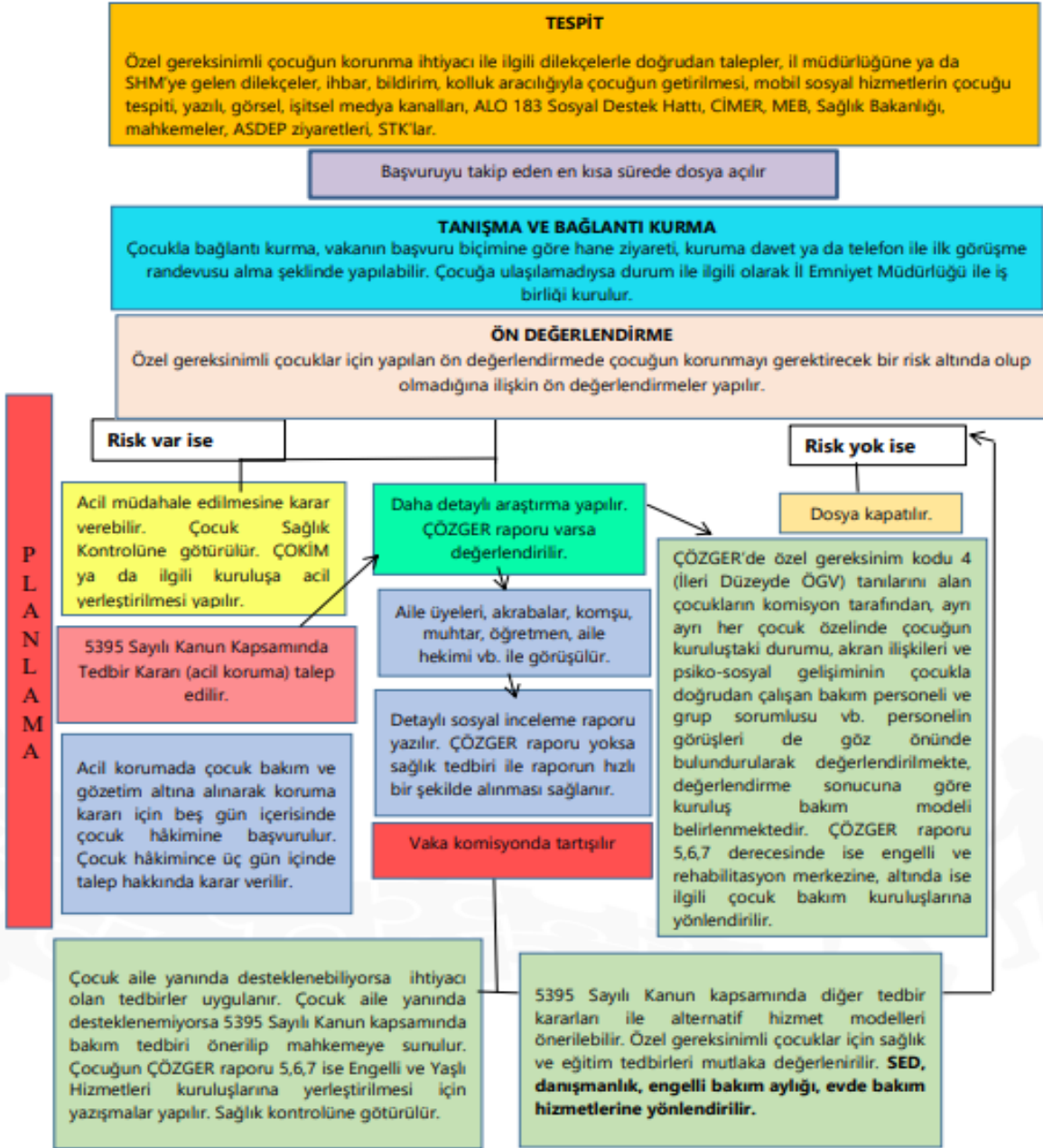

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

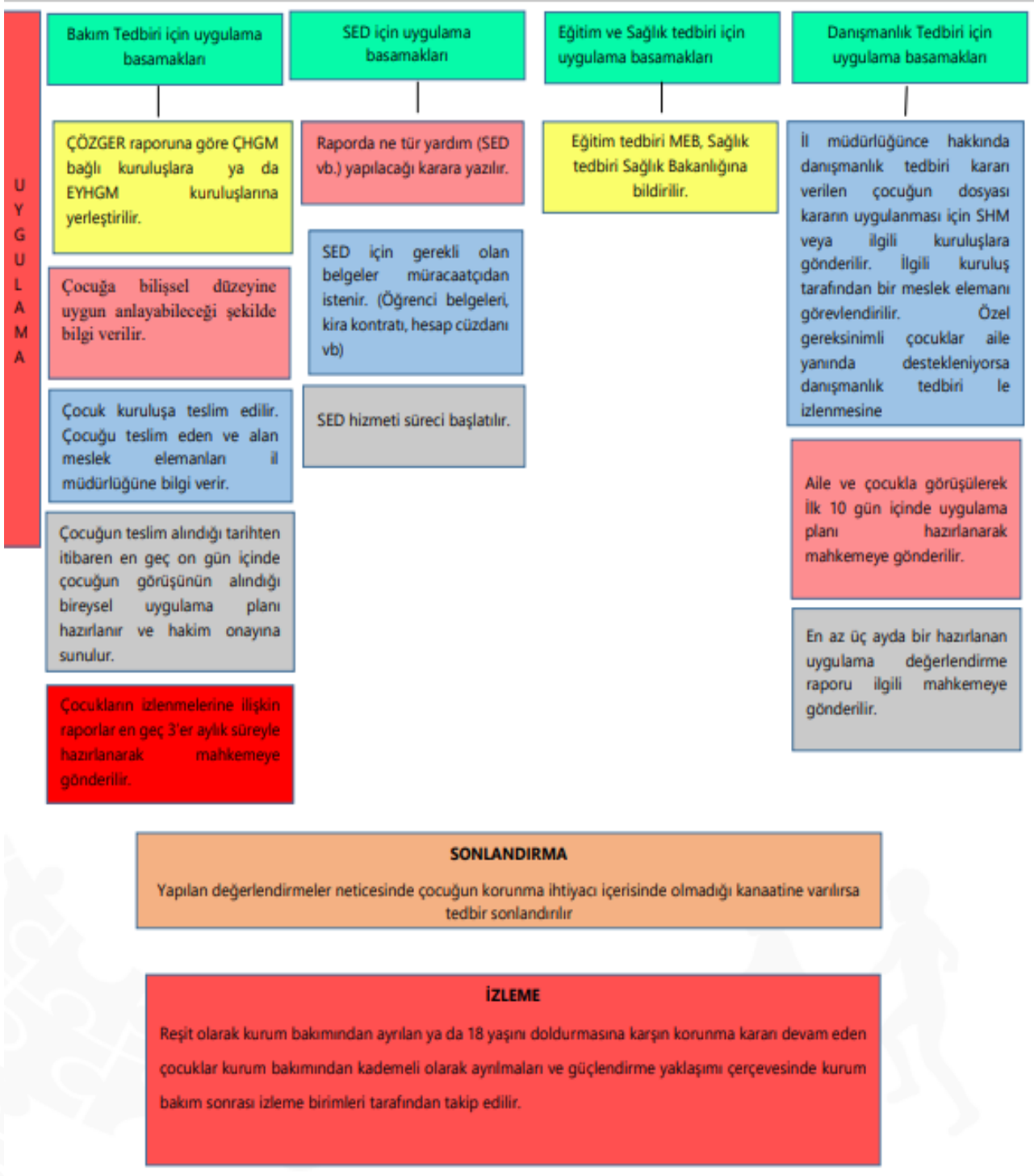
İzleme ile ilgili süreçler: Özel gereksinimli çocukların hizmet aldığı sosyal hizmet kuruluşlarının türleri ÇÖZGER raporuna göre belirlendiği için raporun yenilenme zamanlarında özel gereksinimle ilgili tanı düzeyi değişirse, çocuğun hizmet alacağı kuruluş türü yeniden değerlendirilir.

Özel Gereksinimli Çocukların Korunmasına İlişkin İş Akışı

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

3.5.2. Çalışan Çocuklar

Küresel boyutta bir sorun olan çocuk işçiliğinin tanımı üzerinde gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde dil birliği oluşturulamamıştır (Cook 2020). Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization [ILO]); çocukların tüm yönleriyle gelişimini olumsuz yönde etkileyen ve okula devam etme fırsatından mahrum bırakan, okuldan erken ayrılmaya zorlayan, okula devamla birlikte aşırı uzun ve ağır işte çalıştırılmanın birleştirilmesini isteyen durumları çocuk işçiliği olarak kabul etmektedir. Çocuk işçiliğini; “çocuğın yaşına ve işin türüne bağlı olarak, minimum çalışma saatini aşan ve çocuğa zararlı olan iş” olarak tanımlamıştır (UNICEF 2021).

Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 32. maddesine göre Taraf Devletler, “çocuğın, ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitimine zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ederler”.

Taraf Devletler, “bu maddenin uygulamaya konulmasını sağlamak için yasal, idari, toplumsal ve eğitsel her önlemi alırlar. Bu amaçlar ve öteki uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz önünde tutularak, taraf Devletler özellikle şu önlemleri alırlar:

- İşe kabul için bir ya da birden çok asgari yaş sınırı tespit ederler.
- Çalışmanın saat olarak süresi ve koşullarına ilişkin uygun düzenlemeleri yaparlar.
- Bu maddenin etkili biçimde uygulanmasını sağlamak için ceza veya başka uygun yaptırımlar öngörürler.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün İstihdamda Asgari Yaşla İlgili 138 Sayılı Sözleşmesinde 15 yaşın altında çalışanlar çocuk, 15-18 yaş arasındakiler genç olarak tanımlanırken; Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğın Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin 182 Sayılı Acil Önlemler Sözleşmesi'nde ise 18 yaşın altındakiler çocuk olarak tanımlanmıştır. Çocuğın çalıştırılması, çocuk sömürüsü olarak tanımlanır ve bir ihmal istismar göstergesidir.

Çocukların çalışmasının nedenleri ve sonuçları ise hem karmaşık hem de çok katmanlıdır. Kalıcı yoksulluğın hem nedeni hem de sonucu olan çocuk işçiliğinin yaygınlığını açıklayan çoklu ve kesişen faktörler, hane halkı yoksulluğu ve çocukların hane gelirine katkıda bulunma ihtiyacı, kaliteli eğitime erişim eksikliği, ebeveyn tutumları ve eğitimle ilgili algılar olarak tanımlanmıştır. Bunlardan başka; göç, hızlı ve çarpık kentleşme, nüfus artışı, geleneksel toplum yapısı, işverenlerin ucuz işgücü talebi, mevzuattaki eksiklikler ve denetimlerin yetersizliği de sorunun önemli nedenlerindedir (Kırca Kurt, 2021). Çocuk işçiliği sonuçları itibarıyla; çocukları çocukluklarını yaşamaktan alıkoyar, haklarından uzaklaştırır, yoksulluğın devamlılığını pekiştirir. Çünkü çalıştırılan çocuk eğitimden uzaklaşmaktadır, bu da çocuğın yarınlarını etkileyerek çocuğın yetişkinliğindeki yoksulluğunun önünü yeniden açmaktadır (Işıkçı, Çalış, Dirikoç, 2023).

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün bünyesinde koruyucu ve önleyici hizmetler kapsamında geliştirilen mobil ekipler projesi sokakta risk altında çalışan çocuklara yönelik hizmet veren ekiplerdir. Ekipler haftanın belli günleri riskli bölgelerde sahaya çıkıp sokakta çalıştırılan ya da dilendirilen çocuklara yönelik meslekî müdahaleleri planlamaktadırlar. Mobil ekipler, alan taramalarıyla dezavantajlı durumdaki çocukları ve aileleri belirledikten sonra, onlara uygun desteklerin sunulması için gerekli yönlendirmeleri ve hizmetleri sağlamaktadır. Sosyal hizmet müdahalesinde bulunulan çocuklar ve aileleri başta olmak üzere risk altındaki çocuklar Sosyal Hizmet Merkezleri aracılığıyla izlenmektedir. Sokakta çalıştırılan, dilendirilen veya sokakta yaşayan 30 bin çocuğa müdahale edilirken bu durumdaki 16 bin çocuğun ailesine rehberlik hizmeti verilmiştir. Çocuklardan 644'ü kurum bakımına alınmıştır.⁷

Tablo 12. Yaş Grubu, Cinsiyet ve İşyeri Durumuna Göre Ekonomik Faaliyetlerde Çalışan Çocuklar (2019 Yılı 4. Çeyrek Verileri)

(Bin kişi - Thousand person)

Yaş grubu ve cinsiyet Age group and sex	İşyeri durumu - Type of workplace					Toplam Total (%)	Tarla, bahçe Land, garden (%)	Düzenli işyeri Fixed place (%)	Seyyar, sabit olmayan işyeri veya pazar yeri Mobile, irregular or market place (%)	Evde At home (%)
	Toplam Total	Tarla, bahçe Field, garden	Düzenli işyeri Regular/ Fixed place	Seyyar, sabit olmayan işyeri veya pazar yeri Mobile, irregular or market place	Evde At home					
Toplam - Total	720	219	475	22	4	100,0	30,4	66,0	3,0	0,5
5-14	146	94	50	3	-	100,0	64,1	33,9	2,1	-
15-17	574	125	426	19	4	100,0	21,8	74,2	3,2	0,7
Erkek - Boy	508	141	346	21	-	100,0	27,7	68,0	4,2	-
5-14	101	58	40	3	-	100,0	57,2	39,8	3,0	-
15-17	407	83	305	18	-	100,0	20,4	75,0	4,5	-
Kız - Girl	212	78	130	0	4	100,0	36,8	61,3	-	1,7
5-14	45	36	9	-	-	100,0	79,6	20,3	-	-
15-17	167	42	121	0	4	100,0	25,4	72,3	-	2,2

TÜİK, İstatistiklerle Çocuk, 2021

Kaynak: TÜİK, Çocuk İşgücü İstatistikleri, IV. Çeyrek: Ekim-Aralık, 2019

Not. 1. Tablodaki rakamlar, yuvarlamadan dolayı toplamı vermeye bilir.

2. Beş bin kişiden az gözlem değerlerde örnek büyüklüğü güvenilir tahminler için yeterli değildir.

- Bilgi yoktur.

TurkStat, Statistics on Child, 2021

Source: TurkStat, Working Child Statistics, Quarter IV: October-December, 2019

Note. 1. Figures in table may not add up to totals due to rounding.

2. Sample size is too small for reliable estimates for figures less than 5 thousand persons.

- Denotes magnitude null.

⁷ <https://www.aile.gov.tr/chgm/haberler/aile-ve-sosyal-hizmetler-bakanligi-mobil-ekipleri-cocuklar-icin-sahada/>

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Çalışan çocuklarla ilgili yapılan sosyal hizmet müdahalelerinin başında sosyal ve ekonomik destek gelmekte, ayrıca çocuğun çalıştırılmasına ilişkin bakış açısının değiştirilmesi ile ilgili de çalışmalar yürütölmektedir. Çalışan çocuklarla ilgili alınan diğer bir önemli tedbir ise eğitim tedbiridir.

3.5.3. İhmal ve İstismar Mağduru Çocuklar

İhmal ve istismar mağduru çocuk, bedensel, zihinsel, ruhsal ve sosyal gelişimi tehlikede olması nedeniyle "korunma ihtiyacı olan çocuk" tur. Çocuk koruma sistemleri ise bu ağır çocuk hakkı ihlalinin ortadan kalkmasını amaçlar. Bu doğrultuda sunulan çocuk koruma hizmetleri, çocukların güvenliğinin sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Çocuk koruma hizmetleri kapsamında; hakkında bildirim yapılan çocukları ve aileleri yasal mevzuat doğrultusunda değerlendirmek, çocuklara kötü muamelenin meydana gelip gelmediğine karar vermek, çocukların refahını sağlamaya yönelik müdahale planları geliştirmek yer almaktadır (Mitnick ve diğer., 2016).

Türkiye'de çocuk koruma hizmetlerinde ihmal ve istismar mağduru çocuklara sunulan hizmet modelleri raporda sunulan iş akışı ve hizmet sunum süreçleriyle gerçekleşmektedir ve alandaki temel yasal düzenleme olan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) çerçevesinde yapılmaktadır. Çocuklara sunulan önleyici hizmetler dışında, kurum bakımı, koruyucu aile hizmeti, evlat edinme, gerekli tedbirlerle çocuğun ailesi yanında bakımı ve korunması yer almaktadır (Yolcuoğlu, 2009). Türkiye'de yasal mevzuat ile tüm kamu kurum ve kuruluşları ile bu kuruluşlarda çalışanlar, sivil toplum kuruluşları, ihmal ve istismar mağduru olup yardıma ihtiyacı olan çocuk hakkında haberdar olan kişilerin ASHB İl Müdürlüklerine bildirim yapma zorunluluğu vardır. Aynı zamanda basın ve yayın organları ile benzeri iletişim araçlarında çıkan haberler de ihbar kabul edilmektedir. Bu hizmetler 'Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik' ile düzenlenmektedir (ASHB, 2006).

Çocuğun cinsel istismara maruz kalması durumunda yapılan işlemler farklılık arz etmektedir. Çocuklarla ilgili dava süreci Adalet Bakanlığı çocuk savcıları tarafından başlatılmaktadır. Mağdur çocuk, kolluk kuvvetleri tarafından sivil bir araçla Çocuk İzlem Merkezine (ÇİM) götürölmektedir. ÇİM'de cinsel istismar mağduru çocuğun ifadesi özel eğitim almış ve adli görüşmeci olarak görev yapan sağlık personeli (sosyal hizmet uzmanı, çocuk gelişim uzmanı, psikolog) tarafından, aynalı bir odada, ses ve görüntü kaydı ile alınmakta, muayenesi ise adli tıp uzmanı, çocuk psikiyatri uzmanı ve çocuk hastalıkları uzmanı tarafından yapılmakta, çocuğun bu süreci video kamera ile görüntölü olarak kaydedilmektedir. Tüm bu süreç Cumhuriyet Savcısı, kolluk kuvveti, ASHB personeli, çocuk avukatından oluşan multi-disipliner bir ekip tarafından yapılmaktadır (Acehan ve diğer. 2013). Çocuğun güvenliği konusunda, aile içi istismar vakası olması, ailenin istismara bakış açısı, çocuğun kalacak yerinin olup olmaması ve benzeri konular adli görüşmeciler, Cumhuriyet Savcısı, ASHB personeli tarafından birlikte değerlendirilmekte ve gerekli görülmesi halinde çocuk ASHB'ye bağlı kuruluşa teslim edilmektedir. Hakkında bakım tedbir kararı verilen çocuk aileden alınarak çocuk koruma ilk müdahale ve değerlendirme birimine yerleştirilmektedir. Çocuk

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Hizmetlerine İlişkin 2012/15 sayılı genelgeye göre en fazla 8 gün içinde görevli meslek elemanları tarafından çocuklar değerlendirilmekte, olumlu gelişim gösteren çocuğun aileye teslim edilmesinin uygun görülmesi durumunda sosyal inceleme raporu mahkemeye gönderilmekte ve bakım tedbiri kaldırılarak hakkında danışmanlık tedbiri ya da farklı bir koruyucu destekleyici tedbir kararı alınan çocuk ailesine teslim edilmektedir (Yazıcı, 2012; Kılıç ve Tekin 2019).

Suçun mağduru çocuğa bakım tedbiri alınmasının ardından ihtisaslaştırmış Çocuk Evleri Sitelerinde çocuğun rehabilitasyonu ile ilgili süreçler başlar. Suçun mağduru olan çocuklara yönelik İhtisaslaşmış Çocuk Evleri Siteleri, mevzuatta suç olarak tanımlanan bir fiilin kendisine karşı işlenmesi sonucu mağdur olarak psikososyal desteğe ve profesyonel mesleki müdahaleye ihtiyaç duyan çocuklardan hakkında 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ilgili hükümlerince koruyucu destekleyici tedbir kararı verilen veya korunma kararlı olarak diğer sosyal hizmet modellerinden yararlanırken suç unsurunun mağduru olan çocuklara hizmet vermektedir. Bu kuruluşlarda çocukların fiziksel, ruhsal ve sosyal ihtiyaçları belirlenerek, kısa süreli bakım hizmeti neticesinde öncelikli olarak aileleri yanına dönmeleri veya alternatif sosyal hizmet modellerinden faydalanmaları için gerekli çalışmalar yürütülmektedir. Çocuklar rehabilitasyon sürelerinde Anka çocuk destek programı ile desteklenirler. Ardından çocuğun yeniden değerlendirilmesi ile aile yanında destekleme, çocuk evleri ya da çocuk evleri sitesine yerleştirme ile ilgili süreçler başlar.

Suçun Mağduru Olan Çocuklara Yönelik İhtisaslaşmış Çocuk Evleri Siteleri, mevzuatta suç olarak tanımlanan bir fiilin kendisine karşı işlenmesi sonucu mağdur olarak psikososyal desteğe ve profesyonel mesleki müdahaleye ihtiyaç duyan çocuklardan, hakkında 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ilgili hükümlerince koruyucu destekleyici tedbir kararı verilen veya korunma kararlı olarak diğer sosyal hizmet modellerinden yararlanırken suç unsurunun mağduru olan çocuklara hizmet vermektedir. Bu kuruluşlarda çocukların fiziksel, ruhsal ve sosyal ihtiyaçları belirlenerek, kısa süreli bakım hizmeti neticesinde öncelikli olarak aileleri yanına dönmeleri veya alternatif sosyal hizmet modellerinden faydalanmaları için gerekli çalışmalar yürütülmektedir.

3.5.4. Madde Bağımlılığı

Madde bağımlılığı, farklı risk etmenleri ile koruyucu etmenlerin karşılıklı etkileşimi ile ortaya çıkan, biyolojik olduğu kadar psikososyal kökenleri de olan bir davranış sorunu olarak ele alınabilir. Madde bağımlılığı tedavisinin amacı, kişinin maddeden uzaklaştırılması ve yine kullanım (relaps) sürecinin olabildiğince uzatılması olarak belirtildiğinde, bağımlının içinde bulunduğu sosyal koşulların tedavi sırasında ve sonrasında ele alınması önem kazanmaktadır. Bu bakış açısıyla madde bağımlısı çocuklara sunulan sosyal hizmetler, yine diğer risk gruplarındaki çocuklar gibi farklı paydaşlarla birlikte çalışılarak başarıya ulaşabilecektir (Nalbantoğlu & Tuncay, 2023).

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Madde bağımlısı çocuklarla çalışırken yine koruyucu önleyici hizmetler ön plana çıkmaktadır. Madde kullanım yaşı giderek düşmektedir. Bu nedenle okullarda madde kullanımını önleme ile ilgili önleyici çalışmalar önem kazanmaktadır.

Madde kullandığı tespit edilen ve hakkında bakım tedbir kararı verilen uçucu, çözücü ve uyuşturucu madde bağımlısı olan ve bu bağımlılıkları ile ilgili olarak tıbbi tedavisi sağlanan çocuklar, madde bağımlısı olan çocuklar olarak kabul edilmektedir. Tedavisi tamamlanan bu çocukların fiziksel, duygusal ve ruhsal ihtiyaçlarının belirlenerek temel gereksinimlerinin karşılanmasının yanı sıra sosyal rehabilitasyonlarının sağlanarak gündelik yaşama adapte edilmesi ve ailelerine dönüşlerinin sağlanması veya alternatif sosyal hizmet modellerinden yararlandırılması amaçlanmaktadır (ASHB, 2015).

AMATEM ve ÇEMATEM bulunan illerde hizmet verme önceliği bulunan İhtisaslaşmış Çocuk Evleri Siteleri, Sağlık İl Müdürlükleri ile koordineli bir çalışma yürütmektedir. Yapılan çalışmalarda çocukların yeniden maddeye yönelmemesi, sosyal yaşantısına daha güçlü bir kişilik yapısına sahip olarak dönmesi ve madde kullanımının beraberinde getirdiği sorunlardan uzaklaşmış bir yaşam standardına erişmesi öncelikli hedeflerdendir. Profesyonel mesleki müdahale sürecinde ihtisaslaştırılmış diğer merkezlerde olduğu gibi İÇES'lerde de Anka Psikososyal Destek Programı büyük önem taşımaktadır. Program çerçevesinde bireysel mesleki görüşme teknikleri, grup çalışması ve aile odaklı çalışmalar yapılmaktadır.

3.5.5. Refakatsiz Çocuklar

Küreselleşme, iklim krizi, yoksulluk, afetler ve savaşlar tüm dünyada zorla yerlerinden edilen nüfus hareketlerini artırmaktadır. Göç eden çocuklar bu hareketliliğin %40'ını oluştururken, çocukların birçoğunun ebeveynlerinden, ailelerinden ya da akrabalarından ayrı düştükleri, bazen ailelerinin çocuklarının hayatlarını kurtarabilmek için çocuklarını tek başına göç yollarına uğurladıkları, bazen de çocukların yetim kalarak göç yollarına düştükleri bildirilmektedir. Statülerini belirleyebilmek ve çocukların deneyimlerini kavramsallaştırabilmek için refakatsiz çocuklar, ailesinden ayrı düşmüş çocuklar ve nadiren de olsa yetim çocuklar ifadeleri kullanılmaktadır. Bu kavramların ortak noktaları olsa da farklı deneyimlere işaret etmektedirler (Işıkçı, Çalış, Dirikoç, 2023).

20 Ekim 2015 tarihli Refakatsiz Çocuklar Yönergesinde refakatsiz çocuk ya da refakatsiz küçük "sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve âdet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye'ye gelen veya Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuk" olarak tanımlanmaktadır. Tanımından da anlaşılabilieceği üzere bir çocuğun refakatsiz sayılması için göç öyküsünün bulunması, anne veya babasından ölüm ya da göç sebebi ile ayrı düşmüş olması ve kendisinin sorumluluğunu alacak bir akrabası ya da yakını bulunmaması gerekmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Refakatsiz Sığınmacı Çocuklara Hizmet Veren İhtisaslaşmış Çocuk Evleri Sitesi, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 3-1/m bendinde ifade edildiği üzere; sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece kanunen ya da örf ve gelenek gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın ülkemize gelen veya ülkemize giriş yaptıktan sonra kendisinden sorumlu olacak bir yakını bulunmayan özel ihtiyaç sahibi olarak değerlendirilen çocuklara hizmet sunmaktadır. Hizmet sunan merkezlerin kapasitesi 80 çocuğu geçemez. 04/04/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 66 ıncı maddesinin 1 inci fıkrası ve ilgili bentlerinde refakatsiz çocuklara uygulanacak hizmetin esasları belirlenmiştir. Buna göre çocuğun yüksek yararı temel ilke gözetilerek çocuklara ilişkin iş ve işlemler 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu hükümleri kapsamında yürütölmektedir. Törlü sebeplerle ülkemize gelmek durumunda kalan ve refakatsiz durumda bulunan bu çocuklar, bu alanda ihtisaslaştırılmış kuruluşlarda kalmakta, barınma, beslenme, eğitim ve sağlık hizmetleri, meslek edindirme ve dil eğitimi sunulmakta sosyal hayata uyum sağlamaları amaçlanmaktadır. Ayrı düşmüş çocuklar, ayrılmış çocuklar ya da ailesinden ayrı düşmüş çocuklar ise her iki ebeveyninden veya önceki yasal veya geleneksel vasisinden (diğer akrabalarından olması şartı aranmaksızın) ayrı düşmüş olan çocukları betimlemektedir. Dolayısıyla akrabaları tarafından bakım verilen çocuklar bu grupta yer almaktadır.

Yetimler her iki ebeveyni de hayatta olmayan çocukları tanımlamakla beraber, bazı ölkelerde tek ebeveyni ölmüş çocuğa da yetim denebilmektedir. Bu doğrultuda yetim ya da ailesinden ayrı düşmüş bir çocuk aynı zamanda refakatsiz bir çocuk olabileceği gibi her refakatsiz çocuğun yetim olmadığı görölmekte ya da her ailesinden ayrı düşen çocuğun refakatsiz çocuk olmadığı söylenebilmektedir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Öksüz, Yetim ve Gündüz Hizmetleri Daire Başkanlığı bu alanda risk altında olan çocuklarla ilgilenmektedir.

3.5.6. Suça Süröklenen Çocuklar

Suça süröklenen çocuklara yönelik ihtisaslaştırılmış çocuk evleri siteleri, kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiil işlediği iddiası ile hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen ve yapılan mesleki inceleme ve değerlendirme neticesinde 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu hükümleri gereğince koruma kararı verilen çocuklar veya koruma kararlı olup diğer kurum bakımı hizmetlerinden yararlanırken işlemiş olduğu fiil nedeniyle hakkında Türk Ceza Kanunu kapsamında soruşturma ve kovuşturma başlatılan çocuklara hizmet vermektedir. Alanında ihtisaslaşan bu merkezlerdeki ana amaç erken yaşta suç olgusuyla tanışan çocukların suç davranışından uzaklaşarak, ailesi, çevresi ve toplumla barışık bir birey olarak sosyal hayata dönüş yapmalarını sağlamaktır.

Planlı bir müdahale sürecinin gerekliliğinin fark edilmesi neticesinde Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Sosyal Rehabilitasyon Daire Başkanlığı paydaş kurum ve profesyoneller ile titiz bir çalışma yürütmüş ve bu çalışma neticesinde Anka Çocuk Destek programı hayata geçirilmiştir. Bu program ile birlikte çocuğun kuruluşa adım

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

attığı ilk andan kuruluş ile ilişinin kesildiği ana kadarki süreç kontrol altına alınmaya başlamıştır. Bu çerçevede bireysel mesleki görüşmeler, profesyonel grup çalışmaları, aile odaklı çalışmalar, oluşabilecek yeni ve eski krize müdahale süreçleri, sosyokültürel ve sportif faaliyetler belli bir düzene koyulmuştur. Böylece çocukların bireysel farklılıkları ve ihtiyaçları doğrultusunda istenen olumlu tutum ve davranış değişiklikleri önemli ölçüde sağlanmıştır.

Suçta sürüklenen çocuklara hizmet veren kuruluşlarda ana amaç çocukların suç olgusundan uzaklaştırılarak topluma kazandırılmaları iken suç mağduru çocuklara yönelik hizmet veren kuruluşlarda nihai amaç ise güvenli davranış biçimleri kazanarak kendisini türlü risklerden koruması ve bir daha suç unsurunun mağduru olmamasıdır.

3.6. Kalite Sisteminin Değerlendirilmesi

3.6.1. Kamuda Kalite Kavramının Ortaya Çıkışı

Yönetimde kalite kavramı, stratejik yönetim perspektifinin yaygınlık kazanmasıyla ortaya çıkmış bir olgudur. Kısa vadeli, günü kurtaran, el yordamıyla bir yönetim anlayışı yerine uzun vadeli, stratejik önceliklerin belirlendiği, vizyoner hedeflerin ortaya konduğu, performans temelli bir yönetim anlayışını yerleştirmek kalitenin en büyük amacıdır. Kalite kavramı, 1970'li yıllarda öncelikle özel sektör firmaları arasında popüler olmaya başlamıştır. Dünyada uluslararası rekabetin artması Amerikan firmalarını özellikle Japon firmalarının yönetim süreçlerini incelemeye itmiş, bunun sonucunda da toplam kalite yönetimi (total quality management - TQM) anlayışı uluslararası düzeyde benimsenmeye başlamıştır (Özen & Berkman, 2007; Özen & Önder, 2021). Toplam kalite yönetimi, ürün ve hizmet kalitesinin sürekli iyileştirilmesini sağlamak için bir organizasyon içindeki tüm fonksiyonların ve süreçlerin kapsayıcı bir şekilde çalışması gerektiğini öngörmektedir. Dinamik bir şekilde organizasyonların sürekli süreçlerini izlemeleri, kalite standartlarını belirlemeleri ve gerekli görülen yerlerde iyileştirme yapmaları sonucunda rekabet avantajının elde edilmesi ve başarının sağlanması beklenmiştir.

Aslen stratejik yönetim anlayışının bir parçası olarak görebileceğimiz kalite yönetimi, özel sektörde benimsendiği gibi, kamuda da önemli bir karşılık bulmuştur. Özellikle klasik, bürokratik ve devletçi anlayışın kaybolmaya başladığı 1980'li yıllardan sonra kamu kurumları da özel sektördeki yönetim perspektiflerini kendi misyon alanlarında uygulama girişimlerini artırmışlardır. Yeni Kamu Yönetimi (YKY) adıyla uygulamada yer bulan bu anlayış, klasik merkez yetçi devlet anlayışını bir kenara bırakarak, verimlilik odaklı, paydaşların refahını ön plana alan bir bakış açısı geliştirmiştir (Ceyhan, 2021).

YKY sürecinde kalite, verimlilik ve etkililik kavramları merkezi bir öneme sahip olmuştur. Verimliliği ekonomik girdi ve çıktıları ile; etkinliği ise kamusal hizmetlerin amaçlarına ulaşma kabiliyetlerine göre değerlendirmişlerdir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Kalite ise sunulan her türlü hizmetin belirli minimum standartları karşılmasını ve tüm faaliyetlerde sürekli iyileşmeyi öngörmektedir. Kamu yönetiminde izlenebilirlik, şeffaflık, hesap verebilirlik, hedefler doğrultusunda performansa dayalı yönetim anlayışları yaygın hale gelmeye başlamıştır (Bryson ve ark. 2010). Bu bağlamda kamuda stratejik planlama önemli bir yere sahip olmaya başlamıştır (Barca ve Balcı, 2006).

Toplam kalite yönetimi perspektifi ile kalitenin hizmetlere nasıl yansıtılacağı konusu ve hangi kriterlerle kalitenin ölçüleceği de tartışılmaya başlanmıştır. Bu anlamda kurumsal iş ve işleyişte etkin belgeleme, teknik ve yönetsel düzenlemelerin bütünleşik olması gerektiği belirtilmiştir. Bu sayede amaca yönelik faaliyetlerin bütünleştirilmesinin, koordinasyonunun ve kontrolünün etkin bir biçimde gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Kurumsal düzenlemeler, kalite standartları, iş ve hizmet yönergeleri bu doğrultuda geliştirilen unsurlar olmuştur. Burada kurumsal işleyişin tamamının yazılı olarak sunulması önem kazanmıştır. Böylelikle hem çalışanların kurumsal süreçlerde minimum standartlara göre hareket etmesi, hem de hizmet alan paydaşların ihtiyaçlarının gerekli düzeyde karşılanması hedeflenmiştir. Diğer bir ifade ile kalite standartları sürecinin çalışanlar için yönlendirici, geliştirici ve yol gösterici olması; hizmet alan paydaşların da bu sayede aldığı hizmetin kalitesinin yeterli düzeyde olması beklenmektedir.

Dünya çapında pek çok kamu kurum ve kuruluşu stratejik yönetim perspektifi altında kalite standartları belirlemiş ve kalite yönetim uygulamaları sergilemeye başlamışlardır. Türkiye ise 2001 yılından itibaren, kamuda stratejik planlamayı gündemine almıştır. 2003 yılındaki adıyla "Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı" bir kılavuz hazırlayarak kamu kurumlarının yönetiminin orta vadeli ve somut hedeflere dayalı olarak maliyetlendirilerek hazırlanmasını öngören bir stratejik planlama kılavuzu hazırlamıştır.

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu 2003 yılının sonunda yürürlüğe girmiş ve tüm kamu kuruluşları için stratejik planlama zorunlu hale getirilmiştir. Bu tarihten itibaren kamu kurumlarında bütçe için plan hazırlamak bir zorunluluk haline getirilmiştir. Ocak 2005 tarihinde Kalkınma Bakanlığı bünyesinde Stratejik Planlama Dairesi Başkanlığı kurulmuş, günümüze kadar olan süreçte kamu kurumları için pek çok kılavuz hazırlanmıştır. 2018 yılından itibaren ise Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı ülke düzeyinde politika ve stratejilerin uyumlulaştırılması ve kamu kurumlarında stratejik planlama süreçlerinin takip edilmesi görevlerini yerine getirmektedir.

Türkiye'de kamuda stratejik planlama yasal bir gereklilik olarak gerçekleştirilse de kalite standartları gelişimi noktasındaki çalışmalar aynı düzeyde yaygın değildir. Stratejik planlar kurumlar için üst düzeyde bir vizyon sunsa da operasyonel düzeydeki hizmet kalitesinin izlenmesi ve geliştirilmesi konusunda yeterli görülmemektedir. Bu anlamda stratejik yönetimin çok önemli bir unsuru olarak kalite standartlarını belirlemek ve uygulamaya almak önemli görülmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Kalite güvencesini sağlamak günümüzde bir kuruluşun tümünü kapsayan bir hedef olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle çağdaş bir kuruluşun kalite politikası belirlenmeli ve kalitenin hayata geçmesi amacıyla ürün veya hizmetin sunulduğu tüm aşamalar tanımlanmalı ve bunlar için yöntem talimatları, akış planları vb. oluşturulmalıdır. Kalite anlayışının temelini; "Tanımlamadığınızı ölçemezsiniz; ölçemediğinizi ise yönetemezsiniz." ilkesi oluşturmaktadır. Bu bağlamda, kalite standartlarına yönelik değerlendirme çalışmalarının yapılması; sunulan hizmetlerin doğru tanımlanması, titizlikle ölçülmesi ve tüm hizmetlerde kalitenin artırılması yönünde oldukça önemli görülmektedir.

3.6.2. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ÇHGM Tarafından Sunulan Hizmetlerin Kalite Açısından Değerlendirilmesi

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, BM sistemi dahilinde en geniş katılımı olan anlaşmadır. Çocukların korunması için evrensel standartları belirleyen sözleşme, çocukların durumlarını iyileştirmeyi hedef alan programlar için bir hukuki çerçeve oluşturmaktadır. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeyi imzalayan ülkeler verdikleri taahhütler doğrultusunda, yasalarında, hizmetlerinde ve kurumsal organizasyonlarında, gerekli düzenlemeleri yapmakta ve uygulamalarını geliştirmektedir.

3.6.2.1. Minimum Standartların (MS) Türkiye'de Uygulanması

Geçici ya da sürekli olarak aile ortamından mahrum kalan çocuklara, bakım ve koruma hizmetlerinin sunulması ve bu hizmetlere ilişkin standartların belirlenmesi Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün bir görevi olarak görülmektedir. Bu doğrultuda, Bakanlık bünyesinde 15 yılı aşkın bir süredir sistematik çalışmalar yürütülmektedir. İlk olarak, 2005-2008 yıllarında AB desteği ile uygulanan ve UNICEF tarafından yönetilen "Türkiye'de Çocuklar İçin İyi Yönetişim, Koruma ve Adalet Projesi" dâhilinde; "Ebeveyn Bakımından Yoksun Çocuklar İçin Minimum Standartların Geliştirilmesi" çalışması başlatılmıştır. Bu kapsamda uluslararası "28 Minimum Standardın Türkiye Koşullarına Uyarlanması Çalışması" ile "Ebeveyn Bakımından Yoksun Çocuklar İçin Minimum Standartlara İlişkin Yasal Doküman Tarama Çalışması" yürütülmüştür.

Pek çok paydaşın geliştirilmesinde yer aldığı ve fikri destek sunduğu yoğun bir sürecin ardından "Ebeveyn Bakımından Yoksun Çocuklara İlişkin Minimum Standartlar İzleme ve Değerlendirme Bilgi İşlem Sistemi" tanımlanmış ve (mülga) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığınının 20.03.2013 tarihli ve 326 sayılı "Minimum Standartlar İzleme ve Değerlendirme Programının Uygulanmasına Dair Yönergesiyle Türkiye genelinde uygulanmaya başlanmıştır. Bununla beraber personelin standartlara ilişkin bilgilerinin artırılması ve uygulamalarının desteklenmesi amacıyla 2011-2012 yıllarında eğitim programları düzenlenmiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Uluslararası kabul gören 28 standart "standartın tanımı, göstergeler, karşı göstergeler" olarak incelenmiş ve Türkiye'de aşağıdaki beş ana başlık altında uyarlanarak uygulanmaya başlamıştır (Bkz. Tablo 13):

1. Mesleki Uygulama
2. Kişisel Bakım
3. Personel
4. Kaynaklar
5. Yönetim

Tablo 13. Minimum Standartlar

MİNİMUM STANDARTLAR	
1. MESLEKİ UYGULAMA	
Standart 1.1	Amaç ve Hedefler Tüm çocuk bakım/koruma/gözetim programlarının, kendisine temel oluşturan özel amaç ve hedeflerini, neden var olduğunu ve neyi yapmayı hedeflediğini içeren, ihtiyaca göre güncellenen, yazılı bir belge vardır.
Standart 1.2	Çocuk Koruma Politikası Çocuklara yönelik tüm programlar, çocukların korunmasına ilişkin ulusal ve uluslararası hukukun koymuş olduğu standartları yansıtan yazılı bir politikaya sahiptir. Bu politikalar çocuğun ihmal ve istismara uğradığını veya uğramakta olduğunu ya da risk altında olduğunu belirleyen, personel için yol gösteren usul ve esasları içerir.
Standart 1.3	Çocuk Koruma Uygulaması Personel, çocuğun ihmal ve istismara uğradığını veya uğramakta olduğunu ya da bu açılardan risk altında olduğunu teşhis etme ve doğru şekilde müdahalede bulunma olanağını sağlayacak şekilde çocuğun bakımını/korunmasını/gözetimini/infazını gerçekleştirir.
Standart 1.4	Hizmete Yönlendirme ve Kabul Çocuk ve/veya ailenin, bakım/koruma/gözetim/infaz hizmetine yönlendirilmesi ya da kabulü durumunda uygulanan; temelinde çocuğun yüksek yararının yer aldığı, standart bir süreç vardır.
Standart 1.5	Hizmet ve İyileştirme Uygulamaları Planlaması Çocuğun gereksinimlerinin karşılanmasında, hazırlığına çocuğun da katıldığı; programın amacını, ilgililerin rol ve sorumluluklarını belirleyen, yazılı bir uygulama planı vardır.
Standart 1.6	Hizmet ve İyileştirme Uygulamaları Planını Gözden Geçirme Çocuğun içinde bulunduğu koşullar doğrultusunda uygulama planı düzenli olarak gözden geçirilerek yeniden düzenlenir.
Standart 1.7	İyileştirme (Rehabilitasyon), Bakım Süreci ve Sonrası Programlar, çocuklara sundukları iyileştirme ve bakım hizmetleri ve bu hizmetlerin planlı/plansız sonlandırılmasına ilişkin kalıcı olumlu sonuçların alınmasını sağlayan açık bir politika ve uygulamalara sahiptir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

2. KİŞİSEL BAKIM	
Standart 2.1	Beslenme Programlar, çocukların yeterli miktarda, sağlıklı ve besleyici gıda almalarını sağlar.
Standart 2.2	Sağlık Personel, sorumlu olduğu çocukların sağlıklı olmasını destekler ve gerektiğinde tedavilerinin yapılmasını sağlayacak her türlü önlemi alır.
Standart 2.3	Oyun ve Eğlence/Dinlenme Etkinlikleri Personel, çocukların yaş ve gelişim düzeylerine uygun oyun ve boş zaman etkinlikleri için olanaklar yaratır.
Standart 2.4	Çocukların Mahremiyetine Saygı Çocuklardan sorumlu tüm yetişkinler, çocuğun yüksek yararı ile uyumlu olarak onların mahremiyet hakkını destekler ve saygı gösterir.
Standart 2.5	Seçim/Tercih Yapma Personel, çocuğun yaşını, zihinsel, duygusal ve sosyal olgunluğunu, yeteneklerini ve kabul edilebilir riskleri hesaba katarak, çocukları bilinçli seçim/tercihler yapma yönünde teşvik eder.
Standart 2.6	İtibar ve Saygınlık Personel her koşulda çocukların öz değerlerine, itibar ve saygı gösterir.
Standart 2.7	İlişkiler ve Bağlanma Personel, çocuklarla olumlu, güvenli ve geliştirici ilişkiler kurmada kendi rolünün önemini anlar ve bu yönde davranma yeteneğine sahiptir.
Standart 2.8	Çocukların Kimlik Duygusu Çocukların kimlik duygusu desteklenir.
Standart 2.9	Çocuklar İçin Kontrol ve Yaptırım Çocuklar için belirlenen kurallar ve yaptırımlar çocuk haklarına ve onların yüksek yararına uygundur.
Standart 2.10	Çocukların Seslerini Duyurması Program, çocukların ne hissettiklerini açıkça dile getirebilmelerini ve bu görüşlerin personel tarafından dikkate alınmasını sağlayan mekanizmalara sahiptir.
Standart 2.11	Eğitim Program çocukların gereksinimlerine ve kapasitelerine uygun olarak örgün, yaygın ve mesleki eğitim almalarını sağlar.
Standart 2.12	Bebekler ve Küçük Çocuklar Kurum/kuruluş, bebek ve küçük çocukların gereksinimlerini karşılayacak uygun personel ve olanaklara sahiptir.
3. PERSONEL	
Standart 3.1	İşe Alma ve Seçim Programın amaç ve hedeflerine ulaşması ve hizmet verdiği çocukların korunmasını sağlamak üzere, en iyi kalitedeki personelin işe alınması için açık, yazılı politikalar ve uygulamaları vardır.
Standart 3.2	Danışmanlık (Süpervizyon) ve Destek Personelin gelişimini, performansının niteliğini ve çalışmalarını dikkate alan, değerlendiren ve geri bildirimde bulunan bir danışmanlık (süpervizyon) ve destek mekanizması vardır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Standart 3.3	Görevlendirme Programın amaç ve hedeflerini uygulamak ve çocuğun bakım ve korunmasını sağlamak üzere, yeterli sayıda nitelikli personel görevlendirilir.
Standart 3.4	Personelin Gelişimi ve Eğitimi Program personele, ebeveyn bakımından yoksun çocuklarla çalışmanın özelliklerine uygun olarak gelişim ve eğitim olanakları sağlar.
4. KAYNAKLAR	
Standart 4.1	Yerleşim ve Çevre Kurum/kuruluşun yeri ve tasarımı, hedef grubun erişimine ve hizmetin özelliklerine uygundur.
Standart 4.2	Kalınan Yerin Koşulları Çocukların kaldığı yer, onların temel gereksinimlerine uygundur.
5. YÖNETİM	
Standart 5.1	Kayıtlar Programın uygulamalarına ilişkin kapsamlı kayıtlar tutulur.
Standart 5.2	Gizlilik Program, personelin haberdar olduğu ve uyduğu net bir gizlilik politika ve uygulamalarına sahiptir.
Standart 5.3	Yöneticilerin Rolü Yöneticiler, hizmetlerin amaç ve hedeflere uygun şekilde yürütülmesi, geliştirilmesi, denetlenmesi ve izlenmesinden sorumludur.

Tablo 13'te özetlendiği üzere çocuk koruma hizmetlerinin her sürecinde standartlar ve risk değerlendirmeleri geliştirilmiştir. "Minimum Standartlar İzleme ve Değerlendirme Programının Uygulanması Hakkında Yönerge" (ASPB, 2013) doğrultusunda:

- Kurum bakımı altındaki çocuğun ebeveyn ya da yakınları yanına dönüşüyle ilgili risk değerlendirmesi,
- Korunma / bakım tedbiri kararıyla kaldığı kuruluştan ayrılarak ailesi ya da yakını yanına dönen çocuk için sosyal ve ekonomik destek izleme kılavuzu,
- Koruyucu aile periyodik izleme kılavuzu,
- Kuruluş bakımı altındaki 10-18 yaş grubu çocuklar için yaşam becerilerini izleme ve değerlendirme kılavuzu,
- Reşit olmasına bir yıl kalan çocuğu kuruluş sonrası yasama hazırlık ihtiyaç değerlendirmesi formu,
- Kuruluş bünyesinde hizmet içi eğitim durum ve ihtiyaç analizi kılavuzu,
- Meslek elemanlarının iş tatminini ve iş motivasyonunu yükseltme imkânlarını değerlendirme anahtar programları geliştirilmiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

3.6.2.2. Öz Değerlendirme

Geliştirilen bu **minimum standartların üzerine inşa** edilen ikinci önemli sistem ise Öz Değerlendirme Sistemidir. Bu kapsamda; UNICEF'in teknik desteği ve Bakanlık İç Denetim Başkanlığının danışmanlığında "Çocuk Bakım Hizmetlerinde İç Kontrolün Güçlendirilmesi ve Öz Değerlendirme Sisteminin Oluşturulması Projesi" yürütölmüş ve Proje sonucunda, bakım hizmetleri alanında çalışan yöneticilerin, belirlenmiş kalite göstergeleri doğrultusunda, kendi hizmetlerini değerlendirmelerine yönelik bir araç olan "Öz Değerlendirme" sistemine ilişkin Uygulama Rehberi hazırlanmıştır. Rehberin hazırlanmasındaki ana amaç sahadaki uygulayıcılara karşılaştıkları süreçlerde pratik olarak başvurabilecekleri bir rehber sunmak ve minimum standartları karşılama noktasında kurumların kendilerini değerlendirmelerine fırsat sağlamak olmuştur.

Öz Değerlendirme, yöneticiler tarafından, gerçekleşen sonuçların, hedeflere ulaşma yeterliğini belirlemede kullanılan ve hem sürekli izlemeler hem de özel değerlendirmeler aracılığıyla yürütölen tüm izleme faaliyetlerini kapsayan bir değerlendirme ve raporlama yöntemidir.

Öz Değerlendirmenin hedefi, çocuk bakım hizmetlerinin kalitesini artırmak ve hizmetten yararlanan çocukların refahına katkı sağlamaktır. Bu nedenle çıktılardan ziyade, hizmetin çocuklar üzerinde yarattığı etki ve sonuçlarına odaklanmıştır. Öz değerlendirme yöntemi aynı zamanda aşğıdaki hedeflere de hizmet etmesi için planlanmıştır:

- Çocuk bakım hizmetleri alanında hedeflerin gerçekleştirilmesini engelleyebilecek risklerin belirlenmesi ve yönetilmesi,
- İyi uygulamaların ortaya konulması ve yaygınlaştırılması,
- Geliştirilmesi gereken alanların belirlenmesi ve nedenlerinin ortaya konulması,
- Çocuklar, aileleri ve çalışanların hizmet sunum süreçlerinin gelişimine katılımının artırılması,
- Hizmetlere ilişkin hesap verme sorumluluğunun yerine getirilmesi,
- Çocuk kuruluşlarına ilişkin denetimlerin etkinliğinin artırılması.

3.6.3.1. Öz Değerlendirme ve Minimum Standartlar İlişkisi

Öz Değerlendirme sistemi minimum standartların ortaya koyduğu 5 alan ve 28 standardı temel alarak geliştirilmiştir. Öz değerlendirme sürecinde geliştirilen kalite değerlendirme alan ve hedefleri, minimum standartlar baz alınarak hazırlanmıştır. Kalite değerlendirme alanları ele alınan konular, çocuk bakım hizmetlerinin kalitesini kritik düzeyde etkileyen ve öz değerlendirme sırasında odaklanılacak alanları ifade etmektedir. Bu doğrultuda Öz Değerlendirme sisteminde yirmi sekiz (28) minimum standart, on sekiz (18) kalite değerlendirme hedefi ile yine 5 grup altında sunulmuştur. Mesleki uygulama ÖD kalite hedefleri Tablo 14'te verilmiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Tablo 14. Mesleki Uygulama Öz Değerlendirme Kalite Hedefleri

MESLEKİ UYGULAMA
1.1. Amaç ve Hedefler Kalite Değerlendirme Alanı (Standart 1.1.)
Kalite Hedefi 1.1.1. Çocuklar, kuruluşun kendilerine hangi hizmetleri, ne kadar süre ile sağlayacağı, bakımlarının nasıl gerçekleştirileceği, istek ve sıkıntılarını kimlerle paylaşabilecekleri, kuruluştaki yaşam kuralları ve ihtiyaç duydukları diğer konulara ilişkin olarak detaylı bir şekilde bilgilendirilmektedir.
Kalite Hedefi 1.1.2. Aileler, kuruluşun amaçları, kendilerine düşen görev ve sorumluluklar hakkında bilgilendirilmektedir.
Kalite Hedefi 1.1.3. Paydaşlar, kuruluşun amaç ve hedefleri, kendilerine düşen görev ve sorumluluklar hakkında bilgilendirilmektedir.
Kalite Hedefi 1.1.4. Personel kuruluşun amaç ve hedeflerini bilir.
1.2. Çocukların Korunması Kalite Değerlendirme Alanı (Standart 1.2.,1.3.)
Kalite Hedefi 1.2.1. Personel, özellikle çocuklarla birebir çalışan personel, çocuklara yönelik ihmal veya istismar durumlarını teşhis ve müdahale edebilmek için gereken bilgiye sahiptir.
Kalite Hedefi 1.2.2. Personel, ihmal ve istismar durumlarına ilişkin kurumsal ve hukuksal bildirim esaslarını bilir.
Kalite Hedefi 1.2.3. Kuruluş ortamı, çocukların yaşam alanları, çocukların ihmal ve istismarını önlemeye yönelik oluşturulmuştur.
Kalite Hedefi 1.2.4. Çocuklar, akran baskısından korunmaktadır.
1.3. Bakım Planlaması Kalite Değerlendirme Alanı (Standart 1.4.,1.5.,1.6.)
Kalite Hedefi 1.3.1. Her çocuğa, bireysel gereksinimleri doğrultusunda planlı bir şekilde hizmet sunulmaktadır.
Kalite Hedefi 1.3.2. Hizmet sunumu sırasında, aile ve toplumsal destek odaklı yaklaşımlar kullanılmaktadır.
Kalite Hedefi 1.3.3. Çocuk ve ailenin katılımı sağlanmaktadır.
1.4. Geçiş/Ayrılış Planlaması Kalite Değerlendirme Alanı (Standart 1.7.)
Kalite Hedefi 1.4.1. Kuruluştan ayrılacak çocukların yeni hayatına hazırlanması yönünde uygun ve yeterli hizmet sağlanmaktadır.
1.5. Çocukların Yönetime Katılması, Seslerini Duyurması Kalite Değerlendirme Alanı (Standart 2.10.)
Kalite Hedefi 1.5.1. Çocukların yaşamlarına ve kuruluşun idaresine ilişkin konulardaki kararlara katılmaları sağlanmakta ve çocuklar bu konuda desteklenmektedir. Hiçbir çocuk görüşlerini açıklama hakkından yoksun bırakılmamaktadır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Kişisel bakım ve ÖD kalite hedefleri Tablo 15'te sunulmuştur.

Tablo 15. Kişisel Bakım Öz Değerlendirme Kalite Hedefleri

KİŞİSEL BAKIM
2.1.Beslenme ve Sağlık Kalite Değerlendirme Alanı (Standart 2.1.,2.2.)
Kalite Hedefi 2.1.1. Çocukların yaş ve gelişim dönemlerine uygun, yeterli ve düzenli şekilde beslenmeleri, yemek seçimi ve hazırlanmasına katılmaları ve keyifli yemek zamanları geçirmeleri sağlanmaktadır.
Kalite Hedefi 2.1.2. Çocuklar yemeklerin planlanması, alışverişi ve hazırlanmasına katılım imkânına sahiptir.
Kalite Hedefi 2.1.3. Çocukların sağlık gereksinimleri tanımlanmış olup, karşılanmasına yönelik hizmetler sağlanmaktadır.
2.2.Oyun ve Eğlence Kalite Değerlendirme Alanı (Standart 2.3.)
Kalite Hedefi 2.2.1. Çocuklar yaş, gelişim ve ilgilerine uygun oyun ve eğlence imkânına sahiptir.
2.3.Eğitim Kalite Değerlendirme Alanı (Standart 2.11.)
Kalite Hedefi 2.3.1. Çocukların gereksinimlerine ve durumlarına uygun eğitim imkânlarından azami düzeyde faydalandırılması ve teşvik edilmeleri sağlanmaktadır.
2.4.Davranış Kontrolü ve Yaptırımlar Kalite Değerlendirme Alanı (Standart 2.9.)
Kalite Hedefi 2.4.1. Çocuklar için belirlenen kurallar ve yaptırımlar çocuk haklarına ve onların yüksek yararına uygundur.
2.5.Kimlik Gelişimi ve Değer Kazanımı Kalite Değerlendirme Alanı (Standart 2.4.,2.5.,2.6.,2.8.,2.9.)
Kalite Hedefi 2.5.1. Çocukların yüksek yararı ile uyumlu olarak mahremiyet hakkı desteklenir ve saygı gösterilir.
Kalite Hedefi 2.5.2. Çocuklar bilinçli tercihler yapmaları yönünde teşvik edilir.
Kalite Hedefi 2.5.3. Çocukların öz değerlerine itibar ve saygı gösterilir.
Kalite Hedefi 2.5.4. Çocukların kimlik duygusu desteklenir.
Kalite Hedefi 2.5.5. Çocuklara, öz değer ve öz güven kazandırılır.
2.6.İlişkiler ve Bağlanma Kalite Değerlendirme Alanı (Standart 2.7.)
Kalite Hedefi 2.6.1. Personel ve çocuklar arasında, olumlu ve güvenli bir ilişki bulunmaktadır. Çocuklar personelin gözetiminde rahat ve huzurludur.
Kalite Hedefi 2.6.2. Çocukların aileleri ile olan ilişkilerinin korunması ve güçlendirilmesi sağlanmaktadır.

Personel ÖD kalite hedefleri Tablo 16'da sunulmuştur.

Tablo 16. Personel Öz Değerlendirme Kalite Hedefleri

PERSONEL
3.1. İşe Alım ve Görevlendirme Kalite Değerlendirme Alanı (Standart 3.1.,3.3.)
Kalite Hedefi 3.1.1. Çocukların ihtiyaçlarını karşılamak üzere yeterli sayıda nitelikli ve tecrübeli personelin istihdamı ve görevlendirilmesi sağlanmaktadır.
3.2. Personelin Eğitimi ve Gelişimi Kalite Değerlendirme Alanı (Standart 3.2.)
Kalite Hedefi 3.2.1. Personele eğitim ve gelişim imkânları sağlanmaktadır.
3.3. Personele Yönelik Danışmanlık ve Destek Kalite Değerlendirme Alanı (Standart 3.2.,3.4.)

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Kalite Hedefi 3.3.1. Personelin gelişimini ve performansını değerlendiren ve geri bildirimde bulunan bir danışmanlık (süpervizyon) ve destek mekanizması vardır.

Kaynaklar ve ÖD kalite hedefleri Tablo 17’de sunulmuştur.

Tablo 17. Kaynaklar Öz Değerlendirme Kalite Hedefleri

KAYNAKLAR
4.1.Çocukların Yaşam Alanları Kalite Değerlendirme Alanı (Standart 4.1.,4.2.)
Kalite Hedefi 4.1.1. Kuruluşun yeri ve tasarımı ile çocukların yaşam alanları hizmetin özelliklerine uygundur.
4.2.Gönüllü Katkı ve Katılımların Yönetimi Kalite Değerlendirme Alanı (Standart 4.1.)
Kalite Hedefi 4.2.1. Gönüllü katkı ve katılımlar stratejik amaçlar ve çocukların üstün yararına hizmet edecek şekilde yönetilir.

Yönetim ile ilgili standartlar Tablo 18’de sunulmuştur.

Tablo 18. Yönetim Öz Değerlendirme Kalite Hedefleri

YÖNETİM
5.1.Kuruluş Faaliyetlerinin Planlanması, İzlenmesi ve Raporlanması Kalite Değerlendirme Alanı (Standart 5.3.)
Kalite Hedefi 5.1.1. Kuruluşun misyonu ve vizyonu doğrultusunda, personel ve çocukların katılımıyla, geçmiş dönem sonuçları da dikkate alınarak, amaç ve hedef ve faaliyetler planlanır.
Kalite Hedefi 5.1.2. Plan doğrultusundaki gerçekleştirmeler izlenir ve bu doğrultuda güncellemeler gerçekleştirilir.
Kalite Hedefi 5.1.3. Dönemsel gerçekleşme sonuçlarını içeren rapor hazırlanarak ilgili yerlere iletilir.
5.2.Kayıtlar (Dokümantasyon) ve Gizliliğin Sağlanması Kalite Değerlendirme Alanı (Standart 5.1.,5.2.)
Kalite Hedefi 5.2.1. Bakım sürecinde çocuklarla ilgili verilen bütün hizmet kayıt ve raporların tam ve doğru bir şekilde tutulmaktadır ve gizliliği sağlanmıştır.
Kalite Hedefi 5.2.2. Çocuklarla ilgili tutulan kayıtlar sade, saygılı ve olumlu bir dille yazılır. Çocuğun bulunduğu durumu anlaması ve sağlıklı gelişimi için, hakkında tutulan kayıtlar yüksek yararı gözetilerek kendisi ile paylaşılır.
Kalite Hedefi 5.2.3. Personel çocuklara ait özel bilgiler hakkında gizlilik ilkesine uygun davranır.
Kalite Hedefi 5.2.4. Bilgilerin transferinde gizlilik sağlanmaktadır.
Kalite Hedefi 5.2.5. Çocukların kendileri veya diğerleri hakkındaki bilgilerin gizliliği ve bu bilgileri paylaşımı konusunda bilinçlendirilmiştir.

Öz değerlendirme yönteminde, çocuk kuruluşları yöneticileri, kalite hedeflerine ulaşma yeterliliğini, uygunluk kriterleri çerçevesinde, çocukların, ailelerin, çalışanların ve diğer paydaşların katılımı ile değerlendirmeleri istenmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Öz değerlendirme kapsamında yöneticilerin;

- Kalite hedeflerini gerçekleştirmek için izledikleri yolu değerlendirmeleri,
- Beyan ettikleri bilginin doğruluğunu destekleyecek kanıt sunmaları,
- Geliştirilmesi gereken alanları belirleyerek bu gelişimi nasıl ve ne zaman gerçekleştireceklerini planlamaları,
- Hizmetlerini kendi değerlendirmeleri doğrultusunda puanlamaları beklenmektedir.

Minimum standartlara ek olarak öz değerlendirme sisteminde yöneticilerden standartların takibi yanı sıra güçlü-zayıf yönlerin raporlanması da istenmektedir. Böylelikle yöneticilere bir geri bildirim imkânı sunulmakta, gelecekte geliştirilmesi gereken yönlerin planlanması da teşvik edilmektedir. Bu doğrultuda, kalite değerlendirme alanlarında ileride yürütülmesi planlanan faaliyetler, bu faaliyetlere ilişkin hedefler, öngörülen tamamlanma tarihleri ve sorumlu kişilerin belirlenerek bildirildiği bir eylem planı da sisteme eklenmiştir.

Bunlarla birlikte Öz Değerlendirme sisteminin bir parçası olarak paydaşların da fikirleri anketler yoluyla alınmaktadır ve değerlendirmeye konu edilmektedir. Bu doğrultuda aile, çocuk ve personel çeşitli aşamalarda anketler yoluyla fikir beyan etmektedir.

3.6.3.2. Minimum Standartların Erişim ile İlgili Boyutları

Risk altındaki ya da mağdur olmuş çocukların tespit ve sisteme dâhil edilmesi öncelikli bir öneme sahiptir. Bu, çocukların hizmete erişimi olarak adlandırılmaktadır. Çocukların koruma hizmetine erişimi ile ilgili standartlar mevcut sistemde spesifik olarak ele alınmamıştır. Mevcut Minimum Standartlar ve Öz Değerlendirme sistemleri çocuklar kurum bakımı ile temas sağladıktan sonraki süreçler odak alınarak geliştirilmiştir. Bununla birlikte mevcut sistemde de erişim ile ilişkili olan standartların bulunduğu düşünölmektedir. Kapsamlı bir şekilde konu ele alınmasa da aşağıda belirtilen standart ve göstergeler çocukların sisteme olan erişimini artırmak için katkı sağlayabilecek niteliktedir.

Minimum standartlarda Tablo 19'daki standartlar ve göstergelerin erişim ile doğrudan ya da dolaylı olarak bağlantılı olduğu düşünölmektedir:

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Tablo 19. MS'lerin Erişimle İlgisini Gösteren Tablo

Standart 1.2: Çocuk Koruma Politikası Çocuklara yönelik tüm programlar, çocukların korunmasına ilişkin ulusal ve uluslararası hukukun koymuş olduğu standartları yansıtan yazılı bir politikaya sahiptir. Bu politikalar çocuğun ihmal ve istismara uğradığını veya uğramakta olduğunu ya da risk altında olduğunu belirleyen, personel için yol gösteren usul ve esasları içerir.

Gösterge	Erişim ile ilgisi
<ul style="list-style-type: none">• Çocukların ihmal ve istismardan korunmasına yönelik işlevsel ve açıkça tanımlanmış mekanizmalar vardır.	Bu mekanizma tanımı içerisinde erişim ile ilgili tedbirler de bulunmaktadır.
<ul style="list-style-type: none">• Personel, (özellikle çocukla birebir çalışan personel), çocuk ihmal veya istismara uğradığında veya uğrama olasılığı olduğunda bu durumu teşhis edebilme bilgi, yeteneğine sahiptir ve çocuklara zamanında, uygun şekilde, nasıl müdahale edeceğini bilir.	Erişim için kritik öneme sahip konulardan birisi de personelin yetkinliğidir. Müdahale zamanında ve sahada korumaya muhtaç çocukların zamanında teşhis edilmesi açısından personelin rolü çok kıymetlidir.
<ul style="list-style-type: none">• Personel durumu bildirebilmek ve yardım istemek için, çocuk ihmal ve istismarına ilişkin hukuki ve kurumsal esasları ve işleyişi anlar ve anlatabilir.	Korumaya erişimin hukuki boyutu da burada ele alınmaktadır, mağduriyet yaşanmaması için çocuğun koruma altına alınması ile ilgili hukuki süreçler iyi takip edilmelidir.

Standart 1.3: Çocuk Koruma Uygulaması Personel, çocuğun ihmal ve istismara uğradığını veya uğramakta olduğunu ya da bu açılardan risk altında olduğunu teşhis etme ve doğru şekilde müdahalede bulunma olanağını sağlayacak şekilde çocuğun bakımını/korunmasını/gözetimini/infazını gerçekleştirir.

Gösterge	Erişim ile ilgisi
<ul style="list-style-type: none">• Personel, istismarın var olduğunu gösteren işaretler hakkında bilgili, bunlara karşı duyarlıdır ve doğru tepki verir.• Personel ve ilgililer, çocukların ihmal ve istismara uğramış olduğuna dair makul gerekçeler olması halinde, çocuktan sorumlu mercie veya (çocuğun yüksek yararına uygun olması durumunda) kolluk birimlerine ihbarda bulunur.• Personel ihmal ve istismara uğramış çocukların gösterdiği ortak davranışların farkındadır.• Personel ihmal ve istismar konusunda hizmet içi eğitim almıştır.	Erişim için kritik öneme sahip konulardan birisi de personelin yetkinliğidir. İhmal ya da istismar durumlarının teşhis edilmesi noktasındaki sıralanan göstergeler erişim açısından önemli görülmektedir.
<ul style="list-style-type: none">• İhmal ve istismara uğramış çocuğun ikinci kez örselenmemesi için gerekli önlemler alınır.	Sistemde takip edilmesine ve risk altında olduğu bilinmesine rağmen korunamayan çocuklar da büyük bir risktir. Bir şekilde hakkında koruma kararı alınmış,

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- Kurum/kuruluştaki çocuklar açısından yüksek ihmal ve istismar riski içeren ortam ve durumlar için gerekli önlemler alınmıştır (hasta, engelli, çocukların bakıldığı ortamlar, çocukların giysisiz olabileceği mekânlar, banyo, oda vb. yerler ile yetişkinlerin ve büyük çocukların küçük çocuklarla birlikte bulunduğu izole ortamlar).

kurumda ya da aile yanında desteklenen çocukların da ihmal ve istismara tekrar uğrama riski engellenmelidir. Bu göstergeler bu anlamda önemlidir.

Standart 1.4: Hizmete Yönlendirme ve Kabul Çocuk ve/veya ailenin, bakım/koruma/gözetim/infaz hizmetine yönlendirilmesi ya da kabulü durumunda uygulanan; temelinde çocuğun yüksek yararının yer aldığı, standart bir süreç vardır.

Gösterge	Erişim ile ilgisi
<ul style="list-style-type: none">• Çocuk ve ailesi hakkında bilgi toplanır, çocuğun gereksinimleri ile programın çocuğun durumunu iyileştirici ne gibi katkılar sağlayabileceği hakkında değerlendirmeler yapılır ve kayıtlar alınır.	Çocuklar hakkında bilgi toplama aşaması, tespit açısından önemlidir. Korumaya ihtiyacı olup olmadığı değerlendirilerek erişimin kolaylaştırılması hedeflenmiştir.
<ul style="list-style-type: none">• Çocuğun ilk kabul, değerlendirme, yerleştirme ve uyum amaçlı uygulamalarına ilişkin karar ve değerlendirmeler, uzmanlık esasına dayalı kurullarda yapılır ve bu kurullarda bakım/koruma/gözetim/infaz personelinin görüşleri de dikkate alınır.	İlk kabul aşamasının da erişim ile ilgili olduğu düşünüldüğünde, buradaki uzman görüşün çocuğun koruma sistemine dahil edilmesi ve durumuna uygun hizmetten yararlanabilmesinin erişim aşamasında tespit edilmesi için kritik olduğu görülmektedir.
<ul style="list-style-type: none">• Çocuğun gereksinimlerini tanımlamanın ilk aşamasında, koruyucu ve yönlendirici yaklaşımlar kullanılır.	Çocuğun koruma sistemine dahil edilmesine gereksinimi olup olmadığı ölçülerek, bir nevi erişim ihtiyacı da belirlenmektedir.

3.6.3. On Birinci Kalkınma Planı Çerçevesinde Yer Alan Erişime İlişkin Tedbirler

Türkiye’de çocuk koruma hizmetlerinin 3 ana eksen çerçevesinde odaklandığı belirtilmektedir. Bunlar; (i) koruyucu önleyici hizmetler, (ii) aile odaklı hizmetler ve (iii) bakım hizmetleridir. Koruyucu önleyici hizmetler kapsamında yürütülen ve ihmal ve istismarın önlenmesi ile ilgili pek çok faaliyet, erişilebilirliği artırmak açısından önem taşımaktadır. Bu anlamda ASHB tarafından, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığınca hazırlanan On Birinci Kalkınma Planı (2019–2023) çerçevesinde geliştirildiği, çocuklara yönelik politika ve tedbirler bulunmaktadır. On Birinci Kalkınma planı bir üst politika belgesi olarak, Kuruma yönelik yönlendirici bir nitelik taşımaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde planda erişim ile ilgili konu edilen hususların da yol gösterici birer standart olarak değerlendirilmesi mümkündür. ASHB de kendi stratejisini geliştirirken, çocuk koruma alanı da dahil olmak üzere, On Birinci Kalkınma Planındaki tedbirlere uygun hedef ve göstergeler geliştirmiştir. Kalite standartları çalışmalarında da burada anılan konuların yönlendirici olduğu düşünülmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Bu anlamda 11. Kalkınma Planında yer alan, doğrudan çocuk ihmal ve istismarı ile mücadeleyle (erişim ile) ilgili olan politika ve tedbirler aşağıda sıralanmıştır:

- Erken dönem çocuk bakım, eğitim ve gelişimine yönelik hizmetlerin sunumu ile erişilebilirliğinin artırılması ve niteliğinin yükseltilmesi sağlanacaktır.
- Kırsal bölgelerde yaşayan çocuklar için koruyucu ve önleyici hizmetlere erişimi artırmaya ve fırsat eşitliğini sağlamaya yönelik çalışmalar yapılacaktır.
- Başta sokakta, ağır ve tehlikeli işlerde, aile işleri dışında ücret karşılığı, gezici ve geçici tarım işlerinde olmak üzere çocuk işçiliği ile mücadele edilecektir.
- Çocuk işçiliği ile mücadele alanında toplumsal bilinç geliştirilecektir.
- Çocuk İşçiliği ile Mücadele Birimleri 81 ilde yaygınlaştırılacak, yerelde çocuk işçiliği ile mücadele alanında çalışan ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği ve koordinasyonun geliştirilmesi için daha etkin hale getirilecektir.
- Sokakta çalıştırılan veya çalıştırılma riski olan çocuklara yönelik olarak koruyucu ve önleyici hizmetler kapsamında mobil ekipler güçlendirilecektir.
- Mevsimlik gezici tarımda çalışan ailelerin çocuklarının gelişimlerine katkı sağlayacak faaliyetler düzenli ve sürekli hale getirilecek ve çocukların bu imkânlara erişimi artırılabilecektir.
- Çocuğa yönelik ihmal, istismar ve şiddeti önleyecek program ve uygulamalar geliştirilecek, risk altındaki çocuklara ve ailelerine yönelik hizmetler ile psikososyal destek programları yaygınlaştırılacaktır.
- Erken çocukluk döneminden başlamak üzere çocuklara ihmal, istismar ve şiddet konularında farkındalık eğitimleri verilecek, çocukların yaşam becerileri güçlendirilecektir.
- Çocuklarla çalışan profesyonellerin ihmal, istismar ve şiddeti tespit etme ve gerekli yönlendirmeyi yapma kapasitelerini artırmaya yönelik programlar düzenlenecektir.
- Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimlerinin güçlendirilmesi ve etkililiğinin artırılmasına yönelik çalışmalar yürütülecektir.
- Mobil Çocuk Hizmet Birimleri yaygınlaştırılacak ve güçlendirilecektir.
- Uluslararası veya geçici koruma altında olan çocukların toplumla bütünleşmelerini ve akranlarıyla ortaklıklar kurmalarını sağlamak üzere, yaşam becerilerini ve kültürler arası etkileşimi artıracak programlar sürdürülecektir.
- Uluslararası veya geçici koruma altında olan çocuklara yönelik sosyal uyum programları yaygınlaştırılacaktır.
- Refakatsiz çocuklara yönelik hizmetlerin sunumunda ilgili kurumların daha etkin çalışması sağlanacaktır.
- Bağımlılıkla mücadele amacıyla çocuklara, ailelere ve çocuklarla çalışan profesyonellere yönelik bilinçlendirme çalışmaları ve eğitimler sürdürülecektir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

3.6.4. 2022-2026 Stratejik Planı ve Çocuk Koruma Boyutları

ASHB'nin stratejik plan çalışmalarında çocuk koruma boyutları önemli bir yer tutmaktadır. Toplamda 5 üst amaç ve bunları destekleyen 20 hedefin içerisinde ÇHGM'nin doğrudan sorumlu olduğu 2 üst amaç ve 2 hedef bulunmaktadır. Bunlar haricinde 11 hedef ile de ÇHGM iş birliği yapılacak birim olarak belirtilmiştir.

Tablo 20. ÇHGM'nin sorumlu olduğu ve iş birliği yapacağı hedefler

Amaç / Hedef	Sorumlu Olduğu	İş birliği Yapacağı
Amaç 1. Bireyin, ailenin ve toplum yapısının korunması ve güçlendirilmesi		
Hedef 1.3. Aile yapısını olumsuz etkileyen kötü alışkanlıklar ve bağımlılıkların aile üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılmasına katkı sağlamak		X
Hedef 1.6. Milli ve manevi değerlerimizin korunması, dinamik ve genç nüfus yapısının korunarak sağlıklı nesillerin sürdürülmesine katkı sağlamak		X
Amaç 2. Koruyucu ve önleyici hizmetlerin geliştirilmesi, fırsat eşitliğinin sağlanması	X	
Hedef 2.1. Çocukların her türlü riskten korunarak aile ortamında yetiştirilmelerini sağlamak	X	
Hedef 2.2. Bedensel, zihinsel, sosyal ya da ekonomik şartları sebebiyle özel ihtiyaçları olan kişilerin toplumsal hayata katılımını desteklemek		X
Hedef 2.3. Kadına yönelik her türlü ayrımcılığı ve şiddeti önlemek için çalışmalar yaparak verilen hizmetlerin nitelik ve niceliğini artırmak		X
Hedef 2.4. Aile bütünlüğünün devamını sağlamaya yönelik koruyucu ve önleyici hizmetler sunmak		X
Amaç 3. Barınma, bakım, psikososyal destek ve rehabilitasyon hizmetlerinin güçlendirilmesi	X	
Hedef 3.1. Barınma, bakım, psikososyal destek ve rehabilitasyon kuruluşlarının niteliğini ve niceliğini artırmak		X
Hedef 3.2. Kadınlara, çocuklara, engellilere ve yaşlılara yönelik ihtisaslaştırılmış barınma ve bakım hizmetlerini geliştirmek ve yaygınlaştırmak		X
Hedef 3.3. Aile odaklı bakım hizmetlerini yaygınlaştırmak	X	
Amaç 4. Sosyal yardımlara ve sosyal hizmetlere erişimin kolaylaştırılması		
Hedef 4.1. Sosyal hizmet ve sosyal yardımları bütüncül, çok paydaşlı ve katılımcı bir yaklaşımla geliştirmek ve uygulamayı gözetmek		X
Hedef 4.2. Sosyal yardım-istihdam bağına güçlendirerek sosyal yardımların etkinleştirilmesi		X
Hedef 4.3. Yurtdışında yaşayan Türk kökenli vatandaşlarımızın sosyal hizmetlere erişimini artırmak		X
Amaç 5. Hizmet kalitesi ve kapasitesinin artırılması		
Hedef 5.4. Veriye dayalı politika yapımına zemin teşkil etmek üzere kapsamlı araştırmalar gerçekleştirmek		X

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Bu hedeflerin detaylarında hazırlanan hedef kartlarında ise kalite açısından önemli görölen çocuk korumaya yönelik iki adet alt program hedefi bulunmaktadır.

- Çocuklara yönelik koruyucu ve önleyici sosyal hizmet faaliyetleri yürütölerek çocukların her türlü riskten korunması ve sağlıklı gelişimi için gerekli mekanizmalar oluşturulacaktır.
- Bakıma ihtiyacı olan çocukların ailelerinin yanında yetiştirilmesi için yürütölen faaliyetler yaygınlaştırılacak, koruma altına alınan çocuklara yönelik ihtisaslaştırılmış bakım kuruluşlarının hizmet kalitesi artırılacaktır.

Burada da Bakanlığın çocukların aile yanında ya da aile ortamına en yakın çevrelerde bakım görmesinin öncelediği açıkça görölmektedir. Bununla birlikte kurumlardaki hizmet kalitesinin artması noktasında da hedefler bulunmaktadır.

ÇHGM'nin sorumlu olduğu ya da iş birliğinde bulunacağı hedefler detaylı incelendiğinde, belirtilen hususların kurum bakım hizmet kalitesi bağlamında MS ve ÖD sistemlerinde detaylı şekilde ele alındığı görölmektedir. Bu anlamda halihazırda geliştirilmiş olan bu sistemlerin güncellenerek hayata geçirilmesinin 2022-2026 stratejik hedeflerine ulaşmada da büyük katkı sağlayacağı söylenebilir.

3.6.4.1. İç Kontrol ve Risk Değerlendirme Standartları

Strateji açısından risk değerlendirme, sunulan hedef ve amaçlara uyumu ve bunlara ulaşmayı engelleyebilecek riskleri önceden belirleyerek önlemler almayı ele almaktadır. Bu anlamda ASHB Strateji Geliştirme Başkanlığı (SGB), İç Kontrol El Kitabında 2 adet standart belirlemiştir.

- **Standart 5. Planlama ve Programlama:** İdareler, faaliyetlerini, amaç, hedef ve göstergelerini ve bunları gerçekleştirmek için ihtiyaç duydukları kaynakları içeren plan ve programlarını oluşturmalı ve duyurmalı; faaliyetlerinin plan ve programlara uygunluğunu sağlamalıdır.
- **Standart 6. Risklerin Belirlenmesi ve Değerlendirilmesi:** İdareler, sistemli bir şekilde analizler yaparak amaç ve hedeflerinin gerçekleşmesini engelleyebilecek iç ve dış riskleri tanımlayarak değerlendirmeli ve alınacak önlemleri belirlemelidir.

Risk değerlendirme standartları, bu 2 başlık altında 9 genel şart ortaya koymuştur.

5.1. İdareler, misyon ve vizyonlarını oluşturmak, stratejik amaçlar ve ölçülebilir hedefler saptamak, performanslarını ölçmek, izlemek ve değerlendirmek amacıyla katılımcı yöntemlerle stratejik plan hazırlamalıdır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- 5.2. İdareler, yürütecekleri program, faaliyet ve projeleri ile bunların kaynak ihtiyacını, performans hedef ve göstergelerini içeren performans programı hazırlamalıdır.
- 5.3. İdareler, bütçelerini stratejik planlarına ve performans programlarına uygun olarak hazırlamalıdır.
- 5.4. Yöneticiler, faaliyetlerin ilgili mevzuat, stratejik plan ve performans programıyla belirlenen amaç ve hedeflere uygunluğunu sağlamalıdır.
- 5.5. Yöneticiler, görev alanları çerçevesinde idarenin hedeflerine uygun özel hedefler belirlemeli ve personeline duyurmalıdır.
- 5.6. İdarenin ve birimlerinin hedefleri, spesifik, ölçülebilir, ulaşılabilir, ilgili ve süreli olmalıdır.
- 6.1. İdareler, her yıl sistemli bir şekilde amaç ve hedeflerine yönelik riskleri belirlemelidir.
- 6.2. Risklerin gerçekleşme olasılığı ve muhtemel etkileri yılda en az bir kez analiz edilmelidir.
- 6.3. Risklere karşı alınacak önlemler belirlenerek eylem planları oluşturulmalıdır.

Bu standarda göre; idareler stratejik plan ve performans programları ile belirlenen amaç ve hedeflerine ulaşma sürecinde karşılaşılabileceği riskleri belirleyerek bu risklerin, faaliyetlerin verimliliğine ne kadar etki edebileceğini değerlendirmeli ve alınacak önlemleri belirlemelidir. Riskler idare içindeki aksaklıklardan ortaya çıkabileceği gibi idare dışı, idareden bağımsız birtakım uygulamalardan da kaynaklanabilir. Sürekli değişen şartlar dolayısıyla, idarenin koyduğu amaç ve hedeflere ulaşmadaki faaliyetleri de değişiklik gösterebilecektir. Bu nedenledir ki; idare risk belirlemelerini sistematik bir şekilde ve sürekli olarak yapmalıdır. Değişen şartlar yeni riskler getirebilecek veya mevcut risklerin durumlarında değişikliklere neden olabilecektir.

Yine SGB tarafından hazırlanan Risk Yönetimi Rehberinde de farklı risk tanımları yapılmıştır. Öncelikle Bakanlığın kontrolünde olup olmama durumuna göre iç ve dış riskler olarak bir tanımlamaya gidilmiştir. Bununla birlikte stratejik risk, yasal risk, finansal risk, raporlama riski ile operasyonel risk olmak üzere beş alt risk kategorisinde sınıflandırma yapılmıştır.

Kurumsal risk yönetimi sürecinde stratejik seviyede ele alınması gereken öncelikli risklere odaklanılırken, iç kontrol sürecinde faaliyetlerin etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde yürütülmesini, varlık ve kaynakların korunmasını, mali bilgi ve yönetim bilgisinin zamanında ve güvenilir olarak üretilmesini olumsuz yönde etkileyebilecek faaliyet ve süreç seviyesinde risklere odaklanılmaktadır.

Bu sistemde risk yönetimi üç seviyede gerçekleştirilmektedir:

- I. Bakanlık seviyesinde stratejik düzeydeki riskler stratejik plandaki amaç ve hedeflerin risklerini tanımlamayı ve takip etmeyi ifade etmektedir.
- II. Performans programı düzeyindeki riskler ise birimler tarafından izlenmektedir. Stratejik plan açısından birimin kendi fonksiyonlarına yönelik amaç ve hedeflerini belirlemiş olması ve bu amaç ve hedeflere ilişkin riskleri yönetmesi gerekir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

III. Süreç ve faaliyet düzeyinde alt birim düzeyindeki riskler ise çalışanların Bakanlık bünyesindeki tüm faaliyetlerini kapsayan değerlendirmelerdir.

Tüm bu süreçler *İç Kontrol ve Risk Yönetimi Yazılımı* aracılığıyla takip edilmektedir. ÇHGM de dâhil olmak üzere her birim yukarıdaki anlatılan seviyelere göre kendi risklerini tanımlamak ve izlemekle yükümlüdür. Tüm personelin süreçlerin işleyişini, süreçlere ilişkin risk ve kontrolleri sistem üzerinden takip etmesi beklenmektedir. Yine süreç hiyerarşisine uygun olarak mali ve mali olmayan tüm işlemlere ilişkin iş akış şemaları sistem üzerinde tanımlanmaktadır.

3.6.4.2. Bilişim Altyapısı ve Veri Analizi

ASHB hizmetlerinin kalitesini artırmak için çeşitli bilişim altyapılarından yararlanmaktadır. Bakanlık genelinde hizmet alan tüm vatandaşların bilgilerinin daha hızlı, doğru ve güncel şekilde takip edilebilmesi için Aile Bilgi Sistemi (ABS) bunların başında gelmektedir. Çocuk koruma hizmetlerinde aile ve çocuklar ile ilgili veriler bu sistem üzerinden toplanmaktadır. Bununla birlikte elektronik ortamda Bakanlık tarafından sunulan tüm hizmetler aşağıda sunulmuştur.

Tablo 21. Bakanlığın Sunduğu Elektronik Hizmetler

Hizmet Adı	Açıklama
Aile Bilgi Sistemi	Ana hizmet birimlerince sunulan hizmetlerin takip edildiği, elektronik ortamda yönetildiği, hizmetlerle ilgili anlık güncel veri temininin ve paydaş kurumlar ile çevrimiçi entegrasyonun sağlandığı bir sistemdir.
Alo 183 Sosyal Destek Hattı	Alo 183 Çağrı Merkezinin yürüttüğu işlemlerin kayıt altına alınarak izlendiği sistemdir.
ASDEP Personel Alım Sistemi	ASDEP personel alımlarının yürütüldüğu ve izlendiği sistemdir.
BELGENET	Evrak süreçlerinin ve yazışmaların elektronik ortamda yürütüldüğu sistemdir.
Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi	Tüm sosyal yardım süreçlerinin yürütüldüğu sistemdir.
Çeyiz Desteği Sistemi	Çeyiz hesaplarına ilişkin devlet katkısının takip edildiği ve raporlandığı sistemdir.
Doğum Yardımı Bilgi Sistemi	Doğum yardımı başvuru değerlendirme ve ödeme süreçlerinin yürütüldüğu sistemdir.
E-Devlet Hizmetleri	Bakanlığın çeşitli hizmetlerinin vatandaşlar ve diğer kamu kurumlarına açılmasına yönelik sunulan servislerdir.
İç Kontrol Tabanlı Etkili Yönetim Sistemi	Bakanlık iç kontrol sistemi faaliyetlerinin yazılım ortamında sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla, kurum organizasyon yapısı ve görev tanımlarının yer aldığı, iş süreçlerinin belirlendiği bunun yanı sıra Bakanlık iş süreçlerine ve stratejik planında yer alan amaç/hedeflere ilişkin

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

	risklerin tanımlandığı, ölçüldüğü ve oluşturulan eylem planları vasıtasıyla takibinin sağlandığı sistemdir.
Kreş Bilgi Yönetim Sistemi	Kreş ve gündüz bakımevleri ile çocuk kulüplerinin istatistiklerinin takip edildiği sistemdir.
Özel Kalem Haberleşme Modülü	Aramalar, ziyaretler, talepler ve programlar hakkında her formatta rapor ve analizler sunma, ekip çalışmasını takip etme ve performans raporu sunma, mobil üzerinden de takip sağlayabilme özelliği olan yazılım sistemidir.
Personel Yönetim Sistemi	Personel iş ve işlemlerinin yürütüldüğü sistemdir.
Şehit Gazi Bilgi Sistemi	Şehit yakınları ve gazilere yönelik hizmetlerin yürütüldüğü sistemdir.
Uzaktan Eğitim Sistemi	Merkez teşkilatına bağlı ve ilgili kuruluşların alacağı veya vereceği eğitimleri zamandan bağımsız olarak vermek, maliyeti düşürmek, senkron veya asenkron eğitimleri vermek amacı ile alınmış sistemdir.
Yönetim Bilişim Sistemi	Mevcut durumda Bakanlık ödemelerine ilişkin hizmetlerin yürütüldüğü sistemdir.

Kaynak: ASHB (2021) 2022-2026 Stratejik Planı

Çocuk koruma hizmetlerinin kalitesi açısından özellikle ABS sisteminin daha etkin bir şekilde kullanılması ve sahadaki ihtiyaçlara cevap verir hale getirilmesi önemli bir tespit olarak dile getirilmektedir.

3.7. Kuruluş Bakımı

Kuruluş bakımı, yapılan bütün çalışmalara karşın çocuğun ailesi yanında bakım ve korunmasının sağlanamadığı durumlarda başvuru olan çocukların bakım ve barınma ihtiyacının karşılandığı ev tipi sosyal hizmet birimlerinden olan çocuk evlerinin bağlı olduğu çocuk evleri koordinasyon merkezleri ile aynı yerleşkede bulunan birden fazla ev tipi sosyal hizmet biriminden oluşan ve çocukların psikososyal ihtiyacına veya suça sürüklenme durumuna göre ihtisaslaştırılan çocuk bakım kuruluşlarını kapsar. Aşağıdaki tabloda yıllara göre kuruluş bakımında kalan çocukların sayıları verilmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Tablo 22. Yıllara (2017-2021) ve kuruluş türüne göre kuruluş ve kuruluş bakımı altında olan çocukların sayısı

	2017		2018		2019		2020		2021	
	Kuruluş sayısı Number of institution	Bakılan çocuk sayısı Number of children cared for	Kuruluş sayısı Number of institution	Bakılan çocuk sayısı Number of children cared for	Kuruluş sayısı Number of institution	Bakılan çocuk sayısı Number of children cared for	Kuruluş sayısı Number of institution	Bakılan çocuk sayısı Number of children cared for	Kuruluş sayısı Number of institution	Bakılan çocuk sayısı Number of children cared for
Toplam-Total	1 369	14 189	1 366	14 214	1 369	13 867	1 369	13 524	1 371	13 302
Çocuk evleri sitesi (Sevgi evi) (0-18 yaş) Child homes building complex (0-18 age)	108	6 208	111	6 383	112	6 132	111	6 181	112	6 160
Çocuk evleri (0-18 yaş) Child homes (0-18 age)	1 195	6 341	1 192	6 199	1 192	6 164	1 193	5 956	1193	5 649
Çocuk destek merkezi Child support center	66	1 640	63	1 632	65	1 571	65	1 387	66	1 493

TÜİK İstatistiklerle Çocuk, 2021

Kaynak: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB), Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2017-2021

TurkStat, Statistics on Child, 2021

Source: Ministry of Family and Social Services (MFSS), Directorate General of Child Services, 2017-2021

3.7.1. Çocuk evleri

Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik 06.09.2022 tarihli ve 31945 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Böylelikle Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Çocuk Yuvaları Yönetmeliği, 5.10.2008 tarihli ve 27015 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik ve 29.03.2015 tarihli ve 29310 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır. Yürürlüğe giren yeni yönetmelik ile çocuk bakım kuruluşları “Korunma ihtiyacı olan çocukların bakım ve barınma ihtiyacının karşılandığı ev tipi sosyal hizmet birimlerinden olan çocuk evlerinin bağlı olduğu çocuk evleri koordinasyon merkezleri ile aynı yerleşkede bulunan birden fazla ev tipi sosyal hizmet biriminden oluşan ve çocukların psikososyal ihtiyacına veya suça sürüklenme durumuna göre ihtisaslaştırılan çocuk evleri siteleri” olarak tanımlanmıştır.

Çocuk evleri her ilin sosyal, kültürel açıdan çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde tercihen il merkezinde okul ve hastanelere yakın apartman dairesi veya müstakil dairelerde 5 ila 8 çocuğun kaldığı ev tipi kuruluşlardır. Çocuk evleri koordinasyon merkezine (ÇEKOM) bağlı olarak hizmet verir. Çocuk evlerinin faaliyetleri 24 saat esasına dayalı olarak yürütülür. Çocuk evi sorumlusu; sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimci, öğretmen, sosyolog, gerektiğinde ÇEKOM’da görevli personel veya üniversitelerin sağlık, sosyal, eğitim bilimleri bölümleri mezunlarından ve bu konuda eğitim programına tabi tutulmuş kişiler arasından il müdürlüğünce seçilir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

3.7.2. Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi (ÇEKOM)

Çocuk evlerine yönelik gerekli planlamanın yapılması, çocuk evlerinin açılışı, çocuk evleri arasındaki koordinasyon, çocuklar hakkında yapılacak her türlü mesleki iş ve işlemler, çocukların her türlü özlük işlemleri, eve ve çocuklara yönelik yapılacak harcamaların takibi ve denetlenmesi amacıyla kurulan merkezdir.

3.7.3. Çocuk Evleri Sitesi (ÇES)

Çocuk evleri sitesi, korunma gereksinimi olan çocukların koruma ve bakımlarının sağlandığı aynı kampüs içerisinde, müstakil yaşam birimlerinden oluşan kuruluşlardır. 10-12 çocuğun, koruma ve bakımının sağlandığı, hayatlarını idame ettirebileceği, temel gereksinimlerini yerine getirebileceği kuruluşlardır. Bu kuruluşlarda bakım personeli, kuruluş yöneticileri, meslek elemanları, temizlik görevlileri, aşçılar, güvenlik görevlileri hizmet vermektedir.

3.7.4. İhtisaslaştırılmış Çocuk Evleri Sitesi (İÇES)

Suç mağduru, suça sürüklenen ve sosyal tehlikelere karşı karşıya kalması sebebi ile haklarında koruma ve bakım kararı verilen çocuklardan psikososyal desteğe ihtiyacı olduğu tespit edilenlere yönelik, korunma gereksinimi olan çocukların temel gereksinimlerini karşılamak, fiziksel, duygusal, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını belirleyerek gerekli mesleki müdahaleleri uygulamak, aile ve sosyal çevrelerine dönmelerini veya diğer sosyal hizmet modellerinden yararlanmaya uygun hale gelmelerini temin etmek amacı ile hizmet vermektedir., yaş gruplarına (11-14/15-18) ve cinsiyete göre, mağduriyet, suça sürüklenme, sokakta yaşama, ergen gebelik, refakatsiz sığınmacı, madde bağımlılığı gibi alanlarda ihtisaslaştırılmaktadır.

İhtisaslaştırılmış Çocuk Evleri Siteleri'ne kabulü yapılan çocuklar hakkında, danışman tarafından ilk on gün içinde Bireysel İhtiyaç ve Risk Değerlendirme Formu' nun (BİRDEF) doldurulması ile Anka Çocuk Destek Programı planlanır, mahkeme onayına sunulur ve uygulanır. 3 ayda bir plan ve uygulama sonuçları değerlendirilir, güncellemeler BİRDEF'e düzenli olarak işlenir. ASHB il müdürü programın merkezlerde uygulanmasının takibini Anka Çocuk Destek Programının Uygulanmasının Değerlendirme Formu aracılığı ile yapmakla ve gözlemlenen güçlükleri ASHB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile iş birliği içinde çözmekle yükümlüdür.

Anka program Avrupa Birliğinin finansmanlığında UNICEF'in teknik desteği ile Türkiye'de Çocuklar İçin Adalet Projesi kaynakları kullanılarak oluşturulmuştur. 2014 yılı Aralık ayında uygulamaya geçirilen bu programa Zümrüdü Anka kuşunun ismi olan Anka ismi verilmiştir. Program kapsamında çocukların ihtiyaç ve risklerinin belirlendiği "Bireyselleştirilmiş İhtiyaç ve Risk Değerlendirme (BİRDEF)" geliştirilmiştir. uygulanan bu program ile suça sürüklenme, suç mağduru olma ve sokakta sosyal tehlikelerle karşı karşıya bulunmaları nedeni ile yaşanan

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

travmaların etkilerinin en aza indirilmesi amaçlanarak düşünen, kendini geliştiren, kendine ve başaracağına inanan, yaşam becerisini zenginleştiren, entelektüel kapasitesini geliştiren, refah ve mutluluk içinde yaşam kalitesini artıran çocuklar olmaları hedeflenmektedir. Anka Çocuk Destek Programı çok yönlü yaklaşım ve müdahaleyi amaçlamaktadır. Bu amaç çerçevesinde "Bireysel İhtiyaç ve Risk Değerlendirme Formu, Destekleyici Ortam Bileşenleri, Grup Çalışmaları, Bireysel Danışmanlık, Aile Çalışmaları, Destekleyici Personel İçin Yaklaşım İlkeleri, Krize Müdahalede Kurumsal Yaklaşım" bileşenlerinden oluşur. Program kapsamında öncelikle çocuklar ile güne başlama toplantısı yapılır. Merkezin işleyişine ilişkin temel kurallar belirlendikten sonra çocuklar ve personel tarafından görülebilecek büyüklükte uygun yerlere asılır. Bir sonraki adımda sosyal, kültürel, sportif faaliyetler ile meslek edindirme kursları çocukların özellikleri, ilgileri, yetenekleri ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak planlanır ve çocukların gelişim düzeylerine göre günlük yaşam becerileri kazandırma faaliyetleri yapılır. Anka Çocuk Destek Programı ile her bir çocuğa özgü bireyselleştirilmiş destek programı üç aylık dönemlerle değerlendirilmekte olup uygulanan programdaki gelişmeler izlenir. Değerlendirme sonrasında çocuğun ailesine tekrar dönüşüne, farklı bir sosyal hizmet kuruluşuna nakline veya programa devamına karar verilir.⁸

3.8. Aile Odaklı Hizmetler

Bakanlığın önceliklendirdiği ve desteklediği aile yanındaki hizmetlerle ilgili bazı verileri gösteren Tablo 23 aşağıda sunulmuştur.

Tablo 23. Yıllara (2017-2021) Göre Çocuk Bakımına Yönelik Hizmetler Kapsamında Yer Alan Çocuk Sayısı

9.6 Çocuk bakımına yönelik hizmetler, 2017-2021 Services oriented to child care, 2017-2021					
	2017	2018	2019	2020	2021
Kuruluş bakımı altında bulunan çocuk sayısı Number of children in institutional care	14 189	14 214	13 867	13 524	13 302
Koruma altına alınmadan aile yanında destek verilen çocuk sayısı Number of children supported within the family without protection	104 729	119 537	125 258	126 508	137 863
Aileye döndürülen çocuk sayısı Number of children returned to family	2 161	5 501	5 747	5 623	4 844
Evlad edindirilen çocuk sayısı Number of children adopted	817	638	585	493	495
Koruyucu aile yanında bakımı sağlanan çocuk sayısı Number of children with foster parents	5 642	6 468	7 259	7 864	8 459
Koruyucu aile sayısı Number of foster families	4 654	5 289	5 967	6 481	6 978
Özel kreş ve gündüz bakım evlerinde ücretsiz bakılan çocuk sayısı Number of children attending private creches and day care centres free of charge	2 400	2 760	3 300	2 663	2 775

TÜİK İstatistiklerle Çocuk, 2021
TurkStat, Statistics on Child, 2021
Kaynak: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB),
Source: Ministry of Family and Social Services
Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2017-2021
Source: Directorate General of Child Services
Services, 2017-2021

Not. Bilgiler 31 Aralık tarihine göre dir.
Note. Data are given as at 31 December.

⁸ <https://www.aile.gov.tr/chgm/uygulamalar/anka-cocuk-destek-programi/>

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

3.8.1. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti

Ekonomik yoksunluk içinde olup da temel gereksinimlerini yerine getiremeyen ve hayatını en alt seviyede dahi sürdürmekte zorluk yaşıyan kişi ve ailelere, çocuklarına kendi yanında bakabilmelerine olanak sağlanması amacıyla kamu imkânlarının yeterliliği ölçüsünde yapılan ekonomik destek ile ailelere verilecek psikososyal destek hizmetini kapsamaktadır. Sosyal ve ekonomik yoksunluk içinde olan birey ve ailelerin çocuklarının, ailesi ya da akrabaları yanında ve aile ve sosyal çevresinden ayrılmadan bakımının yerine getirilmesi amacıyla sosyal ekonomik destek hizmeti uygulanmaktadır.

3.8.2. Koruyucu Aile Hizmeti

Koruyucu aile sistemi çeşitli nedenlerle öz ailesi yanında bakımları mümkün olmayan çocukların, belirli veya belirsiz süre için, gönüllü veya ücretli olarak devlet adına; eğitim, bakım ve yetiştirilme sorumluluğunu üstlenen kişi ya da ailelerin gerçekleştirdiği, özel nitelikler gerektiren bir hizmettir. Koruyucu aile ile ilgili iş ve işlemler 14 Aralık 2012 tarihli 28497 sayılı Koruyucu Aile Yönetmeliği ile 28.10. 2015 tarihli ve 158618 sayılı Koruyucu Aile Hizmetine İlişkin İşlemler Genelgesiyle sürdürölmektedir.

Koruyucu aile hizmeti ASHB il müdürlüklerinde oluşturulan komisyonlar ile bu hizmet kapsamında görevlendirilen sosyal çalışma görevlisi tarafından yürütölür. Zorunlu haller dışında, vakanın takibinin baştan sona aynı sosyal çalışma görevlisi tarafından yürütölmesi sağlanır. Koruyucu aile yanına yerleştirmeye uygun çocukların değerlendirme raporu, çocuğun bakımının sağlandığı kuruluşlar tarafından ASHB il müdürlüğüne gönderilir. Sosyal çalışma görevlisi koruyucu aile adayının sosyal incelemesini yaparak, durum değerlendirme raporu hazırlanan çocuklar arasından uygun eşleşme önerisini yazılı olarak koruyucu aile komisyonuna (il müdürü veya ilçe müdürü başkanlığında biri vakadan sorumlu en az dört veya sayı yetersiz ise iki sosyal çalışma görevlisinden oluşan) sunulur. Çocuk görüşü alınarak, komisyonca uygun görölen koruyucu aile yanına, koruyucu aile sözleşmesi imzalanarak, mahalli mülki amirin onayı ile yerleştireilir. Uyum süreci başarılı sonuçlanan koruyucu aile ile il müdürlükleri arasında mahalli mülki amirin onayı ile sözleşme imzalanır, sağlık kartı verilerek ve tutanak tutularak çocuk koruyucu aile yanına yerleştireilir. Yerleştirme tarihinden itibaren on gün içinde *Koruyucu Aile Yerleştirme Formu* Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne ulaştırılır. Koruyucu aile ve yanına yerleştireilen çocuk, vakadan sorumlu sosyal çalışma görevlisi tarafından ilk yıl en az her ay bir defa olmak üzere düzenli olarak izlenir. Çocuğun koruyucu aile yanında kalmasının uygun görölmesi durumunda ikinci yıldan itibaren izlemeler yılda en az dört defadan az olmamak üzere düzenli olarak yapılır. Çocuğun iletişim halinde olduğu diğer kurumlardaki durumu da takip edilir. İzlemelerde tespit edilen durumlar ÇHGM tarafından belirlenen formlara işlenir. İzleme sürecindeki form ve raporlar, sosyal çalışma görevlileri tarafından Koruyucu Aile İzleme Rapor Ana hattına uygun olarak düzenlenir. İzlemede çocuğa yönelik suç teşkil eden eylemlerin tespiti halinde Cumhuriyet savcılığına suç duyurusunda bulunulur ve süreç takip edilir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

3.8.3. Evlat Edinme Hizmeti

Toplum temelli bakım hizmetlerinden biri olan evlat edinme hizmeti; biyolojik ebeveynler tarafından terk, özen yükümlülüğünü yerine getirmeme, velayet sorumluluğunu almak istememe ve küçüğü reddetme gibi çeşitli sebeplerle bakımı sağlanamayan çocukların, evlat edinme koşullarını yerine getiren kişi ve ailelerce bakım ve gözetiminin sağlanması, velayet hak ve sorumluluğunun biyolojik bağı olmayan kişi ve çocuk arasında yasal olarak kurulmasıdır (KOREV, 2022). Evlat edinme, durumu evlat edindirilmeye uygun olan çocukla, durumu evlat edinmeye uygun kişi ve eşler arasında hukuki bağlar sağlanarak çocuk ebeveyn ilişkisinin kurulmasıdır. Evlat edinme kavramı, Türk Dil Kurumu (2022) tarafından “yasayla belirtilmiş şartlar içinde bir kimseyi evlat olarak nüfusuna geçirme” olarak; 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu ise “soy bağının kurulma şekillerinden biri” olarak tanımlanmıştır. Türk Medeni Kanununun 315. maddesine göre evlat edinmeye dayanan soy bağı ilişkisi, sadece aile mahkemesi tarafından verilen kararla kurulmakta ve evlat edinmeyle oluşan soy bağına, yapay soy bağı denmektedir. Evlat edinme kavramı, Çocukların Evlat Edinilmesine Dair Gözden Geçirilmiş Avrupa Konseyi Sözleşmesi’nde, “çocuk-ebeveyn ilişkisini kalıcı olarak kurulması” olarak tanımlanmaktadır.

Evlat edinmenin ilk basamağını, başvuruların yapılması ve incelenmesi aşaması oluşurmaktadır. Evlat edinmek isteyen kişilerden istenen belgeler; “nüfus kayıt örneği, aile üyeleri sabıka kaydı, mal varlığı, gelir ve sosyal güvenlik durumu, yerleşim yeri, eğitim durumuna ilişkin belgeler ve fiziksel, zihinsel, ruhsal engel ve sürekli bakım gerektiren, bulaşıcı veya süreğen bir hastalığının olma durumuna ve alkol/uyuşturucu madde bağımlısı olmadığına ilişkin sağlık kurulu raporu, Türkiye’de yaşayan yabancı ülke vatandaşlarından veya yurt dışında yaşayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından oturma izni belgesi ve küçüğün kabul eden ülkeye girmesine ve orada sürekli ikametine izin verildiğine dair belgeler” olmak üzere çeşitli belgelerden oluşmaktadır. Evlat edinmek isteyen kişiler, söz konusu belgeleri ilgili mevzuata göre iki ay içinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl Müdürlüğüne sunmak zorundadır. İlk başvuru ayrıca e-devlet üzerinden de alınabilmektedir. Kişiler bu başvurunun ardından İl Müdürlüğü Evlat Edinme Birimine giderek, hizmet ile ilgili bilgi almakta ve evrakları tamamlamalarının ardından, inceleme ve değerlendirme süreci başlatılmaktadır. Sosyal inceleme süreci en geç altı ay içinde gerçekleşmekte, yoğunluğa göre İl Müdürlükleri bu süreyi altı ay daha uzatabilmektedir. Bu aşamada en az beş görüşme sonucu, ailelere ilişkin kapsamlı bir değerlendirme yapılarak sosyal inceleme raporu yazılmaktadır ve inceleme sonucunda evlat edinme başvurusu uygun bulunanlara ve evlat edinme başvurusunun reddedilmesine, askıya alınmasına veya işlem den kaldırılmasına ilişkin İl Müdürlüğü tarafından yazılı olarak bilgi verilmektedir. Bu aşamanın ardından sıralamanın yapılması aşamasında, küçüğün yaşı, cinsiyeti, sağlık durumu, varsa kardeşi ile birlikte istenmesi gibi özellikler dikkate alınmakta ve küçüğün, varsa kardeşi ile birlikte evlat edindirilmesine, bunun mümkün olmadığı durumda, birbirlerine yakın yerleşim yerlerinde bulunan kişilerin yanına yerleştirilmelerine özen gösterilmektedir.⁹

⁹ <https://www.turkiye.gov.tr/ashb-evlat-edinme-hizmeti>

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

4. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

4.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma Türkiye'de Çocuk Haklarının Desteklenmesi için Teknik Yardım Projesi kapsamında çocuk bakım hizmetlerinin erişilebilirliğine, standartlarına ve kalitesine ilişkin mevcut durumun ortaya koyması amacıyla gerçekleştirilmiştir.

4.2. Araştırmanın Yöntemi

4.2.1. Araştırmanın Modeli

Çalışmanın amacı doğrultusunda, bu çalışmanın nitel araştırma deseniyle gerçekleştirilmesi planlanmıştır.

4.2.2. Araştırmanın Örneklemi

Odak grup görüşmelerinin ve derinlemesine görüşmelerin katılımcıları amaçsal örnekleme yöntemleriyle belirlenmiştir. İller özellikle farklı kuruluş tiplerine sahip olmaları ve çocuk koruma hizmetlerinden yararlanan çocukların oranı nedeniyle üç büyük ve bir küçük şehirden seçilmiştir. Kuruluş ziyaretleri ve görüşmeler ise maksimum çeşitleme yöntemine göre yapılmıştır. Maksimum çeşitleme kuruluşlara göre (ÇES, ÇEKOM, İÇES, ÇOKİM) ve sunulan diğer çocuk koruma hizmetlerine göre (Koruyucu aile ve evlat edinme hizmetleri, koruyucu önlleyici hizmetler, sosyal yardım hizmetleri vb.) sağlanmıştır.

4.2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın metodolojisi kapsamlılık, netlik için aşağıdaki veri toplama yöntemlerini içermektedir:

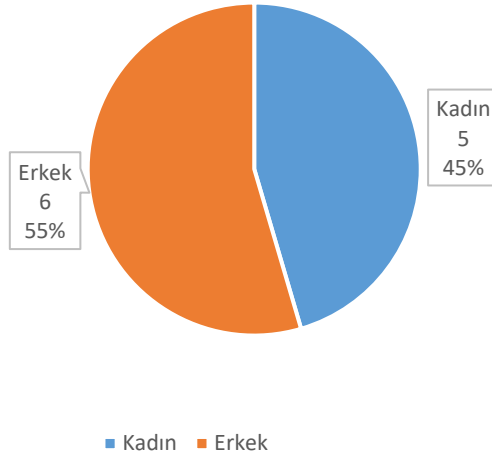
- Masa başı inceleme: Çocuk koruma sistemi ile ilgili literatürün gözden geçirilmesini içermektedir. Bu aşama, rapor için teorik bir arka plan sağlamaktadır.
- Doküman analizi: Çocuk koruma sistemi ile ilgili ulusal mevzuat belgeleri ve uluslararası sözleşmeler, minimum standartlar ve öz değerlendirme sisteminin incelenmesi, genel müdürlüğe ait istatistikler, OECD raporları vb. incelenmiştir.
- Derinlemesine görüşmeler: merkez teşkilat yetkilileri, İl müdürleri, kuruluş müdürleri, müfettişler ve STK temsilcilerinden oluşan 5'i kadın, 6'sı erkek 11 katılımcıyla derinlemesine görüşme yapılmış ve yaklaşık 16 saatlik görüşme deşifre edilmiştir. Tablo 24'te derinlemesine görüşmeye katılanların cinsiyete göre dağılımları verilmiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

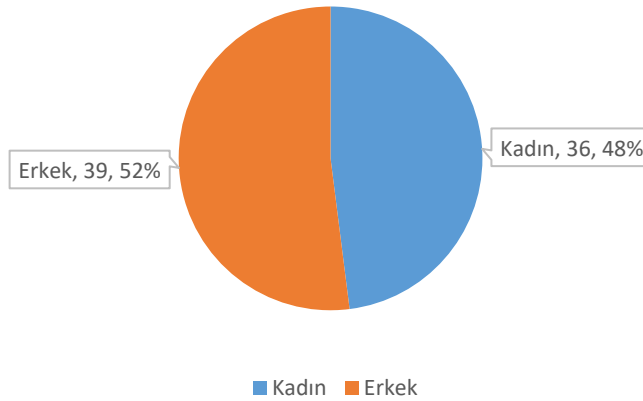

Tablo 24. Derinlemesine Görüşmeye Katılanların Cinsiyete Göre Dağılımları

- Odak grup görüşmeleri: Üç ilde 11 grup ve 75 katılımcıyla odak grup görüşmesi yapılmıştır. Katılımcıların 36'sı kadın, 39'u erkektir. Her bir grupla ortalama 2 saat 15 dakikalık görüşme yapılmış, yaklaşık 25 saatlik odak grup görüşmesi deşifre edilmiştir. Odak grup görüşmeleri için yarı yapılandırılmış görüşme formları uygulanmıştır. Formlar Ek 2'de sunulmuştur. Odak grup görüşmelerine; idareci, sosyal çalışmacı, psikolog, psikolojik danışman, sosyolog ve öğretmenler katılmıştır. Aşağıdaki tabloda odak grup görüşmeye katılanların cinsiyete göre dağılımları verilmiştir.

Tablo 25. Odak Grup Görüşmelerine Katılanların Cinsiyete Göre Dağılımları

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- Kuruluş Ziyaretleri: 20-21 Haziran 2022 tarihlerinde İzmir ili, 27-29 Haziran tarihlerinde İstanbul ili, 29 Temmuz tarihinde Çankırı ziyaret edilmiştir. İzmir, İstanbul ve Çankırı illerinde bulunan 3 Çocuk evi sitesi, 2 ihtisaslaştırılmış çocuk evi sitesi, 1 ÇOKİM, 2 Çocuk Evi, 2 Rehabilitasyon Merkezi proje ekibi ve bakanlık temsilcilikleri ve il müdürlüklerinde görevli personel ile ziyaret edilmiştir.

4.2.4. Veri Toplama Süreci

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nden alınan araştırma izni ve görüşme izni doğrultusunda ilgili tarihlerde İzmir, İstanbul, Ankara ve Çankırı illerinde görüşmeler ve alan ziyaretleri yapılmıştır. Görüşmeciler ile yapılan derinlemesine görüşmeler makam odalarında, odak grup görüşmeleri il müdürlüklerinin toplantı salonlarında ya da kuruluş müdürlerinin odalarında gerçekleştirilmiştir.

Derinlemesine ve odak grup görüşmelerine başlamadan önce katılımcılara yapılacak görüşmenin amacı, içeriği, süresi hakkında bilgi verilmiş; raportör tarafından görüşme sürecinin not edileceği bildirilmiş; verilen bilgilerin gizliliği ile ilgili açıklama yapılmış ve aydınlatılmış onam formları imzalatılmıştır. Görüşmelere katılan melek elemanlarının ve idarecilerin sorulara açık bir şekilde yanıt verdikleri ve sorunlarını ifade edebildikleri gözlenmiştir. Anlaşılmayan sorular sadeleştirilmiş ya da yeniden çerçeveselendirilerek sondaj teknikleri kullanılarak görüşme süreci yönetilmiştir. Görüşmelerde soruları proje ekibinden birkaç kişi yönetmiştir. Katılımcılar görüşlerinin merkez teşkilata iletilmesini beklediklerini belirtmişlerdir. Tablo 26'da görüşmelerin tarihleri, yerleri, katılımcılar ve görüşmelerin genel amaçları sunulmuştur.

Tablo 26. Araştırma Kapsamında Yapılan Görüşmelere İlişkin Detaylar

Görüşme Tarihi	Görüşmenin Yapıldığı İl	Görüşme Yeri	Görüşme Türü	Katılımcılar	Görüşmenin Amacı
26 Mayıs 2022	Ankara	ASHB İç Denetim Birimi	Derinlemesine görüşme	<ul style="list-style-type: none">• Evren Ermisket (İç Denetçi)• H. Betül Özdüzen Teker (Daire Başkanı)• Doç. Dr. Esra Çalık Var• Dr. Öğr. Üyesi Semih Ceyhan	Öz değerlendirme sisteminin alana yansımaları, denetim mekanizması olarak değerlendirilmesi
31 Mayıs 2022	Ankara	Online	Derinlemesine görüşme	<ul style="list-style-type: none">• Sevil Bilasa (Samsun Kız ÇODEM Müdürü)• Doç. Dr. Esra Çalık Var	Öz değerlendirme sisteminin ÇODEM'de uygulanması, mevcut duruma ilişkin görüşler

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

20-21 Haziran 2022	İzmir	İzmir ASH İl Müdürlüğü	Derinlemesine görüşme	<ul style="list-style-type: none">Nesim Tanđlay (İzmir ASH İl Müdürü)H. Betül Özdüzen Teker (Daire Başkanı)Dr. Maria Herczog,Doç. Dr. Esra Çalık VarDoç. Dr. Ahmet Ege	İzmir özelinde çocuklarla ve ailelerle sosyal hizmetin değerlendirilmesi, kalite sistemine ilişkin görüşler
20 Haziran 2022	İzmir	İzmir ASH İl Müdürlüğü	Odak Grup Görüşmesi (10 Katılımcı)	<ul style="list-style-type: none">Meslek Elemanı ve İdareci (10 Katılımcı)Dr. Maria HerczogDoç. Dr. Esra Çalık VarDoç. Dr. Ahmet Ege	Koruyucu Aile, Evlat Edinme ve SED Birimlerindeki hizmetlere ve kalite anlayışına ilişkin görüşler
20 Haziran 2022	İzmir	Karşıyaka ÇES	Odak Grup Görüşmesi (6 Katılımcı) ve Alan Ziyareti	<ul style="list-style-type: none">Meslek Elemanı ve İdareci (6 Katılımcı)Dr. Maria HerczogDoç. Dr. Esra Çalık VarDoç. Dr. Ahmet Ege	Çocuk evleri sitelerinin mevcut durumuna ilişkin görüşler, öz değerlendirme ve kalite sistemine ilişkin görüşler
20 Haziran 2022	İzmir	İzmir ÇEKOM Müdürlüğü ve Çocuk Evi	Alan Ziyareti	<ul style="list-style-type: none">Dr. Maria HerczogDoç. Dr. Esra Çalık VarDoç. Dr. Ahmet Ege	ÇEKOM hakkında bilgi almak ve bir çocuk evine ilişkin gözlemler
20 Haziran 2022	İzmir	İzmir Koruyucu Aile Derneği	Derinlemesine görüşme	<ul style="list-style-type: none">Dernek Yöneticisi (2 Katılımcı)Doç. Dr. Esra Çalık VarDoç. Dr. Ahmet Ege	İzmir özelinde koruyucu aile çalışmaları ve STK'ların alana katkısına ilişkin görüşleri
21 Haziran 2022	İzmir	İzmir ÇODEM ve ÇOKİM Buca ve	Odak Grup Görüşmesi (8 Katılımcı) ve Alan Ziyareti	<ul style="list-style-type: none">Meslek Elemanı ve İdareci (8 Katılımcı)Dr. Maria HerczogDoç. Dr. Esra Çalık VarDoç. Dr. Ahmet Ege	ÇODEM'lerde mevcut durum, kalite sistemine ilişkin görüşler ve ÇODEM ve ÇOKİM gözlemi

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

27 Haziran 2022	İstanbul	İl Müdürlüğü Bahçelievler Yerleşkesi	Odak Grup Görüşmesi (8 Katılımcı)	<ul style="list-style-type: none">Meslek Elemanı ve İdareci (8 Katılımcı) (Koruyucu Aile ve Evlat Edinme)Doç. Dr. Ahmet EgeDr. Öğr. Üyesi Semih Ceyhan	İstanbul özelinde koruyucu aile ve evlat edinme sisteminin değerlendirilmesi
27 Haziran 2022	İstanbul	İl Müdürlüğü Bahçelievler Yerleşkesi	Odak Grup Görüşmesi (6 Katılımcı)	<ul style="list-style-type: none">Meslek Elemanı ve İdareci 8 katılımcı (SHM)H. Betül Özdüzen Teker (Daire Başkanı)Dr. Maria HerczogDoç. Dr. Esra Çalık Var	SHM'lerde çocuk koruma hizmetlerinin yürütülmesi ve kalite sisteminde ilişkin görüşlerin değerlendirilmesi
27 Haziran 2022	İstanbul	Şeyh Zayed Çocuk Evleri Sitesi	Alan Ziyareti	<ul style="list-style-type: none">Proje Ekibi	Çocuk evleri sitesi gözlemi
27 Haziran 2022	İstanbul	Çocuk Evi	Alan Ziyareti	<ul style="list-style-type: none">Proje Ekibi	Çocuk evi gözlemi
27 Haziran 2022	İstanbul	İl Müdürlüğü Bahçelievler Yerleşkesi	Odak Grup Görüşmesi (6 Katılımcı)	<ul style="list-style-type: none">Meslek Elemanı ve İdareci (6 Katılımcı) (ÇEKOM)Dr. Maria HerczogDoç. Dr. Ahmet Ege	ÇEKOM'ların mevcut durumları ve kalite sisteminin değerlendirilmesi
27 Haziran 2022	İstanbul	İl Müdürlüğü Bahçelievler Yerleşkesi	Odak Grup Görüşmesi (8 Katılımcı)	<ul style="list-style-type: none">Meslek Elemanı ve İdareci (6 Katılımcı) (ÇES)Doç. Dr. Esra Çalık VarDr. Öğr. Üyesi Semih Ceyhan	ÇES'lerin mevcut durumları ve kalite sisteminin değerlendirilmesi

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

28 Haziran 2022	İstanbul	Ağaçlı ÇODEM	Alan Ziyareti	<ul style="list-style-type: none">H. Betül Özdüzen Teker (Daire Başkanı)Dr. Maria HerczogDoç. Dr. Ahmet Ege	ÇODEM'lere ilişkin gözlem
28 Haziran 2022	İstanbul	İl Müdürlüğü Bahçelievler Yerleşkesi	Derinlemesine görüşme (2 Katılımcı)	<ul style="list-style-type: none">Dernek Temsilcisi (2 Katılımcı) (Mutlu Yaşam Mutlu Yuva Derneği)Doç. Dr. Esra Çalık VarDr. Öğr. Üyesi Semih Ceyhan	Çocuk evleri hizmetinin STK bakış açısıyla değerlendirilmesi
28 Haziran 2022	İstanbul	İl Müdürlüğü	Derinlemesine görüşme	<ul style="list-style-type: none">Ali Fuat Karaman (İstanbul ASH İl Müd.)H. Betül Özdüzen Teker (Daire Başkanı)Dr. Maria HerczogDoç. Dr. Esra Çalık VarDoç. Dr. Ahmet EgeDr. Öğr. Üyesi Semih Ceyhan	Çocuk koruma alanına ilişkin görüşler ve PRO Kütük sisteminin değerlendirilmesi
29 Haziran 2022	İstanbul	İl Müdürlüğü Bahçelievler Yerleşkesi	Odak Grup Görüşmesi (3 Katılımcı)	<ul style="list-style-type: none">İdarecilik Yapan 3 katılımcıDr. Maria HerczogDoç. Dr. Esra Çalık VarDoç. Dr. Ahmet Ege	Çocuk koruma sistemine ilişkin iş akışlarının İstanbul özelinde değerlendirilmesi
29 Haziran 2022	İstanbul	Metin Sabancı Spastik Çocuklar Merkezi	Alan ziyareti	<ul style="list-style-type: none">Proje Ekibi	Özel gereksinimi olan çocuklara yönelik hizmetlere ilişkin gözlem
29 Temmuz 2022	Çankırı	Şabanözü Bakım ve Reh. Merk. Müdürlüğü	Alan ziyareti ve odak grup görüşmeleri	<ul style="list-style-type: none">Meslek elemanı ve idareci (10 katılımcı)Betül Özdüzen Teker (Daire Başkanı)Prof. Dr. Tark TuncayDr. Maria HerczogDoç. Dr. Esra Çalık Var	Engelli bireylere sunulan sosyal hizmetlerin değerlendirilmesi, kurum bakımı altındaki özel gereksinimli çocuklara ilişkin değerlendirmeler. Saha ziyareti

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

				<ul style="list-style-type: none">• Psk. Gül den Güneş ligün	
29 Temmuz 2022	Çankırı	Çankırı Sosyal Hizmet Merkezi	Odak Grup Görüşmesi	<ul style="list-style-type: none">• 8 katılımcı (merkez ve il yöneticileri, SHM'de görevli meslek elemanları)• H. Betül Özdüzen Teker (Daire Başkanı)• Prof. Dr. Tarık Tuncay• Dr. Maria Herczog• Doç. Dr. Esra Çalık Var• Psk. Gül den Güneş ligün	Çankırı Sosyal hizmet merkezinin sorumluluğundaki çocuk koruma hizmetlerinin değerlendirilmesi
29 Temmuz 2022	Çankırı	Çankırı İl Sosyal Hizmet Müdürlüğü	Odak Grup Görüşmesi	<ul style="list-style-type: none">• 6 katılımcı (il müdürlüğü yöneticileri, Çocuk evleri ve ÇES yöneticileri ve meslek elemanları)• H. Betül Özdüzen Teker (Daire Başkanı)• Prof. Dr. Tarık Tuncay• Dr. Maria Herczog• Doç. Dr. Esra Çalık Var• Psk. Gül den Güneş ligün	ÇES, ÇEKOM ve Çocuk Evlerinde sunulan hizmetlerin değerlendirilmesi
29 Temmuz 2022	Çankırı	Çankırı Korgun Çocuk Evleri Sitesi	Alan Ziyareti	<ul style="list-style-type: none">• H. Betül Özdüzen Teker (Daire Başkanı)• Prof. Dr. Tarık Tuncay• Dr. Maria Herczog• Doç. Dr. Esra Çalık Var• Psk. Gül den Güneş ligün	Çocuk evleri sitesinin ziyaret edilmesi

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

2 Ağustos 2022	Ankara	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Derinlemesine Görüşme	<ul style="list-style-type: none">• Daire Başkanı• Doç. Dr. Esra Çalık Var	Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün kalite sisteminin değerlendirilmesi
2 Ağustos 2022	Ankara	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Derinlemesine Görüşme	<ul style="list-style-type: none">• Genel Müdür Yardımcısı• Doç. Dr. Esra Çalık Var	Çocuk Hizmetlerinin değerlendirilmesi
2 Ağustos 2022	Ankara	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Derinlemesine Görüşme	<ul style="list-style-type: none">• Şube Müdürü• Doç. Dr. Esra Çalık Var• Dr. Öğr. Üyesi Semih Ceyhan	Minimum standartlar ve öz değerlendirmenin kuruluşlara yansımalarının ve kalite sisteminin değerlendirilmesi
2 Ağustos 2022	Ankara	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Derinlemesine Görüşme	<ul style="list-style-type: none">• Dr. Öğr. Üyesi Semih Ceyhan• İstatistikçi	İç kontrol sistemi ve kalite yönetiminin bileşenlerinin değerlendirilmesi
2 Ağustos 2022	Ankara	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Derinlemesine Görüşme	<ul style="list-style-type: none">• Doç. Dr. Esra Çalık Var• Daire Başkanı	Kurum bakımı sonrası izleme süreçleri değerlendirildi.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

5. BULGULAR

5.1. Çocuk koruma kavramına ve politikalarına ilişkin genel görüşler

Çocuk koruma sistemi, çocukların büyük çoğunluğunun daha iyi nitelikte koruma hizmetlerine erişimlerinin sağlanmasını mümkün kılan bir sistemdir. İyi yapılandırılmış bir çocuk koruma sistemi belli sorunlara müdahale etmekten çok, sistem yaklaşımını ve çocukların korunma haklarını vurgular. Meslek elemanlarının ve yöneticilerin sahip olduğu çocuk korumaya ilişkin görüşler ise çocuğa yaklaşımlarını ve çocukla ilgili eylemlerinin içeriğini belirler. Literatürle paralel olarak iyi bir çocuk koruma sistemi bütüncül yaklaşım, çocuk merkezli olma, güçlendirme ve hizmetin devamlılığı gibi belli ilkelere dayanır. Yapılan görüşmelerde çocuk koruma ile ilgili görüşler genel olarak şöyle ifade edilmiştir:

K: Çocuk refahı bir çerçeve kavram, yaptığımız her şey çocuk refahına hizmet ediyor, çocuk koruma daha dar bir alan risk altındaki çocuklar var orada, biz çoğunlukla kurumlarda bu çocuklara hizmet ediyoruz (İzmir).

K: Sosyal hizmette üç kriter var bence: bir; nasıl yaparım sorusunun cevabı olan usul, iki; karar yerinde mi sorusunun cevabı olan esas, üç; amacım neydi. Bu süreçler sosyal hizmetin özü (İzmir)

K: Vaka yönetimi eksik oluyor. Çocuk yapılan değerlendirme sonucunda kuruluşa yönlendirildiğinde çocukla ilgili konularda bir daha o yönlendirmeyi yapan meslek elemanından bilgi alınmıyor. Bir komisyon kurulması ve o çocukla önceden çalışan meslek elemanının görüşünün de alınacağı bir mekanizmanın işletilmesi önem taşımaktadır (İzmir)

K: 33 yıldır bu sistemde sisteminin güçlendirilmesi yönünde çalışılıyor ciddi bir mevzuat alt yapısına sahip olduğumuzu düşünüyorum. En küçük ayrıntıya kadar yapılandırılmış genel olarak tüm kesimler için önemli bir hassasiyetle ele alınmaya çalışılıyor çocuk koruma sistemi zamandan ve koşullardan çok etkilenen bir sistem fiziksel ihtiyaçların karşılanması anlayışı, psikososyal ihtiyaçların da karşılanmasının önemli olduğu anlayışına doğru dönüştü. dünya ülkelerinde bazen kuruluşları bulamıyorsunuz artık çünkü çocuk korumanın temeli de aileye dönüş öze dönüş olmalı biz de bizim medeniyetimizde de kuruluş bakımı çok eski bir bakım değil oldukça yeni ve en son ihtimal olarak oluşturulmuş savaşlardan sonra toplumun gerekli haline gelmiş. Bugünkü çocuk koruma sistemine dahil olan çocukları düşündüğümüzde farklılaşan bir profil görüyoruz eskiden yoksullukla mücadele eden ailelerin çocukları kurumlarda kalırken artık yoksul ailelerle koruyucu önleyici ve sosyo-ekonomik açıdan destekleyici çalışmalar yapılıyor çocuklar aileleriyle birlikte yaşıyorlar. Peki şimdiki profili kimler oluşturuyor madde bağımlısı suça sürüklenen çocuk göçmen refakatsiz çocuklar var artık eskiden koruma altında olan yabancı çocuk sayısı neredeyse yoktu ama şimdi yabancı çocuklara sunduğunuz koruma hizmeti oldukça önemli bir yer tutuyor. (Ankara).

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

K: Sadece korunmaya ihtiyacı olan çocuklar değil bizim hizmet sunum alanlarımız, tüm çocuklara bir şekilde ulaşmalıyız ki sorun varsa erken tespit etmeliyiz. Amacımız korumaya olan ihtiyacı önleyerek ve desteklemeye çalışarak azaltmak olmalı (İstanbul)

K: Kuruluş bakımını kültürel olarak da değerlendirmek lazım bizim ülkemizde yoktu, biz çocuklarımıza evde bakabiliyorduk, savaşlar, ailelerin kaybolması gibi durumlar kuruluşu ön plana çıkardı. Yeniden bunu düşünmek gerekiyor. (Ankara)

Yapılan görüşmeler çocuk koruma sisteminin çoklu sistemlerle olan ilişkisini, bütüncül yapısını ortaya koymaktadır. Çocuk korumaya sistemine ilişkin düşünceler, çocukların aileleri, akran etkileşimi, yoksulluk gibi çoklu düzeyde değişkenleri gözetmeyi gerektirdiğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte farklı çocukluk halleri, çocukların kendilerini içinde buldukları pek çok sorun ve farklı pek çok ihtiyaçları bütüncül bir düşünme pratiğini gerektirmektedir. Yapılan görüşmelerde çocuk koruma sistemi açısından katılımcılar çocuk refahını sağlamaya ilişkin sundukları hizmetleri, gerçekleştirdikleri uygulamaları çoğunlukla bu süreçte karşılaştıkları zorluklarla birlikte ele alma eğiliminde olmuşlardır.

5.1.1. Çocuk Hakları Yaklaşımı ve Çocuk Merkezli Olma

Sosyal hizmetin temel ilkelerinden biri çocuk merkezli olmaktır. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve Çocuk Koruma Kanunu'nun da temelini oluşturan çocuk merkezli olma anlayışı, sadece düşünce sisteminde de kalmaz, uygulayıcılara somut davranışlar edindirir. Yapılan her uygulamada çocuğu ve çocuğun yüksek yararını ortaya koyan davranışlara ve kararlara dönüşür. Yapılan görüşmelerde çocuk merkezli olma ve çocuk hakları odaklı çalışma ile ilgili aşağıdaki ifadelere ulaşılmıştır. Bununla birlikte çocuk merkezli davranış biçimi bazı durumlarda gerekli olmasa da çocuğun ailesi dışında da korunabildiği anlayışını destekleyebilir ve çocukların ailelerinden ayrılıp kurum bakımına yönlendirilmesinin bir nedeni olabilir.

K: Çocuğu referans olarak hareket ederseniz zaten kendiliğinden her şey gelişiyor. Yasalar yönetmelikler takdir edersiniz ki ihtiyaçlara binaen çıkar ve zaman içerisinde yeri gelir değişir, kalır, gider. Her şeyden önce çocuğu merkeze alıp hareket ederseniz zaten mesleğinizi tam anlamıyla yapmış oluyorsunuz. (İstanbul)

K: Öncelikle nerede çalıştığınızın, işinizin ne kadar ciddi olduğunuzun farkına varmanız gerekiyor. Siz bir çocukla çalıştığınız zaman o çocuk kuşakları etkiliyor. Siz ona temas ettiğini zaman... Çocuk size ister kuruluşta ister danışmanlık tedbirinde gelsin. Çocuğa sizin temasınız o kadar önemli ki. Bu temastan kastım duygusal temas, fiziksel temas, zihinsel temas, hatta ailesine temas. Çocuk kendini güvende hissettiği zaman, benim refahım için, benim için bir şeyler yapılıyor hissettiği zaman, yönetmelikte yasa da işlevsel hale geliyor. (İstanbul)

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

K8: Kamu vesayeti olsa güç uzmana geçecek. Çocuk koruma altına alındığında bütün hakları kurumda olmalı. Böyle olmayınca çocuk hakkında karar vermek ve işlem yapmak zor oluyor. Çocuğun bütün haklarını bütüncül olarak savunmak zor hale geliyor. Böyle olunca sadece yemesi, içmesi, sağlığı ve eğitimiyle ilgilenebiliyoruz. (İzmir).

Yapılan görüşmelerde katılımcılar çocuk haklar yaklaşımını, çocuk merkezli olmayı bir başlama noktası, bir ön kabul olarak ele almışlardır. Bu noktada sahada çocuk hakları perspektifine ilişkin bir anlayış birliğinden bahsetmek mümkündür. Bununla birlikte çocuğun haklarının sağlanması ve çocuğun merkeze alınması; bunu yaparken uygulayıcının güçlendirilmesiyle bağlantılı bir düşünmeyi de beraberinde getirmektedir. Ayrıca katılımcılar bu ifadeleriyle bir taraftan da çocuk katılımını, çocuğun haklarının farkında olmasını, kendi hakkında karar verebilme gücünü vurgulamıştır.

5.1.2. Ekosistem Yaklaşımı

Çocuk korumayı destekleyen ekosistem yaklaşımı uygun bir yaklaşımdır. Yaklaşım, bütüncül bir bakış açısıyla problemleri ele alır; sistemi çevresi içinde birey anlayışı ile kurgular. Bu yaklaşım çocuk koruma sistemini ayrı parçalar halinde değil, bütüncül biçimde analiz etmeye yardımcı olur. Mikro, mezo ve makro boyutta değerlendirmeler önem kazanır. Ekosistem yaklaşımı bir çocuğun yaşadığı sorunu, sahip olduğu ihtiyaçları değerlendirirken ya da müdahale ederken durumun farklı boyutlarını görme fırsatı sunması açısından oldukça önemlidir.

K: Bakım sonrasına ilişkin hazırlık önemli. Bu çocuklar burada bakılırken bir taraftan da ailenin gelişimi için uğraşmak gerekmektedir. Çocuk benim yanımdan gelip (süre tamamlanunca) yine o ailenin içine gidiyor. O aileyle ilgili çalışma yapılmadığında bu da çocuk için yeniden gerilemeye sebep oluyor. (İzmir)
K: Çocukların ekonomik konular hakkında bilgilenebilir ve davranış değiştirmeye ihtiyaçları bulunuyor. Çocukların parayı kontrol edememesi ilerleyen yaşlarda sorunlara sebep olabiliyor. Örneğin kredi çekiyorlar ve ödemede zorluklar yaşıyorlar sonradan vb. (İstanbul)

Sistem yaklaşımı yönetsel açıdan da değerlendirilebilir. Bütüncül bir sosyal hizmet yönetimi hizmetlerin bireylere ve ailelere kapsamlı sunumunu amaçlar. Bu doğrultuda sistem yaklaşımı ve bütüncül değerlendirmenin yönetime yansması da katılımcılar tarafından değerlendirilmiştir.

Sosyal hizmetteki bakış açısı merkezde parçalanmış, ama il ve ilçelerde bütüncül. Bu durum yönetilmesi zorlayıcı olabiliyor ve hizmet sunumuna da yansıyor. Merkez teşkilatın yapısı daire başkanlıkları ve şube müdürlükleri ve onların görev ve sorumluluk alanları üzerine kurgulanmış, sınırlar belli, yetkiler belli. Bu kurgulama saha da farklı orada SHM var ve tüm hizmetler buradan bütüncül yönetilmeye çalışıyor. Kadına da yaşlıya da çocuğa da aynı

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

yerde, farklı düzeyde sorunlar için hizmet sunuluyor. Bu durum merkezde bütüncül düşünmeyi ve davranmayı engelleyebiliyor ama SHM'ler daha bütüncül değerlendirebiliyor. Veri isteme ve üretme şekline de yansıyor bu durum. Merkezdeki birimler ayrı ayrı veri isteğinde bulunuyor ve aynı taşra teşkilatından veri istiyor. Parça parça gelen bu veri talepleriyle taşra teşkilatları tek başına cevap veriyor. Bu taşradaki iş yükünü de arttırıyor (Ankara).

5.1.3. Güçlendirme Yaklaşımı

Güçlendirme yaklaşımı meslek elemanına, müracaatçıların sorunlarına ya da kusurlarına odaklanmaktansa onların yaşamlarında değişim yaratmak için sahip oldukları güçleri fark etmelerini önerir. Güçlendirme; çocukların hayatlarında kontrol yetisine sahip olabilmesi için gerekli çaba olarak tanımlanabilir. Güçlendirme uygulaması çocuklara sahip oldukları kaynakları keşfetmelerine ve onları kullanmalarına yol gösterme sürecini tanımlayabilir. İki farklı boyutta incelenebilir; güçlü yönlerini keşfetmek, güçlendirilmesi gerekenlere odaklanmak. Güçlendirme yaklaşımında çevredeki kaynaklara odaklanmak çocuğun güç alabileceği sistemleri gösterebilir.

K: Çocukların sistemi değerlendirirken aileye odaklanmak önemli, biz çocuklarla çalışırken aileye ailenin güçlendirilmesine de odaklanmalıyız. Ebeveyni sadece ekonomik olarak değil sosyal ve psikolojik açıdan da güçlendirmeliyiz. Ya da ebeveyn sistemini kriz anında nasıl güçlendirelim diye bakmalıyız, ebeveynlik becerisini güçlendirerek zor dönemleri atlattıklarında onları kapsayıcı hizmetlerle desteklemeliyiz (Ankara)

K: Hayata hazırlarken güçlendirmemiz gereken yönler oluyor tabii ki. Çocuğun alışverişini yapabilmesi, para kontrolünü yapabilmesi vs.... Özellikle çocuğun son bir yılı önemli. (İstanbul, SHM)

K: Çocukların kuruma geliş sebeplerinin etkisi kıracak dönüştürücü bir güç ihtiyacı bulunmakta. Çocukların çok azı üniversiteye gidiyor ama bunu neden üniversiteye gidemiyor ya da korumaya ihtiyacı olmayan risk altında olmayan bir çocuk kadar neden yapamıyorlar diye düşünmek yerine ne kadarını başardılar diye de bakmak gerekmez mi? Çocuklar çok ağır travmalar yaşıyor geliyor, onu da kendi içinde değerlendirdiğimizde üniversiteye gidemiyor belki ama okuluna devam ediyor, bu da ilerleme (İstanbul).

K: Bizim çocuklarımızın ilerlemesini, güçlü yönlerini kriterleştiremeyiz ki, çok ağır yaşam koşullarından gelmiş çocuklarımız ağır ağır, yavaş yavaş ilerliyorlar. Biz bir adım ilerlemeyi bile büyük bir başarı olarak karşılıyoruz çocuklarda (İzmir).

K: Hali hazırda örgün eğitimden kopmuş ya da geç okullaşmış çok fazla çocuk geliyor bize öyle olduğu için de sayı otomatikman düşüyor. Nereye kadar destekleyebiliriz diye bakıyoruz. Birinci hedef liseyi bitirmek oluyor. (İstanbul, SHM)

K: Çocuk kuruluş bakımı öncesi ailesinin ihmalıyla eğitimden uzak kalıyor. Bize gelir gelir gelmez hemen yaşına uygun sınıfa yönlendiriyoruz veya örgün eğitim hakkı yoksa da açık öğretime kaydını yaptırıyoruz. Orada eğitim hayatını hemen başlatıp destekliyoruz ki çocuk biran evvel normal yaşamına dönsün. (İstanbul, SHM)

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Yapılan görüşmelerde çocuğun güçlendirilmesine ilişkin bir düşünce ve dil kullanımının var olduğu görülmektedir. Katılımcılar çocukların güçlendirilmesine ilişkin uygulama süreçlerini vurgulamışlardır. Çocuğun güçlendirilmesinin çoğunlukla eğitimnin desteklenmesiyle olan yakın bağı üzerinde durulmuştur. Dönüştürücü bir güç olarak eğitim hakkının desteklenmesine ilişkin sahada bir görüş birliğinin olduğu belirtilebilir. Bununla birlikte güçlendirme, ekosistem yaklaşımıyla birlikte düşünüldüğünde bu desteklemenin çocuğun yakın çevresiyle birlikte ele alınmasının önemi ortaya çıkmaktadır. Ailenin, akranlar ve okul sisteminin çocuğun güçlenmesindeki rolünün uygulamada yer bulması ve görünümünü artırması oldukça önemlidir.

5.1.4. Erken Müdahale

Çocuk koruma sisteminin önemli parçalarından biri erken müdahaledir. Erken müdahale sadece istismarı veya ihmali önlemeyi değil, çocukların genel yaşam şartlarını geliştirmeyi de amaçlamalıdır. Çocukların ihtiyaçları bağlamında sisteme erken aşamada ulaşabilmesi ve yardım almaları gerekir. Önleyici hizmetler, sosyal bir problemin gelişmesinde farklı noktalarda işlev görebilir. Birincil önleme, problemi yaratan koşulları ilk anda iyileştirmeyi amaçlamaktadır. İkincil önleme, daha az ağırlıkta problemler ortaya çıktığında hemen yanıt vermeyi ve daha kötüye gitmelerini önlemeyi amaçlar. Üçüncül önleme ise, problem ağırlaştığında müdahaleyi içerir. Dördüncül önleme, mağdurlara uzun vadede zarar görmemeleri için terapi sağlamayı içerir.

Bu bağlamda yapılan görüşmelerde meslek elemanları genellikle ikincil ve üçüncül önleme basamaklarında uygulama sürdürdüklerini vurgulamaktadır. İhtisastırılmış Çocuk Evleri Siteleri gibi rehabilitasyon kuruluşlarında ise üçüncül önleme ön plana çıkmakta, amacın dördüncül önleme olduğunun farkında olduklarını ancak bu durumun pek mümkün olmadığını belirtmektedirler.

Katılımcıların önleme düzeylerine göre ifadeleri aşağıda sunulmuştur.

K: Konak İlçesi İzmir'in kalbi. Aylık 200'e yakın dosya yönlendiriliyor. Örneğin bir yıllık izin aldığımızda her şey birikiyor. Ailelerin gelir düzeyi çok düşük olduğu için SYDV gibi yardım bağlayan bir hizmet gibi görüüyor. Yaptığımız yardım ailenin kültürünü, çocuğun yaşam kalitesini değiştirmiyor. Sadece ekonomik bir destek sunuyor. Yardım miktarı ailenin içinde bulunduğu düzeni değiştirmiyor. Örneğin bu hizmet sürecinde iş bulmaya ilişkin verilecek bilgiler, yapılacak yönlendirmeler çok önemli. Bu konuda farklı hizmetler üretilmelidir. Erken müdahale o zaman daha mümkün. (İzmir, SHM).

K: Önleyici hizmetlere ilişkin çaba artmalı. Örneğin koruyucu önleyici çalışma yapmaya ilişkin bütçe planlaması ve hizmet türleri arttırılmalı. (İzmir SHM).

K: Genel Müdürlüğün kırsaldaki çocukların takibi için ASDEP uygulamaları var, belirli günlerde köylere gidilir, okulla, imamla, muhtarla görüşülür, çocuklarla ailelerle ilgili sorun var mı yok mu belirlenmeye çalışılır. Yönlendirilmesi yapılır, hastanelere mi, özel eğitime mi yönlendirilecek karar verilir (Çankırı).

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Erken müdahale kapsamında önemli konulardan biri de koordinasyon konusudur. Görüşmeler sırasında koordinasyonla başarılan iyi bir uygulama örneği olarak bir ilçede gerçekleştirilen çoklu düzeyde bir uygulamadan bahsedilmiştir. Alanda bununla ilgili müdahaleler ve önleyici koruyucu hizmetler için şu açıklamalar yapılmıştır.

K: Orası kapalı bir költürdü. Dağ köyüydü. Erken evlendirme yaygındı. Oraya haftada bir gün gelen bir doktor vardı. Devlet kurumları orada görünür olduğunda işlerin değiştiiğini gördük. Çocuklarla ilgili bazı olumsuz durumlar normalleştirilmişti. Oradaki olumsuzlukları hemen ihbar ettik. 8. Sınıf öğrencilerle ve lise öğrencileriyle çalıştık. Eğitimler yaptık. Öğretmenler çocuk istismarı durumunda ne yapılması gerektiğini bilmiyordu. Çalışmalara ilk başladığımızda köy halkı 24-25 yaşındaki meslek elemanlarını gördüklerinde evde kalmış gözüyle bakıyorlardı. Şaşırıyorlardı. Hastanedeki, okuldaki memurlara, rehberlik öğretmenlerine ihmal ve istismar eğitimleri verildi. Neredeyse tamamına. Ve başardık birkaç yıl içerisinde erken evlendirme, istismarla ilgili vakaların sayısı azaldı (İzmir).

Bununla birlikte meslek elemanları koruyucu ve önleyici hizmetlerle ilgili en önemli sorunun koordinasyon sorunu olduğunu belirtilmiştir. Görüşmelerde koruyucu ve önleyici hizmetler bağlamında koordinasyona açısından MEB ve Sağlık Bakanlığı ile yaşanan sorunlar vurgulanmıştır.

K: Önleyici çalışmalar için mevcut durumun güçlendirilmesi önemli. Şu an hali hazırda Aile Bakanlığı ve diğer bakanlıklar ve kuruluşları arasında koordinasyon sorunu var. Örneğin MEB ve Sağlık Bakanlığı ile sürekli sorunlar yaşanmakta.

K: Bizim en önemli paydaşımız olan MEB, en önemli riski erkenden engelleyebilir: okul devamsızlığı terki. Geç fark ettiklerinde nedenlerini araştırmadıklarında geç kalıyoruz. O nedenle biz ÇEKOM'da bu riski okul devamsızlık ve başarısızlık nedenlerini araştırarak çözmeye çalışıyoruz (Çankırı).

Koruyucu önleyici çalışmaları engelleyen bir diğer önemli sorun ise personel ve kaynak yetersizliği nedeniyle özellikle "danışmanlık tedbirlerinin" olması gerektiği gibi uygulanamamasıdır. Bu da koruma ve önleme açısından önemli alanlardan birinin boş kalmasını beraberinde getirmektedir.

K: Danışmanlık tedbirini çoğunlukla kurum bakımına almadığımız çocuklar ve aileleri için veriyoruz. ÇEKOM olarak eğitim başlıklarını belirleyebiliyoruz. SHM'deki meslek elemanları bu danışmanlığı yürütüyor. Ancak bazen her şeye rağmen, çocuk yeniden kuruluşa gelebiliyor. Vaka sayısı çok fazla, meslek elemanı sayısı çok az. O yüzden yeterli düzeyde koruyucu-önleyici çalışma yapılamıyor.

K: Danışmanlık tedbirinin daha iyi sürdürülebilmesi için ek eğitimler verilmesi bizi güçlendirirdi. (Çankırı)

K: Danışmanlık tedbirinin başarılı olmasının en önemli koşulu bu hizmeti sunan melek elemanın niteliği, aldığı eğitimler, bizim ilçemizde bu konuda eğitimli, pek çok terapi becerisi olan bir klinik psikolog danışmanlık tedbirini veriyor (İstanbul).

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Yapılan görüşmelerde danışmanlık tedbiri ile ilgili yapılacak yeni düzenlemelere yönelik ihtiyaç öne çıkmıştır. Süreç, içerik, personel eğitimi gibi pek çok alanı değerlendirerek çalışmaların düzenlenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

5.2. Sosyal Hizmet Uygulamasında İş Akışları

Sosyal hizmet alanlarında iş akışları, mevzuat dikkate alınarak gerçekleştirilmektedir. Yönetmelikler, yönergeler ve özellikle talimat yazıları, uygulamaların işleyişini belirlemektedir. Buna ek olarak yerele özgü durumlarda mevzuata uygun bir şekilde iş akışları farklılaştırabilmektedir. Yapılan görüşmelerde katılımcıların, iş akışlarını genel olarak nasıl tanımladıkları, kurum ve kuruluşlar özelinde nasıl bir işleyişin olduğuna yönelik düşünceleri aşağıda sunulmuştur.

K: Alanında uzman psikolog veya sosyal hizmet uzmanı arkadaşlar gidiyorlar önce değerlendiriyorlar ihbarı. Sonrasında etraflıca yapılan çalışmanın neticesinde okul, öğretmen, ihbar yapan kişi ve aileye ilişkin değerlendirmelerin neticesinde çocuk için uygulanacak sosyal hizmet modeli düşünülüyor. Şayet kurum bakımı kararı verilirse orada biz direkt SHM olarak bakım tedbiri almıyoruz "İlk Adım"a yönlendiriyoruz. Oradan yaşına ve durumuna uygun kuruluşa yerleştiriyoruz. Bizde bakım tedbiri kararını şu anda uygun bulması durumunda İlk Adım alıyor.

K: Karar verilene kadar 2828 sayılı Kanun'a göre SHM işlem yapıyor. İnceleme komisyon kararı ile oluyor. Sonra çocuk ilk kabul'e teslim ediliyor. Orada SHM'nin görevi bitiyor. Adli bir boyut varsa SHM savcılığa bildirim yapıyor.

K: Biz PRO Kütükle de birleştirdince şöyle adımlar çıktı, tabi ki mevzuat dikkate alınarak. Doğrudan müracaatla, savcılıkla, mahkemeye gelen ihbarlar değerlendiriliyor. Çocuk bizdeyse hemen ilk kabule yerleştiriliyor. Detaylı incelemenin ardından hukuksal süreçler tamamlanınca da korumaya ihtiyacı varsa çocuğun kurum bakımına gönderiyoruz. Ama bizde koordinasyon genel anlayış bundan sonra tüm süreçlerde koordinasyonla ilerliyoruz.

K: İşleri hepsi zamanlı mevzuata göre PRO Kütüğe de işlettik bunu acil koruma kararı alınıyor diyelim 30 günlük süreç bitince yoruyor sistem beni, ben dönüp bakıyorum, ne oldu nerede bir sorun var, nasıl çözülür, arıyorum hemen.

K: İlin özellikleri kuruluş yapısı ve sahip olduğu kuruluş türleri de hizmet akışını etkiliyor. Sizin ilinizde bir kuruluş yoksa örneğin ÇODEM (İhtisashlaşmış Çocuk Evleri Sitesi), başka bir ille olan yazışmalar ve iş akışları başlıyor.

K: Örneğin bize gelen vakalarda okul devamsızlığı geliyor diyelim. İhtiyaç temelli bir tespit yapıp gerekli müdahaleyi belirliyoruz. Sonrasında danışmanlık birimindeki meslek elemanları ile de iş birliği yapıyoruz. Takibi sağlıyoruz. Gerekli durumlarda ortak görüşmeler yapıyoruz. Gerekli sosyal inceleme raporları

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

düzenlendikten sonra il müdürlüğüne bilgi veriliyor. Raporda her şey yazıyor. Kaynak arabuluculuğu yapıyor. İhtiyaçlar belirlenip karşılanmaya çalışılıyor. (İstanbul, SHM)

Katılımcılar iş akışı ile ilgili olarak, mevzuattan kaynaklanan sorunlardan bahsetmemekle birlikte, paydaşların iş birliği yapmadığı durumlarda, iş akışlarının sekteye uğrayabildiğini bildirmişlerdir.

5.2.1. Özel Gereksinimli Çocuklar için İş Akışları ve Meslek Elemanlarının Çocuklara İlişkin Görüşleri

Özel gereksinimli çocuklar için iş akışlarını belirleyen en önemli kriter ÇÖZGER raporları olarak karşımıza çıkmaktadır. Aşağıda özel gereksinimi çocuklarla ilgili iş akışlarına ilişkin görüşe yer verilmiştir.

K: Çocuklarla ilgili korumaya ihtiyacı olup olmadığına ilişkin değerlendirmeler, tüm diğer çocuklarla aynıdır. Engelli olduğu için korumaya almıyoruz, başka korumaya ihtiyaçları var ama aile bazen bakmadığı, çok ağır olduğu için zorlandığı ve kuruluşa gelen çocuklarda var. Bazen bu çocuklar evde bakım desteği için de başvurabiliyor, bazen hane ziyaretlerinde biz tespit ediyoruz. Bu çocuklarla ilgili bizler, çocuk evlerinde bakıcılara bilgi veriyoruz, özel eğitim alıp almadıkları, rehabilitasyona gidip gitmedikleri, destek hizmetlerinden yararlanıp yararlanmadıkları izleniyor. Rapora ihtiyacı varsa da bu raporla ilgili değerlendirmenin yapılması için hastaneye yönlendiririz.

Özel gereksinimli çocukların bakımının yapıldığı bir diğer önemli kuruluş Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğüne ait kurumlardır. Aşağıda, bu kurumlarda verilen hizmetler, iş akışları ve diğer süreçlerle ilgili katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir.

K: ÇÖZGER 5-7 biz alıyoruz, ÇEKOM ve ÇES'lerden gelen çocuklar oluyor, biz ikincil kuruluşuz. Nakil tertip de uygulanabiliyor. Bakım tedbiri alınan çocuklar için biz varız. Engelli yaşlı bakım genel müdürlüğüne ait kuruluşlarız. İlk inceleme yapılıyor, koruma kararı alınıyor, çocuk engeli ağırsa direkt bize geliyor, yerleştirmeyi bakanlık yapıyor. Geçiş süreçlerinde komisyon var, Bakanlığın verdiği talimatlar var, komisyon değerlendirildikten sonra her şeyi değerlendiriyoruz, eğitim sağlık bir daha değerlendiriyoruz, sorun varsa yeniden sağlık sistemine yönlendiriyoruz. Çocuk geldi diyelim kuruluşa geldiğinde yeniden değerlendiriyoruz. Eğitim, sağlık, uyum, yaşam becerileri bir daha bir değerlendirmeye alıyoruz koordinasyonda. Biz de bir de alt hizmet modeli var çocuğun engeli düşükse umut evleri var, iki umut evi var Çankırı'da, kendisi okula gidip gelen çocuklarımız var, bakım personeli eşliğinde yemek pişirme, alışveriş yapma, yaşama becerilerini artıran eğitimler veriliyor.

K: 4 ve 5 ÇÖZGER'den ne anlamalıyız, bu çocuklar daha çok kendini ifade eden çocuklar, biri kaynaştırma, diğerleri özel eğitim alt sınıfına gidiyor, okula gitmeyenler için beden eğitimi öğretmenleri ile çalışıyorlar,

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

yüzmeye gidiyorlar haftada 3 gün, okul öncesi eğitimleri de devam ediyor. Bizlerde öz bakıma ihtiyacı olan çocuklar yok. Biz ÇES'lere benziyoruz. BEP'ler uygulanıyor yine, MEB destekliyor.

K: Bu çocuklar okuldan sonra kuruluşlarda ödevleriyle ilgilenir, öğretmenlerle de görüşürler, engellilere özel kuruluş olduğumuz için bu alanda sürekli eğitim alırlar. Örneğin öfke kontrolü eğitimi verildi en son personele.

K: Bireysel Bakım planları çok önemli, biz kuruluş içerisindeki ilerlemeyi böyle takip ediyoruz. İki engelliye bir bakım personeli veriliyor. Sağlık personeli var, hemşireler, 760 saatlik engelli bakımı eğitimi almış olmaları gerekiyor, bu durum çocuk hizmetlerinde aranmıyor.

K: Ailelerle çalışıyoruz geçen sene iki aileye gönderildi. Engeli aylığı yetmediği başka ekonomik sorunları vardı ve durumlarını düzeltmeleri gerekir. Aslında asgari ücrete yakın bir ücret ama yine de zorluklar olabiliyor. Geri dönüş öyküsünde geliş nedeni neyse onun değişimine bakılır. Diğer çocuk korumadan farklı değildir, kardeşlerle ailelerle görüşürler, çalışmalar yapılır yine aile ile, ama bu çocukların aileleri uzun süre baktılarsa bazen tükenmiş olabiliyor, ya da baştan itibaren bırakmış olabiliyor.

Yapılan görüşmelerde katılımcıların, kuruluş bakımı özel gereksinimli çocukları nasıl destekliyor sorusuna verdikleri yanıtlar da aşağıda verilmiştir.

K: Rehabilitasyonda ben çocukların gerilediğini düşünmüyorum. Biz tuvalet kontrolü olmayan çocuklara tuvalet eğitimi vererek, bağımsızlaştırarak rehabilite ediyoruz. Raporlarımıza bakarsanız ilerlemeyi görebilirsiniz, biz bu alanda uzman olduğumuz için ve iyi bir ekip olduğumuz için işler böyle olumlu, yatılı kuruluşlarda ekip her şeydir.

Meslek elamanlarının özel gereksinimli çocuklarla ilgili yapılan uygulamalara ve mesleki müdahalelere ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

K: Kaynaştırma öğrencisi çocuklarımız vardı. O çocuklarla çalışırken örneğin diğer çocukları futbol kursuna gönderirken onunla daha özel çalışmalar yapıyordum. (İstanbul)

K: Benim görme engelli bir çocuğum vardı ÇODEM'de. Onunla ihtiyaçlarını karşılayacak bir görevli onunla sürekli her daim ilgileniyordu. (İstanbul)

K: Bu çocuklar ÇÖZGER derecesine göre yerleştiriliyordu. Ona bakan bakım elemanının özel bir niteliği bildiğim kadarıyla yok. (İstanbul)

K: Bizde olan çocuklar ağır engelli çocuklar değil, çok büyük bir zorluğumuz yok, evlerde birlikte yaşayabiliyorlar (İstanbul)

K: Grupta belirgin bir özel gereksinimi olan çocuk varsa bakıcı anne hep onunla ilgilenmek zorunda kalıyor, bu sefer diğer çocuklarla ilgilenemez hale geliyor, ev içerisinde zorluklar yaşanabiliyor.

K: Bu çocukların çocuk evi sitesinde olmalarını daha uygun buluyoruz. Orada ilgilenebilecek daha çok personel var. Çocuk evlerinde bakım personeli çok yalnız kalıyor, zorlanıyor.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

K: Bazı çocuklar var bakıyorsunuz o kadar çok desteğe ihtiyacı var ki, kalkamıyor, yürüyemiyor, fizik tedavi gerekiyor ama bizde, ya kararı bekleniyor, ya ÇÖZGER gelmiyor, ya komisyon toplanamıyor. Böyle olmamalı, başta değerlendirilmeli, ÇÖZGER her şey demek değil bence

K: Çocuk evleri, çocuk evleri sitesi tamam bir dereceye kadar ama ÇODEM'ler (İÇES) hiç uygun kuruluşlar değil bu çocuklar için, yanlış davranışları çok hızlı benimsiyorlar, biz bir çocuğun yanlış davranışının rehabilitasyonunu çalışırken bir bakıyoruz, özel gereksinimli çocuk öğrenmiş. (İstanbul)

K: Aile bakım desteği, aile eğitimleri, özel gereksinimli çocuklarla ilgili özel eğitimler gerekiyor, ayrıca engelli çocukların aileleri ile çalışılmalıdır.

Uygulama sürecinde meslek elemanları özellikle özel gereksinim düzeyi artan çocuklar için müdahale, bakım, aile ile çalışma, bütünleştirme çabaları gibi alanlarda daha çok desteğe ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Katılımcılar özellikle bakım veren personelin, çocuğun özel gereksinim durumu arttıkça çocukla daha çok ilgilenmeleri gerektiğini ve diğer çocuklara ayıracakları zamanın azaldığını vurgulamışlardır. Tüm çocukların bir arada yaşamalarını destekleyen bütünleşme ilkesine ilişkin görüşleri ise çocuğun özel gereksinim düzeyine göre farklılaşmıştır. Katılımcılar kuruluşların tüm özel gereksinimli çocukların için uygun olmadığını, özel gereksinim düzeyi arttıkça farklı kuruluşlara ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca bazı katılımcılar çocuk evlerinin de özel gereksinimli çocuklar için uygun olmadığını, daha az personel bulunduğu için bakım sürecinin zorlu olacağını, özel gereksinimli çocuklar için daha çok sayıda personelin istihdam edildiği çocuk evlerinin daha uygun olacağını belirtmişlerdir. İhtisaslaşmış kuruluşların ise (ÇODEM) özel gereksinimli çocukların için uygun olmadığı, psikososyal rehabilitasyona ihtiyacı olan çocuklarla özel gereksinimli çocukların bir arada olmasının bakım ve müdahaleyi zorlaştırdıklarını belirtmişlerdir. Özel gereksinime daha az ihtiyacı olan hafif düzey engelli çocuklar için ise birlikte yaşama ve bütünleştirmeye yönelik düşünceler paylaşılmıştır.

Bütünleştirme, çocukların tüm yaşam alanlarının özel eğitim ihtiyacı olan çocuklar için uygun hale getirilmesidir. Bütünleştirme; çocukları, aileleri, meslek elemanlarını ve toplumun diğer üyelerini bir araya getiren ortamlar yaratma felsefesidir. Ancak bu felsefenin gerçekleşebilmesi için tüm aktörlere destekler sunulmalıdır. Özel gereksinimli çocuklar, fiziksel, zihinsel, sosyal, duygusal, dil ve iletişim gibi alanlarda sahip oldukları özellikler nedeniyle farklı desteklere ihtiyaç duymaktadır. Yapılandırılmamış yaşam alanlarında bu desteğin kendiliğinden oluşmasını beklemek her zaman mümkün değildir. Bu nedenle özel gereksinimli çocukların olduğu kuruluşlarda çocukları, bakım personelinin ve meslek elemanlarını destekleyecek programlara, etkinliklere, eğitimlere ihtiyaç duyulmaktadır. Kabul edici ve kapsayıcı bir anlayışın yanı sıra etkili ve destekleyici mekanizmalar sunmak çocukların desteklenmesi açısından önceliklidir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

5.3. Paydaşlarla Çalışma

Paydaşların çalışma süreçleri hem iş akışlarındaki aşamalara göre farklılaşmakta hem de çocuk özelinde farklılaşmaktadır. Ayrıca önleyici, destekleyici ve müdahale edici süreçlerde de paydaşlarla iş birliği kurulmaktadır. Paydaş iş birliği farklı Bakanlıklar için farklı aşamalarda ele alınmıştır.

5.3.1. Tespit Aşamasında Paydaşlarla İş Birliği ve Erişimin Artırılması

Çocukların tüm düzeylerdeki hizmete erişimini sağlayabilmek için iyi yapılandırılmış bir erişim sistemi kurgulanmalıdır. Bu erişim risk altındaki çocukların bildirim için okullar, hastaneler, muhtarlık, STK ve bildirim yükümlülüğü gibi araçlarla toplumun tümünün yer aldığı kaynaklardan oluşur. Mevcut durumda pek çok farklı kaynak erişim sistemine dâhil edilmeye çalışılmıştır. Hem iç hem dış paydaşlar çocuğun sosyal hizmetlere erişimi açısından güçlü bir şekilde değerlendirilmektedir. Çocuğun şiddete maruz kalması durumunun fark edilmesi, ilgili kamu kurumlarının sorumluluğu ve çocukla çalışan profesyonellerin görevlerindedir. Bu konuda ASHB'ye bağlı sosyal hizmet merkezlerinin doğrudan rol ve görevleri vardır. Çocuğun şiddete maruz kalmasını bildirme yükümlülüğünün (bu aynı zamanda fark etme yükümlülüğünü de getirmektedir) toplumun geniş bir yelpazesini kapsadığı görülmektedir (hekimler, öğretmenler, kamu çalışanları, adli kurumlar ve kolluk gücü çalışanları, yerel örgütlerde çalışanlar, çocuğa bakım verenler, komşular vb.). Yapılan görüşmelerde vakanın tespiti aşamasını destekleyen sistemler, "size vakalar nasıl ulaşıyor" sorusuna verilen cevaplarla alınabilmektedir. Katılımcıların buna ilişkin ifadelerine aşağıda yer verilmiştir.

K: Alo 183 en önemli kanallardan biri, bizi bazen zorluyor çünkü 24 saat içinde hemen dosyayı açıp incelemeyi başlatmamız gerekiyor, bireysel başvurular oluyor, dilekçe veriyorlar, okullardan rehber öğretmenlerden ya da hastanelerin sosyal servislerinden gelebiliyor ihbar ve bildirimler. Komşular, boşanma aşamasındaki anne babalar ihbarda bulunabiliyor. Mobil ekipler de tespit açısından önemli kanallar.

K: Burası küçük bir il diğer paydaşlardan bize ulaşım kolay oluyor ama ASDEP ile de kırsal tespit edebiliyoruz. Bu yıl 1.324 hane ziyareti yapıldı. Biz hizmete ihtiyaçları var mı kendimiz ulaşmaya çalışıyoruz, beklemiyoruz, erken erişmek için uğraşıyoruz, köy muhtarları, ilçe kaymakamları, sivil toplum kuruluşları bize ulaşıyor. Her sene 3-5 kere köy muhtarlarıyla toplantı yaparız, sorunu erken tespit etmeye, erişmeye çalışırız. Muhtarlarla Alo 183 duyuruları yaptık, afişler astık, köy halkı 183'ü biliyor artık.(Çankırı)

5.3.1.1. Tespitte MEB ile İş Birliği

Alanda en önemli paydaşın okullar ve öğretmenler olduğu görülmektedir. Çocuğun zamanının önemli bir kısmını geçirdiği okul sistemi hem erişim, hem uygulama hem de izleme için önemli bir paydaş olarak ön plana çıkmaktadır. İller arasında MEB ile ilgili farklı algılar oluşmaktadır. İllerin nüfus yoğunluğundaki farklılık ve il

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

koordinasyonun farklı düzeylerde olması bu durumun nedeni olarak karşımıza çıkabilmektedir. Aşağıda küçük bir il olan Çankırı'da paydaşlarla sağlanan uyum göze çarpmakta katılımcılar bu durumu şöyle ifade etmektedir:

K: Çocuklarla en çok vakit geçiren kurum okullar. En fazla bize veri gönderecek, çocuk gönderebilecek, ihmal istismar olduğunu söyleyebilecek yer de okullar. En önemli kuruluşlar. Bizim tüm okullarla aramız çok iyi, sadece tespitte değil bizim kuruluşlarımızda kalan çocuklarımızın izleminde de destek veriyorlar. Ayrıca çocukların kabullenme sürecinde de iyi örnek oluşturuyorlar, öğretmenler kabul ediyor böylece diğer çocuklar da kabul ediyor çocukları. Bizler kayıt konusunda ek zorlanmıyoruz, tercihlerimizde çok değil küçük bir iliz (Çankırı).

K: Bizler okullarda ihmal istismar eğitimlerini artırdık takiplerimiz detaylı ve sürekli, bu takiplerin artması, farkındalığın artmasıyla birlikte, okullarda yaptığınız çalışmalarla birlikte özellikle ihmal ve istismarla ilgili vaka sayısı arttı okullardan gelen, aslında, ulaşabildik diye bakıyoruz. Yani yasal olarak da öğretmenler yasal süreci bilmedikleri için bizden destek alıyorlar. Nasıl bir şeye maruz kalırsa çocuk suç duyurusunda bulunulacağı, nasıl bir dilekçe yazılacağı ya da işte bunu ne kadar zamanda bildirmeliler vb. Bu kuruma geldiğim ilk zamanlarda o kadar çok bize yansıyan şey yoktu. Çünkü çok bilinmiyordu bu konu ama şu an MEB'de bir boşanma sonucunda bir çocukta herhangi bir işe kapanıklık bile sezdiklerinde psikososyal destek sunabilmemiz için bizi arıyorlar (Çankırı).

K: Bizim valimiz her çocuğumuz için idari kadrolardan veli atadı. Mesela vergi dairesi müdürü bir çocuğun velisi, ptt müdürü başka bir çocuğun velisi, toplantılara gidiyorlar, görüşmeler yapıyorlar (Çankırı).

K: Çocukların sadece tespitte değil eğitimin kalitesini arttırmak için de desteğe ihtiyacı var, bu yönde de çalışmak gerekiyor ama okula da bırakmamak gerekiyor, erkenden tespit için okulu beklememek gerekiyor (Çankırı).

K: Yedi yaş geç olabiliyor, aile çocuğu normal zannediyor okula gidene kadar, okula gidince anlayabiliyor, biz tanılandıktan sonra özel özel eğitim merkezlerine gidiyor. Çankırı'da özel özel eğitim merkezleri var, ücretsiz servislerle kuruluşlara ulaştırılıyor. Devlet ve özel sektör eliyle çalışıldığı için hizmet veremediğimiz az çocuk var, ulaşımımız iyi diye düşünüyoruz. Çankırı'da tüm çocuklar için farklı düzeylerde özel eğitim sınıfları var, kaynaştırma var, çocukların bütünleştirmesinde sorun yok.

Yapılan görüşmelerde, İstanbul gibi yüksek oranda çocuk nüfusu barındıran bir büyükşehirde meslek elemanlarının çabalarına rağmen iş birliği ve koordinasyon sürecinde MEB ile yaşanan zorluklara değinilmektedir. Yaşanan en önemli zorluk çocukların devamsızlıklarının takibinin zamanında ve etkili yapılamaması olarak değerlendirilmektedir. Meslek elemanları devamsızlık ve okul terkini en önemli risk göstergesi olarak algılamaktadır.

K: Biz okullarla çok zorlanıyoruz, tespit de zor, okullara çocuklar gidince de zor. Bir kere bize öğretmen 'sizin çocuğunuz' diyor. Nasıl benim çocuğum mu sadece hepimizin değil mi? Okullarda dışlanmaları söz konusu olabiliyor. (İstanbul).

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

K: Okullardan gelen bildirimler çok az bilgi içeriyor, çocuğu yönetici ve öğretene 183'e yönlendiriyor. (İstanbul).

K: Biz genel itibarıyla diğer kuruluşlardaki meslek elemanlarıyla konuşuyoruz. İlçe'deki tüm kurum ve kuruluşların meslek elemanlarıyla çalışıyoruz. (İstanbul).

K: Herhangi bir sorun bir kriz durumuna dönmeden önce çocuklarla ilgili gözlemleri varsa öğretmenlerin, tespit ettikleri bir risk varsa, bize SİR aracılığıyla iletinler. Herhangi bir ekonomik yoksulluk da olabilir bu, okula mutsuz gelen bir çocuğun ebeveyniyle olan problemi de olabilir gibi. (İstanbul).

K: İlköğretim Kanunu'na göre Milli Eğitim de bunun takibini yapmak zorunda. Hatta cezai işlem var ancak çeşitli sebeplerle Milli Eğitim bunun takibini yapmıyor. Bize bildiriyor. Çok da geç kalınmış olunuyor. Hâlbuki çocuk okula gelmediği andan itibaren alo demek lazım aileye ve orada başlamak lazım ama geç kalıyorlar. (İstanbul).

Yapılan görüşmelerde paydaşlarla çalışma ile ilgili en önemli tespitlerden biri yapılmış olan bir büyük veri araştırmasının ardından çıkmıştır. Bu kanıta dayalı tespit katılımcının ifadesiyle aşağıda sunulmuştur.

K: Örneğin çok büyük bir data da araştırmacılar verileri analiz ettiler ve koruma altına alan çocukların hepsini koruma altına alınmadan önceki en önemli deneyimlerinin okul terki olduğunu büyük data analizlerinde buldular. Cinsel istismar suça sürüklenme, küçük yaşta evlenme, çalıştırılma, dilencilik, suç örgütü üyeliği gibi vakaların hepsini incelediğimizde, okul devamsızlığının en önemli kriter olduğunu görüyoruz. Bunun üzerine yeni bir tartışma başlatıyoruz aramızda çocuklarla görüşürken çocuğun okula ne zaman gitmediğini, devamsızlık sebeplerini idareye ya da öğretmenle ilgili sorunlar yaşayıp yaşamadığını çocuğun kimlerle görüştüğünü ve devamsızlığı ortadan kaldırmanın nasıl mümkün olacağını düşünüyoruz. Ama bunu biz sadece sosyal hizmet olarak yapamayız paydaşımızla Milli Eğitim ile yapabiliriz. Hep birlikte okul devamsızlığının hangi riskleri neden olduğuyla ilgili daha yakın çalışıp okul devamsızlığı ile ilgili mücadele etmeliyiz

5.3.1.2. Tespitte Üniversitelerle İş Birliği

Yapılan görüşmelerde risk altındaki çocuğun tespiti için üniversitelerle iş birliğinin önemini vurgulayan katılımcılar da olmuştur. Özellikle risk haritaları çıkararak erişimi artırmayı amaçladıklarını vurgulamaktadırlar. Açıklamalar üniversiteler ile iş birliğinin önemini ve artırılması gerektiğini işaret etmektedir. Üniversiteler ile, risk önleme, tespit, uygulama, izleme gibi alanlarda iş birliği yapılabilir. Bu konuyla ilgili ifadeler aşağıda sunulmuştur.

K: Bizim şu an proje AR-GE ekibimiz olarak bir çalışma planlıyoruz. Biz üniversitenin sosyal hizmet bölümüyle de konuştuk. Biz çocuk hizmetlerinde Çankırı'nın risk haritasını çıkaracağız. Bunu yaparken de sosyal hizmet bölümümüzde okuyan öğrencilerimizden yararlanacağız. Sadece çocuğu baz alacağız. Çocuk bazında sorular oluşturacağız. Anketlerle gideceğiz evlere. SPSS ile analiz edeceğiz. (Çankırı, SHM)

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

K: Yoksulluk konusuyla ilgili zaten hemen müdahalelerimizi yapıyoruz. Risk derken çocuğun eğitimini önemsemeyen aileler var, çocuğun sağlık takibini doğru yapamayan aileler var ya da ihmale açık aileler var. Bizim risk kavramımız bu şekilde ekip olarak. Bunlar ekonomik riskten daha önemli. Eğitim, sağlık, ihmal. (Çankırı, SHM)

5.3.1.3. Paydaşlarla Çalışma ve İl Koordinasyon Kurulu

Paydaşlarla çalışma mevzuata göre il koordinasyon kurulları ile sağlanmaktadır. Her ilde ile özgü sorunlar il koordinasyon kurulunda ele alınmaktadır. Yapılan görüşmelerde il koordinasyon kurulunun önemini katılımcılar aşığıdaki açıklamalarıyla ifade etmişlerdir.

K: Açıkçası il koordinasyonda çözüm kolay oluyor. Çünkü vali bey gerçekten iki ayda bir toplanmaya özen gösteriyor. Vali bey gelmezse vali yardımcısı geliyor. Olmazsa bile ikili ilişkileri insanlar bozmak istemiyor. Hatta şunu söyleyebilirim. Çoğunlukla problem yaşadığımızda il koordinasyona taşımadan ikili ilişkilerle, toplantılarla çoğu sorunumuzu çözebiliyoruz. (Çankırı)

K: Örneğin danışmanlık tedbirinin uygulanmasında bir problem yaşanırsa, öğretmenler boşlarsa, öğretmenler planı hazırlamazsa, görevi yerine getirmezse. Orada İl MEB Müdürü de çok hassasiyet gösteriyor. Orada ikili ilişkiler çok etkili oluyor. (Çankırı)

K: Yönetmelikte bir de şöyle bir madde var takibi yapıp mahkemeye bildirmek de il sekreteryaya sorumlusunun. O yüzden ben hani her ay dosya taramak yerine Excel dosyası tutuyorum. Bunu il sekreteryaya sorumluları WhatsApp grubunda da konuşmuştuk. (Çankırı)

5.3.2. Uygulamada Paydaşlarla İş Birliği

Uygulama yani müdahale sürecinde tespit sürecinde olduğu gibi farklı paydaşlarla iş birliği gündeme gelmektedir. Burada da en önemli paydaşlar MEB ve Sağlık Bakanlığı olarak belirtilmiştir. Yapılan görüşmelerde meslek elemanları uygulama sırasında paydaşlardan aldıkları desteği ve alamadıkları zorlandıkları alanları bildirmişlerdir. Aşığıda her iki durum için de örnekler verilmiştir.

K: İstanbul olarak bizim daha hızlı düşünme ve hızlı hareket etme kapasitemiz ve pratiğimiz var. İstanbul için bu güce sahibi. Bütün koordinasyonu kurabilirim. Emniyeti ararım, göç müdürlüğünü ararım. WhatsApp grubumuz var göç müdürlüğü ile. İrtibat kişilerimiz var. Çocuk şube müdürüyle direkt kontakım var. Anında 3lü bir konferansla bağlantı kurabilirim. Savcıyı, başsavcıyı arayabilirim. (İstanbul, SHM)

K: Refakatsiz çocuklarla ilgili de Göç Müdürlüğümüzün onları barındıracağı bir merkezi olmadığı için arkadaşlarıma o konuda burada da teşekkür ediyorum. Çocukları bir gün dahi açıkta bırakmayarak ikili diyaloglarla derhal çocukların refakatsiz çocukların merkezlerinin bulunduğu yerlere naklini sağlıyoruz. Yani sokakta refakatsiz bir çocuk görsek hemen müdahale ediyoruz. Göç Müdürlüğü ile çok iyi çalışmalar

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

içerisindeyiz. Özellikle ilde kamu kurumları ile koordinasyonlarımız çok önemli bizim için. Örneğin Sağlık Müdürlüğü, STK'lar direkt iletişime geçip hızlıca iş halledebiliriz. (Çankırı, SHM)

K: İşte Gençlik Spor İl Müdürlüğü ile ortaklaşa geziler düzenliyoruz. Çocukları kurslara yazdırıyoruz. RAM'la sürekli iş birliği içindeyiz. Aynı zamanda da aileyi de bu noktada eğitmeye devam ediyoruz. Çoğumuz zaten aile eğitimcisiyiz. Aile içi iletişim konusunda, çocukların işte öfke krizleri, yaşam becerilerini artırmaları hususunda da aile ile sürekli eğitim halindeyiz. Aynı zamanda da bizden bu koruyucu önleyici hizmetlerimizden olan SED alan ailelere de kendi içimizde de projelerimiz var. Bakanlığımızla birlikte yürüttüğümüz okul destek projesi, dijital bağımlılık projesi, çocuklar güvende projesi gibi projelerde hepimiz aktif olarak yer alıyoruz. (Çankırı, SHM)

K: Madde bağımlısı çocuklar geliyor mesela, madde ile ilgili tedavi olmaları gerekiyor, ÇAMATEM'e ya da ilgili kuruluşa gidiyor, bir bakıyoruz geri gelmiş. Kuruma soruyoruz, tedavi olmak istemiyor diyor. Bir şey olmalı bu durum çocuklar için zorunlu olmalı. Biz ilaç kullanmadığında tedavi olmadığında ne yapabiliriz?

K: Çocukların benimsenmesi uygulamayı kolaylaştırıyor. Bizim çocuklarımız bazen okullarda dışlanabiliyor

K2: Ev bulma sorunundan dolayı okullarda çok çocuk olabiliyor. Okullar istemeyebiliyor. Çocuklar da gruplaşıyor ve sosyalleşme, kaynaşma sorunu olabiliyor. Bazen doz ayarlanamayabiliyor. Öğretmenler çocuklara ekstra iltimas geçebiliyor ve çocuklar bu durumu ayrıcalık olarak algılayabiliyorlar. Okullara gidip konuşarak, öğretmen ve müdürlerle anlaşmaya çalışıyoruz.

K: Okullara kalabalık gruplarla gittiklerinde dışlanabiliyorlar ama kendileri de ayrı bir grup oluşturmak istiyor.

Görüşmelerde vurgulanan bir diğer önemli konu uygulama sürecinde ve tespit sürecinde okul sosyal hizmetinin yokluğu olarak belirtilmektedir. Bu durumun bir koordinasyon eksikliğine yol açtığı ve bunun da çocuğun yüksek yararının önüne geçtiği bildirilmektedir.

K: Türkiye'de okul sosyal hizmeti yok. Okullarda sosyal hizmet yok. Psikolojik danışmanlık da sosyal hizmetle ilgili çalışmıyorlar. Böyle bir görev tanımları da yok. Millî Eğitim Bakanlığı direnç gösteriyor. Ancak biz Bakanlık olarak bunu artık bekleyecek durumda da değiliz. Bununla ilgili bir şey yapmamız lazım. Özellikle okullarda devamsızlık yapan çocuklarla alakalı. Hedefimiz o. (İstanbul, SHM)

Yapılan görüşmelerde uygulamada sürecinde özellikle göç alanında görev yapan paydaşlarla çalışma süreci vurgulanmıştır.

K: Mülteci çocuklarla ilgili olarak İl Göç İdaresi gibi paydaşlarla sorun yaşıyoruz. Aslında il göç idaresinin işlevselliğinin artmasına ihtiyacımız var. Ulaşım noktasında, temas noktasında mesela. (İstanbul, SHM)

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

K: Şey ile ilgili sorun oluyor. Çocuk geliyor mesela biri ben dayısıyım diyor. Çocuk da benim dayım diyor ama belgelendiremiyoruz. Süreç sıkıntı oluyor, il göçe yazıyor, onlar ülkesiyle yazışıyor, yazışma oluyor falan ama çoğu arkadaşım bu konuyla ilgili sorun yaşıyor. (İstanbul, SHM)

Görüşmelerde sivil toplum kuruluşları ile iş birlikleri de dikkat çekmiştir.

K: Tabiri caizse STK benim elim kolum ayağım. Hatta geçen ay huzur evinde STK'larla bir araya geldim. Onlara kadın hizmetlerini, çocuk hizmetleri vs. anlattım. Bize yardım edin dedim. Dedim ki biz size ihtiyaç duyarsak... Maddi ihtiyaç olur, manevi ihtiyaç olur, bizim bakanlığımız bizi çok maddi anlamda zor durumda bırakmıyor ama size manen ihtiyacımız var... O kadar memnun kaldılar ki. Çünkü STK'larla iyi geçinmek zorundasınız. Çünkü örneğin ihbar gelir STK'lara gider küçük bir yer olduğu için onları tanıyorlar. (Çankırı, SHM).

Çocuk evlerinde Bakanlığın birlikte çalıştığı STK temsilcileri, STK ve Bakanlık olarak nasıl çalıştıklarını şöyle ifade etmişlerdir.

K: Çocuk evlerinde yaptığımız birliktelik çocukların yararına, Bakanlık bir STK ile çalışmayı biz de Bakanlıkla çalışmayı öğrendik. Biz çocuk evlerinde çocukları destekliyoruz. Derneğimiz, dezavantajlı çocukların bedensel, zihinsel, ruhsal ve manevi gelişimlerini destekleyici çalışmalar yapmaktadır. Mahallelerindeki okullara giden çocuklarımız, okul sonrasında servislerle Eğitim Merkezlerimize gelerek kadrolu ve gönüllü öğretmenlerimizle gerçekleştirdiğimiz atölyelerde, değerler eğitiminin yanı sıra, okul derslerine destek, spor ve sanatsal alanlarda faaliyetlere katılmaktadır. Dernek çocuk evlerinin kiralanması, içinin döşenmesi gibi desteklerde bulunuyor. Ayrıca koruyucu aile olmayı teşvik eden faaliyetlerde de bulunuyoruz. Bununla ilgili gönüllü çalışmalar yapılıyor. Ya da gönüllü aileler var haftada bir gün çocukla zaman geçirmesi sağlanıyor (İstanbul, STK)

K: Bakanlık'ın verdiği bakım elemanları, ev sorumlusu var onlar bakanlık personeli. Bizim evlerimizde ayrıca derneğin ev danışmanları (sosyal çalışmacı, psikolog), bölge temsilcileri (bir üst seviye ÇEKOM benzeri), koordinatörlük şeklinde organize oluyoruz. Ev sorumluları çocuklarla ilgili değerlendirmeleri yapıyorlar. Ev danışmanları çocukları rutin şekilde ziyaret ederek gelişimlerini izliyor, ihtiyaçlarını belirliyor. Tüm bu işlemler Bakanlık personelinin koordinasyonu ile oluyor. Birlikte çalışıyoruz. 320 çocuk 40 meslek elemanı var. Eğitim merkezleri İstanbul'da 3 bölgede var. 68 tane destek verilen çocuk evi var. Eğitim, kulüp çalışmaları, atölyeler ve spor çalışmaları yapıyorlar. Okul dönemlerinde evlerinde çocuklara destek verecek gönüllü/ücretli hocalar buluyoruz. Çocuklara akademik, psikolojik destek veriyoruz. Dernek eğitim merkezlerinde deneyimli ve terapi eğitimi almış uzmanlardan terapi de alabiliyorlar. İleri durumlarda özel terapiye de gönderiliyor çocuk. Bunu da dernek karşılıyor.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

5.4. Risk Değerlendirmeye İlişkin Mevcut Durum

Görüşmeler için yapılan alan ziyaretlerinde çocuk refahı için risk oluşturabilecek alanlar görüşülmüştür. Bunların başında okul terkinin ve devamsızlığın geldiği belirtilmiştir. İstanbul'da risk taraması ile ilgili yapılmış olan büyük veri analizlerinin sonuçları da, eğitime devam etmeme ve okul terkinin çocuk refahını olumsuz etkileyen, çocuğu suça sürükleyen ya da ihmal ve istismara açık hale getiren en önemli risk faktörü olarak ortaya koymuştur. Katılımcıların bu duruma ilişkin ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

K: Yapılan araştırmalar bizim projelerde yaptığımız yapay zeka risk taramalarından öne çıkan en önemli risk okul terki. Eğitimde olmayan çocuk tüm risklere açık (İstanbul)

K: İşte okula gitmeyen çocuk sokakta. Suça bulaşıyor, aile parçalanmış oluyor takip etmiyorlar, maddeye karışabiliyor. Çocuk okula gitmiyorsa muhtemelen ailede bir sorun var. (İstanbul, SHM)

5.4.1. Sosyal Medya ve Yanlış İnternet Kullanımı

Meslek elemanlarının, çocuklar için risk olduğunu düşündükleri önemli bir alan da yanlış internet kullanımındır. Aşağıda bununla ilgili ifadeleri yer almaktadır.

K: Sosyal medya ve olumsuz internet kullanımı şu an koruyucu ailelik hizmetindeki önemli risk alanları arasında yer almaktadır. Aile eğitimiyle ailelerle iş birliği kurabiliyor olmak bu noktada önem taşımaktadır (İzmir)

5.4.2. Madde Kullanımı

Alan ziyareti sırasında özellikle iki büyük şehirde madde kullanımı ile ilgili risk görüşmelerde ön plana çıkmıştır.

K10: İzmir'deki en önemli risk şu anda çocuklar için madde kullanımı ve bağımlılık sorunudur.

K3: 5395 sonrası profil çok değiştı. Önceden yoksulluk içindeki, kimsesi olmayan, ihtiyaç sahibi insanlar gelirken şimdi madde kullanan, SSÇ ya da suçun mağduru geliyor kuruluşlarımıza. Artık terk bebek sorunumuz kalmadı bizim örneğin.

5.4.3. Hizmetlere Olan Bağımlılığın Oluşturduğu Riskler

Bu risklerin dışında sosyal, eğitim ve rehabilitasyon desteği verilmediğinde hizmetlere olan bağımlılık artmaktadır. Bu durum alanda aşağıdaki gibi ifade edilmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

K: SED alan çocuk, SED alan bireye dönüşmüş. SED döngüsü oluşmuş. "Biz bizim çocukların çocukluklarına bakmaya" başladık. Bu döngü eğitimle kırılabilir ancak bu mümkün olmuyor. Aileleri ikna etmek zorlaşıyor. Kendi hayatlarının, kendi ellerinde olmasını sağlamak zor oluyor.

K: Bize gelen çocukların büyük bölümü ihmal, istismar, şiddet gibi sebeplerle geliyor. Ekonomik sebeplerle geleni hatırlamıyorum. Çocukların yaşam alanlarında iyileştirme yapmak lazım. Bazı çocuklar üç nesil burada oluyorlar. Evdeki, sağlıktaki ve okuldaki dönüşümü sağlamak lazım.

K: Bizler bize bağımlı bireyler oluşturmamak için onları güçlendirme temelli çalışmak istiyoruz. Yaptığımız çalışmaların verimli olduğunu nasıl anlıyoruz? Takip ettiğimiz vakalar bir süre sonra yavaş yavaş bağımsızlığını ilan ediyor. Örneğin kurum bakımında ayrıldı, danışmanlık tedbiri verildi, sonra bakıyoruz iş hayatı vs. devam ediyor... gibi. (İstanbul, SHM)

Kurum bakımına yönlendirilen çocuk sayısının azaltılması konusunda İzmir ve İstanbul'da koruyucu aile çalışmalarına önem verildiği ancak koruyucu aile olmak isteyen ailelerin daha çok kız çocuklarının koruyucu ailesi olmayı tercih etmeleri nedeniyle kuruluş bakımında kalan 5 yaş üstü erkek çocukların sayısının dikkat çekici olduğunu belirtmişlerdir.

K4: Koruyucu aile başvurularında çoğunlukla kız çocuk istiyorlar. 3-4 yaşlarında çocuk istiyorlar. O da ailelerin birikmesine ve bazı çocukların kuruluş bakımında kalmasına sebep oluyor. Bu durum onlar için risk.

5.5. Kalite Sistemi ile İlgili Görüşler ve Mevcut Durum

5.5.1. Bir Kalite Sistemi Olarak Mevzuat

Uygulamada olan mevzuat çocuk koruma alanında standartları ve kaliteyi belirleyen en önemli kaynaklar olarak dikkat çekmektedir. Görüşmelerde mesleki deneyimi olan ya da yeni başlamış meslek elemanları, uygulama sürecine ilişkin tüm kriter kaynağı olarak mevzuata işaret etmişlerdir. Katılımcılar özellikle 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve 2828 sayılı Sosyal Hizmet Kanununun onlara verdiği güçlerden bahsetmişlerdir. Koruyucu aile ve evlat edinme sistemleri için ise oldukça yapılandırılmış mevzuatın standartlaşmayı sağladığını bildirmişlerdir. Bununla birlikte aynı durum çocuk evleri ve çocuk ilk kabul birimleri için geçerli değildir. Burada çalışan meslek elemanları yönergelerinin olmaması nedeniyle yaşadıkları zorluklardan bahsetmişlerdir.

K: Mevzuatın kendisi temel bir standartlaşma sağlamaktadır. Örneğin Medeni Kanun, 2828, 5395 ve Koruyucu Aile Yönetmeliği bunlar arasında sayılabilir (İzmir).

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Mevzuata ve standartlara ilişkin vurgunun yanı sıra meslek elemanları, uygulamadan gelen güçten ve vakaya özgü sorunların çözümünden de bahsetmektedir.

K: Bununla birlikte bazen esnetilmesi gereken durumlar oluyor. Örneğin aile ilk geldiğinde mevzuata ilişkin temel kriterlere göre o aileye çocuk verilir verilmeyeceğine temel olarak bakılıyor. Sonra da daha vakaya özgü bir çalışma başlıyor.

K: Biz Çankırı'da çocuk yararına bir şey yapmak istersek yaparız, mevzuat zaten genel olarak bizi kısıtlamıyor ama buradaki yönetim sistemi de kısıtlamıyor (Çankırı)

Yapılan görüşmelerde bazı mevzuatın ise hizmet sunumunu ve kalitesini zorlaştırabiliyor olduğundan bahsedilmiştir. Buna özellikle koruyucu aile sistemindeki bazı yasal düzenlemeler örnek gösterilmiştir.

K5: Hukuki zemine ilişkin sıkıntılar var. Meslek elemanlarımız donanımlı ancak mevzuatta tıkanıyorlar

K8: Medeni Kanun'dan ve Ceza Kanunundan kaynaklı sorunlarımız var. "Kamu vesayeti" olmadığı için çocukla ilgili işlerin yürütülmesiyle ilgili sorunlar yaşıyoruz. Hem koruyucu ailede hem de evlat edinmede.

Görüşmelerde mevzuatta yer almayan ancak uygulama standartları olarak sistemde meslek elemanlarının karşısına çıkan bazı durumlar da riskleri artırabildiği belirtilmiştir.

K: Diğer taraftan SED hizmet ile ilgili olarak aileler özelinde hizmet üretmek gerekiyor ancak örneğin 2 çocuktan fazlasına ekonomik desteğe genel olarak sıcak bakılmıyor. Bu da mesleki karar almayı ve çocuk refahına ilişkin yapılacak çalışmalar açısından sorun yaratabiliyor.

Mevzuatla ilgili güçlendirilmesi gereken yönler olarak katılımcılar, personel sayıları, sürelerle ilgili eksikler ve alandaki sorunlara çözüm sunan mevzuat beklentisine dikkat çekmiştir.

K: Koruyucu aile hizmetinde bir meslek elemanı 20 tane aileyle ve çocukla ilgilenebilir deniyor mevzuatta. Ancak neredeyse bu sayının iki katı kadar bir sayıyla hizmet sunulmakta. Her hizmet için mevzuatta sayı ve süreye ilişkin ibareler konulmalı, dosya/vaka sayısı, izleme/takip süreleri vb...

K5: Çocuklarla ilgili yapılan işlemlerde uygulayıcıların ve kuruluş müdürlerinin görüşleri dikkat alınmalı.

K: Ücretsiz kreş hizmetleri sunmamız gerekiyor bazen onun kontenjanlarının artırılması. Ekonomik sıkıntı yaşayan ve çalışabilecek anneler için bu çok önemli. Sıra gelmesi zor olabiliyor. Sıra gelene kadar çocuk okula başlıyor zaten. (Çankırı, SHM)

K: Bir de mevzuat işinizi kolaylaştırıyor mu diye sormuştunuz. şöyle İstanbul büyük. Bir danışmanlık tedbirinin onaylanması iki ayı buluyor mahkemeden. Biz mesela hemen başlatıyoruz. Ertesi güne randevu yazıyoruz. (İstanbul, SHM)

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanununun sosyal çalışma görevlileri tanımlaması, sahada personel niteliğine ve personelin mesleğine göre hangi işi hangi meslek elemanının yapabileceğine ilişkin tartışmaların varlığı görülmektedir. Farklı yönetmeliklerdeki farklı isimlendirmelerin, sahadaki iş yoğunluğunu artırdığı ve yönetmeliklerle desteklenen aynı işi yapmak için tanımlanmış iş tanımları katılımcılar tarafından aşığıdaki şekilde ifade edilmiştir.

K: Bizim iki danışmanımız da klinik psikolog. Biz biliyoruz ki o çocuk artık kurum bakımına alındıysa alınması gerekiyordu. Bu da yılda bir ikidir. O da artık anne baba vefat etmiştir kimse yoktur vs. Danışmanlık tedbirlerini yıllardır bu tedbiri yürüten klinik psikolog, psikolog ve sosyal hizmet uzmanı arkadaşlar yürütüyor. Dosya yükü çok ama profesyonel ve uzmanlaşmışlar. Farklı projeler kapsamında eğitimde aldılar, farklı etkinliklerle çalışıyorlar /İstanbul SHM)

K: Danışmanlıkta desteklenmeliyim sosyoloğum ve krize müdahale ile ilgili bilgilerim sınırlı olabiliyor, ama her vaka kriz. SHM yeni kurulduğu için iş yükü fazla ve desteğe ihtiyacım oluyor.

K: Herkes her şeyle ilgileniyor başka yerlerde. Meslek elemanı da az olduğu için. (İstanbul, SHM)

5.5.2. Bir Kalite Sistemi Olarak “Komisyonlar”.

Yapılan görüşmelerde, farklı aşamalarda kurulan komisyonların kalite sisteminin önemli bir aşaması olarak algılandığı görülmüştür. Komisyonlar ayrıca yeni başlayan meslek elemanları için bir danışma sistemi de oluşturmaktadır.

K: Koruma altında alınmadan önce 5 kişiden oluşan, farklı meslek elemanlarından oluşan, bir komisyonda değerlendirme yaptıktan sonra koruma altına alıyoruz. (Çankırı, SHM)

K: Her aşamada komisyon var İstanbul’da, iyi işletiyoruz biz komisyon sistemini, mevzuatın dışında da komisyonlar kurduk, böylece koordinasyonu da rahat sağlayabiliyoruz (İstanbul)

K: Koordinasyon kurullarımızı düzenli topluyoruz. Örneğin başsavcımız değiştii hemen gidip ziyaret ediyoruz. Düzenli irtibatı sağlıyoruz. Tabii şeyin de önemi var. Belirli görevdeki kişilerin sürekli değişmemesi. Değişecek olsa bile, örneğin koordinatörümüz değişiyor, 3 aydır yetiştiriyoruz onu. (İstanbul, SHM)

K: Bazı yönetmeliklerde var ama bütün yönetmeliklerde olmalı. Bu sayede kurumdan ne çıktığını görüyorum. Komisyon raporları aynı zamanda iyi bir takip mekanizması. Nasıl raporlar yazıldığını komisyonla takip edebiliyorum. (İstanbul, SHM)

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

5.5.3. İllere Özgü Farklılıkların Sisteme Etkisi

İllerin büyüklüğü, hangi bölgede bulunduğu, göç alıp almadığı, il teşkilatının yapılanması ve kadro özellikleri o ilde gerçekleşen sosyal hizmet uygulamalarının kalitesini etkilemektedir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

K: Şimdi biz çocukların KİOÇ statüsüne düşmemesi için burada gerçekten koruyucu önleyici tedbirleri, küçük de bir yer olduğu için, gerçekten iyi uyguladığımızı düşünüyoruz. (Çankırı, SHM)

K: Ulaşım açısından burası daha kolay. Bir sıkıntı yaşadığımızda İl MEB müdürünü ararak direkt ona bağlarlar örneğin. (Çankırı, SHM)

K: Bir de mevzuat işinizi kolaylaştırıyor mu diye sormuştunuz. Şöyle İstanbul büyük, bir tedbirin onaylanması iki ay buluyor mahkemen. Biz mesela hemen başlatıyoruz. Ertesi güne randevu yazıyoruz. (İstanbul, SHM)

K: Danışmanlık tedbiri zaten çocuk için istenmiş oluyor ve aile de gönüllüyse hemen başlıyoruz. Yasallaştırmak için aileden bireysel danışmanlık talep dilekçesi alıyoruz ve rızayla yapmış oluyoruz. Yasal zemini de bu şekilde oluşturuyoruz. (İstanbul, SHM)

K: İstanbul'daki vaka sayısını Anadolu'daki bir ile taşırsanız o il kendi kendine gelişir. Çünkü hızlı hareket etmek zorundasınız. (İstanbul, SHM)

K: Hemen bir sorunu tespit ediyoruz. Bakanlık beklemeden hemen hızlıca karar almak zorunda kaldığımız oluyor. Başka illerde bir vaka olduğunda bazen valiye kadar ayaklanıyorlar. Örneğin Suriyelilerin geldiği ilk dönem burada günde 20 tane geliyordu zaten. Dolayısıyla biz çoktan her şeyi planlamıştık. (İstanbul, SHM)

5.5.4. İhtiyaçlar Doğrultusunda Kalite ve Standart Oluşturma (Alternatif Kalite Sistemleri)

İzmir ve İstanbul illerinde çocuklara yönelik hizmet kalitesinin artırılması ve sorunların hızlı çözümü için pek çok örnek uygulama mevcuttur. Özellikle Türkiye'deki çocuk korumanın %30 dan fazlasını yöneten İstanbul ili kendi içerisinde mevzuata uygun çözüm yolları üretmiştir. Aşağıda bu uygulamalara yönelik örnekler bulunmaktadır. Bunlardan en göze çarpanı prokütük sistemi ve prokütüğe dayandırdıkları iş akışlarıdır. Bu yöntemle performans ölçümlerini iş akışı ve dosya çözümü hızı odaklı ölçmeye çalışmaktadır. Sistem, özellikle sistemdeki başvuru dosyalarının işlem basamaklarının izlenir olmasını ve arşivleme, geri çağırma gibi adımları desteklemektedir. İyi bir uygulama örneği olarak değerlendirilen Prokütük'ün tanıtımı şöyle yapılmıştır.

K: Prokütükte çalışmaya 2015 yılında bir çip çalışması ile başladık iki yıl yoğun bir şekilde çalıştık üç yaklaşımla koordine etmeyi amaçladık bunlardan birincisi esas bir işi neden yapıyoruz ikincisi amaç üçüncüsü de usul nasıl yapıyordun cevabını veren yaklaşımlar. Sosyal hizmet sunumunun özü bence bu

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

üç kriter. Bununla birlikte sosyal hizmet yönetiminde pek çok farklı alanda çalıştık bunları prokütüğe yansıtma için uğraştık Koordinasyon mekanizması üzerinde çalıştık sosyal incelemeyi izleyebilme istedik yapay zekayı kullanabilir miyiz diye düşündük ölçmek test etmek dahil değerlendirmeyi nasıl yaparız dedik var olanı nasıl daha iyi kullanırız odaklandık. İlk ve başlarken amacımız idari yapılanmayı koordine etmek için çocuğu değerlendirmektir. Programı yazılım içerisinde birleştirecek en önemli amacımız programın Bakanlığın bilgi işleminin bulutuna girebilmesiydi. Mekanizmalardaki bilgilerin toplanıp bir elden izlenebilmesi oldukça önemliydi yapılan çabalar sonucunda 2018'de bakanlığın bulutuna küçük girmeyi başardı.

Başarıyla uygulanan sistemlerin benimsenme nedenleri arasında ek iş yükü getirmemesi ve meslek elemanının işine yaraması gibi kolaylaştırıcılar sayıldı. Aşağıda özellikle Prokütük'ün neden benimsendiğine dair bazı görüşlere yer verilmiştir.

K: Başarısının sırrı sosyal hizmet sürecin işin içine katmasıydı. Meslek elemanları, idareciler sistemi içerisinde veri giren herkes zaten yazdığı evrakları sistem içerisinden yazıyor onaylıyor ve veri girişi sağlıyor ek bir iş istemiyor. Farklı ara yüzler var bu farklı ara yüzleri de farklı pozisyondaki meslek elemanları görebiliyor ama en güçlü yanlarından bir tanesi bu sistem içerisine var olan tüm dosyaları ekliyor mahkeme kararları tutanaklar sosyal inceleme raporları yapılan diğer resmi işlemler kardeşleri varsa dosyadaki sistemle kardeşleri de birbirleri ilişkilendiriyor. Teknoloji geliştikçe prokütük de geliyor. Teknoloji ilerledikçe daha önceki yapılan hataların azaltılmasını sağladık tekrar girişlerini azalttık, verilerin doğruluğunu, verilerin sisteme daha kolay girilmesini giderek iyileştirdik.

İzlenebilir bir sisteme ilişkin gelecekte nelerin planlandığı da kalite çalışmalarının devamlılığı açısından önemlidir. İzlenebilir bir sistem oluşturmuş illerin gelecekte programları ile ilgili neler planladıklarına ilişkin görüşleri bulunmaktadır.

K: Sosyal hizmetteki iş akışı oldukça yapılandırılmış ve zamana dayalı bir iş akışı sıralı olan bu iş akışını yazılımla güçlendirmek gerekiyor bu yazılımlar dünyada olduğu gibi Türkiye'de de giderek gelişecek bu sistemlere girilen bilgiler bir süre sonra yapay zeka kullanılarak, daha önce alınan kararlara dayalı yeni mesleki kararlar vermeye yardımcı olacak. Bu sadece çocukları koruma altındaki süreçlerini düzenlemede yardımcı olmayacak yapay zeka bizlere girilen bu verilerden risk haritaları da çıkartabilecek böylece bizler sosyal hizmet döngüsünü kurabilmek için risk haritalarını doğru çıkartabileceğiz. Çocuk risk altında kalıyor mu bu çocuğun durumuna benzeyen daha önce koruma altına alınmış mı, çocukların ortak özellikleri neler, göstergeler hangi durumlara yoğunlaşmış bunların üzerine odaklanmak gerekiyor ama yeni ikinci nesil sistemler ve yapay zeka bizlere bunu sağlayacak hatta büyük verilerle yaptığımız bir çalışmada riskleri tahmin etme ile ilgili kriterleri belirlemeye başladık bile (İstanbul).

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

5.6. İzleme Sistemine İlişkin Görüşler

Müdahale aşamasında izlemeye ilişkin uygulamalar farklı hizmet sunum modelleri kapsamında raporlanmıştır. Kuruluş bakımında, koruyucu aile yanında, SHM başvurularında izleme sürecinin nasıl gerçekleştiğine ilişkin görüşler aşağıda verilmiştir.

K: Her çocuk için 3 aylık periyotlarda raporlar tutuluyor. Diğer taraftan çocukların kütük defterleri çok kapsamlı tutuluyor. YBS'de tutuluyor kayıtlar (İstanbul).

K8: Koruyucu ailelikte biz çocukları doğrudan okulda takip ediyoruz. Tespitte en iyi yöntem okul sistemini iyi değerlendirmek. Her dönem başı okullara gidip yönetime, rehberlik öğretmenine, sınıf öğretmenine kartvizit bırakıyoruz. Bize 7/24 ulaşabilirsiniz diyoruz (İstanbul koruyucu aile)

K: Herhangi bir modülümüz yok. Biz Excel'de manuel olarak takip ediyoruz. İlk başvuruda burada formlarımız var. Gelen vatandaşı görüşüyorlar. Detaylı bilgiler alınıyor. Orada başlıyor süreç. (Çankırı, SHM)

Alanda danışmanlık tedbiri, bakım tedbiri alınmayan çocuklar için önemli bir izleme süreci olarak karşımıza çıkmaktadır.

K: Hem koruyucu hem de rehabilite edici anlamda aileye destek olan bir süreç danışmanlık tedbiri. Danışmanlık tedbirini başka tedbirler için de kullanıyoruz. Danışmanlık tedbiri aynı zamanda bir takip mekanizması oluşturuyor. Süreç içerisinde bir sağlık durumu varsa sağlık tedbiri, eğitim sorunu varsa eğitim tedbiri talep ediyoruz. Yapalım da bitsin diye bakmıyoruz. (İstanbul, SHM).

K: Birincisi her ailenin dinamiği bunu belirliyor. 5 yıl süren de 5 ay süren de oluyor danışmanlık sürecinde. Aile kendisi geribildirimler veriyor. Çocukla ilgili daha iyiyiz, herhangi bir sorunumuz kalmadı vb. diyor aileler. Danışmanlık sürecini yine her zaman destek olmaya açığız bekleriz diyerek bitiriyoruz. Bana dosya üzerinden ve aile ile yaptığım görüşmelerden sorunlar ve ihtiyaçlar gelir aile ve çocuk için. Sonra buna göre bir plan yapılır. (İstanbul, SHM)

5.7. Personel niteliği ve niceliğinin kaliteye etkisi

Yapılan görüşmelerde personelin niceliği ve niteliği meslek elemanları, bakım elemanları ve yöneticiler açısından değerlendirilmiştir. Katılımcılar özellikle çocuk hizmetlerinde görev alacak personelin bu alanda deneyimli olması gerektiğini ve personelin kalıcılığının önemini vurgulamaktadırlar.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

K: Mutlaka personel desteğine her zaman ihtiyacımız var. Fiziksel koşulların iyileştirilmesine ihtiyaç var. Hizmetin niteliğini artırmamız için buna ihtiyacımız var. Örneğin incelememi daha detaylı yapabilirim. Görüşmemi daha uzun yapabilirim. (İstanbul, SHM)

K: Ben SED ön başvurudayım. Ayda 800-900 kişiyle görüşme yapıyorum. Konak SHM'de. Temel bilgileri alıp kişi öyküsü alıyorum. SED için uygun olup olmadığı konusunda görüş bildiriyorum. Yönlendiriyorum. Ciddi bir iş yükünden bahsediyoruz aslında

K: Mesleğe ilk başlayan personelin hemen çocuk alanına gelmesini ve bu çocuğu (kuruluşa) alalım mı almayalım mı gibi yorumlar yapmak durumunda kalmasını doğru bulmuyorum. Örneğin danışmanlık verecek kişinin, hiçbir ek eğitim olmaksızın, üniversiteden çıkıp gelip burada danışmanlık ver şeklinde bir uygulamayı da doğru bulmuyorum. Çünkü o danışmanlık verecek kişinin başka alanlarda mutlaka bir eğitim almış olması gerekiyor. (İstanbul, SHM)

K: En az iki yıl sosyal hizmetlerde çalıştıktan sonra bu alana gelmeleri önemli. (İstanbul,)

K: Bazen çalışmalarımız kişinin özverisine kalabiliyor. İş yüklerimiz farklı olabiliyor. Bu da motivasyon kaybına sebep olabiliyor. Bazen bu adam bu meslekte olmamalı dediğimiz insanlar oluyor. Ben bir idareci olarak söyleyeyim eğer böyle biriyle karşılaşıyorsam o kişiye o hassas alanda çalıştırmıyorum. İstemedenden de olsa bir çocuğa zarar vermemek için. (İstanbul, SHM)

Yapılan görüşmelerde danışmanlık tedbirini sürdüren meslek elemanlarının çeşitli özel alanlarda aldıkları bir eğitimin olup olmadığı ya da hangi danışmanlık yöntemini kullanıldığı, buna ilişkin eğitimler alınıp alınmadığı gibi sorularda sistematik bir işleyişten çok bireysel çabaların ön plana çıktığı görülmüştür.

K: Kendi bireysel olarak aldıkları eğitimler var. Onlar kendilerini yetiştiriyorlar. Kendi bireysel çabalarıyla kendilerini geliştirmişler. Kendilerine yatırım yapıyorlar. (İstanbul, SHM)

K: Bakanlık desteği ile aldığımız eğitimler de var. Uzun zamandır yenilerini almıyoruz ama daha önceki yıllarda bu alanla ilgili eğitimler almıştık. Tabi alan çok ilerledi yeni teknikler çıktı, yenilenmemiz gerekir.

K: Koruyucu aile sisteminde eğitim veren ve alan sistemi tam çalışmamakta. Yapılandırılmış koruyucu ailelik eğitimlerimiz var ancak bu eğitimler genel olarak sürecin öncesinde ya da başlarında veriliyor. Bunun dışında süreç içerisinde ise danışmanlık süreçleri devam ediyor. Meslek elemanlarını güçlü tutan ve sözü dinlenen kişi haline getiren şey bilgi gücü. Aile bilgili olduğu bir meslek elemanıyla çalıştığında durumu anlıyor ve sürece destek vermeye başlıyor. Koruyucu aile birimindeki her meslek elmanı eğitim alıyor. Ailelere destek olmak için ayrıca bir de eğitici eğitimi almış olanlar ve onlar her yıl diğerlerine destek oluyorlar (İzmir).

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

5.8. Kuruluşlar Özelinde Mevcut Durumun Kalite Açısından Değerlendirilmesi

5.8.1. SHM'lerin değerlendirilmesi

SHM'lerin değerlendirildiği görüşler aşağıda sunulmuştur. Başlıkta SHM özelinde iş yürütme biçimine ilişkin deneyimlere ve SHM'ler içinde çocuk hizmetlerinin yapılanmasındaki yerine odaklanılmıştır. Genel olarak katılımcılar çocuk hizmetlerinin ayrı yapılandırılması gerektiğini belirtmiştir.

K: Çocuk hizmetlerinin ayrı yapılması gerektiğini düşünüyorum ben. Şu an ki SHM'ler içerisinde çocuk hizmetleri için ayrı birim olmalı. SHM yönetmeliğinde de çalıştık biz bunu. Merkez içinde birleşmeler... Çocuk hizmetleri ayrı bir birim olmalı. (İstanbul, SHM)

K: SHM olarak biz şu an çocukla ilgilenen birim farklı. Yaşlı, engelli ile ilgilenen birim farklı. Kadın hizmetleriyle ilgilenen birim farklı. Her alanda en az iki meslek elemanı olacak şekilde öyle bir planlamayı biz şu an yaptık. Pek çok ilçede böyle. Yeni açılanlarda da planlama bu şekilde yapılmaya çalışıyor. Bizde çocuk hizmetleri ayrı örneğin ve burada iki meslek elemanı var bunlar sadece KİOÇ vakalarına bakıyor. (İstanbul, SHM).

K: Öncelikle vakanın takibi açısından çok büyük bir avantaj. İkincisi ister istemez her alanda çalıştığınız zaman detayları kaçırma ihtimaliniz çok fazla oluyor. Yaşlıya baktığınız bakış açısıyla çocuğa baktığınız bakış açısı elbette ki aynı değil. Orada detayları değerlendirmek için bir alanda uzmanlaşmak, ihtisaslaşmak... Meslek elemanlarının o alanda eğitilmesi, danışmanlık, çocuk hizmetlerinde çalışanların farklı bir eğitime kanalize edilmesi, o anlamda da hizmet kalitesini artıracaktır diye düşünüyorum. (İstanbul, SHM)

Yapılan görüşmelerde katılımcılar SHM niteliklerinden bahsederken süpervizyon gereksinimlerinden ve sistematik olmayan tanımlanmamış süpervizyondan da bahsetmişlerdir. Bununla ilgili alanda bulunan çözümler şöyle ifade edilmiştir.

K: Ben buraya gelince adı süpervizyon olmasa da X kişisi burada deneyimleriyle bana çok yardımcı oldu. Bana katkıları çok büyük oldu. (İstanbul, SHM)

K: Uygulamada meslek elemanları birbirine destek oluyor ancak resmi bir süpervizyon yapısı yok. Vaka toplantıları yapılıyor. (İstanbul, SHM)

K: Oryantasyon yapıyoruz. Evet. İzin almaya gittiğimizde bile bıraktığımız işleri çaprazdaki arkadaşına anlatıp gitmek zorundayız. Çünkü çocuk risk grubu anında müdahale etmek gereken bir risk grubu. (Çankırı, SHM)

K: Kendi hocalarımızı arayabiliyoruz süpervizyon desteğine ihtiyaç duyduğumuzda. Kendi aramızda konuşuyoruz. (Çankırı, SHM)

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

K: Bahsetmiştik ya 5 kişilik vakaları değerlendirdiğimiz farklı meslek elemanlarından oluşan bir komisyon var. Meslek elemanı kendince arada kaldı diyelim bu gibi durumlarda çocuğun yüksek yararı gözetilerek, herkes kendi eğitim aldığı alan dahilinde, vaka tartışılıyor ve oy çokluğuyla ya da oybirliğiyle karar veriliyor. Atıyorum meslek elemanının kararı bakım tedbirinin uygun olmadığı yönünde olabiliyor ama farklı bakış açıları da buna dahil olduğun bakım tedbiri kararı çıkabiliyor. (Çankırı, SHM)

K: Bizim kalite güvencemiz süpervizyonluk aslında, İstanbul'da komisyonlarla sağlıyoruz bunu, hem yetiştiriyoruz, hem takip ediyoruz, her komisyonda deneyimli arkadaşlar var, konu ne olursa olsun. Bu alanlar bizim arkadaşlarımızı eğittiğimiz alanlar

K: Koruyucu aile özellikle komisyonlarla güçlü İzmir'de. Birlikte değerlendiriyoruz. Türkiye için çok ileri bir orandayız bunu tecrübeli ekibe ve komisyon çalışmalarına borçluyuz.

5.8.2. Çocuk Evi Sitesi, Çocuk Evleri ve İhtisaslaştırılmış Çocuk Evleri Sitelerinin Kalite Sistemi Açısından Değerlendirilmesi

Görüşmelerde özellikle MS ve ÖD sisteminin alanda uygulandığı yatılı kuruluşlar, var olan ÖD sisteminin alt basamaklarına göre katılımcı görüşleri verilmeye çalışacaktır. Aşağıda öncelikle İÇES'lerde MS ve ÖD nasıl uygulandığı ile ilgili katılımcı görüşleri sunulmuştur.

K: Biz uzun yıllardır, ilk çıktığından beri kuruluşumuzda öz değerlendirme sistemini uyguluyoruz. Bu sistem ekip işi, raporlamalarımızı da düzenli olarak gönderiyoruz Bakanlığa. Uygulamada güçlük başlangıçta yaşandı ama sizin zihninizde kurumda sistem oturduktan sonra işler daha rahat ilerliyor. ÖD size kuruluşunuz hakkında düşünme fırsatı sunuyor, güçlü yönler neler, zayıf yönler neler, yapamıyorsan neden, neyi başardın, ne olacak ne oldu tüm sistemi düşünüyorsun. Unuttuğunuz bir kesim kalmıyor, ÇODEM'lerin (İÇES) içi doluyor (İzmir).

K: Size bu yılki raporumuzu örnek olarak anlatayım, bir kere hazır formlarımız var, sisteme giren her çalışan için, sözleşmeler, bilgilendirme formları, kurum tanıtım formları, çocuklar için el kitapları, tanıtım kitapları, bir çok materyal üretiyorsunuz bu sistemle ama en önemlisi. Mesleki uygulamadan başlayalım bizim ÇODEM (İÇES) için, kuruluşun hedef ve felsefesi çocuk hakları açısından değerlendiriliyor kanıtlarıyla. Günaydın toplantılarının içerikleri, verilen eğitimler, kapsamları anlatılıyor. Mesela bu sene Covid sürecini nasıl ele aldık onu da ekledik. Maske ve hijyen eğitimleri anlatıldı raporda, ihmal istismarla nasıl çalıştığımızı ÇİM süreçlerini nasıl başlattığımızı nasıl devam ettiğimizi raporluyoruz mesleki uygulamalarda, Özellikle BİRDEF kayıtları, uygulama raporlarından bahsediyoruz. Tüm uygulama planlarında çocuğun görüş ve istekleri yansıtılıyor. Bu planlarda çocukla ilgili eğitim, sağlık, sosyalleşme, aile ilişkileri, ulaşılmak istenen hedefleri ve eylem planlarını belirtiyoruz. Aileleri de sürece katıyoruz, aile formları, aile tanıtım broşürleri, aile görüşme raporları, hizmet kalitesi değerlendirme formu yine kanıt olarak sunuluyor. Geçiş ve aylık planlamalarını da yapıp raporluyoruz.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Değerlendirme süreçleri açısından çocukların ve ailelerin katılımı oldukça önem taşımaktadır. Görüşmelerde ÖD sistemine göre çocukların ve ailelerin sürece katılımı nasıl sağladığına ilişkin katılımcıların ifadesi şu şekildedir:

K: Çocukların katılımı ÖD ve MS temeli, çok önemsiyoruz biz bunu, dilek şikayet kutuları, anketler, çocuk temsilcileri, bireysel görüşmelerde bize gelenler, günaydın toplantılarında tartışılıyor, rahatlıkla iletiyorlar bu süreci. Çocuk temsilcisi seçerek demokrosiyi de öğretiyoruz.

K: Şöyle ailenin taleplerini de zaten her hafta aile görüşü alıyoruz. Süreç içinde biz her hafta sonu zaten aile görüşleri için çocuğa yaptığım her şeyle ilgili veli izni almak zorundayız kurumlarda. Çocuğu bir okul gezisine götürürken bile izin almak zorundayız. Dolayısıyla zaten veli onayı ile yapıyoruz her şeyi. (İstanbul, SHM)

K: Raporun diğer bir yönü beslenme ve sağlık kriterleri bunları dolduruyoruz, oyun eğence kalite değerlendirme alanı var, sosyal etkinlikleri raporluyoruz. BİRDEF üzerinden alınan yetenek ve ihtiyaçlarla ilgili rehabilitasyon süreci de buraya eklenmektedir. ANKA bizim elimizdeki en önemli araç mesleki uygulamalarımızın ve davranış kontrolünün nasıl yapılacağını anlatıyor bize.

K: Personelin alındıktan sonraki tüm eğitimlerini düzenler ÖD, personelin eğitim ve gelişimini nasıl yaptık raporlarız. Kuruluştaki kaynaklardan bahsettiğimiz bir bölüm de var, yeni ve imkânları lan bir kuruluş bu çocuklara nasıl yansıyor, raporluyoruz. Yönetim bölümü de var, kuruluş faaliyetlerini nasıl planladığımız, raporladığımız mevcut. Evrak yönetimi de bir bölüm gizliliği ve kayıt yönetimini nasıl yapıyoruz.

Bu iyi örneklerin dışında görüşmelerde bazı ÇODEM'lerde (İÇES) ve Çocuk Evleri Sitesinde ÖD ve MS uygulamasında zorlandığı da ifade edilmiştir.

K: Biz personel ve kaynak yetersizliği nedeniyle zorlanıyoruz ÖD ve MS uygulamada, başlangıcını anlamada da zorlandık. Eğitimi almamıştık var olan uygulamalardan ilerlemeye çalıştık.

K: Bizim bu kadar çocukla kalite çalışması yapmamız çok zor, özellikle büyük şehirlerde çok fazla çocuk gelip gidiyor kuruluşlara. Bizim ayrıca onunla ilgilenecek personelimiz durumumuz olmuyor, yapılması gerekenleri mevzuata göre yapıyoruz ama bunu belgelemek çok zor.

K: Bizim daha kurumsal sorunlarımız var maalesef, fiziksel koşullar mesleki uygulama yapmamızı engelleyebiliyor. En iyisini yapmaya çalışıyoruz yine de.

5.9. Veri Toplama ve Geri Bildirim Süreçleri İle İlgili Mevcut Durum

Görüşmelerde geri bildirim süreci kurum ve kuruluşların denetlenmesi süreci kapsamında değerlendirildiğinde, katılımcılar MS ve ÖD'nin denetleme mekanizması haline gelmeden başarılı olmayacağını bildirmişlerdir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

K. Minimum standartlar ve öz değerlendirme denetim için de önemli kriterlerdi. Biz hizmetleri nasıl değerlendiriyoruz? Bir kriter olması lazım. Neye göre iyi neye göre kötü. Minimum standartlar evrensel kabul görmüş. Bunun uyarlaması yapılmış, bunlar üzerinden konuşalım, denetimleri buna göre yapılmasını istedik. Minimum standartların nesnel kriterler olduğunu düşündük, ama benimsenmediğini gördük anlattığım nedenlerle. Ama benimsenmemesinin bir nedeni de denetlenmemesi. Denetimi MS ve ÖD göre yapmayınca alanda karşılığını bulamadı. Hazırlanan ve gönderilen ÖD formlarının da değerlendirilmesi gerekiyordu ancak onlar için de merkezden tepkiler gelmeyince de zor oldu. Üst yönetim benimserse sistem benimsenir. İlenirse ve sorulursa. Çıkarılacak bir uygulama yönergesi ile sistem üzerinden talep edilirse o zaman sistem işler hale gelebilir.

Bakanlık sisteminde verilerin girildiği ve izlenebildiği birkaç veri toplama aracı mevcut, bunlardan biri olan ve hala geliştirilme aşamasında olan ABS de görüşmelerde üzerinde durulan sistemlerden biri olmuştur. Katılımcıların bu sistemle ilgili görüşleri şu şekildedir:

K2: Ay sonuna doğru sistem çok yavaşlıyor. Herkes yükleniyor sisteme ay sonuna doğru. ABS sistemi SED hizmeti için işe yarayan bir sistem ancak genel olarak internet hızı oldukça sorun yaratıyor.

K11: ABS sistemini kasım ayından beri kullanıyoruz. Veri filtrelemek konusunda sorun yaratabiliyor.

K8: TKY formları bunlar aslında. Önemli olan güncellemelerin yapıyor olması.

K: Hala üzerinde çalışılan bir sistem ABS. Devam ediliyor çalışılmaya ama istediğimiz noktada değil. Yönetimin şu anda talep ettiği bilgi çok sınırlı. Merkez hala formlar aracılığı ile de taşradan belge istiyor. Formlara önem daha çok veriliyor. Kalite sistemini çocuğu merkeze alacak şekilde yeniden kurgulamak gerekiyor. Merkezi de kalitenin içine almamız lazım. Üst yönetimin tutum ve desteği gerekiyor. Bu destek olmadığı için sistem işlevsiz bir halde şu anda.

K: ABS'den çekebiliyoruz istediğimiz verileri, e-Devlet başvurularından da verilere ulaşabiliyoruz. Bütün kuruluşlarımızın Excel tabloları var. Orada verileri tutuyoruz. İhtiyaç olduğunda hemen oradan çekiyoruz. (Çankırı, SHM)

K: Toplam kaliteyi biz elimizde çok iyi uyguluyoruz. Bir veriye ihtiyacınız var ama bu veri ABS'de yüklü değil, bu tablo. Biz tablonun eklenmesi talebini ilgili genel müdürlüğümüze iletiyoruz. Tabloyu iletiyoruz ve o eklenebiliyor ve standart form haline gelebiliyor. Yani bunda bir sıkıntı yok. Örneğin kadın hizmetlerinde iki üç tane standart tablo talebim oldu. Kabul edildi onlar. Eklendi. Güncellenmesi gereken tablo olduğunda hemen revize ediyor. (Çankırı, SHM)

K: Şöyle bir şey var bizim Bakanlığa gönderdiğimiz haftalık aylık üç aylık yıllık verilerimiz var. O yüzden bu verileri açıkçası ABS dışında da biz tutmak zorundayız. (Çankırı, SHM)

K: Biz her birimden önceki veri toplama sistemi tecrübelerimizden edindiklerimizi ve excel'e yansıttık, verileri düzenli topluyoruz. Bakanlığa iletiyoruz.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

5.10. Performans Değerlendirme Sistemi Mevcut Durumu

Görüşmelerde ele alınan bir diğer konu performans değerlendirme olmuştur. Performans değerlendirme ile ilgili oturmuş bir algı olmadığı hizmette şeffaflık hesap verilebilirliğin genellikle soruşturma ve mevzuata uyum üzerinden algılandığı belirtilmiştir.

K: Çok fazla şikâyet ediliyoruz. Her zaman tek yetkili meslek elemanı olarak görülüyor, sanki izleme ve performans değerlendirmesi evrak ilerleyişi gibi.

K: Bizim performans kriterlerimiz var bizim. Zaten uygulanıyor bunlar da. Ölçüm kriterlerimiz var. Buna göre İl'de ödül ve başarı sistemi uygulanıyor. Tabii bu personelin teşvikini sağlarken bir nevi de bir yorgunluk gidermek gibi bir şey oluyor. Çalıştı çalıştı... bir başarı belgesiyle ödüllendirdiğinizde daha bir önemli... (Çankırı, SHM)

K: Şöyle. Performans kriterleri derken bizim kendi uygulamamız var. Kendimiz hazırladık. Hatta personellerin biz idarecileri değerlendirdiği anketler yaptık. Çok profesyonel değil ama bu bizim için bir ölçüt oluşturuyor. Biz biraz profesyonel olmayan ama ilde kendimizi ölçtüğümüz bir şey yapıyoruz. (Çankırı, SHM)

5.11. Kurumdan Ayrılan Bireylerle İlgili Mevcut Durum

Çocuk koruma sisteminin kalitesinin değerlendirilmesindeki en önemli kaynak, kuruluş bakımı sonrası çocukların durumunun belirlenmesidir. Böylece hizmetlerin iyileştirilmesi için bir değerlendirme ortaya çıkabilmektedir. Merkez teşkilatı ve taşradan gelen, kurum bakımı sonrası izleme ile ilgili görüşler aşağıda sunulmuştur.

K: Bakım sonrası rehberlik dairesi aracılığıyla takipler yapılıyor. İşe uyum sürecine ilişkin eğitimler veriliyor. İl müdürlüğü veriyor bu eğitimler. Özellikle devlet memuru olan KİOÇ'lara ama tabii herkese bu eğitimler verilmeye çalışılıyor. Ek olarak bir KİOÇ kurumdan ayrılırken 18 yaşından büyükse ve takip edilmek istemediğini belirtirse takip edilmez. Son yıllarda kurum döngüsü özellikle çocuk evleri modeli aracılığıyla kırıldı. Bu durum izleme ile ilgili değerlendirilebilir (İzmir)

K: Çocukların ekonomik konular hakkında bilgilenebilir ve davranış değiştirmeye ihtiyaçları bulunuyor. Çocukların parayı kontrol edememesi ilerleyen yaşlarda sorunlara sebep olabiliyor. Örneğin kredi çekiyorlar ve ödemede zorluklar yaşıyorlar sonradan vb.

K:: Kurumlarda yetişen çocukların bazıları onlara verilen hakları değerlendirmekte zorluk çekebiliyor. Yaşam becerileri, öz düzenlemeleri, sorumluluk alma anlayışları ile ilgili kurumlarda çalışma yapılması gerekiyor.

K: İzlemenin net cevabı yok, Biz zaten çocuklarla o kadar irtibat halindeyiz ki. Bu soruya nasıl cevap vereceğimi bilmiyorum. (İstanbul, SHM)

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

K: Ben de birçok çocuğumu reşit ettim kuruluşlardan. Çocuk üniversiteye devam etmiyorsa eğer çeşitli projelerde istihdam etmeye çalışıyoruz. Beraber iş görüşmesine gidiyoruz, beraber mezuniyet törenlerine gidiyoruz. Valilik aracılığıyla evine eşya almaya gittiğimiz oluyor. (İstanbul, SHM)

K: Bakım sonrası izleme diye bir sistem var. (İstanbul, SHM)

K: Oradaki sorun da şu çocukları başka bir meslek elemanı takip için aradığında çocuk o kişiyle değil de bugüne kadar tanıdığı meslek elemanıyla iletişim kurmak istiyor. (İstanbul, SHM)

K: Çocukluk döneminde her türlü tedbir alınmaktadır. Bu süreçte ve sonrasında pek çok fırsat sunulmaktadır. Ancak, yetişkin olduktan sonra çocukluktaki fırsatları ne kadarını değerlendirebiliyor. Ebeveyni olmayan ve ebeveyni ile yaşayamayan çocuk gruplarımız var. Ebeveyni tarafından bakılmayan engelli, hasta çocuklar da var. 18 yaşından sonra da çocuklara kapımız açık. Kurum bakımından ayrılanların büyük bir kısmı da iş yaşamına adapte oluyor. Aile bakanlığının himaye ettiği her çocuk da memur olmuyor, özel sektörde çalışan çocuklar da var. İstihdam edildikten sonra, işten ayrılan, uyum sağlayamayan çocuk oranı %10 civarındadır. Bu anlamda çoğunluğun iş hayatına uyum sağlayamama durumu yok. Gencin istihdam sürecinde memuriyet istihdam rehberliği de yapılıyor. Memuriyet tercihi döneminde rehberlik sağlanıyor. İşe girişten sonra da memuriyet ile ilgili "iş hayatına uyum" semineri veriliyor. Daha sonra işe giriş ile ilgili süreçlerde de rehberlik yapılıyor. Bakım sonrasında istihdam edildiğinde eğitime karşı ilgi düşüyor. Üniversite devam oranı ise çok düşük. Bakanlık bakım odaklı çalışıyor, fakat bundan ziyade eğitime ağırlık verilmesi lazım. Üniversite tercih eden oran az. (Ankara).

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

6. SONUÇLAR VE MEVCUT DURUMA İLİŞKİN TESPİTLER

6.1. Çocuk Koruma Politikalarına İlişkin Tespitler

- Meslek elemanları ve yöneticiler arasında çocuğu merkeze alan bir yaklaşımın yaygınlaştığı gözlemlenmiştir.
- Özellikle devlet tarafından sağlanan eğitim, sağlık ve sosyal yardım hizmetlerinde çalışan personel ile çocuk koruma hizmetlerinde çalışan personel arasında çocukları anlama ve çocuğun çıkarlarını öncelikli tutma ilkeleri konusunda uyum sağlamak ve sürekli bu konularda birlikte çalışmak gerekliliği belirtilmiştir.
- Bütüncül bakış açısını destekleyen unsurlardan biri de vaka yönetim sistemidir. Bu sistemin eksikliği hem izleme değerlendirmeyi hem de çocuk özelinde uygun hizmet geliştirmeyi zorlaştırabilmektedir. Vaka yönetimi sosyal hizmetin devamlılığını sağlayan önemli bir unsurdur. Bakanlık son yıllarda vaka yönetimi ve vaka danışmanlığı konularında çalışmakta yazılı materyaller geliştirmektedir.
- Alanda çalışan meslek elemanları sistem bakış açısından, güçlendirmeden bahsedebilmektedir. Hizmetlerin sunumunda bu ilkelerin önemli olduğunu vurgulayabilmektedir.
- Çocuk koruma çalışmalarının temelini önleyici tedbirler oluşturur. Farklı hizmet modeli sunumlarına ve önleyici tedbirlerle ilgili daha çok iş birliğine ihtiyaç vardır. Hizmet sunum modellerinin çeşitliliğinin sınırlı olması ve uzun süre boyunca aynı kalması, önleme ve müdahale için özelleştirilmiş tedbirlerin bulunmaması, önleme faaliyetleri açısından risk oluşturabilir.
- Özel gereksinimli çocukların entegrasyona ihtiyaçları olduğu, çocuğun çıkarlarını öncelikli tutan bir bakış açısını gerektirir. Özel gereksinimli çocuklara genellemeyen bu bakış açısı ve meslek elemanlarının tüm özel gereksinimli çocukların ayrı tutulmasına yönelik düşünceleri, entegrasyon önündeki engellerden biridir.

6.1.1. Personel

- Bakanlık tarafından çeşitli alanlarda eğitimler sunulmasına rağmen, profesyonellerin planlı bir mesleki gelişim süreci olmadığı görülmektedir. Profesyonellerin iş yükü yoğun olup, bu durum hizmet kalitesini etkileyebilir. Aşırı iş yükü, her bir başvuru sahibi veya danışanla gerçekleştirilen uygulamalarda sınırlamalara neden olabilir.
- Sahada uygulamalar yürütülürken, hangi işin hangi profesyonel tarafından yürütüleceği konusunda farklı yorumlar olduğu tespit edilmiştir.
- Sahada tecrübeli ve bilgili yöneticilerin olması, motivasyonu artıran bir etken olarak görülmüştür.
- Uygulamaların gerçekleştirilmesinde mevzuatın önemli bir standart olarak kabul edildiği belirlenmiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- Koruyucu aile hizmetinin sunumunda, ailelere verilecek eğitimin niteliği, hizmetin niteliği açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Bununla birlikte bu eğitimlerin verilmiş şekli, eğitimlerin aile ve çocuk ilişkisi öncesinde verilmesi, eğitim programlarının güncellenebilir olması gibi pek çok konuya ilişkin standartların oluşmadığı ya da var olan standartların işletilmesinde aksaklıklar yaşandığı görülmüştür.
- Çocuk evleri sitelerinin yoğunluğu ve bu yoğunluğun kalite standartlarını uygulamada en önemli engel oluşu alanda bildirilen diğer önemli sorunlardan biridir.

6.1.2. Paydaş

- Paydaşlarla kurulan iletişim ve etkileşim süreçlerinde, profesyonel elemanlar ve yöneticilerin özverisi, önemli bir rol oynamaktadır. Herkesin kendi rol ve sorumlulukları doğrultusunda, çocuğun yüksek yararı hedeflenerek vakanın yönetilmesi için gösterilen çaba dikkat çekmektedir.
- Meslek elemanları, diğer paydaşların çocuk hizmetleri konusundaki uygulamalar hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını belirtmişlerdir; özellikle bildirim yükümlülüğü ve yöntemi konusunda çeşitli sorunlar bulunduğunu vurgulamışlardır. Bu bilgi eksikliği, çocukların yüksek yararının sağlanmasında engel olabilir. Paydaşların çocuk odaklı bir bakış açısına sahip olmaları için sarf edilen çabalar görülmüştür.

6.2. Minimum Standartlar ve Öz Değerlendirmeye İlişkin Tespitler

- Türkiye’de 10 yılı aşkın bir süredir gündemde olan minimum standartlar, farklı yöntemler ile uygulamaya konulmaya çalışılmıştır.
- Öz değerlendirme ve minimum standartlar sistemi Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı kuruluşlarda kullanılmak üzere uyarlanmıştır. Özellikle İÇES’lerin öz değerlendirmeyi daha çok benimsediği, kuruluş müdürlerinin bu sistemi İÇES’lerde sunulan hizmet kalitesinin artırılmasındaki en önemli etkenlerden biri olduğunu düşünmektedirler. Ancak MS ve ÖD için çocuk evleri sitesi yöneticileri ve meslek elemanları aynı düşünceleri ifade etmemekte, bu kuruluşlarda MS ve ÖD’nin zor uygulanabildiğini bildirmektedirler. Bunu en önemli nedeninin ÇES’lerdeki çocuk sayısının fazlalığı, personelin sayıca yetersiz olması ayrıca ÇES ve çocuk evlerinin diğer sosyal hizmet modellerine göre daha kalıcı kuruluşlar olması olarak bildirmişlerdir.
- MS ve ÖD sistemi Kadının Statüsü Genel Müdürlüğüne ve Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı kuruluşlarda da uygulanmaya başlanacaktır. Uyarlama süreci devam etmektedir.
- Çocuk refahını artırmaya yönelik olarak uluslararası düzeyde belirlenen bu standartların Bakanlığın sunduğu çocuk hizmetlerinin kalitesini artırması beklenmiş ve halen de beklenmektedir. Fakat saha ziyaretleri ve uzman isimlerle yapılan görüşmeler minimum standartların ve daha sonra bunun devamı

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

niteliğinde geliştirilen öz değerlendirme rehberinin uygulanmasında sorunlar olduğunu göstermektedir. Yapılan çalışmalarda ortaya çıkan, kalite standartları ile ilgili tespitler şunlardır:

- **Kurumsal kapasite yetersizlikleri:** Standartların uygulan(a)mamasının nedeni olarak gösterilen kurumsal kapasite eksiklikleri olmuştur. Özellikle ÇES'lerde az sayıda personel ve yetersiz altyapı kaynakları ile hizmet vermeye çalışılan bir durumda, kalite yönetimi sisteminin uygulanmasının zor olduğu ifade edilmiştir. Personel yetersizliği sebebiyle çoğu kurumun MS ya da ÖD sistemini takip ve raporlamaya vakit bulamadığı ifade edilmiştir. Bu temel yetersizlikler sebebiyle bazı kurumlarda çocuk refahını artırmak amacıyla geliştirilmiş bu kalite sistemi özellikle ÇES gibi daha kalabalık kurumlarda sağlanması zor görünmektedir.
- **Geri bildirim eksikliği:** Hâlihazırdaki ÖD sistemi ile sunulan raporların basılı olarak Bakanlığa ulaştığı ve bunların değerlendirmesinin sistematik olarak yapılamadığı görülmüştür. Bundan dolayı kurumlara merkezden bir geri bildirim sunulmamaktadır. Kurum sunduğu öz değerlendirme bilgileri neticesinde Bakanlıktan herhangi bir yönlendirme, öneri, uyarı vb. almamaktadır. Bakanlık için de değerlendirme süreci oldukça uzun ve zor olan MS ve ÖD belgeleri, nitel verilendirmeye dayalı ifadeler barındırmaktadır. İşlenmesi ve özetlenmesi zor olan bu bilgilerin merkezde geliştirilen politikalarda kullanılması zorlaşabilmektedir. Kuruluş özelinde değerlendirme yapılırken kullanışlı olan sistem, genel bir politika üretimi için bilgilerin bir araya getirilmesinde sistemi zorlamaktadır. Bunun doğal bir sonucu olarak, ÖD sisteminin sahada sonuçlarının izlenmesi sınırlılıklar göstermektedir.
- **Denetleme ve rehberlik aşamasında geri bildirim:** Bakanlık teşkilatında hizmetler için denetleme ve geri bildirim süreçlerinden sorumlu olan iç denetim sisteminde ÖD ve MS için genel bir algı oluşmadığı tespit edilmiştir. Denetçiler tarafından kuruluş denetimlerinde ÖD ve MS'yi dikkate alarak değerlendirmelerin yapılmadığı, özellikle aile ve çocuk katılımını destekleyen anket sonuçlarının değerlendirilmesinde kısıtlılıklar olduğu tespit edilmiştir. Ancak yine belirtilmelidir ki, eğitimini almış ve önemine vakıf denetçiler MS ve ÖD sistemini alanda denetlemektedir.
- **Veri toplama, yönetim ve koordinasyon sorunu:** Bakanlığın bilgi sistemlerinin ayrışık yapısı verilerin düzenli toplanarak politikaları destekleyecek bilgilere dönüştürülmesini zorlaştırmaktadır. Ancak son zamanlarda yapılan çalışmalar bu yöndeki ihtiyaç doğrultusunda yeniden kurgulanmıştır. İş akışları ve belgeler sisteme entegre edilmeye başlanmıştır.
- Hali hazırda tüm verilerin girilebildiği ve izlenebildiği bir sistem olmadığı ya da var olanlar belli alanları kapsamadığı için iller tarafından program geliştirme ya da Excel formları oluşturma gibi çözümler bulunmaktadır.
- Özellikle İstanbul İl Müdürlüğu, sahip olduğu yüksek sayıdaki müracaatçı nedeniyle Bakanlığın sistemleri ile birlikte kullanılmak üzere kendi bilgi sistemini (PRO Kütük) geliştirme ihtiyacı hissetmiştir. İş akışlarını, dosya yükünü, performansı, veri kaydını farklı ara yüzlerle izleyebilmektedirler. İzmir ise benzer bir girişimde bulunmuş; ancak teknik alt yapı desteğini bulamadığı için devam ettirememiştir. Ancak sistemleri geliştirirken edindikleri tecrübe ve veri toplama kriterleri ile ilgili takibi yapabildikleri Excel

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

formları üretmişlerdir. Toplu verileri bu formlardan düzenli olarak takip edebildikleri görülmüştür. Çankırı İl Müdürlüğü de aynı şekilde Excel formlar üzerinden verileri takip etmektedir.

- Kalite yönetiminde ve risk değerlendirmede verilerin anlık takibi önemli bir husustur. Halihazırdaki veri yönetiminin dağınık olması, farklı sistemler arasındaki eşgüdüm sorunu kalite açısından geliştirilmesi gereken bir durum olarak değerlendirilmektedir.
- Kalite yönetim sistemini tesis etmenin önemli bir amacı hizmet sunumun tüm unsurlarını geliştirebilmektir. Kalite verileri hizmetlerin hangi aşamada olduğu verisini sağlarken, bu sürece katkı sağlayan unsurları, yönetimi, meslek elemanlarını da izlemektedir. Amaç kalite sisteminin belirlemede yardımcı olduğu başarılı performansları teşvik etmek ve yaygınlaştırmak, gelişme ihtiyacı olan unsurların da geliştirilebilir yönlerini tespit etmeyi sağlamaya yönelik önlemler almaktır. Var olan sistem bu ihtiyaçları izlenebilir bir otomasyon üzerinden karşılamakta zorlanmaktadır.
- Saha ziyaretlerinde minimum standartlar, öz değerlendirme ya da kalite sisteminden daha çok kurumsal kapasite sorunları dile getirilmiştir. İnsan kaynakları, fiziki altyapı, teknolojik sistem vb. alanlardaki acil ihtiyaçlar belirtilmiştir. Bunun giderildiği kuruluşlar standartları uygulayabildiğini, bu alanlarda sorun olanlar ise uygulamada zorlandığını belirtmiştir.
- MS ve ÖD sistemi, göreve son 5 yıl içerisinde başlayan meslek elemanlarının bilmediği bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır. MS ve ÖD eğitimlerini almış personelin sistemi benimsemiş, yönetici olarak gittiği kuruluşlarda da uyguladığı gözlenmiştir.
- Meslek elemanları tarafından görünür ihtiyaçların giderilmesi öncelikli olarak algılanmakta, kalite sistemlerini destekleyen veri girişlerini gereksiz bir iş yükü olarak değerlendirilebilmektedir. Tüm bunlar değerlendirildiğinde, MS ve ÖD kalite sisteminin temel sorununun içerikte değil uygulamada olduğu görülmektedir.
- Meslek elemanları tarafından uygulama kalitesini artırmaya yönelik özellikle yatılı kuruluşlarda çocuk sayısının azaltılması, personel sayısının ve niteliğinin artırılması gibi tedbirlerin planlanması önerilmiştir.

6.3. Kalite Çerçevesinde Kuruluşlara İlişkin Tespitler

6.3.1. İhtisaslaştırılmış Çocuk Evleri Sitesi (İÇES)

Alanda ziyaret edilen görüşme yapılan İÇES'lerin önemli bir bölümünün uzmanlaşmış ve nitelikli meslek elemanları ile hizmet verdiği tespit edilmiştir (*Görüşmelerin yapıldığı zaman bu kuruluş tipinin ismi ÇODEM olduğu için metinde aslına sadık kalınmıştır*).

- Özellikle İÇES müdürlerinin ÖD ve MS eğitimi alan kişiler olması bu sistemin uygulanabilirliğinde gerekli iyileştirmelerle umut olduğunu göstermektedir.
- İÇES'lerin rehabilitasyon amaçlı kurumlar olması, nitelikli hizmetlere ve izlenebilir süreçlere olan ihtiyaçları, sistemin bu kuruluşlara sunduğu pek çok kaynağı değerlendirme kapasitelerini geliştirdiğini

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

göstermektedir. Anka, ÖD ve MS gibi kaynaklar bu ihtiyaçların farkında olan yönetici ve meslek elemanı tarafından benimsenmektedir ve amacına uygun olarak kullanılmaktadır. Bu programların etkisine inanan meslek elemanlarının ise sistemlere ilişkin bir direnç göstermesi söz konusu olabilmektedir.

- İÇES'ler değişen çocuk profili nedeniyle personelin etkili ve özelleştirilmiş müdahale ve psikososyal destek yöntemlerini öğrenmeye ve krize müdahale becerilerinin geliştirilmesine ihtiyaç duymaktadırlar.
- İÇES'in bulunduğu bina ya da kampüs içerisinde farklı kuruluşların da olması çocukların rehabilitasyon süreçlerini bazen zorlaştırabilmektedir. Bu şekilde olan kuruluşların ayrıştırılması ile ilgili süreçlerin değerlendirilmeye ihtiyacı vardır.

6.3.2. Özel Gereksinimli Çocuklarla İlgili Tespitler

- Meslek elemanları ve yöneticiler, özel gereksinimli çocukların İÇES'lerde kalmasının, hem bu çocukların hem de diğer çocukların rehabilitasyon sürecini zorlaştırdığını ifade etmektedirler. Kaynaştırma ve bütünleştirme süreçleri için ek destek hizmetleri ve uzman personel gereksinimi bulunmaktadır. Ayrıca, personelin bütünleştirme konusundaki algısının ağırlıklı olarak ayrıştırmaya eğilimli olduğu görülmüştür. Özel gereksinimli çocukların çoğunun, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı kuruluşlarda hizmet alması gerektiği ve kendi kurumlarının bu çocuklar için uygun olmadığı düşünölmektedir. Bu durumun temel sebeplerinden biri, az sayıda personelle bu hizmetin yönetilmesinin zor olmasıdır.
- Kurum bakımında olan özel gereksinimli çocuklar, diğer özel gereksinimli çocuklar gibi eğitim haklarından faydalanabilmektedirler. Aile yanında bakılan çocuklar için de diğer engellilere sağlanan haklar verilmektedir. Ancak ne kuruluşlarda kalan çocuklar ne de aile yanında bakılan çocuklar için özel olarak geliştirilmiş hizmet süreçleri ve modelleri bulunmamaktadır. Tüm kuruluşlarda çocuklar için uygulama planları hazırlanmaktadır. Bu uygulama planlarında çocukların gelişimlerinin takip edildiği belirtilmektedir. Bu uygulama planlarının formatı diğer çocuklarla aynıdır, ancak her bir çocuk için ayrı ayrı düzenlenmektedir.
- Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı kuruluşlarda bakım hizmeti veren personelin, özel gereksinimli çocuklarla ilgili özel bir bilgi ve eğitimi bulunmamaktadır. Öte yandan, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı kuruluşlarda çalışan bakım personeli engellilik alanında sertifika sahibidirler; ancak bu sertifika çocuklar için özelleştirilmiş bilgi ve becerileri içermemektedir.
- Eğitimleri farklı olan meslek elemanları, özel gereksinimli çocuklara müdahale konusundaki bilgi ve becerilerinin yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı kuruluşlarda özel gereksinimli çocuklar için bilgi ve beceri artışına yönelik eğitimlere ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- Meslek elemanları, kuruluşlarda kalan özel gereksinimli çocukların büyük bir kısmının hafif ve orta düzeyde zihinsel gelişim bozukluğu veya özgül öğrenme bozukluğu tanısı almış çocuklar olduğunu bildirmektedir. Özel gereksinimli çocuklarla ilgili verilerin detaylı olmadığı görülmektedir.
- Özel gereksinimli çocukların çocuk evlerine mi yoksa çocuk evleri sitesine mi yerleştirildiği ile ilgili bir standart bulunmamaktadır. Farklı illerde çeşitli yerleştirme dinamikleri (kuruluşların kapasite uygunluğu, bakıcı personel durumu, diğer çocuklarla uyumu gibi) dikkat çekmektedir.
- Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı kuruluşlar mevcuttur. Ancak son dönemlerde 'Umut Evleri' (gündüz bakım evleri) sayısındaki artış, bu alandaki önemli iyileşmelerden biridir. Eğer çocukların engel durumu ağır ve yoğun bakım desteğine ihtiyaçları varsa, yetişkinler için olan diğer kuruluşlara yerleştirilebilmektedirler. Büyük şehirlerde ağır düzey engelli çocuklar için özel kuruluşların bulunduğu gözlemlenmiştir. Rehabilitasyon Merkezlerinde çocuklar için belirli aralıklarla gelişim planları hazırlanmaktadır.
- Engelli çocukların aileleri ile çalışırken özel bir bilgi ve beceri temeli kullanılmamakta, mevcut aile ile çalışma becerileri ve bilgileri ile hizmet sunulmaktadır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

KAYNAKLAR

- Acehan S. , Bilen A. , Ay M. O. , Gülen M. , Avcı A. , İçme F. (2013). Çocuk İstismarı ve İhmalinin Değerlendirilmesi. 22(4): 591-614.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2021) 2022-2026 Stratejik Plan, Erişim adresi: <https://www.aile.gov.tr/media/101050/2022-2026-stratejik-plani.pdf>
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2021b). Çocuklar Güvende Programı ile 55.700 Çocuğa Ulaşıldı. Erişim adresi: <https://www.aile.gov.tr/chgm/haberler/cocuklar-guvende-programi-ile-55-700-cocuga-ulasildi/>
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü [İnternet]. Erişim adresi: <https://www.aile.gov.tr/chgm/uygulamalar/anka-cocuk-destek-programi/> sitesinden alınmıştır.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı (2022) İç Kontrol Rehberi, Erişim adresi: <https://www.aile.gov.tr/media/101624/ic-kontrol.pdf>
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı (2022) Risk Yönetim Rehberi Erişim adresi: <https://www.aile.gov.tr/media/101622/risk-yonetimi.pdf>
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2015). Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği
- Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığı (2013). Minimum Standartlar İzleme ve Değerlendirme Programının Uygulanmasına Dair Yönerge.
- Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığı (2014a). Çocuk Bakım Kuruluşları için Öz Değerlendirme Rehberi
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2014b). Ebeveyn Bakımından Yoksun Çocuklar için Minimum Standartlar El Kitabı.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2006). Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik.
- Altındağ, Ö. & Zengin, O. (2018). Çocuk Adalet Sisteminde Sosyal Hizmet Uzmanları. Adli Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Müdahale içinde (2. Basım) (320-345). Ankara: Nobel.
- Aries, P. A (1962) Centuries of Childhood, A Social History of Family Life. New York: A Vintage Gaint Publishing.
- Barca, M., & Balcı, A. (2006). Kamu politikalarına nasıl stratejik yaklaşılabilir? Amme İdaresi Dergisi, 39(2), 29-51.
- Bilgin, Ö. (2020). Çocuk Koruma Hizmetlerinde Çocuk İhbar ve Bildirimleri. Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi 4(2), 26-37
- Bryson, J. M., Berry, F. S., & Yang, K. (2010). The State of Public Strategic Management Research: A Selective Literature Review and Set of Future Directions. The American Review of Public Administration, 40(5), 495-521. <https://doi.org/10.1177/0275074010370361>
- Cantwell, N. D. (2012). Moving Forward: Guidelines for the Alternative Care of Children. Centre for Excellence for Looked After Children in Scotland. Kaynak: https://www.unicef.org/protection/files/Moving_Foward_Implementing_the_Guidelines_English.pdf

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- Ceyhan, S. (2021). Kamu Kurumlarında Yönetim ve Yönetici. In E. Yılmaz & L. Kanık (Eds.), Bilgi Merkezlerinde Yönetim (1st ed., pp. 151–174). Hiperyayın.
- Connolly, M., Crichton-Hill, Y., & Ward, T (2006) *Culture and Child Protection*. Philadelphia, PA: Jessica Kingsley Publishers,
- Cook, Daniel Thomas (2020). The SAGE encyclopedia of children and childhood studies: Sage
- Corsaro, William A. (2015) *The Sociology Of Child*. California: SAGE Publications Ltd.,
- Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2021). Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın Çocuk İhmal ve İstismarı Konusuna Kurumsal Yaklaşımı. Çocuk Politikaları Serisi / 1 Erişim Adresi: <https://www.aile.gov.tr/media/72849/cocuk-politikalari-serisi-1.pdf> Erişim Tarihi: 08.08.2022
- Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik. (2022, 6 Eylül). Resmi Gazete (Sayı: 31945).
- Duyan, V. (2010). *Sosyal hizmet: Temelleri, yaklaşımları, müdahale yöntemleri*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği.
- Gander, M. J., & Gardiner, H. W. (2004). *Çocuk ve Ergen Gelişimi* (5. bs.). (Yay. Haz. Onur, B.). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- <https://bettercarenetwork.org/toolkit/glossary-of-key-terms>
- Işıkçı, Y., Çalış, N., Dirikoç, A. (2023). Çocuk Hakları Ansiklopedisi. Astana Yayınları
- Kırca Kurt, A. (2021). "Çocuk İşçiliğine Yönelik Kamu Politikası Analizi." *Disiplinlerarası Çocuk Hakları Araştırmaları Dergisi* 1 (2):29-54.
- Kirst-Ashman, K. K., & Hull, G. H. (1999). *Understanding generalist practice*. Chicago: Nelson-Hall Publishers.
- KOREV (2022). Evlat Edinme Nedir? Erişim Adresi: <https://www.korev.org.tr/p/10/evlat-edinme-nedir>
- Nalbantoğlu, İ., & Tuncay, T. (2023). Madde bağımlılarının ve ailelerinin bağımlılıkla mücadele deneyimlerinin incelenmesi. *Bağımlılık Dergisi*, 24(2), 207-226.
- Onur, B. (2005). *Türkiye'de Çocukluğun Tarihi*. Ankara: İmge Yayıncılık.
- Özen, Ş., & Berkman, Ü. (2007). Cross-national reconstruction of managerial practices: TQM in Turkey. *Organization Studies*, 28(6), 825–851. <https://doi.org/10.1177/0170840607079863>
- Özen, Ş., & Önder, Ç. (2021). Diffusion of foreign management practices across Turkish business organizations: a contextualized theory. *International Studies of Management and Organization*, 51(1), 69–92. <https://doi.org/10.1080/00208825.2021.1898100>
- Sarı, K.S., Ergüt, İ.K. & Ünlü Çeber, Ç. (2021). *Çocuk politikaları serisi 4 Türkiye'de çocuk hizmetlerinin tarihsel süreci tema: Belgelendirme*. Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Siporin, M. (1980). Ecological systems theory in social work. *The Journal of Sociology & Social Welfare*, 7(4), 507-532.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- Tan, M. (1994). Çocukluk: dün ve bugün. B. Onur (Yay. Haz.). Toplumsal Tarihte Çocuk içinde (ss. 11-26). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2022). Evlat Edinme. Erişim Adresi: <https://sozluk.gov.tr/>
- Türk Medeni Kanunu (2001). Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4721.pd>
- UNICEF (2004). *Çocuk haklarına dair sözleşme*. Unicef, Türkiye. 1 Ağustos 2022 tarihinde https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarinaDairSozlesme.pdf web adresinden alınmıştır.
- UNICEF (2021). "Preventing a lost decade."
- United Nations General Assembly (2010). *Guidelines for the Alternative Care of Children*. New York: United National General Assembly GA Res 142, UNGAOR, Sixty fourth Session, Supplement No. 49, Vol. I, (A/64/49 (2010)) 376. https://www.unicef.org/protection/alternative_care_Guidelines-English.pdf
- Yolcuoğlu, D. İ. G. (2009). Türkiye'de Çocuk Koruma Sisteminin Genel Olarak Değerlendirilmesi, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 18 (18) , 43-58

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

EKLER

Ek: Görüşme Soruları

“Farklı Çocuk Refahı ve Bakım Hizmetlerine Erişim ve Kalitesi” ile İlgili Saha Ziyaretlerinde Hizmetler ve Sistem ile İlgili Sorulacak Olan Sorular

Hizmetlerin ve Kurumların İşleyişine İlişkin Genel Sorular

- Siz çocuk koruma alanı ile ilgili neler düşünüyorsunuz? Çocukları koruyabilmek hangi uygulamalar var, nasıl politikalar uygulanıyor? Detaylandırabilir misiniz? (Müdahale zamanı, farklı hizmetlerdeki, illerdeki deneyimler)
- Faaliyetlerinizde kullandığınız kalite ölçütleri, standartlar var mı?
- Sizinle doğrudan çalışan kaç personel var, bununla ilgili kriterler var mı? Birlikte çalışırken yaşadığınız zorluklar var mı?
- Çocuklara, ailelere ve faaliyetlerinize yardımcı olması için ne tür destek hizmetleri bulunuyor?
- Size bu konuda hangi kurumlar ve kimler yardımcı oluyor?
- Sizden hizmet alan çocukların gelişimini ve risk alanlarını nasıl takip ediyorsunuz?
- İstatistikleri nasıl kaydediyor ve değerlendiriyorsunuz, sayısal veri? (Müdürlere ve uzmanlara ayrı ayrı sorulacak)
- (Bağlantılı soru) Kurumlara göre farklılaştırılarak sorulacaktır: Şu ana kadar kurumuza gelen çocuk sayısını, nedenini, yapılan görüşmeleri, içerikleri, kurumunuzdan ayrılan çocuklarla ilgili bilgileri takip edebildiğiniz bir sistem var mı? Cevabınız hayır ise siz nasıl takip ediyorsunuz?
- Çocuklara ilişkin sorunların belirlenmesi ve çözümlenmesinde hangi yöntemleri kullanıyorsunuz?
- Çocuğun davranışsal sorunları, çocuklar arasındaki çatışmalar ile nasıl başa çıkıyorsunuz?
- Çocukların ihtiyaçlarına uygun sağlık hizmetlerine (ruh sağlığı dâhil), eğitime erişimleri var mı?
- Sizin bakımınız altında olan çocukların biyolojik aileleriyle iletişiminiz var mı?
- Bu yıl içerisinde belirlediğiniz bir sorun ve bu soruna yönelik çözüm önerileriniz ve çözüm planınız var mı? Bir örnek verebilir misiniz? Bunu nasıl raporlaştırmayı planlıyorsunuz?

Minimum Standartlar ve Öz Değerlendirme Sistemine İlişkin Sorular

- Öz değerlendirme kriterlerini kullanıyor musunuz? Hayır, ise Neden?
- Öz değerlendirmede belirtilen kalite unsurları kurumunuzun gerçekleri ile ne kadar uyumlu buluyorsunuz?

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- Kurumunuz için yararlı bulmadığınız/ilgisiz olduğunu düşündüğünüz kalite standartları var mıdır? Hangi alanlarda yardıma ihtiyacınız var? Meslek içi imkânlar, yönlendirme, kişisel gelişim grupları vb. var mı?
- Yetersiz ve geliştirilmesi gerektiğini düşündüğünüz yönler nelerdir?
- Çocuklardan, aile üyelerinden, meslektaşlarınızdan, diğer kurum ve hizmetlerden (sağlık çalışanları, okullar vb.) ve işinizi denetleyen kişilerden gelen geri bildirimlere nasıl tepki verirsiniz?
- Dâhil olduğunuz hizmetlerde çocuk haklarının uygulanması konusunda ne düşünüyorsunuz?

Risk Altındaki Çocuklara İlişkin Sorular

- Kurumunuzda Özel gereksinimli çocuğunuz var mı? (Özel gereksinim kavramını nasıl tanımlıyorsunuz?)
- Kurumunuzda madde kullanan çocuğunuz var mı? Nasıl ilgileniyorsunuz? Çocuklar ve sizin için nasıl bir destek var?
- Kurumunuzda göçmen/mülteci çocuk var mı? Hangi özel sorunlarla karşı karşıya kalıyorlar? Onlarla nasıl ilgileniyorsunuz? Çocuklar ve sizin için nasıl bir destek var?
- Kurumunuzda suça sürüklenen suç mağduru çocuk var mı? Nasıl ilgileniyorsunuz? Çocuklar ve sizin için nasıl bir destek var?
- Bakım ve korumaya başvuran ancak sosyal incelemeye tabi tutulan ancak henüz bir sosyal hizmet müdahalesine karar verilememiş çocuklar için riskleri nasıl değerlendiriyorsunuz? Var olan durum nedir?
- Kurumunuzdaki çocukların iyilik hallerini nasıl iyileştirebilirsiniz? Bunu geliştirmek için neye ihtiyacınız var?
- Kurum bakımından ayrılan çocukların yaşamları hakkında bilginiz var mı? İyilik halleri ile ilgili geri bildirim alıyormusunuz, herhangi biriyle iletişiminiz var mı?

Veri Değerlendirmeye İlişkin Sorular

- Öz değerlendirme sürecinden elde ettiğiniz verileri ya da diğer kalite ile unsurları nasıl işliyorsunuz? Var olan sistemin zorlukları var mı? Yeterli buluyor musunuz? Hangi yönlerden yeterli buluyorsunuz? Çocuğun iyilik hali ve sağladığınız hizmetin kalitesi ile ilgili bir geri bildirimde bulunuyor mu?
- Puanlama sistemi objektif bir şekilde ölçmeyi sağlıyor mu?
- Kalitenin ölçümünde kullanılan göstergeler sizce yeterli mi? Alternatif gösterge önerileriniz var mı?
- Hizmetlerinizdeki çalışmaların etkinliğini ve verimliliğini nasıl değerlendirirsiniz?
- Eklemek istediğiniz, değişmesini istediğiniz, öneminin azaltılması, ön plana çıkartılması gereken mevzuata ilişkin talepleriniz var mı?

“Bu doküman Avrupa Birliği mali desteği ile oluşturulmuştur. Bu yayının içeriğinden yalnızca WEglobal liderliğindeki konsorsiyum sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliğinin görüşlerini yansıtmamaktadır.”